

Telve

2025 / 16

Dil, Düşünce ve Edebiyat Dergisi

"Dünyada her şey, sonunda
bir kitaba varmak içindir."

SÖYLEŞİ

Prof. Dr.
Ahmet Sarı

DOSYA

Edebiyatın
İyileştirici Gücü

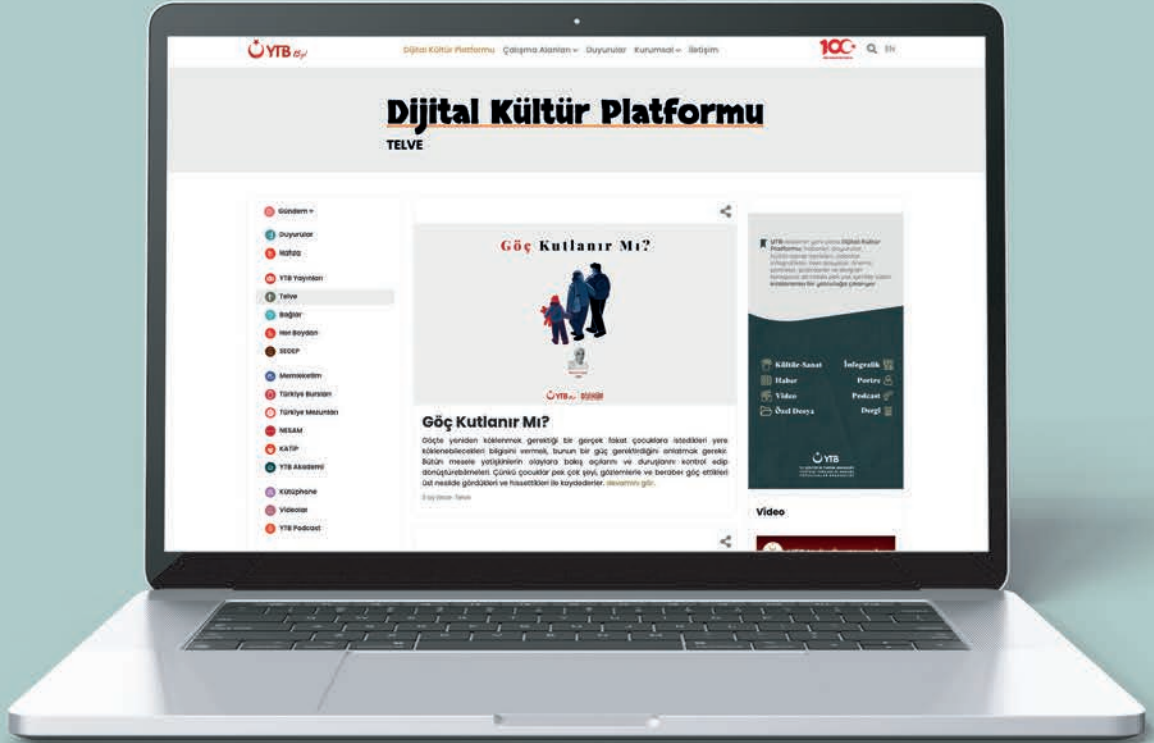
ÖZEL BÖLÜM

YTB'nin
15. Yılı

Türkiye ve dünyanın dört bir yanından dil ve gönül bağımızın olduğu coğrafyalarla ilgili haberler, kültür-sanat içerikleri, videolar, infografikler, özel dosyalar ve önemli portreler yeni çatımız **Dijital Kültür Platformu**’nda sizlerle.

Yurt dışında yaşayan Türkler, soydaşlarımız, akrabalarımız ve dünyanın her yerinden Türkiye gönüllüleriyle birlikte kıtalar arası bir yolculuğa çıkıyoruz; çünkü **dünyanın her köşesinde biz varız.**

www.ytb.gov.tr/dijikup

Telve dergisinden herkese merhaba

Kelimeler bir bir yerini bulduysa 16. Sayımızın heyecanını hep birlikte paylaşıyoruz demektir. Bu sayıda da edebiyatın izini sürüyor, kelimelerin peşinden yürümeye devam ediyoruz.

Edebiyat, insanın hem kendi sesiyle hem de başkalarının sesiyle karşılaşabileceği nadir alanlardan biridir. Bir metnin satır aralarında dolaşırken bazen kendi acımızla yüzleşir, bazen de başkasının kederine ortak oluruz. Kelimeler yalnızca anlatmaz; aynı zamanda teselli eder, onarır, dönüştürür. Yazmak bir sığınak; okumak ise suallerine cevap arayan zihinlerin en kadim dayanağıdır.

Bu sayımızda, “Edebiyatın İyileştirici Gücü” başlığı etrafında bir araya geldik. Sözcüklerin bireysel ve toplumsal düzeyde taşıdığı sağaltıcı potansiyeli çok yönlü bir bakışla ele aldık. Dosya yazılarımız; iç çatışmalardan yitirilenlere, şiirin doğasından ütopyanın umuduna, masalın geliştirici yönünden edebiyatın şehirler üzerindeki etkisine uzanan geniş bir çerçeve sunuyor. “Edebiyatın Yoldaşı” kapsamında hazırladığımız kısa enstantanelerde ise edebiyatın diğer sanat dallarıyla kurduğu ilişkilere yer verdik. Türkü, sinema ve masal; edebiyatın sesli doğasına eşlik eden güçlü yoldaşlar olarak dosyamıza renk katıyor.

Ayrıca “Edebiyatın İyileştirici Gücü” kitabının yazarı ve akademisyen Ahmet Sarı ile gerçekleştirdiğimiz söyleşide, edebiyatın bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl bir sağaltım imkânı sunduğunu; yazının köklenme, yüzleşme ve direnç alanı olarak taşıdığı anlamları konuştuk. Ayrıca bu sayımız-

da YTB’nin 15. yılına özel hazırladığımız bölümde Avrupa’nın farklı şehirlerinde yaşayan kıymetli isimlerle YTB, sanat ve eğitim hakkında bir söyleşi gerçekleştirdik.

Kelam ile okur arasında kurulan gönül bağı, edebiyatın iyileştirici gücünün en somut tezahürlerinden biridir. Yurdundan uzakta yaşayan birinin ana dilinde okuduğu bir şiirle memleketini hatırlaması da bu bağı doğal bir uzantısıdır. Dosya yazılarının yanı sıra deneme, şiir ve öykülerle zenginleşen sayımız bu bağı derinleştiriyor. Ubeydullah Çavuş’un “Dünyadaki Cennet” adlı denemesi, çocukluğun henüz kirlenmemiş bakışında, kelimenin en yalın hâlini arıyor. “Yazabilse keşke bebekler...” cümlesiyle, edebiyatın saflıkla ve içgüdüsel bir sezgiyle kurulan ilk hâline dikkat çekiyor. Her biri farklı bir yerden seslenen, farklı bir biçimde dokunan yazılarla dolu sayımız, edebiyatın iyileştirici yönünü hem derinleştiren hem de zenginleştiren çok sesli bir okuma imkânı sunuyor.

Dil, düşünce ve edebiyat ekseninde kurduğumuz bu ortak zeminde edebiyatın iyileştirici gücünü birleştirici bir unsur olarak görüyoruz. Farklı coğrafyalardan Türkçe kalemleri buluşturan dergimizin sayfalarında, edebiyatın bizi bir arada tutan ve iyileştiren etkisini her daim hissediyoruz. Kaybettiğimiz umudun yerini bazen bir sanat eserinin alabileceğine inanıyor; kelimelerin sağaltıcı dünyasına bir kapı aralayarak siz kıymetli okurlarımızı içeri davet etmekten mutluluk duyuyoruz.

Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz.

Sena Şeker

Telve

İmtiyaz Sahibi: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı adına Abdullah Eren
Yayın Yönetmeni ve Yazı İşleri: Ali Işık Yayın Danışmanı: İsmail Yıldız Editörler: Firdevs Çağlar, Elif Neslihan Güney
Yayın Koordinatörleri: Ecem Tuba Hızarcı, Furkan Uzun İçerik Editörleri: Nezahat Ceylan, Rumeysa Öztürk,
Sena Şeker, Yasemin Kelkit, Zümra Ufuk Tashih ve Redaksiyon: Veysel Altuntaş Tasarım: Yasin Çetin

İletişim: Oğuzlar Mah. Mevlana Bulvarı No: 145 P.K: 06520 Balgat Ankara Tel: 090 312 218 40 00
Mail: telve@ytb.gov.tr, dergitelve@gmail.com

Kapak Sözü: “Dünyada her şey, sonunda bir kitaba varmak içindir.” Stéphane Mallarmé

Yayın Türü: 3 Aylık Süreli Yayın, **Basım Tarihi:** Haziran 2025, **Baskı:** İhlas Gazetecilik A.Ş. Merkez Mh. 29 Ekim Cd. No:11 A/41 (İhlas Holding Plaza)
Yenibosna - Bahçelievler / İstanbul Tel: 0212

www.ytb.gov.tr

Abdullah EREN

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı

Edebiyat, insanın hem bireysel hem de toplumsal düzeyde kendini anlama, ifade etme ve dünyayla bağ kurma çabasının en güçlü araçlarından biridir. Duyguların söze dökülemediği, yaşanan acıların tarif edilemediği anlarda, edebiyat bir sığınak, bir iyileşme imkânı ve yeniden inşa alanı olarak ortaya çıkar. Bu açıdan bakıldığında edebiyat yalnızca bir anlatım biçimi değil, aynı zamanda bir iyileşme sürecidir. Telve dergisi, bu sayısında “Edebiyatın İyileştirici Gücü” başlığıyla, edebiyatın farklı yönleriyle birey ve toplum üzerindeki onarıcı etkisini ele alan nitelikli yazılara yer vermektedir.

Dergimizin temel amacı, yalnızca edebi metinlere alan açmak değil; aynı zamanda genç kalemlerin yetişmesini desteklemek ve yazma becerilerini güçlendirmektir. Yazarlık yalnızca ilhamla değil, bilinçli okuma, teknik bilgi ve sürekli bir gelişimle şekillenen bir süreçtir. Telve dergisi bu anlamda hem bir okul hem de bir muhit görevini üstlenmektedir.

Bu çerçevede, Nisan ayında Strazburg’da gerçekleştirilen “Telve Yazarlık Akademisi”ne Avrupa’nın çeşitli ülkelerinden, “YTB Bir Dünya Edebiyat Ödülleri” yarışmasında dereceye giren 57 genç ya-

zar katılmış, verilen eğitimlerle yazarlık yolculuklarında önemli bir adım daha atmışlardır. Bu genç yazarlarımız, Türk Diaspora Edebiyatı’nın gelişimine kıymetli katkılar sunmaktadır. 2024 yılında düzenlenen “YTB Bir Dünya Edebiyat Ödülleri”nde dereceye girerek akademiye katılmaya hak kazanan tüm katılımcıları bir kez daha tebrik ediyor; 2025 yılında düzenlenecek olan yarışmaya ilgi duyan tüm genç yazar adaylarını yarışmaya başvurmaya davet ediyorum.

Telve dergisinin yeni sayısında, YTB’nin 15. kuruluş yılına ithafen hazırlanan özel bölüm kapsamında diaspora mensubu, çeşitli alanlarda uzmanlaşmış değerli isimlerle gerçekleştirilen söyleşiler aracılığıyla YTB ile tanışma hikâyelerine, sanat ve edebiyat alanındaki çalışmalara ve önerilere yer verilmiştir.

Edebiyatın dönüştürücü, birleştirici ve onarıcı gücüne olan inançla hazırlanan bu sayının; okurlarımıza içsel bir yolculuk imkânı sunmasını temenni ediyorum. Bu vesileyle, dergimizin hazırlanmasında emek veren tüm Telve ekibine teşekkürlerimi sunar, kıymetli okurlarımıza keyifli okumalar dilerim.

ÖYKÜLER

- 6 / Gülsüm Durna **Adaletsizsiniz**
8 / Yuseyrenur Yılmaz **Mağazadaki Yabancı**
10 / Merve Fatma Ören **Gece Görüşü**
12 / Nida Nur Toklu **Sükûnet Avcısı**
14 / Yasin Durat **Güvercin Meselesi**
16 / Emine Doğrul **Ada**
18 / Esra Yıldırım **Son Gülümseme**
22 / Ayşe Başhoruz **Kahverengi Bavul**
24 / Fadima Yaya **Şüphe**
27 / Yasemin Yılmaz **Ferhan Bey'in Kalemı**
33 / Nuket Durur **Çöpün Rengi**
35 / Sevda Bayraktar **Son Okuma Tarih**
38 / Şebnem Hamurcu **Gülzade Konağı**
40 / Melike Onay **Bembeyaz Bir Anı**

OUT

DOSYA

- 48 / Sena Şeker **Ben'siz Güzellik**
52 / Münire Eslem Bozkurt **Sera Nerede Süreyya Nerede**
56 / Fatma Türk **Benlik Tutulması**
61 / Zeynep Zuhâl Kılınç **Sözden Manaya: Edebiyatın İlahi Derinliği**
64 / Esra Hanım Akdeniz **Masalların Aydınlık ve Karanlık Yüzü**
68 / Halil Aykut İnce **Yazıyla Örülen Hafıza**
70 / Tuana Yüksel **Bir Hekimin Kalemı, Bir Yazarın Neşteri**
74 / Alper Tunçyürek **Şiirin Doğası ve Müstağripler**
78 / Emine Doğrul **Katarsis**
82 / Ertuğrul Sabuncu **Sanat Yahut**
86 / Ecem Tuba Hızarcı **Kaybedilenlerin Peşinde Edebiyat**

SÖYLEŞİ

- 90 / **AHMET SARI** ile Söyleşi

ŞİİRLER

- 98 / Yasemin Kelkit **Oluk**
99 / Nezahat Ceylan **Orion'a Mektuplar III**
100 / Demet Nebilir **Dolunay**
101 / Aslıhan İnce **Ellerin Örttüğü Gölge**
102 / Tuana Yüksel **Kalan**
103 / Zeynep Zuhail Kılınç **Toz Bulutları**
104 / Merve Fatma Ören **Ufukların Ahvali**
105 / Mihriban Harbi **Üzere**

ENSTANTANE

- 20 / Mihriban Harbi **Edebiyatın Yoldaşı: Masal**
44 / Yasin Durat **Edebiyatın Yoldaşı: Türkü**
106 / Sena Şeker **Edebiyatın Yoldaşı: Sinema**

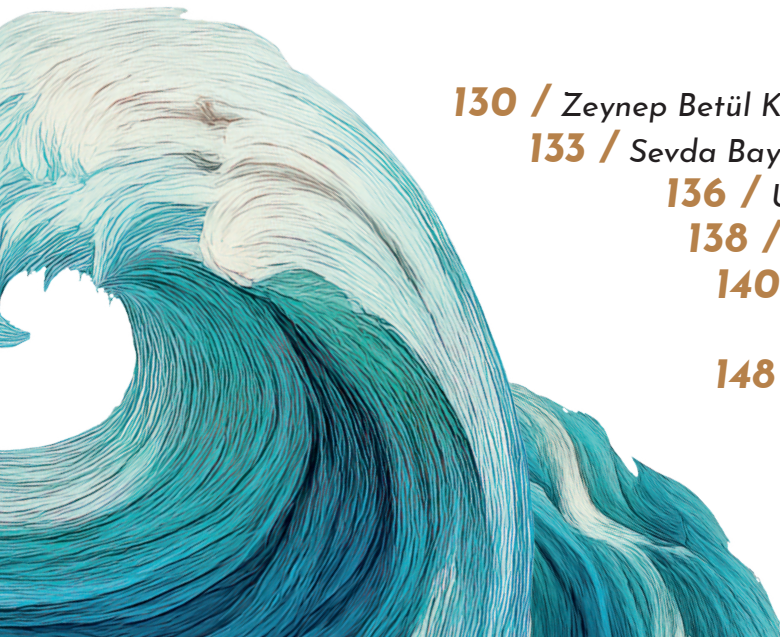
ÖZEL BÖLÜM

- 108 / YTB 15. YIL SÖYLEŞİLERİ

DENEMELER

- 128 / Burak Barut **Şehir ve Perde**
130 / Zeynep Betül Kahveci **Okyanusta Büyüyen Bir Balık**
133 / Sevdal Bayraktar **Gavur Belde Müslüman Saati**
136 / Ubeydullah Çavuş **Dünyadaki Cennet**
138 / Ayşe Nur Osmanoglu **Seslerden Öte**
140 / Yasemin Kelkit **Doksan Altıncı Tez**
144 / Melissa Işık **Cahil Cesareti**
148 / Gülsüm Durna **Zamanın Fotoğrafı**

Adalet(siz)siniz

GÜLSÜM DURNA

osya No: 1885

Davacı: Joseph K.

Davalı: Galia Fabrikası Yönetim Kurulu

Herkes yerini almıştı. Salonda derin bir sessizlik hâkimdi. Hayat durmuş gibiydi fakat zaman... Tik tak. Durmadan ilerleyen bir tek yelkovan ve akrepti. Bay Joseph saate baktı. “Onların işi tıkırında tabii.” diye geçirdi içinden. Havanın ağırlığını soludu, gözlerini kapattı. Yaşadıklarını düşündü. Hayal değildi. Bir haftadır katlandığı zulmü kelimeler açıklayamazdı. Ama açıklamalıydı.

“Davacı Bay Joseph K., buyurun, söz sizde.”

Joseph ellerine hâkim olamıyordu. Avuçları ter içindeydi. Derin bir nefes alıp ayağa kalktı. Salondaki herkes onu izliyordu, savcı hariç. Konuşmaya başladı:

“Sayın hâkim, ben ve arkadaşlarım bu fabrikaya geleli bir hafta oldu. Dolandırıldık, aldatıldık. Mahallemize gelen bir heyet bizi mutlu edeceklerini, artık dışlanmayacağımızı, hak ve özgürlük için burada çalışabileceğimizi söyledi. Biliyorsunuz hâkim bey, insanlar bizi sevmez. Bize bakınca suratları buruşur. Hatta

bakmazlar bile. Oysa o çok sevdikleri çikolatalar, biz çekirdeklerden oluşur. Yine de onlar bizi sevmiştii. En azından biz öyle sandık. Bir sözleşme imzalattılar. Her şey o kadar güzel görünüyordu ki sezemedik olacakları. İki gün sonra, gece mahalleyi bastılar. Kadın, çocuk, yaşlı demeden çuvallara doldurdular. Araçlara attılar, isyan edeni affetmediler. Mutluluklar yerini pişmanlığa bıraktı.”

Joseph’in gözleri yanıyordu. Damlalar dökülmemeliydi yoksa yanağındaki yaraya değip yakacak ve bağırmasına neden olacaktı. Masada duran şeyeyi açmaya çabaladı ama yapamadı.

“Hâkim bey, müvekkilim adına ben devam edeyim... Araçlarla gidilen uzun yolun ardından bir depoya soktular. İsyan edeni, takati kalmayanı affetmediler. Kimisini elektroşokla, kimisini darpla öldürdüler. Kamera kayıtlarından bunu izleyebilirsiniz.”

Boşluğa bakan savcı Joseph’in dikkatini çekti. Bir gariplik vardı. Avukatına baktı. O ise sakince elini kaldırıp indirdi: “Sorun yok.” Ama bu gariplik Joseph’in içini kemiriyordu.

“Bizi zorla nezarethanelere soktular.” diye devam etti Joseph. “Günde bir tabak yemek, bir kap su... Kaç gün güneş görmedik bilmiyorum. Sadece soğuktu. Kimimiz dayaktan bayıldık, kimimiz açlıktan tırnaklarımızı yedik. Kokumuz değişmiş, rengimiz koyulaşmıştı. Torbalarda sürükleyerek bizi sıcak odalara soktular. Güneş, acımadan kabuğumuzu yakıyordu. Masadaki suları almamız yasaktı. Alanın elleri kesiliyordu...”

Hâkim dinlemiyordu; kalemiyle oynuyor, sağa sola bakıyordu. Joseph tekrar avukatına baktı. “Devam et.” dedi sessizce.

“Bizi üçer kişilik çadırlara götürdüler. Yaralıları bizden ayırdılar, bir daha göremedik. Çadırlarda iyi ve kötü kauçukları ayırmamız gerekiyordu. İtiraz edenin akıbeti belliydi.”

“Bay Joseph, siz kaçtınız mı?”

“Kaçmak zorundaydım sayın savcım. Bizden çikolata denen bir madde yapıyorlarmış! En kötüsü, bu zulmü görmezden gelerek hunharca Galia çikolatalarını yiyen insanlar var! Ya habersizler ya da körler!”

“Bay Joseph, üslubunuza dikkat edin. Sizi dışarı attırmak zorunda kalmayayım.”

Daktilo. Tak, tak, tak...

“Gereği düşünüldü. Bay Joseph’in, Galia Fabrikası Sözleşmesi’ne karşı gelmesi nedeniyle otuz yıl konuşmama, yirmi yıl görmeme, on yıl duymama hapsine karar verilmiştir. Fabrikanın daha fazla çikolata üretmesine hak tanınmıştır.”

“Üretimi artırın! Yeni çekirdekler yolda.” dedi yönetim kurulu telefonda.

Joseph çaresizce başını eğdi. Hüzün mutluluğa hapsedildi.

GÜLSÜM DURNA

Belçika – Gent

Mağazadaki Yabancı

YUSEYRANUR YILMAZ

abancı olmanın çekingenliği üzerinde olmasına rağmen yardım etme isteğinin samimiye-tiyle girdi içeri. Mağaza beklediğinden daha karışık. Reyonlardaki dağınık kıyafetleri gör-dükçe zihninde yeni bir düzen tasarlamaya başlamıştı bile. Babası haklıydı, en az iki üç haftada adam ederdi burayı. Sevdiklerinden o kadar fazla ayrı kalabilecek miydi?

Mağazanın arkasındaki bir kapı aralandı ve depo oldu-ğunu anladığı yerden, kendisinden en fazla iki ya da üç yaş büyük bir genç çıktı:

“Buyurun? Ne bakmısınız?”

Aslı, bir müşteri edasıyla mağazaya tekrar göz gezdirdi. Sonra gence dönüp:

“Ben Aslı.” dedi. “Beni babam gönderdi. İşleriniz iyi gitmiyormuş. Destek amaçlı geldim.” “Murat amca yine gönderdi demek desteğini.” dedi genç. “Buyur lütfen. Şöyle otur.”

Ardından kendini tanıttı:

“Ben Kerem. Tanıştığımıza memnun oldum.”

Aslı gösterilen koltuğa oturdu. Kerem’in anlattığına göre annesinin hastalığı nedeniyle artık ne annesi ne de evli kız kardeşi mağazayla ilgileniyormuş. Bu yüzden satışlar düşmüş, gelir azalmış ve işler hacze doğru gitmeye başlamıştı. Aslı, onlara bir süre destek olabileceğini söyleyince Kerem çok sevindi. Mağazanın bütün ayrıntılarını tek tek anlattı. Aslı her şeyi ilk seferde kavradı.

“Ancak,” dedi Aslı “desteğimin meyvelerini görebilmemiz için birkaç düzen değişikliği yapmamız gerekiyor.”

Kerem başta bu fikre karşı çıksa da Aslı’nın mantıklı savunmaları onu ikna etti. Sonraki günleri mağazayı yeniden tasarlamak için planladılar.

Kısa süre içinde hem müşteri sayısı hem de mağazanın popülaritesi arttı. Yapılan zarar telafi edilmişti. Aslı bir aydır oradaydı. Babasını arayıp dönme vaktinin geldiğini söyledi. Ancak konuşması sırasında Kerem araya girince ona kıyamadı ve birkaç hafta daha kalmaya ka-

rar verdi. Artık sorumluluğun çoğunu üstlenmişti, Kerem’le güvene dayalı bir ilişki kurmuştu. **Kerem ona sevdiklerini aratmıyordu. Bazen bir baba bir ağabey gibi kollaması bazen de anlam veremediği derin bakışları Aslı’nın gönlünde farklı duygular uyandı-rıyordu. Kerem’in annesinin durumu da iyiye gidiyor, kız kardeşi ara sıra mağazaya uğrayıp Aslı’nın başarısını şaşkınlıkla izliyorlardı.**

Yine yoğun bir satış gününün ardından Kerem’in kız kardeşi geldi. Mağazayı kapattıktan sonra depoda keyifle çay içtiler. Aslı yorgunluktan gözlerini açamaz hâlde koltukta uyuya kaldı. Yaklaşık bir saat sonra, mağazadan gelen seslerle uyandı. Depo kapısına yaklaştıkça Kerem’in gergin ve sorgulayıcı sesini duydu.

“Ne demek bilmiyorum? Para nerede?”

“Bilmiyorum ağabey! Söyledim ya, sen akşam alışveri-şine çıkınca ben de eve gittim, annemin istediği eşyaları aldım. Ceketimi burada unutmuşum. Onu almak için indim. Tam o sırada sen geldin.”

“Aslı nerede?”

“Bilmem, depoda galiba.”

“Kasadaki paralar nerede? Kafayı yiyeceğim.”

“Kamera görüntülerine baksana ağabey.”

Aslı, depoya geleceklerini anlayınca hızla kendine çeki-düzen verdi. İçeriye merak ve kin dolu gözlerle girdiler:

“Aslı? Sen hâlâ burada mısın?”

“Evet, uyuyakalmışım. Yeni kalktım.”

Kerem derhâl bilgisayara yöneldi. Kardeşi de çaktırmadan ağabeyinin hareketlerini izliyordu. Kerem si-nirle bilgisayar masasını tekmeledi ve tekrar mağazaya döndü. Peşinden giden kardeşi, fısıldayarak konuşmaya başladı:

“Ne oldu? Kamera sistemini mi kapatmış yoksa?”

“Bilmiyorum. Ama kapanmış. Bunu ona ne zaman öğ-rettiğimi hatırlamıyorum. Lanet olsun.”

“İnanmıyorum. Ne yapacağız şimdi? Annem bu durumlara çok üzülecek. Kaç kere uyardı zaten. ‘O kıza dikkat edin, ne olursa olsun yabancı.’ dedi defalarca. Biliyor musun, babasıyla dedem Fransa’ya kadar gitmişler. Dedemde para kalmayınca babası onu bırakıp devam etmiş yoluna. Neymiş efendim hanımı hamileymiş, bir an önce para kazanıp memlekete dönmesi gerekiyormuş. Dedemin ailesi yok muydu sanki? İşte böyle bu insanlar.”

Aslı, duyduklarına inanamadı. Göğsü heyecandan kabarıp iniyordu. Kerem depoya girip soğuk bir sesle:

“Yukarı çık da uyu artık. Yarın mağaza kapalı olacak.” dedi.

Bugüne kadar sevgi ve güven dolu gözlerin yerini birden şüphe dolu bakışların alması onu derin bir hayal kırıklığına uğratmıştı. Bir sonraki sabah babasından gelen telefonla uyandı.

“Kızım, gel artık. Seni çok özledik. Ağabeyin arabayla yola çıktı, seni almaya geliyor. Hazırlan. Hem dün akşam Kerem aradı. İşler düzelmiş. Kalabalık etmeyessin o insanlara. Anneleri hasta, yazık.”

Aslı itiraz edemedi. Valizini hazırladı ve vedalaşmak için Kerem’in yanına gitti. Onun bir açıklama yapmasını umarak gözlerine baktı:

“Babamla konuşmuşsunuz. Dönmemi istemişsin. Ağabeyim beni almaya geliyor.”

Kerem cebinden bir zarf çıkarıp Aslı’ya uzattı.

“Bu ne?”

“Burada çalıştığın zamanın karşılığı. 400 euro.”

Para peşinde değildi ama yapılan haksızlık ve böylesine basit bir rakam canını acıttı.

“İstemiyorum.” dedi.

Kerem’in gözleri büyüdü. Yüksek bir sesle:

“İstemiyor musun? Ziyadesiyle var öyleyse.” dedi.

Aslı kendini savunacak dermanı bulamıyor, dışarıdan gelen korna sesini kurtuluş olarak görüyordu.

“Gidiyorum Kerem. Hakkını helal et. Benden yana...” dedi.

Gözleri doldu, devam edemedi. Titreyen ellerle zarfı masaya koydu ve ardında haftalarca keyifle geçirdiği günleri, Kerem’in güven dolu gözlerini ve bir akşamda yitirdiği bağı bırakıp oradan bir yabancı gibi ayrıldı.

YUSEYRENUR YILMAZ

Hollanda – Lahey

Gece Görüşü

MERVE FATMA ÖREN

Gün nihayete erince sokaklar tenhalaşır, yalnızca evlerin ışığı yanar, tabakların, çatal kaşıkların tıkırtısı duyulurdu. Bu anı bekleyen gece avcıları sığınaklarından çıkar, rızkını arardı. Fener görevi gören gözleri onlara yolunu gösterir, böylece karınlarını doyurabilirlerdi. Bu vakitlerde gün boyu sokakta dolaşan insanlara pek rastlanılmazdı.

Ancak bu durum, yani sessizlik, yeryüzünün tamamı için geçerli değildi. Işıltılı şehirlerde durum farklıydı. Onlar için gece de gündüz aydınlığındaydı. Yoldaki işaretler, insanları hedeflerine ulaştırmak için bütün varlıklarıyla oradaydılar işte.

İşaretlere öylece bakaduran biri vardı. Onları okuyor mu yoksa kendisi mi okunmayı bekliyor belli değil diye düşündü yoldan geçen şoför. Sonra adamın el kaldırdığını görünce önünde durdu ve araca aldı.

“İyi akşamlar, nereye gideceksiniz?”

Tekerleği döndürecek olan şeyin bu sorunun cevabı olduğunu bilse de öylece bakakaldı adam.

“Adres verecek misiniz?”

“E-elbette, devam edin lütfen.”

Şoför içinden söylene söylene ana yola çıktı fakat dikiz aynasından müşterisinin boynunu büküğünü görünce hafifçe başını sallayıp yoluna devam etti. Işık ve gölge, yarışırcasına geçiyordu adamın yüzünden. Yolun sonunda hangisinin galip geleceğini merak etti şoför. Gecedan çıkagelen bakışlar aydınlanacak mıydı yoksa arkasında bir gizem bırakıp gürüha mı karışacaktı?

Böylesiyle ilk kez karşılaşmıyordu. Arabaya binip hedefini yoldayken belirleyen veya kendisinden bildiği bir yere, iyi bir otele veya sevilen bir mekâna bırakmasını isteyen çok olurdu ama bu adamın hâlinde başka bir şey vardı. Onu hiç fark etmeyebilirdi ve adam yoluna başka şekilde devam edebilirdi. Ama şimdi kendisi direksiyonda, adam arka koltukta aynı aracın içinde ilerliyorlardı. Bir eliyle direksiyonu tutarken diğeriyle omuzlarını şöyle bir ovdu hissettiği ağırlığı hafifletme umuduyla ama faydası yoktu. Bir rota belirlemeye çalışırken adamın yüzünde bir kez

daha bir işaret aradı. Onda tek gördüğü şey gölgeydi, ışığın sırasını bekledi ama nafile. Frene hafifçe basarak araçla birlikte düşüncelerini de yavaşlattı. Önemli olan yalnızca hedefe varmaktı. Arka koltuğa bakarak “Adres gerekiyor.” dedi. Adam bir şeyler mırıldandı. Şoför birçok kez durmuştu orada. Direksiyonu adamın istediği yöne çevirdi ama sonrasını bilemiyordu.

Evini, her akşam kurulan sofrayı düşündü. Çatal kaşıkların tıkırtısını duydu, burnuna çorba kokusu geldi. O da her akşam duyuyor muydu bu sesleri ve kokuları? Sorsa, “Kardeşim ne derdin var?” dese gittikleri rota değişmeyecekti elbette. Sorularını arka koltuğa bırakıp gözlerini yola çevirdi. Işıklardan sağa döndüğünde o vakitte alışık olmadığı bir yoğunlukla karşılaştı. Yol kapalıydı, sirenler çalışıyordu. Arabayı geri vitese alarak başka bir yoldan gitmek isterken omuzundaki eli hissetti.

“Lü-lütfen dur, ne olduğunu görmek istiyorum.”

“Ama yol...”

Cümlesinin sonunu getiremeden adamın kapıyı açıp olay yerine gittiğini gördü.

“Tüm birimlerin dikkatine. Ana yolda iki aracın çarpışması sonucu bir kaza meydana gelmiştir. Bir ölü, iki yaralı var.”

Olayı sessizce izleyen adamın yüzündeki gölge yavaşça çekilmeye başladı. Yanına gelen şoföre baktı.

“Geceydi. Yağışlıydı hava. Eve dönüyorduk. Arabayı durduramadım ve bir daha... Gidebilir miyiz artık?”

Hedefe vardıklarında müşterileri birlikte arabadan sorular ve cevaplar da inmişti. Adamın yüzündeki ışık ve gölge artık birdi.

MERVE FATMA ÖREN

Almanya - Berlin

Sükûnet Avcısı

NİDA-NUR TOKLU

Yine düşler sokağında koşuyorum bir sonbahar akşamı. Bir park köşesinde, “Ah şu sınavlar bitse de köşedeki kahve arabasından yulaf sütlü kapuçinomu elime alıp park yollarında soluklansam.” diye düşündüğüm o araba bana gülümsüyor, “Aylar oldu, hâlâ gelmedin.” dercesine. “Sınavların biteceği yok, şimdi alsam ne olur?” der gibi oluyor iç sesim fakat beklediğim an bu değil. Aylarca kendime söz verdiğim sakinliğe henüz erişemedim, daha yapılacak çok iş var. Üç haftaya teslim etmem gereken tez çalışmasını hâlâ tamamlayamadım. Hem cumartesi günü kardeşimin nişanı da var, ay bir de şu ek iş yok mu? Bu aralar çok yoğunum. Yani kahvem de yürüyüşüm de biraz daha beklemeli. Aklımda bin tane iş varken kendimi ödüllendirmem anlamsız olmaz mı? “Yapraklar yeşerinceye kadar her şeyi yoluna koymuş olurum.” diye iç çekerek parktan uzaklaştım.

Tez çalışmaları teslim edildi, nişan telaşı atlatıldı, işler yoluna koyuldu, yapraklar yeşerdi. Bundan birkaç ay öncesi olsa “E her şey yoluna girmiş işte daha ne istiyorsun?” diye kendime sitem ederdim herhâlde.

Fakat bazı şeyler hayallerde kaldığında güzeldir. Düşler sokağında koşarken dertlendiğim meselelerin bir gün hiç olmamışçasına çözüleceğini düşünmek güzeldi mesela. Sorunlar bitmez zaten tam çözüldü dediğin anda yerini bir başka derde bırakır. Ve bizler yine de çocuksu bir ümitle tasasızlığın yolunu gözleriz. Dertsiz ömrün asıl dert olduğundan bihaber, ümit ederiz. O yüzden her şey düşlerde güzeldir. Huzura erdiğimde içeceğim kahvenin tadı, hayalimde güzeldi. Geleceğe dair umut veren, bugünümde ise beni güçlü kılan, düşlerimi süsleyen hayallerdi çünkü. Ne de olsa önümde daha yürünecek uzun bir yol vardı, değil mi?

Bir haziran sabahı. Annemin gözyaşları hayallerimden usulca süzülüyor. Uyku sersemi hâlimle yavaşça doğrulup sesi takip ediyorum. Ansızın ablam karşıma çıkıyor. Bir gecede yaş almış gibi görünüyordu, taktat kalmamıştı bedeninde. Gözlerinde daha önce hiç görmediğim bir yorgunluk var ve hüzün bir perde gibi kavramış göz kapaklarını. Kasvet dolu sessizliğe, denize taş atar gibi ağzımdan çıkan iki kelime ile sonsuz bir sessizlik katıyorum. “Abla, iyi misin?” Kelimelerim soğuk bir rüzgâr gibi. “Ablam, hangi savaşı

veriyorsun içinde? Yine hangi yükü tek başına omuzlamaya çalışıyorsun?” sorular bir fırtına gibi esiyor aklımda. Ablam boğazındaki düğüm ile boğuşur gibi “Dedemi kaybettik.” diyor. Ve bir anda her şey anlamını yitiriyor. Ne sınavlar kalıyor ne de nişan telaşı. Bir anda tüm dünya ufacak bir kül tablasına bürünüyor, küllerimi taşıyan.

Kendimi birdenbire dışarıya attım, yolların sonsuzluğuna sığınır gibi. **Yolun nereye gittiğini umursamaksızın yürüdüm. Her adımım ile bir yanım ek-siliyordu. Ve her adımım ile yolun, kabullenmeye çıktığını anladım. Hayattan beklediğim huzurun, ömrüm boyunca bana sunulan şey olduğunu fark ettim.** Dedemin mikado çubuklarında, bir tavla masasında, frambuazlı şekerlerinde bana sunduğu gibi. Hayatın, sükûnet vadeden bir an beklemek için çok kısa olduğunu anladım. Belki de yulaf sütlü kahveyi ben değil, o beni bekliyordu bunca zaman. İçimdeki ses hiç olmadığı kadar sesli ve haklı nidalara boğuyordu beni.

Tüm bu duygu ve düşünceleri idrak etmeye fırsat kalmadan kendimi yeniden o park köşesinde buldum.

Artık hiçbir şeyin düzelmesini beklemeyecektim. Bahanelerle meşgul etmeyecektim beni bekleyen huzuru. Kahve arabasının durduğu yere doğru birkaç adım daha attım, başımı kaldırdım. O an anladım: Kaybettiğim sadece çocukluğum değilmiş. Kahve arabası da vazgeçmişti sükûneti tevakkuf etmekten. Beklemekle geçen zaman, yerini keşkelerle doldurdu artık. Martı da limanda bekleseydi rızkının vapurda gizli olduğunu bilemezdi oysa. Yarınlar çok şey vadetti, meğer bugün yarını vadetmiyormuş, kimse bilemedi.

NİDA-NUR TOKLU

Almanya-Braunschweig

Güvercin Meselesi

YASİN DURAT

Farklı farklı dertleri olan bir sürü insan floresan ampullerin aydınlattığı hastane koridorundaki tüm sandalyeleri doldurmuş oturacak yer kalmamıştı. Bekleme salonu da ayakta bekleyen hastalarla doluydu. Gece vardiyası bitmek üzere olan yorgun hemşireler ellerinde kâğıtlar sağa sola koşturmaya devam ediyorlardı.

“Tamam, disiplinli memleket. Kabul, bir şey diyen yok ama sabah yedide ameliyat mı olur ya?” diye sitem etti Stefan.

Aradan çok geçmeden hemşire gelip “Beyefendi, size odanızı göstereyim. Ameliyata orada hazırlanacaksınız.” dedi. Stefan heyecanlandı ve odasına doğru yürüdü annesiyle. Genç adamın okuldan geri kalmaması için ameliyat tarihi tatil günlerine gelecek şekilde planlanmıştı.

Odasına girdiğinde kendisinden başka üç kişi daha olduğunu gördü. Biri kendi yaşlarında bir genç, diğer ikisi ise elli yaşın üstünde adamlardı. Elli yaşlarındaki adamlardan birinin yatak komşusu olmuştu. Adamın ismi Marcus’tu. Stefan’dan kendisini kısaca tanıttıktan sonra istedikten sonra kendiyile alakalı bilgiler vermeye başladı. Bu ikili tanıştıktan sadece dört dakika sonra Marcus’un deliller gibi tutkulu olduğu konuya sıra geldi: “Güvercinlere.”

“Güvercinleri sever misin Stefan?” diye sordu Marcus.

“Bilmem, yani kuşları genelde severim.”

“Ben sana güvercinleri bir anlatayım, onları diğer kuşlardan farklı sevmeye başlayacaksın.”

Stefan, ilk nasibini daha ameliyata girmeden almıştı. Bu akıllı hayvanların manyetik alanları kullanarak olağanüstü bir şekilde yönlerini bulabildiklerini anlattı ellili yaşlardaki adam. Binlerce kilometre uzaklıktaki yuvalarına geri dönebildiklerini hatta bu yüzden postacı olarak kullanıldıklarını da ekledi. Stefan, bu öğrendiklerinden bir hayli etkilenmişti. Marcus’a saygı duydu.

Sırası gelen genç adam ameliyathaneye çağrıldı. Anestezi, nasıl olduğunu sorduktan sonra beşten geri saymasını istedi hastasından. “Beş, dört, üç, iki...” dedi ve gözleri kapandı genç adamın. Uyandığında onu iki yıldır rahatsız eden karnındaki yağ bezesinden kurtulmuştu. Ayılmakta zorlandı ve sayıklamalar arasında annesini aradı. Odasına alındıktan sonra yorgun bir şekilde tekrar uykuya daldı.

Uyandığında akşam olmuştu. Karnının aç olduğunu hissetti ama içinden bir şey yemek gelmiyordu. Annesi, akşam olduğu için gitmesi gerektiğini anlattı ve ekledi:

“Hadi oğlum, artık toparlanmak gerekiyor, narkoz biraz etkileyebilirmiş. Güzelce yemeğini ye, ben yarın tekrar geleceğim.”

Marcus, göz ucuyla Stefan'ın nasıl olduğuna bakıyordu. Biraz kendine geldiğini görse tekrar kaldığı yerden devam edecek gibiydi. Saat altıda akşam yemeği servisi edildi. Stefan: “Hemşire hanım, ben kendimi yiyebilecek gibi hissetmiyorum. Neden böyle oldum acaba?” diye sordu.

“Daha yeni çıktınız ameliyattan, bu normal, biraz gayret edin.” diyerek sakinleştirdi hemşire hanım genci.

Stefan güç bela doğruldu ve yavaş hareketlerle, küçük parçalar hâlinde kopardığı ekmeğini yemeye gayret etti sadece. Bunu gören Marcus teklifsiz bir şekilde konuşmaya başladı:

“Biliyor musun Stefan? Güvercinler, zekâları ve öğrenme yetenekleriyle ünlüdür. Örneğin, hedefe ulaşmak için karmaşık labirentleri çözebilir ve belirli görevleri yerine getirebilirler.”

Stefan, bulantısından ve ağrılarından anlatılanları dinleyemiyordu. Yaşadıklarının bir çeşit işkence olduğunu düşündü. Ardından fenalaştı ve kusmaya başladı. Marcus bu durumda anlatmaya ara vermesi gerektiği için sinirlenmiş gibiydi ve hemşireyi çağırmak aklına bile gelmedi. Hemşireyi odadaki diğer adam çağırdı. Müdahale edildikten sonra kendini daha iyi hissetti Stefan. Birkaç lokma yiyip uyuyabildi. Narkozun yan etkileri bir hayli sarsmıştı onu.

Sabah uyandığında günaydından hemen sonra duyduğu ilk kelime “güvercinler” oldu. Artık Marcus’un

yüzüne bakamıyordu. Duyduğu his nefretti. Hasta hâlde yatarken nasıl olur da böyle sürekli kendisini dinlemesini bekleyebilirdi? Yorganın altından yumruğunu sıkmaya başlamıştı.

Bu sabır testini geçen Stefan, üç günün ardından taburcu oluyordu ve Marcus ile güzel ayrılmak istediği için onunla son kez konuşmak istedi.

“Ben çıkıyorum Marcus, darısı sizin başınıza artık.”

“Sağ ol Stefan.”

“Eğer sana da uyarısa ilerleyen zamanlarda seni ve güvercinlerini ziyaret etmek isterim.”

Aldığı cevap Stefan’ı şaşkına çevirmişti:

“Gelebilirsin tabii ama benim güvercinim yok ki, hiçbir zaman da olmadı.”

YASİN DURAT

Avusturya – Viyana

Ada

EMİNE DOĞRUL

argın değil müteessirim.”

Aurelie böyle olabileceğini hiç düşünmemişti. Hayatında ilk defa gördüğü bu küçük kızın kucagında can veriş, minik başındaki saçlarının arasına karışmış kırmızı sıcaklık... Bu narin beden ölümünü anbean hissediyor, haykırmak istiyor fakat sesi boğazında düğümlü kalmıştı. Gökyüzüne dikilmiş bir çift küçük zeytin gözün ardında Aurelie, kendi hayatının akışını seyreliyordu. Belki bedenen değil ama ruhen küçük kızla birlikte usulca ölüyordu.

İnandığı, öğrendiği her şey demek ki sahteydi. Hayatı, etik değerleri, tarihi, hayatı, hepsi sahte miydi? Gökyüzündeki güneş sahte miydi? Bu düşüncesini o kadar aptalca buldu ki kendi bile şaşırdı. Güneş tabii ki sahteydi. “Ada” adını verdikleri küçük yerleşim yerlerini çevreleyen kurşungeçirmez kubbe, aynı anda dev bir ekrandı ve nano saniye farkla dışardaki gökyüzünü içeriye yansıtıyordu. Üç nesildir yaşadıkları adalar o kadar mükemmel işliyordu ki günlük hayatta içerde mi dışarda mı olduklarını anlamak imkânsızdı. Büyük annesi Beatrice, Aurelie’nin ona seslendiği hâliyle Bibi, adaların eski hâlini defalarca anlatmıştı.

Kurdıkları yeni mükemmel ülkelerini teröristlerden korumak için ilk önce duvarlar yapılmıştı. Fakat bu onları yeterince koruyamamıştı. Son saldırıda binlerce kişi ölünce çareyi bu devasa adaları inşa etmekte bulmuşlardı. Aurelie, adaların dışına on sekiz yaşına kadar hiç çıkmamış, diğer adalara ise yer altında bulunan tünellerde ilerleyen eski yer altı trenlerine benzeyen fakat çok daha esnek hatlara sahip olan tubelarla gitmişti. Eski savaşırlardan birinde yeraltı, deniz suyu ile toprağın karışması sonucu tarıma elverişsiz hâle gelmiş ve tüm ülkenin altı tubelarla döşenmiş, kimse de buna ses çıkarmamıştı. En azından Bibi bunu böyle anlatmıştı. Ve Aurelie inanmıştı. Ninesinin ölüm döşeğindeyken kolunu sıkıca tutup gözlerinin içine bakarak “Korkuyorduk ve hata yaptık!” demesi bildiklerinden şüphe etmesine yetmemişti Aurelie’nin.

Küçük kızın dudaklarından ince bir sızı gibi bir ses yükseldi: “Su”. Aurelie titreyen parmaklarını yavaşça yere indirerek Sahra’yı yere yatırdı. Sonra suni gelen bir hızla çantasındaki su kapsülünü çıkardı, küçük kızın dilinin altına koydu. Bu kapsüldeki sıkıştırılmış su molekülleri, sensörler aracılığı ile vücudun ihtiyacı

olan suyu anında vücuda salıp su ihtiyacını gideriyordu. Çölde ihtiyacı olabileceği için özel olarak temin etmişti bu kapsülleri, yoksa adalarda asla susuzluk çekilmezdi. Fakat kapsül aktive olmadı, çünkü artık bu vücut suya ihtiyaç duyacak bir can taşıymıyordu. Sahra ölmüştü.

Sahra ile birlikte şair Aurelie de ölmüştü. Günler sonra, konuşacak takati kendinde yeniden bulduğunda son şiirini yazmaya karar verdi. Yazmaya başlamak için kendi dilinde olmayan bir kelime arıyordu. Dargın değildi o yüzden bu kelimeyi kullanamazdı, peki neydi üzüntüsünü ve elinde olmayan şeyden ötürü hissettiği çaresizliğini anlatacak olan o kelime. Gözlüğünü takıp tüm dillerin kodlanmış olduğu programa parmaklarını hareket ettirerek istediği kelimeyi anlattı. En çok beğendiği kelime “müteessir” oldu. Evet dargın değil, kızgın değil, müteessirdi. Bilgisayar gözlüğünü kenara bıraktı. Yapay olan her şey ona olanları, adaları, bir halkı ezip yok etmek isteyen kendi tarihini ve tüm söylenen yalanlara inananları hatırlatıyordu. Arkadaşının ona hediye ettiği antika kalemi eline aldı.

“Bir bahar görmedi gözlerim
Çünkü bahardı her mevsim hırsızlara
Yarınlarım bitmez tükenmez
Nefesinden alınmış nice çaresizlerin.
Hak değil; kelebekler, güneş ve kelimeler
Sahra da çiçek açmadıkça,
Denizlere açılmadıkça tüm adalar
Özgürce uçmadıkça tüm kuşlar
Nehirden denize kadar. “
Aurelie kalemle ve şiirle vedalaştı.

EMİNE DOĞRUL

Almanya-Hamburg

Son Gülümseme

ESRA YILDIRIM

"N e var bu kadar bozulacak?" diye düşündüm Alp'ın düşen yüzünü gördüğümde. Altı üstü bir fotoğraf. Tekrar çekersin. Ama anlaşılan Alp öyle düşünmüyordu. Parmaklarını telefonunun ekranına kilitlemiş, nefesini tutmuş öylece duruyordu. Birkaç saniye içinde yüzü iyice gerildi, omuzları çöktü.

"Silindi!" dedi kısık bir sesle.

"Ne silindi?"

Daha da kısık bir sesle cevap verdi:

"Görkem'in fotoğrafı..."

Bunu söylerken telefona gömdüğü başını kaldırıp bana baktı. Gözlerinde hem öfke hem de çaresizlik vardı. Önce anlamadım. Bir fotoğraf silindi diye bu kadar üzölmek tuhaf geliyordu açıkçası. Ama sonra hatırladım. O fotoğrafı çekmek için kaç saat uğraştığını, doğru ışığı yakalayabilmesi için Görkem'in defalarca yer değiştirdiğini, sonunda istediğı kareyi yakaladığında nasıl sevindiğini.

"Yedeklemedin mi?" diye sordum.

Başını iki yana salladı:

"Düzenleme yapıyordum, yanlışlıkla sildim. Geri dönüşümde de yok."

Onu sakinleştirmeye çalışıyordum ama beni hiç duymuyordu. Derin bir nefes aldı ve telefonunun ekrana

nına boş boş bakmaya devam etti. Dışarıda hafif bir rüzgâr vardı. Kahve dükkânının büyük camlarından içeri süzülen güneş, masanın üzerinde soluk gölgeler oluştuyordu. Baristalar kahve makinelerinin başında rutin hareketlerle çalışıyordu. Her şey sıradan görünüyordu. Ama Alp için dünya durmuş gibiydi.

O fotoğraf Görkem'le geçirdikleri son yaza aitti. Son konuşmalarının, son gülüşlerinin olduğı yaza. Birlikte çekilmiş son karelerden biriydi belki de. Görkem artık hayatında yoktu. Aralarına giren sessizlik, zamanla bir uçuruma dönüşmüştü. O fotoğraf sadece bir görüntü değil, kendisine kalan tek hatıraydı aynı zamanda. Hatıraları kaybetmek, bazen fiziksel şeyleri yitirmekten daha fazla acı veriyordu insana. Alp'in yüzüne baktım. Parmakları titriyordu.

"Belki geri getirebiliriz." dedim umutsuzca.

"Hayır, artık gitti. O anı da onunla olan her şey gibi kaybettim."

Sustu. Ben de sustum. İçimde, onun hissettiğı boşluğun bir gölgesi dolaşıyordu sanki. Anıları kaybetmek bazen fiziksel şeyleri yitirmekten daha ağır gelir insana. Özellikle sevdiğin, değer verdiğin birini kaybedince ona dair her şeyi saklamak istersin. Sakladıklarınla sende kalmaya devam ettiğini hissedersin sevdiğinin. İşte o sakladıklarından birini yitirince, yanlışlıkla da olsa, işte o zaman gerçekten kaybetmek denen acının

en keskin hâlini yaşarsın. Alp o keskin acının pençesine düşmüştü işte.

Alp, telefonunu masaya koydu. Elini yüzüne sürdü. Parmaklarının titremesi hâlâ geçmemişti.

“O gün...” dedi. Sesi öyle cılız çıkıyordu ki duymakta zorlanıyordum.

“O gün o fotoğrafı çekerken çok gülmüştük. Aslında kavga ediyorduk, saçma sapan bir olaydı. Aniden ikimiz de kahkahalara boğulduk. O kadar güldük ki insanlar durup bize bakıyordu.”

“Peki ya sonra?” dedim.

Alp omuz silkti:

“Sonra mı? Sonra her şey değişti işte. Görkem gitti. Yavaş yavaş gitti. Önce daha az mesaj attı, sonra hiç aramaz oldu. Tamamen sustu. O fotoğraf biz susmadan önceki son gülüşümüzdü.”

Bir an için, o anı gözümde canlandırdım. Bir kafe de iki genç, gözleri yaşarana kadar gülüyorlar. Kim bilir, belki ikisinin de içinde bir şeyler kırılıyordu o sırada. Ama yine de gülüyorlardı. Ve o anın tek kanıtı şimdi silinmişti.

“Belki de bu bir işarettir.” dedim usulca.

Alp gözlerini bana çevirdi:

“Nasıl yani?”

“Bazı hatıralar hiç kaybolmasın ister, onları korumaya çalışırız ama kendiliğinden yok olmaya başlarlar. Belki de bu kaldığın yerden devam etmen için bir işarettir. Geçmişe tutunmanın bir anlamı kalmadığını hatırlatıyordur sana.”

Alp başını eğdi. Parmakları fincanın kenarına vuruyordu. Aklından neler geçiyordu kim bilir? Belki haklı olduğumu düşündü, belki de tamamen saçmaladığımı. Ama hiçbir şey söylemedi. Sonra derin bir nefes alıp telefonun ekranına baktı.

“Gidelim mi?” diye sordu.

Gülümsedim. “Gidelim.”

Kalktık. Alp’in yürüyüşü hâlâ biraz ağırdı ama artık titremiyordu. Galiba fotoğrafın silinmesi sadece bir şeyin bitişi değil, yeni şeylerin başlangıcıydı.

ESRA YILDIRIM

Almanya – Duisburg

Edebiyatın Yoldaşı:

Masal

Mihriban Harbi

İnsan hangi kaynaktan hangi nimeti kazanacağını bilemez. Her olayda her insanda ve her eserde insanın kendine çıkarabileceği dersler vardır. Bir çocuk kitabı da bir yetişkin için okul olabilir. Küçük Prens, bu tezin en net misallerindendir.

Küçük Prens kitabının bir çocuk kitabı olup olmadığı tartışılan bir konudur. Bunun nedeni kitabın barındırdığı öğütlerin yetişkinlere de hitap etmesidir. Çocuk kitaplarını yetişkin kitaplarından ayıran şey nedir? Yazma biçimi, konusu ve yoğunluğudur. Yetişkinlere hitap eden kitaplar, vermek istediği mesajı sıkı dokunmuş bir olay örgüsü veya tarihî bir olay üzerinden anlatır. Çocuk kitapları ise en yalın hâliyle çocuğun dünyasında yer alan unsurlarla anlatır; çiçek, fil, güneş, orman gibi. Küçük Prens yalın bir anlatımla içinde sayısız çıkarılacak ders bulundurur. Anlatım biçimiyle çocuk kitabı olsa da mesajlarıyla tüm yaş gruplarına hitap eden bir eserdir.

Sayısız dile çevrilmiş olan bu kitabın iyileştirici gücü nerede yatıyor? Okurunu hangi minvalde iyileştirme kapasitesine sahip? Bu sorunun cevabı iki kelimeyle özetlenebilir: Bakış açısı. İnsanlığın refahı ve mutluluğu için dua ettiğimizde aynı zamanda iyi bir dünya da dilemiş oluruz. Çünkü mutlu insanlar iyi insanlar olurlar ve içinde yaşanılması güzel olan bir dünya kurarlar. Kendi kasvetini aşamayan bir insan çevresindekilere mutluluk kııntısı dahi veremez, etrafına karanlık saçar. Güzel bakan insanlar güzel dünyalar yaratır. Küçük Prens

de bize farklı bakış açıları sunarak güzel bakmamıza teşvik eden bir anlatıdır. Bu farklı pencereleri sunan şey, Küçük Prens'in seyahati boyunca karşılaştığı insan tiplerine sorduğu bariz, net ve kısa sorulardır. Yetişkin hayatının karmaşıklığından sıyrılarak sorduğu bu basit sorular, bizim en temele inmemizi sağlar. Seyahati sırasında çok farklı insan tipleriyle karşılaşır. Kendini beğenmiş birine, ayyaşa hatta bir iş adamına rastlar. Karşılaştığı karakterler kitapta her ne kadar hayali âlemlerde yaşasa da bu dünyada rastlayabileceğimiz insanlardır. Mesele Küçük Prens iş adamının “beş milyon birimini” anlamayınca iş adamıyla olan sohbetinden birimin “yıldız” olduğuna kanaat getirir ve beş yüz milyon yıldızla ne yapacağını sorar. Para birimini bir nesneyle bağdaştırma fikri dahi okura geniş çaplı bir bakış açısı sunar. Sahi beş yüz milyon yıldızla sahip olan bir insan, bu yıldızlarla ne yapar?

Küçük Prens'in vardığı sonuç bir çocuk kitabı için fazla gerçekçidir: “Kimse bulunduğu yerde mutlu değildir.” der.

Bunu diyerek aslında karamsar bir farkındalık değil aksine, hayata olan bakış açımızı olumlu yönde değiştirmemizi sağlar. Mademki mutluluğu bulacağımıza inandığımız o noktada bile mutlu olamayacaksak o hâlde mutluluğu bir hedef değil, yürüdüğümüz yolda bize yoldaş olacak bir tutum olarak kabul etmeliyiz. "Evvel refik badel tarık." Arap atasözündeki "refik" yani yoldaşımız kelimesi, her şeye rağmen bize eşlik eden olumlu ve mutlu bir bakış açısını ifade ediyor. Bu düşüncenin iyileştirici gücü tam olarak burada yatıyor. Mutluluğu

bulacağımızı düşlediğimiz yerde bulamadığımızda, onun elde edebileceğimiz bir şey değil, kendi çabamızla oluşturmamız gereken bir şey olduğunu hatırladığımızda iyileşiriz. Küçük Prens içinde bulunduğu edebî ortamdan bizi bu seslenişle iyileştirir. Kovalamaca gibi tasarlanan ve kısır döngüden çıkamadığı bir dünyada edebiyat, hermenötik vasıtasıyla kadraji geniş bir açıdan yakalamamızı ve bu sayede haddinden fazla ciddiye aldığımız konuları daha mütevazı bir biçimde değerlendirmemize yardımcı olur.

"'BU BİR DİSİPLİN MESELESİ.' DEMİŞTİ BANA SONRADAN KÜÇÜK PRENS, 'İNSAN SABAH TEMİZLİĞİNİ BİTİRDİKTEN SONRA ÖZENLE GEZGENİNİN TEMİZLİĞİNİ YAPMALI.'"

Kahverengi Bavul

AYŞE BAŞHORUZ

olsheim'in tren çağrısı yapıldı. Tren birazdan kalkacak. Yine dört kişilik masaya, camın kenarına oturdum. Her sabah saat tam 08.10'da tren kalkıyor. Yine aynı manzara, yine aynı insanlar... Bu eski trende kahve ve sigara kokusu eksik olmaz. Trenin ışıkları sarı olduğu için sabah sabah gözlerimi yoruyor. Her sabah mütemadiyen seçtiğim yer, mavi ve mor renkli koltukları olan dört kişilik bir bölüm. Alışkanlık olsa gerek, oturur oturmaz elimi hep yanıma aldığım gazeteye uzatırım. Her ne kadar gazeteyi çıkarsam da etrafımdakileri izlemeden durmam.

Soldaki masada dört kadın oturmuş eşlerinden, çocuklarından ve işlerinden bahsediyor. Ön taraflara yerleşen öğrenciler yolculuk boyu ders kitaplarına bakıyor. Birkaç kişi telefonlarında vakit geçirirken geri kalan yolcularda kitap ve gazete okuyor. **Her sabah aynı manzarayla güne başlıyorum; sesler, görüntüler ve koku değişmiyor.**

On yedi dakikalık yolculuğumda içinden geçtiğimiz köylere odaklanıyorum. Gri havada beni memnun eden tek şey ağaçlarla tarlalar. Duraklar birbirine yakın olduğu için bir sonraki durağa varmamız çok zaman almıyor. Yol boyu renklerden, dokulardan kendimi alamıyorum. Her durakta farklı insanlar iniyor ve inenlerin boşalan yerleri hemen geri doluyor. Üçüncü durakta elinde kahverengi bavuluyla bir beyefendi biniyor trene. Tam karşıma oturuyor. Biraz telaşlı, fazla heyecanlı, gözü sürekli saatinde. Bu ufacık bavula ne

yerleştirmiş olabilir? Bavul fazlasıyla ince duruyor. Gözlerimi adamın bavulundan alamıyorum. Bavul, ben daha çok küçükken babamın köyden ayrılırken kullandığı bavula benziyor... Eski ve ince, deriden yapıldığı için biraz ağır kokuyor. Sonra bir anda trenin hızlanmasıyla tekrar dışarıya yöneliyorum. Manzara tıpkı kartpostallardaki gibi dokunulmamış bir güzellik sunuyor. Ağaçların renkleri canlı ve parlak, Strazburg'un soğuk ve yağmurlu havası nedeniyle toprak ıslak görünüyor. Köylerin içinden geçerken güzelliklerine dalıp köyümü özlüyorum, yemyeşil köyümü.

*

Hafta içi, yarım saatlik bir mesafede bulunan okulum gitmek için yola çıkar, yeşillikler arasından yürürken arkadaşlarımla, ağabeylerimle ve ablalarımla şakalaşırdım. Hafta sonları annemle kayısı toplar, sonunda bu kayısıları kuruturduk evin çatısında! Güneş çatıda konaklar, kaysılarımızı balla doldururdu. Kayıslardan kalanları reçel yapardı annem. Annemin hazırladığı reçeller de ne kadar lezzetliydi.

*

Karşımdaki adam arada bir gülümsüyor, dışarı baksa da zihninin başka bir yerde olduğu besbelli. "Babam da bizi ziyarete gelirken böyle sevinir miydi acaba?" diye düşündüm. Strazburg'dan Malatya'ya dönerken acaba o da böyle heyecanlanıyor muydu?

*

Memleketten bir bavulla ayrılan babam geriye iki bavulla dönerdi. O, bavulları açarken kardeşlerimle etrafında uçuşurduk. İçinden oyuncaklar, çikolatalar, kıyafetler çıkardı. Babamı gördüğüme sevinirdim ama o kahverengi bavulu görünce farklı bir heyecan kaplardı içimi. Annem bavulları odamızdaki dolabın üstüne koyardı. Sabah uyanıp da o bavulu yerinde görmek, babamın evde olduğunu bilmek beni mutlu ederdi. Babamın evde olduğu her akşam huzurla uykuya daldım. Kahverengi bavulu gördüğümde ne kadar heyecanlansam da babamın evde olduğunu bilmek benim için güven ve huzur kaynağıydı.

*

Bilet kontrolü için çalışanlardan biri geçiyor. Nasıl daldıysam gözümde bir yaş süzülüyor yanağıma. Hemen cüzdanımı çıkarıp biletimi uzatıyor ardından dışarıya bakmaya devam ediyorum. Şehre yaklaştığımızı uzaktan gördüğüm o yüksek binalardan anlıyorum. Memleketimden ayrılıp bu şehre ilk geldiğimde yine aynı manzarayı görmüştüm; uzun binalar, soğuk renkler.

*

Malatya'daki evimizden ayrılırken hazırladığımız bavullarımızı yan yana dizmiştik. O küçük bavullara bütün evimizi sığdırmıştık. Babam kapıya kilit vururken geri döneceğimizin umuduyla onu izlemiştik. Bahçemden bir avuç toprak alıp temiz bir reçel kavanozuna koymuş, bavuluma yerleştirmiştik.

*

Karşımda oturan adam bavulunu alıp bir sonraki durakta iniyor. Son durağa yaklaşıırken ömrün de bu tren yolculuğu gibi hızlı geçtiğini düşünüyorum. Toprağım, memleketim; bedenim o toprakta büyüdü, ruhum o coğrafyada köklendi. Bir bavula ne kadar kıyafet sığdırsak da bir avuç toprağı sığdırmak o kadar kolay olmadı. Fiziksel olarak burada olsam da düşüncelerimle hâlâ oradaymışım gibi hissediyorum. Bir avuç toprakla geldiğim bu şehirden kim bilir nasıl ve ne zaman döneceğim memleketime. Yolculuk bittiğinde mutlaka herkes başladığı yere döner.

*

Anons geçiyor, yolculuk bitmek üzere. Şimdi benim inme vaktim.

AYŞE BAŞHORUZ

Fransa – Strazburg

Şüphe

FADİMA YAYA

Uykusuz ve yorgundu. Hem ruhen hem beden. Ne ara sabah olduğunun farkında değildi. Her günü aynıydı aslında ama bugün gücü yoktu. Rutinler ona bugün yük gibi geliyordu. Seçimin ertesi sabahıydı. Doğup büyüdüğü bu ülkede kendisini daha önce hiç bu kadar yabancı hissetmemişti. Irkçılığı ile övünen, yabancı düşmanlığı ile oy toplayan parti galip olmuştu bu seçimde. Sanki etrafındaki herkes değişmişti. Kendini zorlayarak yatağından kalktı. Uykusuz ve yorgun bir şekilde hazırlanıyordu. İçini bir şüphe sarmıştı. Ya her gün yüz yüze baktığı insanlardan biri bu sonuçlar için seviniyorsa?

Hızlı adımlarla durağa doğru yürüdü. Bugün kimseyle göz göze gelmek istemiyordu. Adımları ne kadar ağır geliyorsa içindeki kaygılar da o kadar derinleşiyordu. Yavaşça başını kaldırıp etrafına baktı. Herkes, her şey normalmiş gibi hayatına devam ediyordu. Onlar ne hissediyordu? İçindeki bu belirsizlik kalbine ağır geliyordu.

“Guten Morgen Meryem.”

Tanıdık bir ses. Gözleri, komşusu yaşlı Herr Berger’in gülümseyen yüzüne kaydı. Gözlerini yavaşça kıptı. Gözlerindeki o tanıdıklık, onlarla olan bağı hatırlatıyordu ama aynı zamanda başka bir şüpheyi de

beraberinde getiriyordu. Bayramlarda ona ve kardeşlerine hediye getiren, her sabah selamlaştığı bu adam ırkçı partiye oy vermiş olabilir miydi?

“Üzülme Meryem, takma o sonuçları. Her şey yoluna girecek...” dedi Herr Berger boynunu hafifçe eğerek.

Ama Meryem’in içi karmaşıktı. Bu sözlerin ne kadar samimi olduğunu bilmek zorlaşmıştı. Kafasını sallayarak hızlıca yoluna devam etti. Kıl payı yetişmişti otobüse. Rutinleşmiş hareketlerle her zaman oturduğu koltuğa yerleşti. Hep burada otururdu, çünkü şoför Herr Michel ile birkaç kelime sohbet etmekten hoşlanırdı. Bugün ise içinden gelmiyordu konuşmak. Bugün kafasının içindeki şüphelerle savaşırken sessizliği tercih ediyordu. Herr Michel sessizliği bozdu.

“Gördün mü sonuçları Meryem? Nasıl olur da insanlar onlara oy verir, aklım almıyor...”

Meryem, sessizce omuzlarını silktili, derin bir nefes aldı. Şüpheleri yersiz miydi? Onca kaygının arasından ufak umut ışıkları belirliyordu. Belki de yüz yüze baktığı insanların hiçbirisi seçim sonuçlarına sevinmemişti. Belki de onu tanıyan hiç kimse onlara oy vermemişti.

İçindeki huzursuzluk azalmıştı. Büroya vardı. İçeri girdi. Masasına oturdu. Gözleri, masasındaki dosya-

ları hızla taradı. Bugün büroda kimseye selam vermemişti. Birkaç dakika geçmeden patronu Herr Schmidt büroya girdi.

“Arkadaşlar, sonuçlar ne olursa olsun biz şirket olarak birlikte güzel olduğumuzu düşünmeye devam ediyoruz. Bizim durumumuz her zaman aynı olacak.”

Herkes alkışladı.

Bir anda rahatladı. Aklındaki şüpheler azalmıştı. Patronunun sözleri, biraz olsun içindeki kaygıyı almıştı. Ama bu rahatlama, kısa sürmüştü. Çünkü ne olursa olsun o korkunun her an içinde birikmesine engel olamıyordu: “Ya herkes, sessizce o partiyi destekliyorsa?”

Belki de içindeki bu şüphe, sadece kendi iç dünyasında bir yankıydı.

Eve dönerken kasaba meydanına doğru yürüyen yaşlı Frau Krämer’i gördü. Frau Krämer emekli öğretmendi. Meryem’e okulda okuma yazmayı o öğretmişti. Onun gözlerindeki hüznün Meryem’in içini sıkıştırdı. Yaşlı kadın seçimin sonuçlarından dolayı üzgündü.

“İçim çok daraldı Meryem, biz yıllardır bir arada yaşıyoruz, iyi günlerin de kötü günlerin de birlikte üstesinden geldik... Gerçekten anlayamıyorum...”

dedi. Meryem, kadının omzuna nazikçe elini koyarak “Haklısınız, hepimiz için zor bir dönem.” diye yanıtladı.

Karşılaştığı her tanıdık yüz, her samimi söz ile içindeki umut filizleniyordu. Eve varmak üzereydi.

Evine doğru ilerlerken küçük bir parkın önünden geçti. Parkta anneler oturmuş çekirdek çitliyordu. Bu saatte hep burada vakit geçirirlerdi zaten. Çekirdek çitlemek Almanlar arasında yaygın değildi ama Türk anneler yanında getirip ikram edince artık tüm grup bağımlısı olmuştu. Biraz ötede çocuklar kumla oynuyordu. Günlük hayat, her zamanki gibi devam ediyordu.

Bu sahne Meryem’in içindeki umutları biraz daha güçlendirdi. Kendi çocukluğuna gitti. O da aynı parkta büyümüştü. Belki de gerçekten her şey o kadar da kötü değildi. Derin bir nefes aldı. Yüzünde hafif bir gülümseme belirlendi. İçindeki ağırlık biraz hafiflemişti. Birkaç dakika sonra Lisa’yı gördü. Lisa, Meryem’in çocukluk arkadaşıydı, kreşten beri tanışıyorlardı. Okula da beraber gitmişlerdi. Üniversitede ise farklı bölümler okudukları için daha az görüşmeye başlamışlardı.

“Selam, Meryem! Nasılsın?” diye sordu Lisa, gözlerinde her zaman olduğu gibi sıcak bir ifade vardı. Meryem, çok mutlu oldu. Sevdiği ve güvendiği bu arkadaşısı ile kaygılarını, üzüntüsünü paylaşabilirdi.

“İyiym, sen nasılsın?” diye karşılık verdi.

“Çok iyiym! Sonuçlara bakınca mutlu olmamak elde değil. Sonunda doğru insanlar kazandı. Gerçekten bu ülkenin yabancıya ihtiyacı yok. Herkes kendi yerinde olmalı, değil mi?” dedi.

Meryem’in bedeni buz kesti. Zihni bulanmıştı.

“Ne diyorsun, Lisa? Ne demek ‘Herkes kendi yerinde olmalı?’” diye sordu.

“Ya Meryem, anlıyorsun beni işte. Şimdi tabii ki kimseyi kırmak istemem ama, bunun farkında olmaman mümkün değil. Huzuru bozuyorlar, ne bileyim, bizim gibi de değiller...”

Bir adım geri atarak:

“Yani sen, bu sonuçlardan memnun musun?” diye sordu Meryem.

“Evet. Huzuru bozuyorlar, anlamıyor musunuz? Bizim gibi değiller, farklılar. Bizim kültürümüze, değer-

lerimize uymuyorlar. Burası senin vatanın olsa sen de böyle düşünürdün.”

Lisa’nın dudaklarından dökülen her kelimeyle Meryem’in içindeki umut da tek tek yok oluyordu. Gözleri bulanıklaştı. Duyduğu her kelime, zihninde yankılanıyordu. Derin bir yalnızlığa itildi.

Yavaşça, “Hadi görüşürüz Lisa.” diyerek arkasını döndü ve uzaklaşmaya başladı. Adımları ağırlaşmıştı, her adımda daha da yabancılaştığını hissediyordu. İçindeki şüpheleri susturamıyordu.

FADİMA YAYA

Almanya – Frankfurt

Ferhan Bey'in Kalemi

YASEMİN YILMAZ

Hâkim 9 yıl önce tek celsede boşamıştı Vildan Hanım ile Ferhan Bey'i. Boşanma sebepleri; şiddetli geçimsizlik, anlaşmazlık, birbirine karşı saygıyı yitirme ve bunun gibi daha birçok nedenler. Vildan Hanım mahkemeden sonra, o dönem sekiz yaşında olan oğulları Feyyaz'ı da alıp tabiri caizse kayıplara karışmıştı.

Ferhan Bey gururuna yedirememişti bu çekip gitmeyi. Hem de "tek kelime dahi etmeden" gitmişti. Koskoca Ferhan Kalenderoğlu'na yapılacak şey miydi bu? O gün bugündür yalnız yaşıyordu Ferhan Bey.

Her sabah evinden erken çıkıyor, taze simit ile çayını yudumlayarak sahil kenarında bir banka oturuyordu. Elinde o günün gazetesi; tüm sayfaları gözden geçirdikten sonra o çok sevdiği bulmaca sayfasını açıyor, yakasında taşıdığı baba yadigârı kalemini alıp tüm soruları on beş dakikada çözüyordu. Saat tam 7.30'u gösterdiğinde banktan kalkıp tüm bulmacayı çözmenin sevinciyle iş yerine yürüyerek gidiyor, saat sekizde masasının başında oturuyordu. Ferhan Bey'in övündüğü özelliklerinden biriydi dakiklik. Ne zaman biri işe geç gelse hemen lafı suratına yapıştırırdı: Memurluk kutsal bir meslekti, kazandığı her kuruşun hakkını sonuna kadar vermek gerekirdi. Lakaytlığa hiç tahammülü olmazdı.

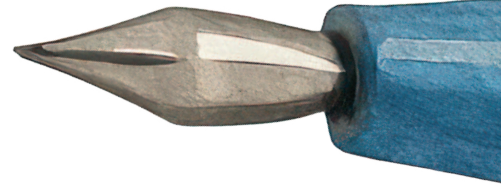
Yine bir gün sabah erkenden iş yerinin yolunu tutmuş, elinde gazetesiyle her zamanki o sahil kenarı banka oturmuş, günün haberlerini okumuş, bulmacasını heyecanla çözmüş, tam kalemi yakasına tutturalacakken yanında oturan yaşlı teyze:

"Evladım rica etsem elindeki kalemi ödünç verir misin? Oğluma mektup yazacaktım, kâğıt almışım ama kalemi evde unutmuşum. Ah bu yaşlılık! İnsanda akıl mı bırakıyor? Çok vaktini almam, yazacağım iki satır sadece."

Ferhan Bey'in övündüğü ikinci özelliği idi yardımseverlik. Her ne kadar baba yadigârı o kalemi başkasının kullanması hoşuna gitmese de yaşlı teyze verebilecek başka kalemi yoktu. Bulmacayı o gün beş dakika erken bitirmişti, beklemek için de vakti vardı:

"Buyur teyzeciğim." dedi ve uzattı elindeki kalemi.

Teyze başladı bir şeyler yazmaya. Ferhan Bey rahatsızlık vermemek için yerinden kalktı, birkaç adım ileri gidip denizin dalgalarına baktı. Sonra gözlerini kapatıp derin bir nefes alıp verdi. Sonra bu eylemi birkaç kez tekrarladı. Uzun zamandır ilk defa gerçekten nefes alıyormuş gibi hissediyordu. İçine bir ferahlık gelmişti.

Gözlerini açtı, saate baktığında on beş dakika geçmişti bile. Arkasını döndüğünde teyze yerinde yoktu. Bankın üzerinde her tarafı karalanmış bir mektup, okunması zor iki satır:

“Beni affedin oğlum, size artık yük olmak istemiyorum. Gitme vaktim...” cümlelerin devamı yoktu.

Ferhan Bey neye uğradığını şaşırmişti. Belli ki bu bir intihar mektubuydu. Yazan kişi ise ortalıkta yoktu. Acaba denize atlamış olabilir miydi? Hemen yanındaki simitçiye sordu:

“Yanımda oturan yaşlı teyzeyi gördünüz mü? Az önce bankta mektup yazıyordu.”

“Haaa onu mu? Evet gördüm. Birkaç dakika önce yanına delikanlı bir oğlan geldi. Hem endişeli hem de kızgındı. Bir şeyler söyledi teyzeye sonra beraber gittiler. Torunuydu herhâlde.”

İçine su serpilmişti Ferhan Bey’in. Ödünç verdiği kalemın birinin ölüm fermanını yazmak için kullanması kadar korkunç bir şey yoktu. Neyse ki ailesi doğru zamanda bulmuştu teyzeyi.

Sahi kalem demişken baba yadigarı neredeydi? Şaşkınlıktan dikkat etmemişti. Bankın üstüne tekrar baktı, sonra yere baktı, yürüdü etrafa baktı, yok.

“Neye baktın sen abi?” dedi simitçi.

“Kalemimi ödünç vermiştim teyzeye, nereye bıraktığına bakıyordum.”

“Haaaa. Onu senin teyze götürmüş olabilir. Elinde sınıksıkı tuttuğu bir şey vardı, siyah uzun bir şey, kalem di herhâlde.”

“Ucu gümüş işlemeli miydi?”

“O kadarını ben bilmem, görmedim.”

Korktuğu şey başına gelmişti Ferhan Bey’in. Baba yadigarı, elli yıllık kalemı kaybolmuştu. Hiç tanımadığı, ismini bile bilmediği birinin elinde kim bilir nelerle gidiyordu.

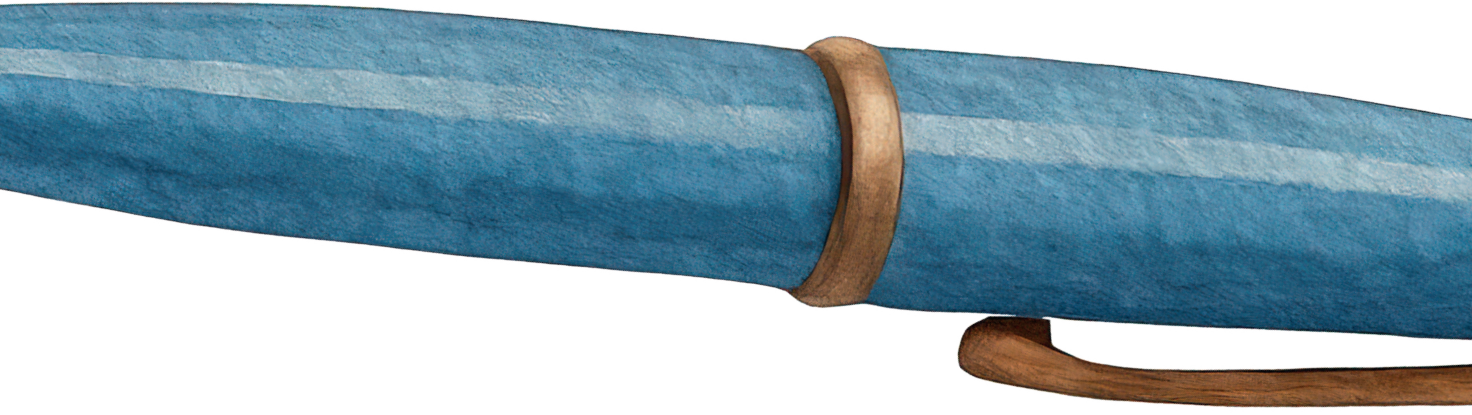
“Ama yok, hemen kötü düşünmemek gerekir. Belki de kalemı götürdüğünün farkına varmamıştır. Fark edince elbet geri getirir.” diyerek kendini teskin etmeye çalıştı. Bankta oturup beklemeye karar verdi. 30 dakika geçti, kimse yok. Bir saat, iki saat, üç saat... hiçbir haber yok.

Saate baktığında 11.07 olduğunu gördü. “Eyvah!” dedi, “İşe geç kaldım. Ne yapacağım şimdi? Nasıl hesap vereceğim?” diye söylenmeye başladı.

Simitçiye baktı, düşündü, en sonunda cesaretini topladı ve bankı gözlemesini rica etti. Teyze gelirse kalemı teslim almasını söyledi. Uzun zamandır kimseden iyilik istememişti Ferhan Bey. Bu cümleleri kurmak onun için zor olsa da başka çaresi yoktu. “Saat beş buçukta burada olursun değil mi?” diye sordu. Simitçi onay verircesine kafa sallayınca yanından ayrılıp koşar adımlarla yola koyuldu.

İş yerine vardığında kapının önünde duraksadı. Neden geç kaldığını anlatsa kimse anlamaz, anlatmasa da herkes kendince bir hikâye uydururdu. Derin bir nefes aldı, kapıyı açıp içeri adım attı. Herkes ona bakıyordu. Nasıl olurdu? Koskoca Ferhan Kalenderoğlu işe nasıl geç gelirdi? Başına büyük bir felaket gelmiş olması lazımdı. Kimse tek kelime dahi etmeden onun bir şeyler söylemesini bekledi. Ferhan Bey uzatmadan “Ailevi bir meseleden dolayı geciktim, kusura bakmayın.” dedi ve masasının başına geçti. İş arkadaşları meselenin üstüne gitmemeyi tercih ettiler.

Ferhan Bey bütün gün saatine baktı. Zaman bir türlü ilerlemiyordu. Elinden geldiğince işe odaklanmaya

çalışsa da bu pek mümkün olmadı. Saatler tam beşi gösterdiğinde ceketini alıp bir hışımla dışarı çıktı, koşar adımlarla simitçinin yanına vardı.

Daha soluklanmadan:

“Bir haber var mı?” diye sordu.

“Yok ağabey, gelen giden olmadı. Sen bence unut o kalemi, alan bir daha getirmez.”

“Olmaz öyle şey. O benim babamdan kalan tek hatıra, böylece bırakıp gidemem.”

“Ne yapacaksın? İlan verecek değilsin ya?”

“Neden olmasın? Gerekirse ilan da veririm. Sen her gün burada değil misin? Benim için gözlemcilik yapar mısın? Ben her gün buradan sabah akşam geçiyorum, bir şey bulursan bana söylersin. Eğer istersen para da veririm, yeter ki kalemim bulunsun.”

“Tamam ağabey, para falan istemez. Ben teyzeyi görürsem kalemi sorarım, sana da haber ederim.”

“Sağ ol. Adın neydi bu arada?”

“Mehmet.”

“Sağ ol Mehmet kardeşim. Ben de Ferhan. Kusura bakma senin de başına iş açtım.”

“Olur mu, yeter ki işin görülsün. Senin için rahat olsun. Senin olan elbet seni bulur.”

Kalemi alan teyze aslında kimdi peki? Adı Münevver Soydan, yetmiş beş yaşında, alzheimer hastası. Bir yıl önce eşini kaybetmiş, unutkanlıktan bir kere evinin mutfağını yakınca oğlu Serdar da Münevver teyzeyi kendi evine getirmiş. O günden beri gelini Meryem kendi annesi gibi bakmış Münevver teyzeye, bir de-

diğini ikiletmezmiş. Torunu Cüneyt, derslerden vakit buldukça Münevver teyzeyi rahmetli eşiyle yürüyüş yaptığı o sahil kenarına götürürmüştü. Sınav dönemi yaklaşıncı bu gezmeler azalmış, sonra da duraksamış. Gelini de ev işlerinden kendine bakamadığını, bu durumda gezmeye vaktinin olmadığını söylemiş.

Münevver teyze aileye yük olduğunu düşünmeye başlamış. Bir akşam yemeğinde huzurevine gitmekten bahsetmiş. Belki de herkes için en iyisinin bu olacağını söylemiş. Serdar Bey sinirlenmiş:

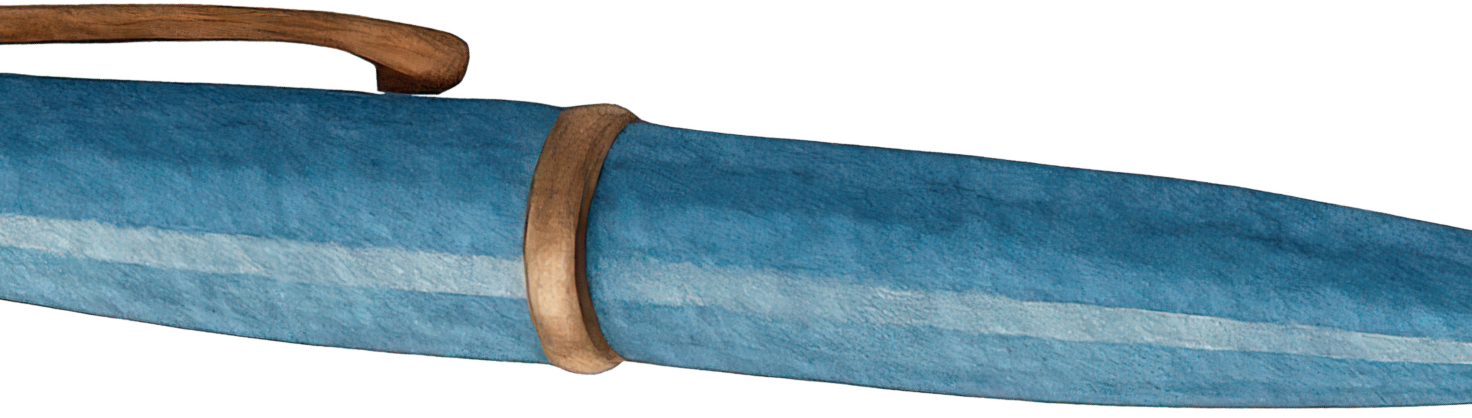
“Nereden çıktı şimdi huzurevi? Ne güzel geçinip gidiyoruz hep beraber. Biri bir şey mi dedi yoksa?”

“Yok, kimse bir şey demedi. Bir anda çıkageldim sizin huzurunuzu bozdum.”

“Neden öyle söylüyorsun anne? Kimsenin huzurunu bozduğun falan yok. Bu konu burada kapanmıştır. Bir daha huzurevinden bahsedilmeyecek bu evde.”

Her ne kadar yemek masasında susturulmuş olsa da Münevver teyze için konu kapanmamıştı. Kararlıydı gitmeye. Hem gelemezdi o eve kapatılmalara. Özgürlüğüne düşküncü. Oğlunun evine geldiğinden beri her yaptığı kontrol ediliyor, bir şeyi unutsa hemen yüzüne vuruluyordu. Yanında kimse olmadan dışarı çıkmasına izin verilmiyordu. Bu böyle devam edemezdi. Huzurevinde de her istediğini yapamayacaktı ama en azından nefes almanın bile hesabını vermek zorunda kalmayacaktı.

Bir gece herkes uyurken Cüneyt’in odasına girdi, masadan bir kalem bir de kâğıt aldı, çıktı. Kâğıdı büküp çantasına koydu ama kalemi yere düşürmüştü. Sabah erkenden kalktı taksiye binip sahilin yolunu tuttu. Bir banka oturdu, kâğıdı çıkardı ama kalemi yoktu. Çantasını birkaç kez kurcaladı ama bulamadı. İşte o gün yanında oturan bizim Ferhan Bey’di. Elindeki kale-

mi tam cebine götürürken Münevver teyze kalemini rica etti. Sağ olsun Ferhan Bey de teyzeyi kırmadı. Teyze kalemi eline aldı ve veda mektubunu yazmaya başladı. Daha ilk kelimeyi yazmıştı ki kalemin mürekkebi yetmedi. Münevver teyze kâğıdın bir kenarını karaladı, kalem yazmaya başlayınca tekrar cümlesine devam etti. Kalem yine tükendi, Münevver teyze kâğıdın başka bir kenarını karaladı. Tekrar yazdı, yazamayınca karaladı. Derken torunu Cüneyt yanına geldi. Yazdığı mektubu bankın üzerine bıraktı, kalemi sağ eliyle sımsıkı tuttu.

“Neredesin sen babaanne? Seni evde göremeyince çok korktuk. Polisi arayacaktık az kalsın. Ben nerede olacağını tahmin ettiğim için hemen taksiye atlayıp sahile geldim. Biraz sağa sola bakındım ki bankta tek başına oturduğunu gördüm. Çok şükür ki başına bir şey gelmemiş. Kalk hadi evimize gidelim.” diyerek elinden tutup taksiye bindirdi.

Yol boyunca bir şey demedi Münevver teyze. Cüneyt de soru sormadı. Eve vardıklarında Serdar Bey ve Meryem Hanım tek kelime dahi etmeden annelerine sarıldılar. Kızmadan, kırmadan neden böyle bir şey yaptığını anlamaya çalıştılar.

“Benimle hepiniz çok iyi ilgileniyorsunuz, sağ olun. Ama bütün gün evde sıkılıyorum. Ben eskiden baba-la her gün sahilde yürüyüş yapardım, hiç olmazsa bahçeye çıkar çayımızı içer sohbet ederdik. Sizden bazen çekinerek istesem de işleriniz oluyor. Yalnız çıkmak istesem de müsaade etmiyorsunuz.”

“Ah anneciğim, bu muydu sıkıntın? Sen yeter ki iste, ben her akşam seninle sahile yürüyüşe çıkarım, söz veriyorum.”

“Özür dilerim babaanne. Seni şu son zamanlar çok ihmal ettim. Gelecek ay sınavlarım bitiyor, sonra söz, istediğin yere gidelim.”

Münevver teyze çok yorulmuştu. Cevap vermeye dahi gücü yoktu. Odasına geçti ve tüm gece dışarı çıkmadı. O günden sonra Serdar Bey söz verdiği gibi her akşam annesini yürüyüşe çıkardı.

Bu olayın üstünden bir ay geçmişti. Bir sabah Cüneyt erkenden kalkıp kahvaltısını yaptı. Münevver teyze torunu çıkmadan elindeki kalemi uzatıp:

“Mürekkebi bitmiş. Kırtasiyede doldurtur musun?”

“Nereden çıktı bu kalem? Değerli bir şeye benziyor, hiç göstermemiştin daha önce.”

“O gün sahilde bankta otururken bulmuştum. Kimin bilmiyorum.”

“Sahibi arıyordur belki. Mürekkebin doldurtayım da beraber gidip bakalım. Ne dersin?”

“Olur.”

Cüneyt okula giderken yol üstü kırtasiyeye uğrayıp babaannesinin verdiği kalemin mürekkebin doldurttu. Evde fark etmemişti ama kalemin üzerinde “F.K.” yazıyordu. Bu belki sahibini bulmaya yardımcı olabilirdi. Okula vardığında her zamanki gibi arkadaşı onu girişte bekliyordu.

“Eeee? Sence ne çıkar bugün sınavda? Sen bilirsin.”

“Lale Devri’ne iyi çalışın demişti hoca geçen.” diye cevap verdi Cüneyt.

Sınıfa geçtiler, tam öğretmen sınav kâğıtlarını dağıtacakken aynı arkadaşı: “Cüneyt! Bana bir kalem uzat-sana. Kalemliğimi evde unutmuşum.”

“Her zamanki gibi çok vurdumduymazsın be arkadaşım. Sınav günü kalemlik unutulur mu?” diyerek eline gelen ilk kalemi uzattı arkadaşına. Öğretmen saat tam dokuzda sınavı başlattı. Herkes harıl harıl kâğıtlarına bir şeyler yazarken Cüneyt’in arkadaşı boş boş kaleme bakıyordu. Bu kalem... Ucundaki gümüş işleme-si, uzun ince ağzı, kenarındaki “F.K” yazısı... Bu o kalemdi...

“Feyyaz, oğlum niye bir şey yazmıyorsun?” diye fısıldadı Cüneyt. Feyyaz biraz duraksadıktan sonra:

“Yazacağım merak etme, hem de en güzel yazımı yazacağım bugün.” dedi.

İsim soy isim: Feyyaz Kalenderoğlu. Sınıf: 12-B...

Sınav bitiminde Cüneyt arkadaşına neden gözlerinin dolduğunu sordu.

“Bu kalemi nereden buldun?”

“Babaannem sahilde bir bankta bulmuş. Neden sordun?”

“Kalemin sahibini tanıyorum. Hem de çok yakından. F.K. Yani Ferhan Kalenderoğlu benim babam.” dedi ve gözlerinden yaşlar akmaya başladı.

“Yıllar önce annemle boşandıklarında annem beni babamdan uzaklaştırmak için başka bir şehre götürdü. O zamandan beri babamı bir daha hiç görmedim. İstanbul’a üç sene önce geri döndüğümüzde ilk iş eski evimize gittim, ama o ev artık yoktu. Komşulara sorduğumda biri ‘Oturduğunuz ev depreme dayanıklı olmadığı için baban boşaltmak zorunda kaldı. Buradan ayrılmadan bize bir mektup emanet etti, beni arayan soran olursa bunu ona verin diye. Eşim mektubu pantolonunun cebinde unutmuş, o da yıkanınca yazılar hep silinmiş. Nereye gittiğini bize söylemedi.’ Etrafta tanıdık tanımadık herkese sordum o gün, kimse ne-

reye gittiğini bilmiyordu. Biz ayrıldıktan sonra kimseyle bir daha konuşmamış babam. İçine kapanmış, kendini sadece işine adanmış. Sonra da bir gün gitmek zorunda bırakılmış. Ben üç sene önce babama kavuşma ümidiyle gittiğim o evde, ondan kalan tek izin bir çamaşır makinesinde silindiğini öğrendim. O gün bugündür de bir daha hiçbir şey için ümitlenmedim, ta ki bugüne kadar.”

Cüneyt arkadaşına sıkıca sarıldı,

“Hadi gel, seni o sahil kenarındaki banka götüreyim. Belki de babayla evladın kavuşma günüdür bugün.”

Sahil okullarına bir buçuk saat uzaklıktaydı. Yanlarında yeterli para olmadığı için otobüse binmek zorundalardı. Yol sanki gittikçe uzuyordu. Otobüste Feyyaz babasıyla karşılaşmasını defalarca hayal etti. Onu karşısında hayal ettiğinde kelimeler boğazına diziliyordu. Derken sahil kenarına vardılar. Cüneyt babaannesini bulduğu o bankın yerini gösterdikten sonra:

“Baban bugün buraya gelecek arkadaşım. İnanıyorum, o gün bugün.” dedi ve arkadaşına tekrar sarılarak eve gitmek zorunda olduğu için yanından ayrıldı.

Cüneyt banka yavaşça yaklaştı, üzerini okşarcasına elini gezdirdi, sonra bir ucuna oturup etrafında geçenlere baktı. Acaba babası değişmiş miydi? Onu en son gördüğü anı dün gibi hatırlıyordu. Her gece yatmadan, komedinin çekmecesinde sakladığı fotoğrafını çıkarıp dertleşiyordu onunla. Yoldan geçenlere her baktığında o resimdeki adamı görmeye çalıştı. Hiçbiri benzemiyordu babasına. Dört saattir tek başına o bankta oturup geçenlere pürdikkat bakıyordu. Orada duran simitçi Mehmet Bey dayanamadı, yanına yaklaştı:

“Birini mi arıyorsun delikanlı? Kaç saat oldu yoldan gözünü bir an olsun yoldan ayırmadın. Sabitlenmiş gibi bu bankta oturup kaldın.”

“Babam... Babam bugün buraya gelecek, onu bekliyorum. Emaneti bende, onu almak için gelecek.” diyerek cebindeki kalemi çıkardı.

Mehmet Bey kalemi görünce şaşkınlığını gizleyemedi. Ferhan beyle bir aydır sabah-akşam bankta beraber yarım saat oturup hem Münevver teyzenin yolunu gözlüyor hem de sohbet edip dertlerini paylaşıyorlardı. Yıllardır görmediği oğlundan da bahsetmişti. Bu delikanlı o olmalıydı. Mehmet Bey gülümseyerek:

“Az daha bekle, beş on dakikaya gelir baban.” dedi ve simit arabasının başına döndü.

Birkaç dakika sonra takım elbiseli, siyah fötr şapkalı, uzun boylu bir bey geçti Feyyaz’ın önünden. Yüzü sadece yandan görünen bu adamın siması tanıdık gelmişti. Adam simitçinin yanına gidip:

“Nasılsın Mehmet? Bugün iyi siftah yapmışsındır inşallah. Emanetten hâlâ bir haber yok mu?”

Mehmet Bey gülümsedi, kaşlarıyla işaret ederek bankta oturan çocuğu gösterdi:

“Emanetlerin bugün geldi.” dedi.

Ferhan Bey arkasını döndü, yutkundu, konuşmak istedi ama tek kelime dahi edemedi. Bakışları hiç değişmemişti. Babasından bir şey isterken buğulanan o gözleri hâlâ aynıydı. Feyyaz ayağa kalktı, babasına doğru yürüdü, elindeki kalemi uzatıp:

“Kaleminizi kaybetmişsiniz... Baba...” dedi ve ağlayarak babasına sarıldı.

“Oğlum, evladım, can parçam!” diyerek saçlarının kokusunu içine çekti. “Ben seni hiç unutmadım. Her yerde aradım, bulamadım. Beş sene önce oturduğumuz evden taşınmak zorunda kaldım. Yan komşumuza sana vermeleri için bir mektup bıraktım. Senin bir gün beni arayıp bulmanı bekledim. Yıllar sonra bugün buldun beni. Annenle gitmek istedin diye sana hiçbir zaman kızmadım. Her çocuğun annesiyle büyüme hakkı var, baban olsam bile seni bundan mahrum edemedim.”

“Ben annemle gitmeyi seçmedim. Başka bir şansım olsaydı da seninle kalmayı seçemezdim. Ben o yaşta bir seçim yapıp ikinizden de ayrı kalmak istemezdim. Siz birbirinize o kadar kırgındınız ki aynı şehirde aynı havayı solumak bile bir külfetti sizin için. Boşandığınız gün annem buralarda duramayacağını, bensiz de yaşayamayacağını söyledi. Bana tek kelime etme hakkı bırakmadan, eşyalarımızı alıp ilk otobüsle bilmediğimiz bir şehre götürdü beni. O günden sonra seninle alakalı hiçbir şey duymak istemedi. Özlemimi hep içimde yaşadım, yatarken fotoğrafına bakıp her gece ağladım. Sonra alıştım. Sen aslında her gece benimleydin çünkü. Beni dinliyordun, bana yol gösteriyordun. Beni bir an olsun yalnız bırakmadın sen baba. Beni bugünlere sen getirdin. Bak, elimde gördüğün bu kalem de kanıtı. Baba yadigârı, sahibini tekrar buldu bugün.”

YASEMİN YILMAZ

Fransa - Strazburg

Çöpün Rengi

NÜKET DURUR

Haftalardır içini kemiren bu duyguyu somutlaştırmak için zaman kolluyordu genç adam. Bu iç sızlatıcı duyguların pansumanını dışarıdan kalbine yapıştırdığı yara bandıyla yapmaya çalıştı önce. Ancak yüzeysel kalıyordu bu çaba. Sızı içeridendi. Bu yüzden müdahalesi de içeriden olmalıydı. İkinci çözümü de su ve bardak oldu. Bardağa doldurdu suyu, birkaç bardak, içtikçe harareti azalıyor, karnı şişmeye başlıyor, midesi bulanıyordu. Bardağı öfkeyle kenara koydu. Başka bir fikir gerekliydi. Dışarıdan da içeriden de müdahale yetmiyordu. Bu duyguyu başka türlü somutlaştırmalıydı. Uzun süre önce aldığı tuvaller aklına geldi. Çatı katında duruyorlardı. Biri küçük, biri orta, biri de oldukça büyük boydaydı. Bu duygunun hakkından olsa olsa en büyüğü gelirdi. Dayalı olduğu yerden aldı onu, tozunu püskürttü, epeyce hapşırdı, sonra da salona geçti.

Tuvali masanın üzerine koydu. Ne kadar da beyaz bir tuvaldi böyle. Duru, temiz, duygusuz, âdeta kafa rahatlığında, net bir duruşla önündeydi. Boyaları getirdi, sıra sıra dizdi. Kollarını çemredi. İlk önce sarı boyayı sıktı yüzeye. Ellerini boyanın üzerinde gezdirdi. İyice buladı elini. Avuçlarının sarılığına baktı. Bir an ellerinin güneş gibi parıldadığını düşündü, gözleri ışıldadı ama peşinden yanıldığını fark etti. Sinirli bir şekilde tuvale vurdu avucuyla, ardından kırmızı boya-

yı aldı ve tuvalin tam ortasına sıktı. Sıktığı renge baktı biraz, al al bakıyordu boya. Canlı bir görüntüsü vardı kırmızının. Sonra sakince elini gezdirdi üzerinde. Kırmızıyı kayboluyordu. Elini tuvale sürdükçe kırmızının canlılığı yok oluyordu. Ölüyordu gözünün önünde. Çirkin bir turuncuya dönüşmüştü artık tuval.

Sinirleri gerilmişti genç adamın. Hemen sakinleşmeliydi. Şimdi de yeşil boya bakıyordu ona. Doğanın, oksijenin, tabiatın rengiydi yeşil. Bir kutsal nesne gibi eline aldı boyayı ve yavaşça sıktı tuvale. Turuncunun üzerinde yeşil göze çarpıyordu. Nasıl da dingin bir renkti. Parmak uçlarıyla hafiften dokundu tuvaldeki yeşile. Tabiatın enerjisini hissetti; rüzgârın esintisini, kuşların ötüşünü, rengin gitgide kahverengiye dönüşünü. Evet, kahverengiye dönüyordu tuval! Genç adam sinirden bağırdı, saçlarını öfkeyle karıştırdı. Boyalar saçına bulaştı. Umurunda değildi. Bir hissimla eline geçen bütün renkleri tuvale sıktı. Her renk bir duyguydu onun için. **Parmak uçlarını, avuçlarını, yumruğunu gezdirdi tuvalin üzerinde. Boyanın soğukluğunu hissetti, ıslaklığını, kokusunu. Nefesi hızlandı. Alnından terler boşalıyordu. Duyguları aktı boyayla birlikte. Sonra durdu. Sandalyesine yaslandı. Kalbine dokundu. Koşusunu bitirmiş bir insanın nabzıyla bekliyordu oturduğu yerde. Gözlerini kapattı. Sesli sesli soluklanıyordu. Nefesi gitgi-**

de yavaşladı. Yeniden sakinleşmişti. Birden duygusu aklında geldi yine. Bedeninin her köşesinde o duyguyu aradı. Kaybolmuştu. Gözlerini açtı, kollarına ve bacaklarına baktı. Yok olmuştu. Tuvali gördü. Nasıl da güzeldi. Nasıl derin ifadeler barındırıyordu. Acı vardı, üzüntü ve hayal kırıklığı. Müthiş bir gri tonu. Duygulu bir çöplük rengi!

Tuvali masadan alıp hemen ayaklandı. Dış kapıyı açıp merdivenlerden indi. Kapıda bir iki komşuyla karşılaştı. Onlara “Benimle gelir misiniz?” diye ricada bulundu. Onlar da “Yine ne oldu acaba?” diye kafa sallayarak onu takip ettiler. Dışarıda karşılaştığı birkaç kişiyi daha çağırdı genç adam. Hepsi ne olduğunu merak edip peşinden gittiler. Genç adam çöp konteynerinin yanında durdu. Yaptığı yağlı boya resmini görünür şekilde konteynere dayayıp bekledi. Tabloya baktı uzun uzun. Elini çenesine koyup düşündü. Komşular ne olduğunu anlamaya çalışıyordu. Aralarında fısıldaşsalar da durum gizemini koruyordu.

Sonra “Kötü bir şaka!”, “Düpedüz dengesizlik!” gibi ifadeler kullanarak ayrıldılar genç adamın yanından. Genç adam da tuvalinden. Vakit kaybetmeden evi-

ne doğru yola koyuldu. Tuval ise tüm çıplaklığıyla konteynere dayalı duruyordu. Savunmasız ve hassas bir hâlde. Kapıcı tüm apartman çöplerini toplamış, konteynere doğru gidiyordu. Birden tabloyu fark etti. Önünde durdu bir süre. Elini çenesine koydu. Uzunca düşündü resim üzerine. Yaklaştı, uzaklaştı. Sağından ve solundan baktı. Kafasında bu tablonun akıbeti netleşmişti. Resmi kavradı, ellerinin boyandığını fark edince ona karşı birkaç kırıcı söz söyledi. Ardından konteynerin derinliğine fırlattı onu. Diğer çöpleri de üstüne ekledi. Sonra da söylene söylene gitti.

NÜKET DURUR

Almanya – Stuttgart

Son Okuma Tarihi

SEVDA BAYRAKTAR

H ayır hayır! Daha vakti değildi, bekleme-
liydi. Ortalık biraz sakinleşmeli, insanlar
unutmalı, en azından unuttuklarına kani
olacak kadar sabretmeliydi. Yadırgamalıydılar
belki, kınamalılardı hatta. Neden olmasın? Bu işi-
ne bile gelebilirdi. Olan bitenin önce sindirilmesi
gerekebilirdi. Zaten kayıt tutmayan hafızalarında
ondan hiç bir iz kalmamalı, en küçük hatıra kırın-
tısı dahi silinmeliydi zihinlerinden. Bu düşünceler
zihnine hücum etmiş vaziyette, onlarca nüshası di-
zilmiş o standın yanından geçerken sağ elinin işa-
ret parmağını şöyle gezdirdi en ön sırada duranların
kapağında. Sayfaların arasında sıkışıp kalmış bin-
lerce harfin titreyişini sinir uçlarında duyduğuna
yemin edebilirdi. Akıllı bir an gidip geldi. “Hadi ama
Begüm! Atla deve değil ya, al şunu işte!” diye fi-
sıldadı ablası. “Buna mecbur olmadığımı sen de çok
iyi biliyorsun. Merak etme ısırılmaz!” Muzip ama
yalvaran gözlerle bakmıştı yüzüne. Neden istemiş-
ti ki eşlik etmesini? Destek olur diye umut etmişti
besbelli. Oysa şimdi ablasının gözlerinde merha-
metten ziyade biraz öfke, sanki bir tutam acıma ve
adlandıramadığı bir iki şey daha sezer gibi olmuştu.
Bu düşüncelerle ürperdiğini hissetti ama durmadı,
hırsız misali ellerini ceketinin ceplerine gizledi, ab-
lasını orada bırakıp hızla uzaklaştı.

Sanki her işi böyle muamma böyle esrarengiz ol-
masa ölürdü. Ne vardı sanki bir kere de kalabalığa
uysa onlarla birlikte hareket etse? İlla bir gariplik,
bir tuhaflık, bir sıra dışılık. Yemin billah uyuzluk-
tan yapıyordu da bakma, böyle entel dantel süsle-
melerle sununca çok matah olduğunu sanıyordu.
Başı göğşe erecekti sanki! Erecekti de yıldızlara mı
değecekti, değecekti de ne olacaktı sonra? Uzay
boşluğunda salınıp, kara deliklerin kıyısında bağ-
daş kurup oturacak mıydı? Bir kere de hanım ha-
nımcık davransaydı ne olurdu! Herkes gibi imza
kuyruğuna girse, beklerken arka kapak yazısını
okumaya yeltense, iki cümleyi tamamlayamamış-
ken bir anda sayfaları başparmağının altında hızlıca
kaydırsa ve bir iki sayfanın dikkatini celbettiğini
zannedip sevinse. Tam o esnada aklına beklediği
ve nerede bittiği meçhul o uzunca kuyrukta bir kaç
fotoğraf çekmek gelse. Bununla da yetinmeyip ne-
rede olduğunu, neler yaptığını yedi düvele duyur-
saydı, fena mı olurdu?

Olmamıştı, yine başaramamıştı. Hâlbuki o sabah
evden çıkarken söz vermişti kendine. İmza düzen-
lenen kitapçıya gidip sabırsızlıkla okumak istediği
o eseri temin edecekti. Eğer makul bir bekleme söz
konusuysa yazara imzalatıp edepli uslu eve geri
dönecekti. O tarihî kâğır yapının kapısını açtığında

günlerdir kendi kendine ettiği nasihatler şöyle bir gevşemiş, zahmetsiz çözülmüş ve dama desenli devasa holün ortasına yayılmıştı ama o yine başına buyrukluktan ödün vermemişti. Tenezzül edip kitabı eline dahi almamıştı. Bir ara zorlamak istemişti kendini. Zaten hepsi kendi dünyalarında alık, ebleh dolaşıyorlardı ortalıkta. Şöyle birkaç sayfasını karıştırırsa ne olurdu, kim fark eder kim ayıplardı ki? Sadece bu fikir bile yüzünü ateş basmasına yetmişti. Heyhat! Namus meselesiydi sanki belki de hayat memet!

Ahşap ceviz kapılara ulaştığında nefesi kesilecek gibi oldu. Güç bela kendini sokağa atmış, bir an bile tereddüt edip arkasına bakmadan kitapçıdan uzaklaşmıştı. Şimdi ara sokaklardan birinde umursamaz bir edayla dolanıyor fakat o tanıdık duygu derinlerde bir yerde çılgık çılgık yankılanıyordu. Duymazdan gelmeye, çaresiz bastırmaya çalışıyordu. Neden sonra ana caddeye yaklaştığını fark etti ve geri dönmeye yeltendi. Bir lahza caddeyi süsleyen sıralı ihlamurların büyüleyici kokusunu duyar gibi oldu. Devam etti. Sokak ve caddenin birleştiği köşede, tam çan kulesinin dibine ilişmiş çay evine girdi. Aşınası olduğu cam kenarındaki masayı üç beş genç işgal etmiş hararetili bir üslupla tartışıyorlardı. Ziyarı yoktu. Daha sakın bir köşeye çekilmeye karar verdi. Madam Margo'yu aradı bakışları. Uzun sürmedi, onu her zamanki yerinde buldu. Yine müşterilerle şakalaşıyordu. Kadıncağzı herkesi memnun etme zahmetiyle günden güne tükendiğini fark etmiyordu. Göz göze geldiler. Ağzını açıp laf edecek takati kalmamıştı Begüm'ün. Selam vermek ister gibi belli belirsiz gülümsedi. Göz kırptı Madam anladığını kanıtlamak isteyen bir tavırla. Çok geçmeden bitki çayı önündeydi. Yalnız başa çıkamadığı ve zihnini meşgul eden düşünceleri derdest edemese de belki ıslah etmesine yardımcı olabilirdi.

Elinde değildi, kalabalıkların oluşturduğu o akıntıya kapılmak istemiyordu. Bunun ihtimali midesine krampların saplanmasına, başının dönmesine kafiyydi. Aylarca beklemişti zaten biraz daha sıkabilirdi dişini. **Okunacak onca kitap vardı ve zaman göz açıp kapayana dek geçerdi. Hem zaten uslanmaz bir sabırla beklemek en iyi yaptığı iş değil miydi? Issız yollarda yürümeyi seven, daima sapa sürmeyi yeğleyen ve kaybolmayı göze alan kendisiydi. Katlanmayı da bilmeliydi.**

Hem neden soyutlamaya çalışıyordu ki kendini? İnsanların çoğu hüsrân ve ziyandaydı da bir o mu bu

vaziyetten müstesnaydı? Soruların cevabını kendisine dahi veremiyordu. Bazen bir takım insanlarla aynı yöne bakma hâli, sırf bu manada onlarla ünsiyet kurma ihtimali bile zihnini kurcalıyordu. Klasikleri okumak kolaydı. Ekseriyet zaten lüzumsuz görüp onlardan yüz çevirmişti. Elinde iki asır öncesine ait bir kitapla görenlerin burun kıvrımına alışmıştı artık. Ne ki sıra çağdaşlara geldiğinde insanlar fikir beyan etmekten, yargılamaktan geri duramıyordu. İyi ama çoğunluğun egemenliği ne vakit nitelik unsuru olmuştu ve çok satan kitap listeleri hangi vafa kıstastı? Onun kimseyi ikna etme gibi bir çabası yoktu. Belki de bu yüzden sevdiği kitaplardan artık yakınlarına bile bahsetmiyordu. Küçük hanım okudukça derinleşmiş, yüzeyde kalan her şeyden tiksindirilmişti. Her defasında bu kadar güç olmak zorunda mıydı? Bir kere de nefes alsaydı, soluklansaydı ya! Neden bu şekilde davranmaya mecbur hissediyordu, hissetmekle kalmayıp ruhunu kendi elleriyle bu duruma mahkum ediyordu? Böyle olmaması için çabalıyor, çaresiz didiniyor, zorlu mücadeleler veriyordu ancak bu süflü bu kibirli tavırdan bir türlü yakasını kurtaramıyordu. İçinde sancıyan, ağrıyan bir şeyler vardı da ne olduğunu, neden olduğunu henüz tespit edememişti. Bu hâlden sebep gizli ve sadist bir memnuniyet de duymuyor değildi. Sürüyü terk edemiyor, ondan vazgeçemiyordu madem kara koyun gibi davranmasına kimse sesini çıkarmamalıydı. Ne kof işlerdi aslında ne gereksiz, yersiz, asılsız vehimler, dipsiz vesveselerdi. Sonradan gördümcü tavırlar, lüzumsuz hareketler, asil takılmaya çalışırken küçük burjuva bile olamayışlar, sendeleyişler, kaypak zeminler, tökezleyişler. Eften püften mazeretler üretmekte üzerine yoktu. Bu konuda kimse eline su dökemezdi. Neyin kafasını yaşamanın uslanmaz arlanmaz çabasıydı, bilmiyordu. Bu zaafa duçar olalı beri ne kadar vakit geçmişti, köprünün altından hangi sular akmıştı bilmiyordu. Belki de oldum olası böyleydi

ve durumun vahametini ancak idrak etmiş, sanki bir parça kabullenmişti de.

Bunları düşündükçe göğüs kafesi daraldı da daraldı. Kalbinin büzüldüğünü hisseder gibi oldu. Elindeki kâğıt peçeteyi didip durmuştu. Bükmüş, büktükçe yumuşatmıştı. Kat yerlerinden un ufak olmaya durduğunu, istemsizce terleyen ellerine yapışmaya başladığında fark etmişti. Tüm benliğini kuşatan bu sorular, ikilemler, zıtlıkların sarmalında orada ne kadar oturmuştu anımsayamadı. Önünde duran fincana ilişti gözü. Gayriihtiyari uzandı. Yine bir yudum almadan buz kesmişti. Derin bir usançla iç çekti. “Sanırım artık eve dönsen iyi olur.” diye mırıldandı ve tam o esnada ablasının sesiyle irkilip içine battığı sersemlikten büsbütün sıyrıldı. “Neredesin kızım sen, hızına yetişebilene aşk olsun! Neyse ki mekânın belli de telaş etmiyoruz artık.” diye homur homur söylendi. Onun yarı hoşnutsuz yarı anaç tavrı sayesinde kendine gelmiş, ağına takıldığı kuruntu ve boğuştuğu tasalardan bir nebze felah bulmuştu. “Hadi gidelim, belki biraz yürürüz. Ne dersin?” Yanıtlamasına fırsat vermeden ablasının koluna girmişti. Belli ki aradığı cevaplar burada değildi ve anlaşılan onları bir vakit daha kovalayacak gibiydi. Çay evinin eşiğinden geçerken kalbini yokladı, mutmain ve razıydı. Ne olursa olsun, kabulüydü. Kâğıt kesiği gibi sızlatırsa da isyan etmeyecek, savrulmayacaktı. Yol buysa sabırla yürüyecekti.

SEVDA BAYRAKTAR

Fransa-Dunkerque

Gülzade Konağı

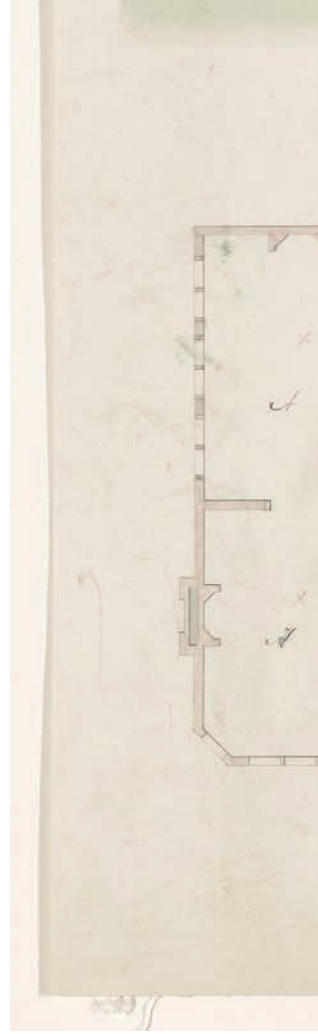
ŞEBNEM HAMURCU

Konağa müşteri bulunmuştu. Ali'nin uzun uzun çalan telefonu ev ahalisini meraklandırırsa da telefonu açtıktan birkaç saniye sonraki yüz ifadesi herkesin merakını gidermişti. Sonunda beklenen an gelip çatmıştı. Satılık ilanı verildiğinden beri heyecanla bekleniyordu. Ama konağa bir türlü müşteri çıkmıyordu. Tek tük çıkanlar da konağı ederinin çok altında almak istiyordu. Koskoca Gülzade Konağı. Verilecekse de layığıyla verilmeliydi. Şanına yakışmalıydı. Biraz yıpranmış ve eskimiş olsa da gurur meselesine dönmüştü artık. “Ucuza satmışlar, paraya sıkışıklar demek ki.” diye arkalarından konuşulsun istemediler.

Satış işlemleriyle evin büyük oğlu Ali ilgileniyordu. Bu görevi seve seve üstlendiği söylense hiç de abartılı olmaz. Ali'nin parayla haşır neşir olduğunu herkes bilirdi. Her işin önce maddi boyutunu düşünür, evvela hesaplar yaparak kararlar verirdi. Hatta kendi hesaplarıyla kalmaz başkalarının hesaplarına da müdahale ederdi. “Bunu ne kadara aldın?”, “Ne kadar tuttu?”, “Bu fiyata değmez ki, yazık olmuş.” gibi cümleler ağ-

zından sıklıkla duyulurdu. Velhasıl kelim, para onun için bir yaşam felsefesi hâline gelmişti. Hatta tüm hayatını yönetir hâle gelmişti desek de yanlış söylemiş olmayız. Babası Ali Asaf Bey bu durumdan hiç memnun değildi. Hayatını evlatlarına güzel değerler aşılamaya adanmış bu adam, oğlunun gözünün önünde canavarlaştığını görüyor ama elinden artık bir şey gelmiyordu. Zaman geçtikçe gözü daha da hızlı dönen Ali, bu sefer de konağı hedef almıştı. Babası yıllarca engel olmuştu konağın satılmasına fakat yaşlanıp güçten düşünce evin içinde artık pek bir hükmü kalmamıştı. Ali kumarda kaybettiği tüm mal varlığını bu konakla telafi edebilme hayaliyle yaşıyordu. Alacaklılar ancak böyle peşini bırakacaktı çünkü. Konağın içindeki tüm yaşanmışlıklar birkaç yüz bin lirayla yok olacaktı. Oysa eski günler ne de güzeldi.

Ali Asaf Bey uzandığı yerden etrafa bakıyordu. Önce odanın sonra da açık kapının ardında görünen koridorun her bir yanını dikkatlice izledi. İçeri odadan gelen konuşma seslerini yarım yamalak da olsa duyuyor, evin gündemine hâkim olmaya çalışıyordu. “Satış

işlemlerine bugün başlıyoruz anne.” Ali’nin sesi hiç bu kadar yankılanmamıştı kulaklarında. Cümlelerin ağırlığından olsa gerek hiçbir cümleyi bu denli iliklerine kadar işitmemişti bugüne kadar. Vücudu kaskatı kesildi. Sağ gözünden bir damla yaş süzüldü. Elinden kayan anıları gibi gözyaşı da yanağından akıp gitti. Ölümle burun buruna gelen hatıraları film şeridi gibi geçiyordu gözünün önünden. Bakışıyla odayı tavaf ederken birden kitaplığın üzerinde duran resim çerçevelerinde bir es verdi. Seneler önce mahalledeki Fotoğrafçı Mustafa’ya çektirilip çerçevelenen aile fotoğraflarıydı bunlar. Ali Asaf Bey, geçmişe sarılma içgüdüyle teselliye yaşanmışlıklarda buluyordu. **Birden eski pazar sabahlarına anımsadı. Tüm ailenin kahvaltı masası etrafında bulunduğu anlara tutundu. Kahkahalar cınladı sonra kulaklarında.** Torunların mutlu mutlu koştuğu bahçenin yeşilliğiyle nefes aldı. Kısa sürede hatırına düşen sayısız anı, sırayla sayfaları çevrilen bir albümdeki fotoğraflar gibi dizildi gözünün önünde. Anlamış ve kabullenmişti. Onları artık kendi yaşatacağı. Aklında, kalbinde, ruhunda.

ŞEBNEM HAMURCU

Fransa - Haguenau

Bembeyaz Bir Anı

MELİKE ONAY

Geç kalmıştım, ayıp olacaktı ama yoğun kar yağışından ancak varabilmişim.

Hızlı ama dikkatli adımlarla ona doğru ilerliyordum. Ya şimdi düşersem? Yerler çok kaygan. Lapa lapa kar yağıyor ve hava buz gibi. Kışı hiç sevmem.

Ben niye çıktım ki dışarıya? Söz vermişim. Sözümde durmalıyım.

Sadece bir çay içecektik. Bir saatimi alır herhâlde.

Saate bakınca yine geç kaldığım aklıma geldi ve adımlarımı küçük ama hızlı atarak ilerlemeye çalıştım. Şu köşedeki ahşap evin yanındaki kafe olmalıydı. Açık yeşile boyalı olan kafe, dışarıdan oldukça huzurlu ve samimi bir görünüme sahipti, tıpkı önünde beni karşılayan beyefendinin gülüşü gibi.

“Çok özür dilerim. Geç kaldım, biliyorum. Seni de bu havada beklettim. Keşke içeriye geçseydin. Hava çok soğuk ve kar çok fena yağıyor.”

Ben mahcubiyetimi dile getirmek için cümleleri arkaya sıralarken onun gülümseyen dudaklarından sadece tek bir kelime döküldü:

“Hoş geldin!”

Ben geciktiğim için kendimi affettirme çabasıyla cümleler kurarken onun yüzünde kızgınlıktan eser yoktu. Aksine mutlu görünüyordu. Üzerindeki siyah montun omuzlarında kar taneleri vardı, elindeki krem rengi bereyi ise benim gelişimle başından çıkarmıştı. Kar mı etrafı aydınlatıyordu yoksa onun gülüşü mü, bilemedim.

Her yerin beyaza büründüğü bir günde simsiyah giyinmemin anlamını düşünürken o huzurlu ses yeniden yankılandı:

“İçeriye geçelim mi? Hem içerisinin buradan daha sıcak olduğuna eminim.”

Başımı sallayarak onayladım. İlk buluşmamız için “Lügat” isimli kafeye gitmek mantıklı mıydı? Bu konuşmada lüğatimin eksik olacağı kesindi. Saçma bir espri geçti aklımdan.

İçeri girdiğimizde bizi karşılayan sıcak şömineyi unutmak mümkün değildi. Etrafı incelerken buranın oldukça ferah ama aynı zamanda sessiz ve huzur veren bir mekân olduğunu fark ettim.

“Sen aslında çaycısın, biliyorum ama bu güzel kış gününe ne yakışır, biliyor musun?”

Sağ taraftaki kocaman menüye göz gezdirdim. Salep mi? Latte macchiato? Zebra... Zebra da neyin nesi? İsimleri de bir garipmiş diye düşünürken onun sorusuna soruyla karşılık verdim:

“Sence ne yakışır bu soğuk kış gününe?”

“Sıcak çikolata.”

Tebessüm ettim.

“Sever misin?”

“Severim.”

Siparişlerimizi verdikten sonra bir köşeye geçtik. Onun arkasındaki rafta merhum Mehmet Akif Ersoy’un eserleri sıralıydı, benim arkamda ise kocaman bir pencere vardı. Bu kitap kafe gerçekten çok güzeldi.

Bembeyaz fincanlardan sıcak çikolatamızı yudumlar-ken nasıl olup da dünya ve ahiret hakkında aklımıza gelen her şeyi konuşabildiğimize şaşırdım. Onun bu kadar konuşkan ve güler yüzlü biri olduğunu bilmiyordum. Aslında onun hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Ama konuştukça tanımaya başlıyordum ve tanıdıkça ilgimin arttığını fark ettim.

Kafeden çıktığımızda kar yağışı artmıştı. Aslında kışı sevmezdim ama onunla muhabbet edip ilerlerken bu bir an bile aklıma gelmemişti. Tam tersine, attığımız her adımda ayak izlerimizin kara saplanması oldukça hoşuma gidiyordu.

Yürüdüğümüz yollardan birinde, Mehmet Akif Ersoy’un hayatı küçük tabelalar hâlinde sunulmuştu. Onlara bakarken dalmışım. O, hafifçe gülümseyerek mırıldandı:

“Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak...”

Ben de gülümseyerek karşılık verdim:

“Korkmuyorum. Bu vatan için kan dökenler ya da merhum Mehmet Akif gibi mürekkep döken fedakârlar sağ olsun! Mekânları cennet olsun.”

“Ruhları şad olsun. Bu ümmete faydalı olabilmek için çok çalışmamız lazım.”

“Kesinlikle! Rabbim, işin ehli ve faydalı bireyler olabilmeyi nasip etsin. Kimi bir sözüyle, kimi bir hareketiyle, kimi kalemiyle, kimi ise sessizliğiyle...”

Onunla aynı vizyona sahip olmak beni mutlu ediyordu. Aynı yöne bakan insanlar daha mı kolay ilerler

yoksa farklı yöne bakınca yollar kısalır mı? Düşünceler içinde kaybolmuşken etrafa yayılan mis gibi bir koku fark ettim.

“Aaa dondurmali irmik helvası! Çok severim. Sen sever misin?”

Sokağın karşısındaki tabelayı görünce heyecanla sesimi yükselttim. O ise güldü, gökyüzüne baktı, sonra bana döndü.

“Evet, haklısın. Bu havada biraz saçma oldu.” dedim ve yürümeye devam ettim.

“Üzerine tahin ve fıstık ister misin?” diye sordu.

Arkama dönüp gülümseyerek “Olur, sen de dene, güzel oluyor!” dedim.

Ve o kış gününde, elimizde dondurmali irmik helvalarımızla en yakın camiye doğru yürümeye başladık.

O, kırmızı kaşığıyla bir çalıdan kar aldı.

“Ne yapıyorsun?”

“Ha bunu yemişiz, ha elimizdekini.” diyerek güldü.

Gerçekten de haklıydı. Bu havada dondurmali helva yemek pek mantıklı değildi ama mantıksız olmasına rağmen çok güzeldi.

Camiye vardık. Kadınlar mahfiline geçerken fark ettim ki bir saat sürer diye düşündüğüm buluşma, neredeyse altı saattir devam ediyordu. Zaman su misali...

Namazlarımızı eda ettikten sonra cami avlusunda vedalaştık. O, sarı sokak lambasının altında dans ederek düşen kar tanelerini göstererek:

“Şunların güzelliğini görüyor musun? Ben karı çok severim. Baksana her yer bembeyaz, temiz, saf ve güzel. Vakit ayırdığın için teşekkür ederim.”

Bu kez benim dudaklarımdan sadece tek bir kelime döküldü:

“Hoşça kal.”

Ve aklımdan tek bir satır geçti:

“Karı sevmezdim... Senden önce.”

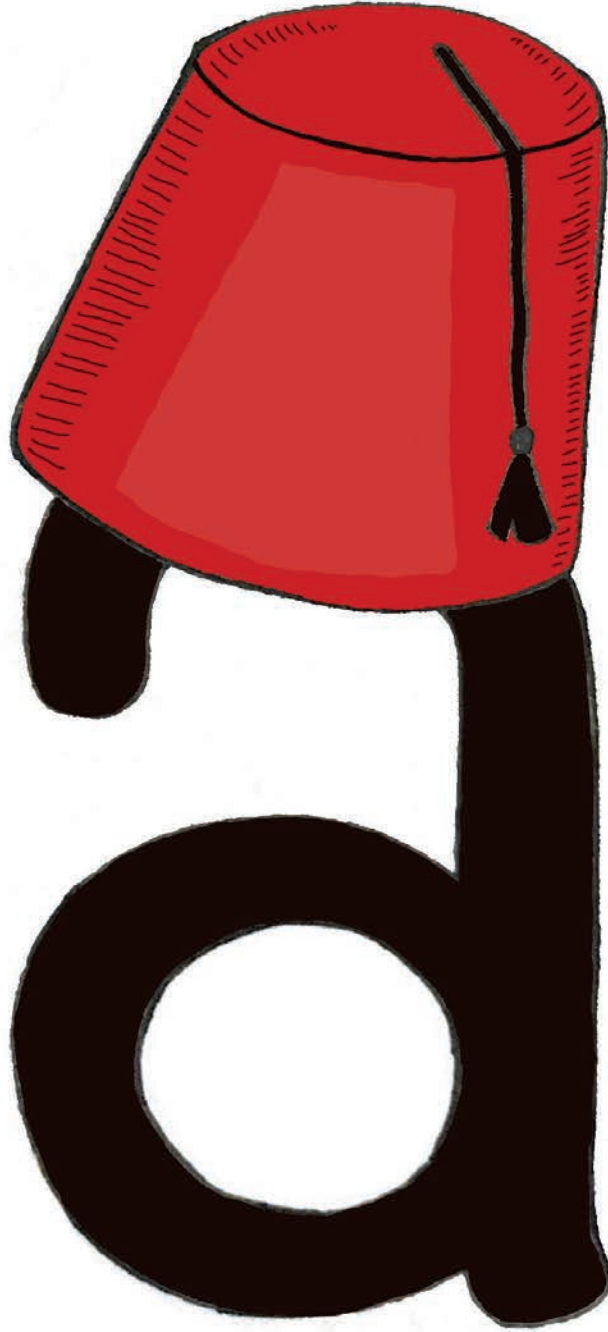
“Babanne gözlerin buğulandı sanki? İyi misin? Uzun zamandır kar yağışı olmayınca insan hayran kalıyor görünce tabii. Az olanın kıymeti çok olur.”

“Karı görünce bir daldım öyle, üniversite yıllarıma... Kusuruma bakma. Sıcak çikolata içmek ister misin?”

“Olur, bu havada güzel gider.”

MELİKE ONAY

Almanya – Würzburg

yasin d.

“İhtiyacı olan hiçbir “A”yı şapkasız bırakmayan, sabırlı hocam Fatma Türk'e ithafen.”

Yasin Durat

Edebiyatın Yoldaşı:

Türkü

Yasin Durat

İnsanların yaşadıkları, gördükleri, deneyimledikleri, sevinçleri ve hayal kırıklıkları bazen içlerinde bir zehir gibi yer eder. İlk bakışta sevinç olan nasıl olur da zehre döner diye düşünülebilir. Ancak o sevinç kimseyle paylaşamazsa zamanla insanın içinde kalır ve güçlü bir zehre dönüşebilir. Bu yüzden sevinç de olsa insanın ruhundan dışa vurması, atılması gereken bir duygudur. Bu zehirden kurtulmanın en etkili yollarından biri duygularını başkasına anlatmaktır. Konuşarak anlatmak çoğu zaman daha kolay gibi görünse de duygular edebî bir şekilde yazarak da ifade edilebilir. Ardından bu satırlar okunur ya da okunmaz ama ifade edilmiş olmaları bile rahatlama sağlar. Çünkü derdimizi anlatmış oluruz, muhatabımız belki sadece beyaz bir kâğıt ya da beyaz bir ekrandır. Sonuç olarak söz dile gelmiş olur.

Usta sanatçı, Anadolu'nun sevgilisi, "Bozkırın Tezenesi" Neşet Ertaş'ın türkülerine dair şu sözünü hatırlatmaya değerdir: "Nerede bir türkü söyleyen görürsen korkma yanına otur. Çünkü kötü insanların türküleri yoktur!" Bu sözün doğruluğuna inanarak türküler her zaman sığınacak bir liman olduğu söylenebilir. Dertler, kederler ve sevinçler türkülerde hep yalın bir şekilde dile getirilir. Hele bir de yanında çay varsa başka dosta gerek yoktur.

Neşet Ertaş'tan dinlenen türkülerin pek çoğu derin bir etki bırakır insanda. Bazen sözleri anlaşılrsa da manasını bilmeden içten bir bağ kurulur. Bu türkülerden biri de "Seher Vakti Çaldım Yârin Kapısı" türküsüdür. "Aslanım Eller" olarak da bilinir ve yazarı Âşık Âgâhî'dir. Şiir olarak yazılan bu eserin tasavvufi bir arka planı olduğu çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir. Şiirin ilk dizeleri şöyledir:

"Seher vakti çaldım yârin kapısın / Baktım yârin kapıları sürmeli / Boş bulmadım otağının yapısın / Çıkageldi bir gözleri sürmeli." (Âgâhî)

Âgâhî, bu dörtlükte aslında sabah namazını anlatmaktadır. Biraz daha detaylı bakacak olursak çalınan "yârin kapısı" ile yüce Allah'a yönelik kastedilmektedir. İkinci mısradan ise namazdan yeterince feyz alamadığını ifade etmektedir. Ardından kendisine yardım için "sürmeli" biri çıkagelir. Burada şair, göze sürme çekmenin Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) sünnetlerinden biri olduğunu vurgular. Yardım için gelen kişinin sünnete uyan, temiz bir insan olduğunu anlatmak istemiştir. Bu şiirin / türkünün derin manası kavrandığında onun taşıdığı manevi boyut daha belirgin hâle gelir. Anlatılanlar bu dünyanın aslında ilk gurbetimiz olduğunu hatırlatır. Bu gurbet ne kadar sürerse sürsün, bir gün yuvaya yani asıl olana döneceğimizi anımsatıyor.

Bir de ikinci bir gurbet söz konusudur yurtdışında yaşayan Türkler için. Bu kadar kuşak sonra bulunulan yer bazıları için hem gurbet hem de bir memleket hâline gelmiştir. Ancak

ne olursa olsun türküler hâlâ orta duyguların taşıyıcısı olmaya devam etmektedir, insanın iç dünyasını anlayan ve anlatan güçlü bir ses olarak varlığını sürdürmektedir.

Türküler aracılığıyla duyguları ve olayları dile getirebilen çok değerli sanatçılar olmuştur. Onlar yaşadıkları dönemin duygularını gelecek nesiller hissedebilsin diye âdeta kayda almış ve arşivlemişlerdir. Örneğin Ferdi Tayfur'un bir parçası yurtdışında çalışmak için giden gurbetçilerin hislerine büyük bir derinlikle tercüman olur... Eser dinleyiciyi sorgusuz sualsiz içine çekiyor ve o duyguyu nesilden nesle aktarıyor. Bu şarkının adı "Gurbetçiler"dir ve bir dizesinde şöyle seslenir:

"Gurbet elde geçmiyor hasret dolu acı günler
İstesem de susmuyor keder dolu hep gönüller
Anasına babasına kardeşine
hasret, hasret gurbetçiler,
Gözleri yollarda bekliyor
sevgililer"

Viyana'da, amatör tiyatro topluluğu "Verein Gemeinsam" olarak oynadığımız bir göç oyunu var: "Sonsuz Göç". Oyunun sahnelerinden biri işçilerin kaldığı yurttan geçer. Özlem duygusunun zirveye ulaştığı bu sahne, Ferdi Tayfur'un "Gurbetçiler" isimli eseriyle başlar.

Bu şarkı, önce sahnedeki oyuncuları olduğu kadar izleyicileri de etkisi altına alır, daha önce deneyimlenmemiş duyguları sanki yaşıyormuşçasına hissettirir. Sahnede canlandırılan özlem seyirciye de geçer, sanki gerçekten yıllardır ailesinden uzak kalmış birinin duygusu paylaşılır. Bu hissi kolay kolay hiçbir söz, hikâye ya da roman bu kadar kısa sürede aktaramaz. O yüzden "Gurbetçiler" gibi eserler her zaman özel olacak ve öyle kalmaya devam edecektir.

D O S Y A

E D E B İ Y A T I N İ Y İ L E Ş T İ R İ C İ G Ü C Ü

BEN'SİZ GÜZELLİK

SENA ŞEKER

Nilüfer çiçeği, güzelliğin mahiyetini anlamaya yaklaşıırken aynı zamanda anlamaya çalıştığımız güzelliği elimizde tutabileceğimiz nadir metaforlardan biridir. Kökü çamarun içindedir ama çiçeği ışığın tam merkezinde açar. Onu değerli kılan geldiği yerle çelişmesi değil, aksine oraya sadık kalmasıdır. Biz de sadece onun görünüşüne değil, köklerinin yükünü sessizce taşıyışına çekiliriz. Dolayısıyla güzeli, salt duyulara hitap eden bir biçimden ziyade sezgiyle kavranan, anlamla derinleşen bir nitelik olarak düşünmek gerekir. Çekim gücüyle şekilden çok sakladığı hikâyededir. Nilüfer çamuru inkâr etmeden saf bir zarafeti taşıyabildiği için güzeldir. Bazı güzellikler de bu yüzden bakıştan sakınır kendini, herkesin nazarına açık olmazlar. Çünkü rastgele bir bakışın hoyratlığıyla harcanmaktan korkarlar. Görülmek ister doğru fakat

layık olanlara. Karacaoğlu'nın "Güzel sen ne güzel olmuşsun, görülmeyi görülmeyi." dizesi sadece bir övgü değil, bu hak edişin zarif bir ifadesidir.

Bazı güzelliklerse daha açıktır, daha görünür hatta baştan çıkarıcı bir kudrete sahiptir. Gül, bu yönüyle güzelliğin en kadim temsilcilerindendir. Rengiyle çağırır, kokusuyla yaklaştırır, biçimiyle hayran bırakır. Güzelliği inkâr edilemezdir. Hayranlığının yanı sıra dikkat de gerektirir. Çünkü gül, dokunana dikenini çıkarır. Koparıldığında değil dalında kıymetlidir. Bazı şeyler ancak mesafeyle korunur, bazı güzellikler temas edilmeden yaşanır. Belki de bu yüzden güzelliğin en büyük emaresi; kendini dayatmadan varlığında sebat eden, yalnızca adıyla anlam kazanan bir şey olmasıdır. Nitekim gülün uzağında durup onu izleyen bülbül en

güzel şarkılarını söyler, görebilmekle yetinerek şakır.

Nilüferin derinliği, gülün gösterişli ihtişamı güzelliğin farklı yüzlerine işaret eder. Güzellik insanlık tarihi boyunca estetikten etik alana, metafizikten gündelik yaşama kadar çok katmanlı bir biçimde ele alınmış bir kavramdır. Kadim filozoflardan tasavvuf geleneğine, modern estetik düşünürlerinden şairlere kadar birçok kaynak, güzelliğin yalnızca görünen değil olanla, olması gerekenle ve olabilecek olanla ilişkili bir doğaya tekabül ettiği üzerinde durur. Biçimin ötesine geçen bu arayış, güzelliği yalnızca gözle değil daha derin bir sezgiyle fark etmenin mümkün olduğunu düşündürür. Nilüferin köklerinden, gülün dikenlerinden süzülen anlam gözle değil gönülle açılır.

Platon'a göre güzellik, sadece estetik bir haz ya da biçimsel bir

nitelik değildir; ruhun asli yurduna, ezeli âleme dair bir hatırlayıştır. İnsan ruhu bedenle birleşmeden önce idealar âleminde var olmuş, orada hakikatin, iyiliğin ve güzelliğin özünü doğrudan temaşa etmiştir. Ancak dünyaya gelişimizle birlikte bu temaşa bir unutuluşla perdelenmiş, ruhun görme yetisi zayıflamıştır. Dünya hakikatin bir gölgesidir; geçici, aldatıcı ve zahirîdir. Ancak dünyadaki güzellik, ruhun o yüce âlemle olan bağınyı yeniden hissettiren bir işaret, bir parıltı olarak belirir. İnsanı sarsan, hayran bırakan, kimi zaman gözyaşlarına boğan şey de budur. Çünkü göz gördüğünde kalp hatırlar ve bu hatırlayış, sadece zihinsel değil, varoluşsal bir sarsıntıdır. Güzellik, duysal olanla birlikte ortaya çıksa da kaynağı duyuların ötesindedir. Bizi etkileyen bir yüz, bir ses ya da bir sanat eseri aslında ruhun daha önce gördüğü ama unuttuğu o mutlak gü-

zel-
liğe bir pencere aralar. Bu pencere ruhun, kendi öz vatanına duyduğu derin özlemi harekete geçirir ve giderek maddeden arınıp sonlu olandan sonsuza yönelmesine vesile olur. Dolayısıyla güzellik, sadece görülen bir nitelik değil hakikate uyanmanın bir aracıdır. Platon'un felsefesinde güzellik bilginin kapısı, aşkın kıvılcımı ve hatırlamanın tetikleyicisidir. Güzellikle karşılaşmak aslında kendimizle, daha doğrusu ruhumuzun en saf hâliyle, yeniden karşılaşmaktır. Bu yüzden güzellik bizi büyüler çünkü o, özlediğimiz ama unuttuğumuz bir evin, ilahi olanın izini taşır.

İnsan ruhu Allah'ın emrindedir ve O'nun "*Ruhumdan üfledim.*" (Hicr 15/29)

buyruğuyla yaratılmıştır. Bu ilahi kaynak, insanın özünde bir hakikat bilgisinin bulunduğunu ve onun yeryüzünde geçici olanla değil, kalıcı ve mutlak olanla anlam kazanacağını gösterir. Güzellik, yalnızca dıșsal bir biçim değil, ilahi olanın bir tecellisidir ve aşk-ı mecaziden aşk-ı hakikîye geçiş olarak anlam bulur. Bir güzele duyulan aşk, aslında ruhun hakiki güzelliğe yani Allah'a olan özlemini yansı-

tır. Güzelliğin ruhu sarsmasının, kalbi titreten bir etki yaratmasının sebebi budur: İnsan, ilahi olanın izini taşımayan hiçbir şeye bu kadar derinden bağlanamaz. Hatırlamak herkes için mümkün değildir. Çünkü güzelliği görmek için sadece göz değil gönül de gerekir. “Güzel gören güzel düşünür.” Çünkü görme biçimimiz, varlığı nasıl anlamlandırdığımızı belirler. Bütün yaratılmışı aynı gözle bakamayan biri, güzelliğin hakikatine temas edemez. Bu konuda Yunus Emre şu sözleriyle bize yön gösterir: “Cümle yaratılmışı bir göz ile bakmayan, halka müderris olsa hakikatte asidir.”

Estetik sadece biçimde değil bakışta da saklıdır. Bu sebeple güzellik, içimizdeki bir ahengin dışarıdaki ahenkle buluşmasıdır. Görmek bir hâl meselesidir. Ruhun belli bir kıvama erişmesi gerekir ki göz bakışa, bakış da fark edişe dönüşebilsin. Mecnun’un bakışında olmayan biri için Leyla sıradandır. Güzellik ancak kendisini taşıyabilecek bir göz ve gönülde yurt bulur. Âşık Veysel bir şiirinde “Güzelliğin on para etmez, bu bendeki aşk olmasa.” der ve güzelliğin değerinin nesnenin kendisinde değil, ona yönelen sevgide, ona anlam yükleyen ruhta olduğunun altını çizer. Şairin buradaki ifadesi, sadece bireysel bir sevgiyi değil güzelliğin aşk yoluyla anlam kazandığını ima eder. Aşk, güzeli

görünür kılan bir melekedir; güzelliği sabit bir biçim olmaktan çıkarır, dinamik bir hâl, yaşayan bir hakikate dönüştürür. Bundan mütevellit güzelliğin sabit bir gerçeklikten ziyade görenin donanımıyla açılan bir sır olduğu söylenebilir. Hatta çoğu zaman çarpıcı, hemen görünen, kendini dayatan bir şey de değildir. Bilakis sessiz ve usulca gelir. Tıpkı Chul Han’ın dediği gibi “Güzellik bir gecikmedir, geç gelendir. Güzel, bir anlık parlama değildir, gün batımındaki kızılık gibi gün sonunda ortaya çıkan sakın bir aydınlıktır. Bu çekingenlik onun asaletindendir.”

Her şeyin görünür olduğu bu çağda güzellik kendini daha çok gizliyor. Çünkü herkesin gördüğü yerde güzellik artık barınmaz ve tüketilmeye dolayısıyla tükenmeye başlar. Baktığını anlamayan, anladığını taşıyamayan gözler çoğaldıkça güzel olan kabuğuna çekilir. Bazen bir çiçeğin dalından koparılışı, bir sözün hoyratça eğilip bükülmesi, bazense bir bakışın zarafeti ezip geçmesi... Güzellik en çok da böyle anlarda sessizliğe gömülür. Güzele yönelen insan sadece bakmaz, bekler. Sustuğunda ne duyduğuna, boşlukta neye yer açtığına dikkat kesilir. Duygularımız zamanla bileylenir; göz bakarak değil, bakmayı öğrenerek görür. O yüzden güzel gören insan, sadece estetik değil aynı

zamanda ruhsal bir disiplinden de geçmiştir. Zahmetle yıkanmış, sabırla terbiye edilmiş, incelikle eğrilmiş bir ruh taşır. Duyular aceleyle değil dikkat ve yaşanmışlıkların içinden süzülerek keskinleşir, tortusunu atar. Her şeyin değil “bir şey”in anlaşılmasında gizlidir. Davet gerektirmeden kendiliğinden fark edilmeyi bekler. Fark edenlerinse gözü değişir, eli değişir ve sözü değişir. Çünkü bilen ile bilmeyen hiçbir zaman bir olmaz. Görmek bir alışkanlık değil bir uyanıklık hâlidir. İşitmek bir refleks değil bir tanıma biçimidir. Güzellikse bu uyanıklığın meyvesidir; sessizce kendini gösterir, fark eden olursa konuşur. Bir kere gören, gözünü alamaz bir daha, insanı içine çeker ama kendisine sahip olmasına izin vermez.

Görmeyi öğrendiğimizde fark ettiklerimize karşı kayıtsız kalamayız. Bulduğumuzu korumak isteriz, bozulmasın diye çaba sarf ederiz; yerinden edilmesin, hor kullanılsın diye. Çünkü değerli olan yerli yerinde tutulmayı bekler. Özen gösterilmeyen her şey, eninde sonunda kirlenir. Doğanın içinde sessizce duran bir yapı taşı gibi. Onu yerinden kopardığımızda sadece taş değil denge de zarar görür. İnsan ilişkilerinde, şehirlerde, bir cümlede ya da bir suskunlukta aynı kırılğan yapı vardır. Hangi formda karşılaşsak karşılaşalım, incelik taşıyan

her şey bizden dikkat bekler. Gördüğüne incelikle yaklaşan kişi kendi iç sesini de eğitir. Bu yüzden sözü sakınmak, bakışı eğitmek, dilin taşıdığı yükü fark etmek terbiye gerektirir. Edebiyat bu terbiyenin mekânıdır. Sözcüklerin yerli yerine oturduğu, anlamın acele etmeden doğduğu bir alan... Kelimeler sadece anlatmak için değil onarmak için de vardır. Bir metnin ritmiyle yavaşlayan insan, dünyaya da başka bir rikkatle bakmaya başlar. Kimi zaman sözcüklerin bıraktığı iz, bakıştan ya da eylemden daha derin olur. Kırıcı olan çoğu zaman doğrudan sertlik değil, içi boşaltılmış ifadedir. Sesin taşıyamayacağı anlamlar yüklenildiğinde sözcük çatlar ve karşısındakinin kalbinde yankı bulur. Kötü söz yalnızca ilişkileri değil, konuşanın kendi iç dengesini de bozar. Çünkü ağızdan çıkan her şey önce sahibinin içinde biçimlenir. Dilde başlayan ihmal zamanla düşünceye oradan da ilişkilere sirayet eder. Özensizlik önce anlamı bulanıklaştırır, sonra bakışı ve yaklaşımı. Zihin dağınık olduğunda cümle de dağınık; cümle kaydıındaysa davranış biçimi bozulur, bu da yaşanan mekânı dahi etkiler. Duyarsızlığın dile yerleştiği bir yerde, sokaklar da özenini kaybeder, şehir kendini toplamayı unuttur. Çünkü nasıl ki kelimeler yerli yerine oturmadığında anlam

bulanırsa eşyaların, yapıların, yolların da yerinden oynadığı bir dünyada huzur kaybolur. Söz ile habitat arasında gizli ama köklü bir bağ vardır: İnsan konuştuğu gibi düşünür, düşündüğü gibi yaşar ve yaşadığı yeri de davranış biçimiyle kurar. Edebiyatın en sessiz işlevlerinden biri de budur: dile hem biçim hem terbiye kazandırmak. Cümle, yerli yerine oturduğunda sadece anlatmaz, sakinleştirir. Çünkü bir cümlenin yerini bulması insanın da yerini bulması demektir. Her sözcük biraz yurt biraz yön tayinidir. Anlam köksüzlüğe dayanamaz, tıpkı insan gibi. İçinde yaşadığımız mekânı şekillendirdiği kadar içimizdeki mekânı da inşa eder. Yazmak bazen bir sığınağa taş koymaktır, kelimelerle bir denge arayışıdır. Bu yüzden edebiyat güzelliğin yalnızca anlatıcısı değil aynı zamanda koruyucusudur. Her metin yazarını olduğu kadar okuru da içine alır. Metnin ritmi yazarın inşa ettiği iç mekândır, okursa o mekâna teşrif eden bir misafirdir. Sözcüklerin arasında dolaşırken yalnızca başkasının düşüncelerine değil, kendi iç sesimize de yaklaşıyoruz. Edebiyat bir anlatı olmaktan çıkar ve şifa olur. Kelimelerin yankısı yerini bulur. Tıpkı nilüferin kökünde, gülün dikeninde saklı olan o hatırlayış gibi güzel olan her şey bizden dikkat, sözden önce de bir gönül bekler, hem içte hem dışta.

SENA ŞEKER

Avusturya - Bregenz

SERA NEREDE, SÜREYYA NEREDE?

MÜNİRE ESLEM BOZKURT

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Ve hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.

“Şunu iyi bilin ki insan vücudunda küçücük bir et parçası vardır. Eğer bu et parçası iyi olursa bütün vücut iyi olur. Eğer o bozulursa bütün vücut bozulur. İşte bu et parçası kalptir.”¹

"K"

öprüden önce son çıkış.”

Bu cümle bize neden “acaba” dedirtir? Öncesinde içimizde hiçbir şüphe olmamasına rağmen nedir bize köprüyü birdenbire sevimsiz, çıkışı ise yolumuzdan dönmek pahasına akıl kârı gösteren? Geri dönüşünün olmaması mı? Yahut geri dönüşün çok meşakkatli oluşu mu?

İnsan, telafinin yokluğunda düşünmeye başlar. Bir şüphe düşer içine. Şüphenin olduğu yerde ise umut uzun süre barınamaz. Saliselik muhakemeler döner

insanın aklında: Köprü mü çıkış mı, köprü mu çıkış mı?.. Ve ne karar verirse verelim o şüphenin “acaba” tortusu kalır geriye. İhtimaller kapısı aralanmıştır bir kere. Neyi seçersek seçelim bir parçamız seçmediğimiz şeyde kalır. Çıkışı kullananın akli köprüde, köprüyü geçenin akli çıkışta kalır. Zihninin ücra köşelerinde “Çıksaydım ne olurdu?” senaryosunun farklı versiyonları yazılır sürekli.

Tam bu noktada insanı ifrat tefrit dengesini kurmamaktan, kuruntuya kapılmaktan kurtaracak şey nedir? Kendine güvenmek mi?

Kararlılık, istikrar, sebat etmek, zuhurata tabi olmak mı? Bunların her biri tutunacak birer daldır elbette. Fakat o dalları bir arada tutan gövde umuttur, recâdır. Ötesi teslimiyet ve tevekküldür. Recâ sebeplere, vasıtalarla sarılarak amacı talep etmek iken sebepleri göz ardı ederek sadece taleple yetinmek yahut vasıtaları düşünmeksizin “acaba” vesveselerine kapılmak kuruntudur. Kuruntu ise şeytanidir.

Mevzubahis senaryoda insanı şüpheye düşüren, hem olmuş olan örneğin köprüden önce son çıkıştan çıkmamış olmak, hem

de olabilecek olanlardır, ihtimallerdir. Fakat alternatif gerçeklik bizi şüpheyi düşürebildiği gibi umut da verebilir; bulunduğu-muz durumdan, gerçeklikten bir kaçış da sunabilir.

İnsan neden kaçır? Yaptığı şey gerçekten kaçmak mıdır, yoksa geleceğe umut ve teslimiyet ile yürümek mi? Yahut şöyle sormalı: Alternatif gerçeklik nedir? Gerçeğin alternatifi olur mu? Ya asıl olan gerçek alternatif diye adlandırdığımızısa? Hakikate hakikaten vakıf olduk da alternatifini mi düşünüyoruz?

Kaybolmuş ruhların hapsediği yanılığardan bahsediyorsak eğer “İnsan neden kaçır? sorusunun cevabı aşikârdır. Fakat cümle ihtimallerin sahibinden, Hak ve hakikatin tüm alternatif ve ihtimalleri kapsıyor olmasından bahsediyorsak o hâlde o kaçmak değil “uyanmaktır.” Öyleyse verilenden, bize bahşedilenden, (haşa) O’nun lütfundan kaçmaya çalışmak nerededir, “Kahrında hoş lütfunda hoş.” diyerek cümle ihtimallerin O’nun tecellisi olduğuna ve O’na, “âlemlerin Rabb’ine uyanmak” nerede? Sera nerededir, Süreyya nerede?

Belki de mevcut “âlemler” yalnızca hayvanlar, insanlar, cinler, melekler, rüyalar âleminden; mülk, melekut, ceberut, yedi kat sema ve fezadan ibaret değildir. Belki aczimizi kabul etmenin zamanı gelmiş de geçiyordur. Bütün ihtimallerin tek sahibi bu ihtimallerin birini vuku buldurduğunda diğerlerini düşünmek, düşlemek, alternatifleri araştırmak ne had-dimize? *Ruhlar Kasidesi*’nde kül rengi güvercin misali ruhumuz hâli hazırda vahdetten kesrete atılmıştır. Daha fazla kesret istemeye, düşlemeye ne hacet? Bizim yolumuz alternatif gerçeklik-

ler düşleyip çoklukta boğulmak-
tan ziyade atıldığımız bu yerden,
çoklukta birliğe ulaşmaktır. Bir
yandan o kesreti delip geçmek
için aslan kesilirken diğer yandan
derviş hırkasını kalbimize giydi-
rip durgunlaşmaktır.

Bize iyi geldiğini hissettiğimiz
ama iyileştirici gücünü nereden
aldığını tam olarak kestireme-
diğimiz edebiyat da ihtimaller
üzerine söylenmiş sözler, yapılmış
kurgular değil midir özünde?
Bu iyileştirici gücün sebeplerine
eğilecek olursak mevzubahis iki
fiilin vecihleri mutlaka karşımıza
çıkarak: “Kaçmak ve uyanmak.”

İnsan psikolojisi büyü, üto-
pik, esrarlı kurgu dünyalarına
“kaçarak” kendini iyileştirmeye
çalışabilir. Gizemli yahut ütö-
pik olmasına da gerek yoktur çoğu
zaman. Hayatta aradığımız anlar,
anılar, cevaplar vardır. Aradığımız
cümlelere bir kitapta rastlamak
kaçmak için yeterli bir sebep
olabilir. Kimi için Sherlock Hol-
mes yalnızca bir edebiyat kah-
ramanı olmaktan çıkmıştır. Bir
diğeri Harry Potter’ı, Hermine’yi,
Ron Weasley’i çocukluk arkadaşı
gibi hatırlar. Gandalf bir hikmet
timsali olmuştur bazıları için, Bilbo
Beutlin ise yaşlanmayı reddeden
ama yaşlandıkça daha da sevimli
olan dedesi. Hangimiz çocukken
kendi Pokemon’umuz, kendi
Digimon’umuz olsun istemedik?
Hangimiz Nasreddin Hoca’nın
varlığına inanmayız? Peki ya Ley-

la’nın, Mecnun’un? “Hangimiz
sevmedik çılgınlar gibi?”

Kurgu dünyası ne kadar ütö-
pik olur, ne kadar mevcut hayatımız-
la kıyas zemininde buluşamazsa
kurulan dünyaya kaçmak ancak
o kadar sorunsuz olacaktır. “Zira
kıyas keder getirir, teslim ise fe-
rahlık.” Keder bulanıklık demek-
tir, kıyas durgun suyu bulandırır.
Teslimiyet ise suyu durultmakla
kalmaz, suyun altında dahi nefes
aldırır. O ferah öyle bir ferahlıktır.
Tebdilimekândaki ferahlık pek
tabii zihnin adımladığı değişimi
de kasteder.

Fakat mevzubahis ferahlık; zih-
nin adımlayarak vardığı yer ile o
yerin, ihtimalin, değişimin daha
huzurlu yahut daha iyi olması-
yla ilgilenmez. Bir düşünce, bir
kurgu bizi ütö-
pik hayallere de
götürebilir, distopik senaryolara
da. Mesele geleceği nasıl düşle-
diğimizle ilgili değildir. Mesele
ne olacağı değil ne olursa olsun
bizim kiminle olacağımızdır. Tes-
limiyetin özü ihtimallerde değil,
ihtimallerin sahibinde yatar. Zira
bize düşen sırda değil sırrın sahi-
bine talip olmaktır.

Bu “uyanmak” mıdır? **Bizler be-
densel olarak bulunduğumuz
gerçeklikte gün geçtikçe daha
da uyuşmaktayken susulan
sayısız mesele ve susturulan
birçok ses bize kitaplardan,
müzikten, beyaz perdeden ko-
nuşur. Sanat, ne kadar hayatın
dışına atılmaya, hayal ürünü
olmakla indirgenmeye çalı-**

**şılrsa da -ki bu bir indirgenme
değildir- aslen hayatın tam
merkezinden konuşur. Ede-
biyat toplumun aynasıdır.**

Bu ayna, doğru açıdan bakıldığında
görünmeyi de yansıtır. Sadece
görünene temas eden edebiyat,
edebiyat değil haberciliktir.

Bir kaçış noktası olarak edebiyat
kişinin hayatında her ne kadar
anılara, tahayyüle ve hatta bir
nevi gerçekliği bükme hissine
yer edip onu cezbetse de günün
sonunda geçicidir. Ancak faniden
yine faniye götürmeyen kaçış
bir uyanışa gebe olabilir. İnsanın
kendine yapabileceği en büyük
hayır gaflet uykusundan uyan-
maktır. “Edebiyat içimizde bir
şeyler uyandırır.” Evet. İçimize
gömdüğümüz ölüyü yalnızca bir
“et parçası” olmaktan kurtarabi-
bilir. Uyandırmasa bile sarsar, bir
bakarsın yoldasın ve karşında bir
yazı:

“Köprüden önce son çıkış.”

dipnot

1 Hadis-i Serif (Buhârî, İmân 39, Büyü’ 2;
Müslim, Müsâkat 107, 108)

MÛNİRE ESLEM
BOZKURT

Almanya - Nürnberg

BENLİK TUTULMASI

FATMA TÜRK

“Hayatta olan bir kişi yaşamakla meşguldür ve kendini göremez. Kendini tanımak, ölmek demektir.”¹

Bazen kalesine çekilir insan, tek sığınağı kelimeler olur. Duygusal problemlerle, zihinsel rahatsızlıklarla ya da beklenmedik değişikliklerle başa çıkmanın bir yoludur yazmak. Soyut somut ilişkisini edebiyat ve sanat aracılığıyla kavramamız kolaylaşır. İç dünyamızdaki sisli alanların netleşmesi ve açığa çıkması için türlü yollar seçeriz. Herhangi bir şekilde dışı vurum, adını koyamadığımız duyguların teşhis edilmesinde önemli bir rol oynar. İnsan ruhunu meşgul eden çalkantılı alanlar sanat aracılığıyla dışarı taşıtığında ortaya bir ürün çıkar, bu da maddeleşmiş şeyi anlamamıza ve kabul etmemize yardımcı

olur. Eyleme dönüşmeyen duyguları çözümlemek zordur çünkü. “Edebiyatın iyileştirici bir yöntem olarak kullanılması, Grek kütüphanelerinin şifalı güçlere sahip kutsal yerler olarak görüldüğü eski Yunanistan’a kadar uzanmaktadır. MÖ 1250’de Thebes’de kütüphane inşa edildiğinde kapısına ‘Ruh için şifa veren yer.’ yazılmıştır. Kütüphane kavramı bir nevi, duygusal bozukluğun her türü için ilaçlarla dolu entelektüel bir eczane olarak görülmekteydi.”²

Edebiyatın okur ve yazar üzerindeki etkilerini gösteren çok sayıda araştırma mevcut. Okumanın empatiyi arttırdığı, zihni

keskinleştirdiği, davranışları ve düşünce yapısını etkilediği bilinen bir gerçek. Okumak veya yazmak, bireylerin öz farkındalığını pekiştirdiği gibi değerlendirme kabiliyetlerini de geliştirir. Özellikle yazmak, kişinin içindeki karmaşayı kâğıt üzerinde görmesine ve kaçınılmaz bir sonuç olarak da anlamlandırabilmesine katkı sağlar. Yazarın kalemle ilişkisi anlamak üzerinedir. Batmakta olan gemisini kurtarma girişimidir. Yazmanın sağaltıcı gücü tekrar hayata bağlar yazarı. Sadece yüklerini bırakmak değildir yaptığı aynı zamanda zihninde yüzen kelimeleri alıp seçerek altlarını doldurur ve nakış nakış işler metnini. So-

nunda ortaya çıkan eser soyut yükün somutlaşmış hâlidir. Bu yüzden severiz hikâyeleri, kendimizden bir şeyler bulduğumuz her satırı ilaç biliriz. Luigi Pirandello da büyük ihtimalle böyle bir yola başvurmuştur. İçinden çıkamadığı problemleri iki kapak arasına yerleştirerek anlamlandırmaya çalışmış, kendince hâl çaresi olarak yazma eylemine sığınmıştı. “Thomas Bernhard’ın *Şapka*’sındaki başkarakter nasıl ‘yazarak, yazarak, yazarak’ kendi deliliğini, kafa hastalığının yayılmasını önlüyor ve ona bir dur diyorsa, onu donduruyor ve süruncemede bırakıyorsa Robert Walser’in de kafa hastalığını yazma yoluyla durdurduğunu, deliliğin

önüne yazma yoluyla geçtiğini, daha kötü çılgınlıklara açılmayı yazma yoluyla engellediğini söyleyebiliriz.”³

Luigi Pirandello’nun “*Biri, Hiçbiri, Binlercesi*” adlı kitabını mercek altına alacak olursak kalemin nasıl can simidine dönüştüğünü de kolayca görebiliriz. Pirandello’nun içinde bulunduğu durumdan yazarak sıyrılmaya çalıştığını düşündüm kitap boyunca. Her şey masum bir soruyla başlamıştı romanın başkarakteri Moscarda için. Kendini ansızın kuyunun dibinde bulmuştu gayet sıradan bir soruyla. Öylesine söyleyip geçtiğimiz cümlelerin, insanlarda açtığı oyukları görebilsey-

dik keşke... Kimin, ne zaman, neye hazır veya açık olduğunu bilmemizin imkânı yok çünkü. Moscarda’nın burnunun yamuk olduğunu söyleyen karısı, bunun nelere yol açacağını asla bilemezdi. Gülümseyerek sarf ettiği sözler, Moscarda’nın iplerini görünmez bir makasla küt diye kesiverdi. Ardı ardına sıralanan soruların itici gücüyle boşlukta bir balon gibi süzülmeğe başladı Moscarda ve can alıcı sorusunu en tepeye yerleştirdi: “Ben kimim?”

Bu eser, Pirandello’ya 1934 yılında Nobel Edebiyat Ödülü getirmişti. Gerçeklik algısına göreceli yaklaşımı, okuru tetikleyen ve harekete geçiren güçlü

bir etkiye sahip. Kitap boyunca insan düşünmeden edemiyor: Ben kendimi algıladığım kişi miyim, yoksa karşıdakinin algıladığı kişi mi? Hangi ben gerçek? Hangi versiyonumuza denk geliyoruz aynada? Ya kendimizle bulduğumuzda poz kesiyorsak? Öyleyse hakiki bizle asıl temas eden kim? Arayışımız bir ömür boyu devam edeceği benziyor çünkü kendimizi dışarıdan görme şansımız yok. Nasıl güldüğümüzü, yüz hatlarımızın ne zaman, nasıl ve neye göre değiştiğini fotoğraf karelerindeki donmuş pozlarda görme ihtimalimiz yok. Video kayıtlarında gördüğümüz kişi ile etrafımızdakilerin algıladığı kişi bile aynı değil. Koca bir illüzyonun içerisinde kendini arayan topluluğun parçasıyız sadece.

Pirandello'nun kaleme aldığı bu son eseri, belki de kendini iyileştirme çabalarından biriydi. Ekonomik durumunun bozulması, evliliğinin kötü gidişatı, eşinin psikolojik rahatsızlıkları, I. Dünya Savaşı sebebiyle yaşamış olduğu manevi sarsıntılar, maddi kayıplar yazarın gerçeklik olgusunu sorgulamasına sebep olmuştu. Zira Pirandello'nun bakış açısına göre gerçek olarak adlandırılan olgu, sürekli değişiklik gösteren bir yapıya

sahipti ve her zaman yoruma açıktı. Bu felsefeden yola çıkarak çeşitli eserler kaleme alan Pirandello için yaşadığımız “olaylar” hiçbir özel anlam ifade etmezken önem taşıyan asıl şey, olaylara getirdiğimiz yorum ve değerlendirmelerdi.

“*Biri, Hiçbiri, Binlercesi*” adlı eserde kimlik bunalımını belirsizlik ve görecelik kavramları ekseninde ele alan Pirandello, bireyin saplanıp kaldığı varoluşsal çıkmaza eğilir. Bu tenakuz hâli, kahramanın kendisini keşfettikçe yabancılaşmasının ve yabancılaştıkça da kendisini yeniden bulmasının yarattığı çelişkiden kaynaklanmaktadır. Sorgulamadan sürdürdüğümüz hayatlarımızda bazen karşımıza öyle duraklar çıkar ki işte oralarda bozguna uğrarız. Masum bir soruyla darmadağın olabilir, içine düştüğümüz kuyulardan çıkamayabiliriz.

Karısının keşfinden sonra, başkalarının da kendisinin kusurlarını fark etmiş olma ihtimali, dahası ona baktıklarında kusurlarından başka şey görmeyecekleri endişesi, işleri içinden çıkılmaz hâle getirir. İnsanların, hatta karısının varlığı bile Moscarda'yı rahatsız etmeye başlar. Çevresindekilerle

aynı ortamda sahte benliklerle bulunmaktansa yalnız kalmayı yeğler. “Mademki başkaları için bugüne dek kendimce olduğumu sandığım kişi değilim, o hâlde kimdim?”⁴ diye sorar. “Başkaları için ben olan beni, benim için ben olan ben görebilir mi? Başka bir deyişle yansıma benliği gözlemlemek mümkün mü?” gibi soruların ardı arkası artık kesilmemektedir. Burada dikkat çeken başka bir unsur da kahramanın tespiti kabullenmesi ve sindirmesi için eşlikçi arayışına girmesi. Tek başına böyle düşünmek ya da hissetmek istemez, yakın çevresindeki kişileri etkilemeye çalışır. Onları ikna etme yoluna gider. **Çünkü mevcut problemle birey olarak baş etmek daha güçtür, yabancılaşmayı getiren de zaten budur. Ancak toplum olarak benimsenen fikir veya problem mücadeleyi kolaylaştırır. Herkesin hazır bulunuşluğu aynı anda gelişmediği için çatışma doğar, uyumlu görünmeyene uyumsuz etiketi yapıştırılarak dışlanır ve problem böylece bertaraf edilmiş olur.**

Moscarda'nın tespit ettiği kusura başlarda dış görünüşüyle alakalı olsa da ilerleyen bölümlerde iç dünyasına sığar ve

hayatını bambaşka gözlerle irdelemesine yol açar. Kendinden beklenmeyen davranışlar ve radikal değişiklikler sergileyerek baş etmeye çalıştığı bu yeni durumla bir türlü uzlaşa sağlayamaz. Kendisinin gördüğü kişi ile karısının gördüğü kişinin aynı kişi olmadığına karar verir. İnsanın en büyük ızdırabı, kendini yaşarken görememesidir. Daha da derinleştirmek gerekirse kendini asla kendi gözleriyle göremeyecek olmasıdır. İşte bu ve bunun gibi binlerce düşünce, kahramanın zihnine durmaksızın hücum eder ve bu durumdan paçayı kurtaramayacağına anlayan Moscarda, üzerine yapııştırılan delilik etiketini kabullenerek yeni kabuğunu oluşturma yoluna gider. Üzerimize giydirilen kılıfları kabul etmek, bizi kaostan koruduğu kadar tutsak hâle de getirebilir. İşte Moscarda'nın yolculuğu da biraz kılıf değiştirmeye benziyor. Yıllar içerisinde kendi giydiği kılıfları tek tek soyarak asıl benliğine ulaşmaya çalışırken aradığı sükûneti, dış dünyanın ona yakıştırdığı yeni kılıfı kabul etmekte buluyor.

Derin düşünme doz aşımına uğradığında her şey tepetaklak olabilir. Normal kabul ettiğimiz şeyler bir anda çökerse işler

karışır ve arapsaçına döner. İnsanın, kendi mevcudiyetini saptaması mümkün müdür, sürekli yenilenen, değişen ve dönüşen dünyanın ortasında benliğimizi korumanın bir yolu var mıdır? Toplumsal algı ile bizim kendi algımız arasındaki fark ne olacak? Tek bir benliğimizin olmadığı düşüncesiyle nasıl baş edebiliriz? Sürekli devinim hâlinde oluşumuza dış dünya nasıl uyum sağlıyor? Sadece başkalarının görebildiği biri olmak, kendine yabancı olmak değil de nedir? Gördüğümüz gibi bir kere derine inmeye başladımı, soruların pençesinden kurtulamıyor insan. Farkındalık oluşukça kuyu dipsizleşiyor ve vurgun yeme ihtimalimiz de artıyor. Bu yüzden diyor ki Moscarda: “Hiçbirimizin gerçekliği diğerinden daha gerçek değil ve her ikimizinki de yalnızca bir anlığına var.”⁵

Köklü inançlarımız sarsıntıya uğradığında yerine yeni kalıplar oluşturmaya çalışırız. Boşluklar insanı huzursuz eder. Pirandello'nun hayatla başa çıkma şeklinin yazı olduğunu düşünüyorum. Yazarın, başına gelenleri anlamlandırma arzusu, mürekkebin kâğıtla buluşmasıyla bir nevi cevaplanmışa benziyor. Eşinin uzun yıllar akıl hastane-

sinde geçirdiği zamanlar, kendisine farklı isimlerde seslenmesi, yaşadığı kişilik bölünmeleri ve yazarın yaptığı Freud okumaları sonucunda kaleme aldığı bu eser, en çok kendisi için yazılmış gibi görünüyor. Bir tür tedavi şekli, anlam arayışının kurguya yedirilmiş hâli de diyebiliriz. Okur için de uyarı niteliğinde filozofik ve psikanalitik bir eser, o yüzden okurken ipi ne çok sıkı tutmalı ne de gevşek. Hayata ne kadar esnek ve ne kadar katı baktığımızı sorgulamak adına kıymetli bir fikir ürünüyle karşı karşıya olduğumuz aşikâr. Eylemlerimizin hiçbirisi boşuna değil, yaşadığımızı önce kendimize ispat etmeye çalışıyoruz. Moscarda'nın yukarıda da söylediği gibi: “Kendimizi yaşarken göremeyiz.”⁶ Bu sebeple görünür olmak için çabalıyoruz. “Ya sizler, kendinizi bir şekilde inşa etmeden tanıyabileceğinize inanıyor musunuz?”⁷

İnsanı yansıtan tek ayna, karşısındaki insandır. Bütünyle kendimizi tanıma ihtimalimiz yok, yaşadığımız sürece bitmiş, tamamlanmış sayılmayacağımız çünkü. “Bugünün gerçekliği yarının yanlış anlamasını ortaya çıkarmakla yükümlüdür. Ve hayat asla son bulmaz, bulamaz. Eğer yarın son bulursa

her şey biter.”⁸ Bir soruyla başlamıştı bu hikâye. Önce kuşku, sonra tereddüt, sonuç: Binlerce benlik. Luigi Pirandello ile aynı dönemde yaşamış olan Rainer Maria Rilke de kuşku üzerine kafa yormuş ve demişti ki:

“Kuşkunuz iyi bir özelliğe dönüşebilir, yeter ki eğitin onu. Bilici olmalı kuşkunuz, eleştirici olmalı. Size bir şeyi zehir etmek istedi mi sorun bakalım, neden şu ya da bu şey çirkinmiş, kanıtlar isteyin, sınamadan geçirin kendisini. Belki o zaman çaresiz kalacak, ne yapıp edeceğini bilemeyecektir; ama belki de kafa tutacaktır size. Sakın arkasını bırakayım demeyin, kanıt isteyin hep ve her defasında böyle davranın, böyle uyanık ve şaşmaz. Bakacaksınız bir gün gelecek, kuşkunuz sizi mahveden bir nesne özelliğini yitirecektir; hizmetinizde çalışan en iyi uşaklardan birine dönüşecek, belki de yaşamınızın kurulup çatılmasına katkıda bulunan tüm güçlerin en akıllısı olacaktır.”⁹

Peki ya siz? Kanıtlar istediniz mi kuşkularınızdan? Sınamadan geçirdiniz mi? Yoksa kuşkularınızın uşağı hâline mi geldiniz? Belki bu soruların cevabı boş bir sayfada tarafınızdan dolmayı bekliyordur.

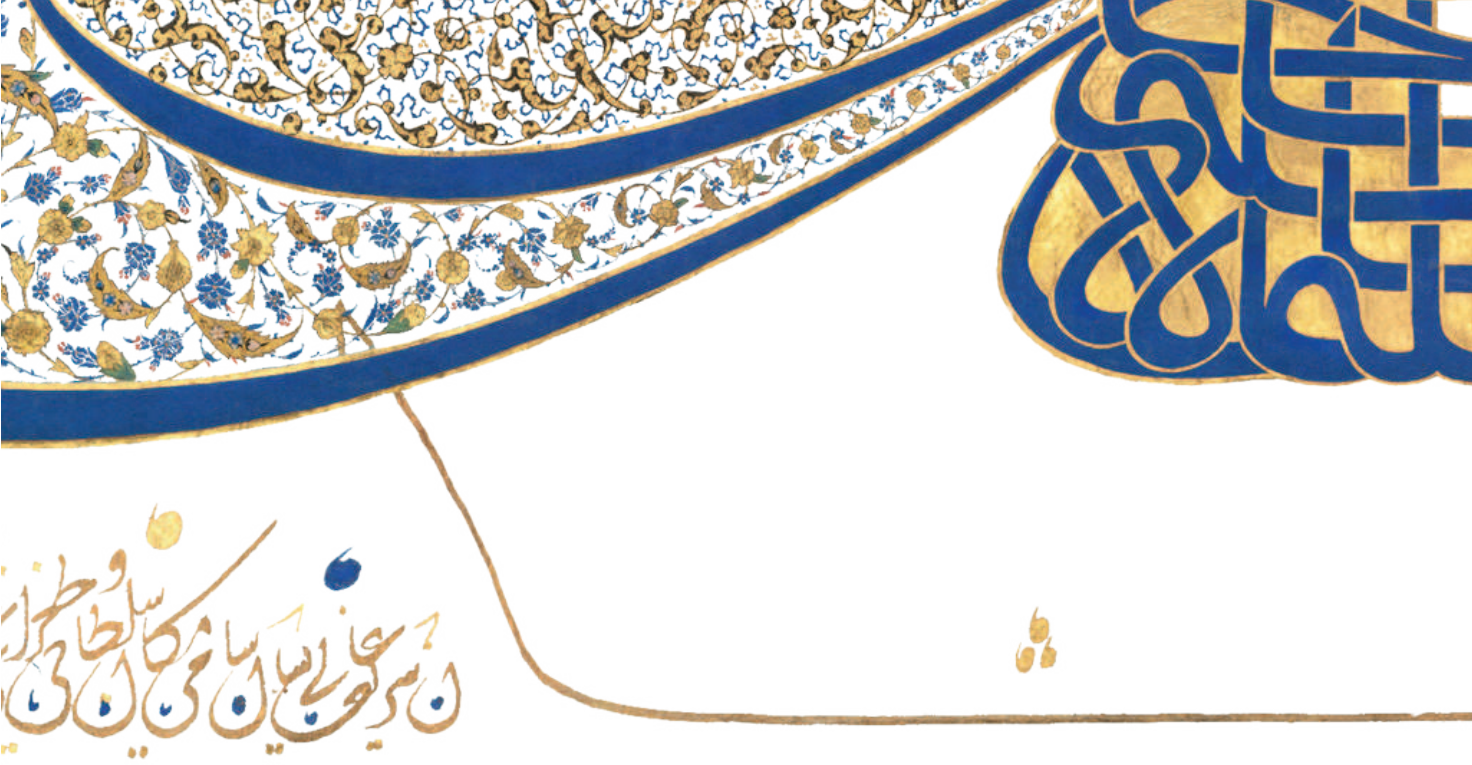
dipnotlar

- 1 Luigi Pirandello. (1925) *Biri, Hiçbiri, Binlercesi*. Aylak Adam Yayınları. Çev. (2015) Birgül Göker-Nazlı Birgen
- 2 Fatih Bal. (2018) *Journal of Social And Humanities Sciences Research. (Bibliyoterapi Uygulamasının Depresyon Üzerindeki Etkinliğinin Değerlendirilmesi)*
- 3 Ahmet Sarı. (2020). *Edebiyatın İyileştirici Gücü: Edebiyat-Terapi Bağlamında Düşünceler*. Ketebe Yayınları
- 4 Luigi Pirandello. (1925) *Biri, Hiçbiri, Binlercesi*. Aylak Adam Yayınları. Çev. (2015) Birgül Göker-Nazlı Birgen
- 5 Luigi Pirandello. (1925) *Biri, Hiçbiri, Binlercesi*. Aylak Adam Yayınları. Çev. (2015) Birgül Göker-Nazlı Birgen
- 6 Luigi Pirandello. (1925) *Biri, Hiçbiri, Binlercesi*. Aylak Adam Yayınları. Çev. (2015) Birgül Göker-Nazlı Birgen
- 7 Luigi Pirandello. (1925) *Biri, Hiçbiri, Binlercesi*. Aylak Adam Yayınları. Çev. (2015) Birgül Göker-Nazlı Birgen
- 8 Luigi Pirandello. (1925) *Biri, Hiçbiri, Binlercesi*. Aylak Adam Yayınları. Çev. (2015) Birgül Göker-Nazlı Birgen
- 9 Rainer Maria Rilke. (1998) *Genç Bir Şaire Mektuplar*. Aralık Yayınları. Çev. Kâmuran Şipal

FATMA TÜRK

Almanya – Mannheim

SÖZDEN MANAYA: EDEBİYATIN İLAHİ DERİNLİĞİ

ZEYNEP ZUHAL KILINÇ

insan, varlık sahnesinde kendini anlamlandır-
maya çalışırken bunu ya
salt akıl ile ya da kutsal addedi-
len bir mefhum üzerinden yapar.
Akıl, görünen dünyayı anlamlan-
dırırken kutsal olan görünmeye-
ne, yani insanın içsel ve ruhsal
yolculuğuna ışık tutar.

Maddeyi açıklamak, yani görü-
neni anlamlandırmak insanı her
zaman gerektiği kadar tatmin
etmez. Bu sebeple, bilimsel
yolculuğun bir tezahürü olan
rasyonalitenin karşısında, her ne
kadar bir paradoks gibi gözük-
se de metafizik olgu yerini alır.
Metafizik, yalnızca bilginin sınır-
larını aşmakla kalmaz, insana
acziyetini hatırlatarak varoluşun
anlamını arama ihtiyacını doğu-

rur. İşte bu noktada, kutsal me-
tinler insanın anlam arayışına bir
rehber olarak eşlik eder. Çünkü
kutsal olan, yalnızca inanç ekse-
ninde değil aynı zamanda ruhun
sancılarına teselli sunan bir söz
olarak da varlığını sürdürür.

İncil’de “Önce söz vardı.”¹ ifadesi
kelamın yaratılışını ve varolu-
şun temel taşı olduğunu bize
hatırlatır. Çünkü söz yalnızca bir
iletişim aracı değil aynı zamanda
insanın Tanrı ile ilişkisine hayat
veren bir bağıdır. Benzer şekilde,
Kur’an’ın ilk vahyi olan “Oku!”
ayeti², insanın kelamla tanışma-
sının onun içsel yolculuğunda bir
dönüşüm başlatacağının işare-
tidir. Hem İncil’deki “Söz” hem
de Kur’an’daki “Oku!” vurgusu,
insanın yalnızca bilgiye değil,

aynı zamanda anlam arayışına
ve ruhsal uyanışa yönelmesini
sağlayan bir davettir.

Bununla birlikte, kutsal metinle-
rin inananlara sunduğu kıssalar
ve içlerinde geçen dualar, insa-
nın manevi yaralarına şifa sunan
bir teselli kaynağıdır. Örneğin
Kur’an’da anlatılan peygamber
kıssaları, yalnızca geçmiş top-
lumların tarihini anlatmakla kal-
maz aynı zamanda insanın kendi
hayatındaki güçlüklerle nasıl baş
edebileceğine dair bir kılavuzluk
yapar.

Bu bağlamda, Hz. Musa’nın Fi-
ravun karşısındaki mücadelesi
zulme karşı direnişe ve adalet
arayışına bir örnektir. Kur’an-ı
Kerim’de özellikle dikkat çeken

noktalardan biri, Hz. Musa'nın Firavun'a tebliğe giderken ona nasıl hitap etmesi gerektiğiyle ilgili verilen direktiftir. Tâhâ suresinin 44. ayetinde geçen “*Ona yumuşak ve gönül alıcı sözler söyleyin. Belki o, böylece aklını başına alır veya hiç değilse korkar.*” ibaresinde geçen “Kavl-i leyyn” yani “yumuşak söz” ile zorba ve zalim birine bile merhamet ve hikmetle yaklaşılması gerektiğini vurgulanır. Zira söz, bir iletişim aracından öte insanın kalbine nüfuz eden bir etkileşim biçimidir.

Kutsal metinlerin en dikkat çekici yönlerinden biri, kelimenin yalnızca bir taşıyıcı araç değil, aynı şekilde insanın ruhunu iyileştiren ve arındıran bir anlam boyutuna da sahip olduğunu vurgulamasıdır. Kur'an, hem emir ve yasakları içinde barındıran hem de insanın iç dünyasına dokunan ve ona huzur veren bir hitaptır. Buna en güzel örnek içinde geçen “şifa” kavramıdır. O, fiziksel hastalıklarla beraber ruhsal çalkantıların da bir ilacıdır: “*Biz Kur'an'dan öyle bir şey indiriyoruz ki o mü'minler için şifa ve rahmettir.*”³ Bu ayet, kutsal hitabın insanın maddi manevi yaralarını sarmadaki önemini vurgular.

Kur'an'da geçen kelimeler, gerek ses gerekse de anlam olarak insanın kalbine dokunur ve tilavet edildiğinde ruha huzur veren bir akışa sahiptir. Onun nazmı ve edebî tarafıyla insan dinlenir ve teselli bulur. Kur'an'da kullanılan kelimelerin ritmik yapısı, anlamın derinleşmesini sağlarken insana ruhsal bir uyanış da sunar.

Arapçanın zengin ifade gücü ve Kur'an'ın nazmındaki ahenk, okuyanın ve dinleyenin iç dünyasında yankılanır. Bu sebeple Kur'an'ı dinlemek bile kişinin iç dünyasında bir dinginlik oluştururken onda geçen kıssalar da insanın azim ve sabırla yol alması için ilham verir.

Kendini İfade Etmenin Bir Yolu Olarak Dua

Dua, insanın en derin ve en içten hâliyle kendini ifade ettiği bir yoldur. Bu manada edebiyatla güçlü bir bağ kurar. Çünkü insan dua ederken kendi varoluşunu, özlemlerini, korkularını ve ümitlerini sözle ifade eder. Edebiyat da benzer bir şekilde insanın iç dünyasını yansıtan bir anlatım biçimidir. Dolayısıyla dua ve edebî metinler, bireyin en gerçekçi ifadelerini barındırır ve onun içsel yolculuğunu anlatırlar.

Dua, yalın ama etkileyici bir dille insanın dertlerine tercüman olur, onları gerçekçi bir eda ile ortaya koyar. Dua eden kişi ise sözcüklerle ruhundaki ateşe şekil verirken edebiyat da dil aracılığıyla insanın duygularını ve düşüncelerini anlamlandırır. Bir şiir, bir roman ya da bir hikâye bazen bir karakterin diliyle duaya dönüşür. Özellikle ilahi aşk ve içsel yolculuğu ele alan edebî eserler, duanın derinliklerini yansıtan örneklerle doludur.

Edebiyatın farklı türlerinde dua mefhumuna rastlarız. Şiir alanında da dua, şiirsel bir anlatım biçime sahiptir. Klasik edebiyatta Fuzuli'nin *Su Kasidesi* buna güzel bir

örnektir. Yine Necip Fazıl'ın mısraları dua estetiğini barındırır:

“Bende sıklet, sende letafet.

Allah'ım affet!

Latif'ten af bekler kesafet,

Allah'ım affet!”

Dua, insanın yüklerinden arınma çabasıdır; bazen bir sığınak, bazen bir yakarış, bazen de bir teslimiyet hâlidir. Necip

Fazıl'ın “Bende sıklet, sende letafet.” dizesi, insanın varoluşsal ağırlığını ve kusurlarını dile getirirken “Latif'ten af bekler kesafet,” ifadesiyle ilahi merhamete sığınışın zarif bir anlatımını sunar.

Dua eden kişi, kendi acziyetinin farkında olarak sonsuz rahmete yönelir ve böylece kalbinin yüklerini hafifletir. Bu yönüyle dua, ruhu arındıran ve insana teselli sunan bir eylem olarak karşımıza çıkar. Kelimelerin bu incelikli kullanımı yalnızca bir duanın değil, edebiyatın da iyileştirici gücüne işaret eder.

Edebiyat, insan ruhunun en derin yaralarına temas eden ve onları kelimelerle iyileştiren bir sanattır. Bir şiirin, bir hikâyenin veya bir dua metninin insana huzur vermesi, onun yalnız olmadığını hissettirmesi edebiyatın şifa veren yönünü gösterir. Necip Fazıl'ın mısralarında gördüğümüz bu dua estetiği, bir yandan insanın içsel yolculuğunu yansıtırken bir yandan da okurun kalbine dokunur. Çünkü kelimeler, doğru kullanıldıklarında yalnızca okunmaz; aynı zamanda hissedilir, yaşanır ve teselli olur.

İşte bu yüzden dua ve edebiyat, ruhun yüklerinden arınmasında birbirini tamamlayan iki güçlü köprüdür.

Sonsuz Aşka Yolculuk: Edebiyatın İlahi Boyutu

İlahi aşk, insanın kendini aşarak mutlak hakikate ulaşma çabasıdır. Mevlana örneğinde, aşk yalnızca bir duygu veya romantizm değil, insanın Tanrı ile olan kadim bağının en saf tezâhürü olarak kabul edilir. İnsan ezeli kaynağından, yani aslından kopmuş bir varlık olarak dünyaya adımını atar ve hayatı boyunca tabiri caizse bir hastalık gibi nükseden eksiklik duygusu, onu bu kopuştan doğan hasreti gidermeye iter. “Kimin aşka meyli yoksa o kanatsız bir kuş gibidir, vah ona!”⁴ derken Mevlâna aslında insanın âşık olmadan eksik, yarım ve hakikatten uzak kalacağını vurgular. Buradaki aşk ise, dünyevi bir kavuşmaya değil, ilahi olana yönelen ruhun dönüşümüne delalet eder.

Mevlâna'nın ney metaforu, bu yolculuğu anlamak için bir semboldür. Ney kamış iken içi boşaltılmış ve ateşte yanarak nihayet neyzenin nefesiyle bir sese kavuşmuştur. Tıpkı insanın durumu gibidir aslında. Çünkü insan da kaygılarla, nefsanî mücadelelerle, acı imtihanlarla yanar ve olunlaşır. Netice olarak da hakiki varoluşuna ulaşır.

Ney'in iniltisi, ruhun Tanrı'ya olan hasretini dile getirirken edebiyat da insanın içindeki ilahi hasreti sözcüklerle görünür kılar.

Dolayısıyla edebiyat, tam da bu noktada aşkın bir yansımasıdır. İlahi aşk yalnızca anlatılan bir olgu değil, sözcüğün kendisinde var olan bir dönüşümdür aslında. Mevlâna'nın dili aşkı anlatırken bize teori sunmaz, aksine okuru aşkın tam ortasına çeker ve onu bu tecrübenin bir parçası kılar. Bu sebeple *Mesnevî* yalnızca bir öğüt kitabı değil, okuyanı aşkı tatmaya davet eden bir metindir.

Bu açıdan bakıldığında edebiyat aşkı anlatan bir araç olmaktan da öte, bizzat aşkın yansımasıdır. İnsan, edebî metinlerde kendi ruhsal yolculuğunu bulur, kelimeler vasıtasıyla iç dünyasının derinliklerine inerek kendini inşa eder. Tıpkı dua gibi edebiyat da insanın kendini aşmasına, hakikate yaklaşmasına ve varoluşun anlamını keşfetmesine aracılık eder.

Edebiyat ve din, insanın hakikati arayışında birbirini tamamlayan iki köprüdür. Biri kelamla ruhu besler, diğeri anlamla yolu aydınlatır. Kelime bazen bir dua olur, bazen bir hikâye, bazen de hakikati fısıldayan bir mısra... Ama her hâlükârda insanı kendisiyle, varoluşuyla ve sonsuzlukla yüzleşmeye davet eder. Çünkü insan kelamla düşünür, anlamla derinleşir ve hakikatin peşinde yürüyerek kendini bulur.

dipnotlar

1 Yuhanna 1:1.

2 Kur'an-ı Kerim, Alak, 96:1.

3 İsra, 17:82

4 Mevlânâ Celâleddin Rûmî, *Mesnevî*, I, 3 (b. 31)

**ZEYNEP ZUHAL
KILINÇ**

Belçika- Genk

MASALLARIN AYDINLIK VE KARANLIK YÜZÜ

ESRA HANIM AKDENİZ

Bir varmış bir yokmuş ile başlayan nice masallar dinledik hayatımız boyunca. Uzak diyarlarda, görkemli saraylarda geçen onlarca hikâye. Masal dendiğinde aklımıza hiç şüphesiz güzelliğiyle dillere destan prensesler, cesur kahramanlar, iyi kalpli periler ve sevimli cüceler gelir. Ancak masallarla ilgili bilinçaltımıza yerleşmiş diğer gerçek de masalların karanlık tarafıdır: cadılar, sinsî kurtlar, kıskanç üvey anne ve kardeşler...

Masallar, dünyanın farklı yerlerinde benzer şekilde anlatılır çünkü masallar sadece birer hikâye değil öğretici özelliği olan anlatılardır. Yüzyıllardır kuşaktan kuşağa nakledilen bu anlatılar, çocuklara temel ahlaki değerleri, toplumsal kuralları ve yaşamın içindeki çeşitli rolleri öğretmenin etkili yollarından biri olmuştur.

Masallar, çocukların doğruyu yanlıştan ayırt etme yetisini geliştirirken onlara iyiliğin daima kazanacağını da fısıldar. Kahramanların cesareti, dürüstlüğü ve iyilikseverliği ödüllendirilirken bencil ve hilekâr karakterlerin, hak ettiği sonla karşılaşması çocuklara etik değerleri öğretip adalet duygularını tatmin eder.

Ayrıca hikâyelerin büyüdü dünyası hayal gücünü ve problem çözme becerilerini de geliştirir. Masal kahramanları zorluklarla karşılaştıklarında pes etmek yerine çözüm yolları arayıp bulurlar. Bir fasulye tanesinin gökyüzüne uzanan dev bir ağaca dönüşebileceğine, kurbağaların prens olabileceğine inanmayı öğrenirler. Efsanelerde, ormanın derinliklerinde yalnız kalmış bir çocuk yolunu bulabilir, tüyler ürperten cadıyı dahi alt edebilir. Başlangıçta çaresiz ve korkak görünen karakterlerin hikâyenin

sonunda bambaşka biri olduğu ortaya çıkar. Çünkü masallar cesaretin bazen zekâdan, bazen dayanışmadan, bazen de güçlü bir iradede geldiğini anlatır.

Ancak masalların çocuklar üzerinde yalnızca olumlu etkiler bıraktığını düşünmek yanlış olur. Hepimizin bildiği klasik anlatılarda iyiler mutlak iyi, kötüler ise hep kötüdür. Bu durum çocukların dünyayı siyah beyaz olarak algılamalarına sebep olabilir. Fakat insan doğası bu kadar basit değildir, herkesin hem erdemli hem de kusurlu yanları vardır.

Masalların bir diğer olumsuz yönü, geleneksel cinsiyet rollerine sıkı sıkıya bağlı kalmalarıdır. Erkek kahramanlar cesur ve güçlü bir şekilde maceralara atılırken kadın karakterler genellikle güzellikleriyle dikkat çeker ve kurtarılmayı bekleyen pasif figürler olarak karşımıza çıkar. Böyle kalıplaşmış roller, psikolojide

patolojik bir ağ olarak kabul edilen “kurban üçgenine” de zemin hazırlar. Bu teoriyle yetişen insan farkında olmadan ya kurban ya kurtarıcı ya da zorba rolünü üstlenir, tıpkı masallarda olduğu gibi. Üvey anne kötü, prenses mağdur, prens ise kurtarıcıdır. Oysa modern psikoloji, fertlerin bu rollerden birine sıkışıp kalmak yerine sorumluluk alıp kendi hayatlarının kahramanları olmaları gerektiğini savunur.

Masallardaki bir diğer olumsuz unsur ise şiddettir. Masalların eski versiyonlarında yalnızca kötü karakterler değil, başkahramanlar da büyük acılar çekip ağır bedeller ödemiştir. Grimm masallarının orijinal versiyonlarına baktığımızda cezalandırma sahnelerinin oldukça acımasız olduğunu görürüz. Örneğin Külkedisi’nin üvey kız kardeşleri, ayakkabıya sığabilmek için ayak parmaklarını keser ancak

başarısız olup gözleri oyularak cezalandırılır. Rapunzel’in erken versiyonunda ise masum kız cadının gerçeği öğrenmesiyle aç susuz çöle sürgün edilir, prens de onu kaybetmenin acısıyla kendini kuleden atar ve düşerken gözlerine saplanan dikenlerden dolayı kör olur. Benzer şekilde, Pamuk Prenses’in üvey annesine, ceza olarak kızgın demirden ayakkabılar giydirilip ölünceye kadar dans ettirilir. Bu tür şiddet ve travmatik olaylar, çocuklarda korku ve endişeye yol açabilir, ayrıca adaletin yalnızca intikam ve acımasız cezalarla sağlanabileceği fikri de bu anlatılarla zihinlerde pekişebilir. Masalların zamanla değişime uğramasının en önemli sebeplerinden biri de budur.

Grimm Kardeşler’in ürkütücü masalları ve Andersen’in melankolik öyküleri zamanla neden değişime uğradı? **Geçmişte daha**

sert, daha travmatik anlatılarla çocuklara hayatı anlatan kurgular, bugün neden daha yumuşak ve pedagojik bir çerçeveye oturtuldu? Bu dönüşümün altında yatan sebepler, toplumsal normların değişimi, çocuk psikolojisine dair yeni bakış açıları ve eğitimin evrimi ile yakından ilişkilidir.

Geçmişte üretilen masalların temel amacı erken yaştaki çocukları hayatta karşılaşabilecekleri zorluklara ve tehlikelere karşı uyarmaktı. Ölüm, hastalık, savaş ve yoksulluk gibi gerçekler herkesin hayatında var olabileceği için masallarda da bu gerçekliklere yer veriliyordu. Ancak modern çağda çocukluk, korunması gereken bir dönem olarak ele alınmaya başlandı. Çocukların psikolojik sağlığına dair yapılan araştırmalar, aşırı korkutucu ya da travmatik hikâyelerin olumsuz etkiler yaratabileceğini

gösterdi. Bu nedenle masallar yumuşatıldı ve “mutlu son” anlayışı daha yaygın hâle geldi.

Bazı psikologlar masalların çocukların bilinçaltındaki korkularla başa çıkmalarına yardımcı olduğunu savunurken farklı görüşü savunan psikologlar ise çocukları gereksiz korkularla doldurmanın ters etki yaratabileceğini vurguluyor. Bu tartışmanın en çarpıcı örneklerinden biri, 19. yüzyılın en çok okunan Alman çocuk kitaplarından *Struwwelpeter*'dir. Heinrich Hoffmann'ın, çocukların davranışlarını düzeltmek ve itaat etmelerini sağlamak amacıyla yazdığı bu eser, dönemin çocuk edebiyatı başyapıtları arasında yer alır. Eser sert cezalar içeren hikâyeleriyle o dönem büyük başarılarla ulaşıp birçok dile çevrilmiştir. Kitapta, kurallara uymayan çocuklar ağır bedeller öder: Parmağını emmeyi bırakmayan çocuğun parmakları dev bir makasla kesilir, kibritle oynayan kız çocuğu alevler içinde kalarak kül olur, yemeğini yemeyi reddeden bir çocuk ise günler içinde zayıf

düşüp hayatını kaybeder. Bu gibi anlatılar, çocuklara disiplin kazandırmayı amaçlamaktan öte, dönemin toplumsal yapısına uygun olarak ebeveyn otoritesine mutlak itaati teşvik etmeyi hedefliyordu. Çocukların korku yoluyla terbiye edilmesi gerektiği düşüncesine dayanan bu anlayış, zamanla yerini çocuk psikolojisine daha duyarlı yaklaşımlara bıraktı. Günümüzde ise bu tür travmatik öğeler yerine, çocuklara olumlu rol model sunan ve pedagojik açıdan daha yumuşak bir dil kullanan hikâyeler tercih edilmektedir. Modern eğitimde korku yerine rehberlik ön plandadır. Çocukların empati, özgüven ve problem çözme becerileri kazanmaları daha önemli hâle gelmiştir.

Örneğin, eski masallarda kötü karakterler zalimliklerinden asla vazgeçmezken çağdaş masallarda pişman olup değiştikleri dahi görülmekte. Geçmişte “Pamuk Prenses” pasif ve edilgen bir karakterken günümüz yapımlarında tahtı ve ülkesi için savaşan

güçlü ve bağımsız bir birey olarak karşımıza çıkar. Bu, cinsiyet algısındaki değişimin bir yansımasıdır.

Sonuç olarak masallar sadece birer anlatı değil aynı zamanda toplumsal dönüşümün bir göstergesidir. Geçmişten bugüne masallarda görülen değişiklikler, insanların korkularını, umutlarını ve eğitim anlayışlarını nasıl değiştirdiğini gözler önüne seriyor. Masalların gelecekte nasıl evrileceği ise toplumun değerleriyle birlikte şekillenerek anlaşılacaktır.

ESRA HANIM
AKDENİZ

Almanya – Münih

YAZIYLA ÖRÜLEN HAFIZA

HALİL AYKUT İNCE

Söz uçar, yazı kalır. Birçok söz ve vaat zamanla kaybolurken yazıya dökülenler insanlığın belleğinde yer eder. Bu yazılar öylesine bir kalıcılık ifade etmez, aynı zamanda sonraki nesillere miras olur, onlara yol gösterir ve ışık tutar. Aslında söz de tamamen yok olmaz; bir dönüşüm sürecinden geçerek yazıya dönüşür: Tecrübe önce deneyime, sonra bir duruma dönüşür ve kâğıda aktarılacak kalıcı olur. Yazılar bu nedenle iyileşme için bir araçtır; hatırlamayı, unutturmamayı ve geleceğe aktarmayı sağlar. Psikolojik olarak bireyin iç dünyasını düzelterken toplumsal düzeyde de kolektif bilinci güçlendirir. Acılar yazıya döküldüğünde anlam kazanır, böylece birey ve toplum yaralarını sarma ve kendini yeniden inşa etme fırsatı bulur.

Bu iyileştirici güç, toplumsal travmaların edebiyatta işlendiği durumlarda kendini belli eder. Savaşlar, göçler ve kayıplar yazarların eserlerinde şekillenerek kolektif hafızaya kazınır; geçmiş

korur, kimliği sağlam tutar ve geleceğe derslerle dolu bir miras bırakır. Türk edebiyatında bu süreç farklı yazarların eserlerinde ortaya çıkmıştır. Örneğin, Tarık Buğra'nın *Küçük Ağası*, Kurtuluş Savaşı'nın halk üzerindeki etkilerini kaydeder; savaşın yükünü taşıyan toplumun belleğini korurken bireyin iç çatışmalarını da gösterir. Bu çatışma, Peyami Safa'nın *Yalnızız* romanında derinleşir. "Çünkü ben bir anın içinde bütün varlığımla var değilim. En büyük parçalarım geçen zamanın içinde." sözleriyle Peyami Safa, toplumsal değişimin bireyde yarattığı etkileri, yalnızlığın ötesinde milletin kimlik sorunlarını ve bireyin geçmişle bağını yansıtır. Ahmet Hamdi Tanpınar ise *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*'nde modernleşmenin zaman karmaşasını ele alır, geçmişle şimdi arasında sıkışmış bir milletin hafızasını sorgular ve okuru kimlik arayışına yöneltir.

Sezai Karakoç'un eserlerinde bu arayış bir uyanış çağrısına dönüşür. Geçmişin değerlerini yeniden

canlandırarak milletin kolektif ruhunu onarmayı hedefler, ancak bu çaba sadece geleneği diriltmekle sınırlı kalmaz. Edebiyatın gücüyle geçmişin izlerini günümüze taşır, toplumu yeniden düşünmeye sevk eder ve geçmiş bir bilinç uyarısına dönüştürür. Toplumun kimliği geçmişle yüzleştiğinde güçlenir. *Diriliş Neslinin Amentüsü*'nde yer alan şu satırlar bu yaklaşımı özetler: "Geçmiş inkâr değil, geçmişe mahkûm olmak da değil. Geçmiş görüp puslarından kurtarış söz konusudur. Geceden ve sisten kurtarış. Geçmiş erozyonuna set çekiş, geçmişle ilgileri tazeleme, kök ilgisi kurma, geçmişle geleceği şimdiki zamana taşıma."

Bu bütünlük arayışı, Karakoç'un milletin ruhunu onarma hedefinin temelidir. Geçmiş onun için bir yük değil, köklerle bağ kurmayı sağlayan bir zemindir; gelecek, bu zeminden doğacak umut şimdiki zaman ise ikisini birleştiren bir köprüdür. Böylece Karakoç, edebiyatı kullanarak toplumu geçmişin erozyonuna

71

BİR HEKİMİN KALEMİ, BİR YAZARIN NEŞTERİ

TUANA YÜKSEL

*"Sözle kalbi tedavi etmedikçe beden
nin şifa bulması zordur."*

Mevlana

insan; doğum ile ölüm arasındaki o ince çizgide, umut ve korku arasında bir yolcudur. Hayatın en kırılgan anları hastalıkla sırandığımız, varoluşun ağırlığını en derin şekilde hissettiğimiz zamanlardır. Hastane odalarının derin sessizliğinde, teşhisin belirsizliğinin gölgesi uzar, zaman sanki durur. Her an bir sonsuzluk, her an bir bekleyiş; zamanın ağır sessizliğinde, umut ve hüznün iç içe akar. İşte tam da bu anlarda insan, varoluşunu en derin hâliyle sorgular.

Şifa ile kelimeler, aynı kökten beslenir. Bu anlayışı benimseyen İbn Sina tıp çalışmalarının yanında şiirler de yazarak kelimelerle de insan ruhuna dokunmayı

amaçlamıştır. Onun gözünde hekim, yalnızca bedeni tedavi eden değil, aynı zamanda ruhu da iyileştirendir. Bir hekim, hastasının yaralarını sararken kelimelerini nasıl özenle seçerse bir yazar da dizelerini öyle incelik dokur. Biri bedenin sesine tercüman olur, diğeri ruhu dinleyerek harekete geçer fakat ikisi de aynı amaç uğruna var olur: şifa olmak. Belki de bu yüzden tıp ve edebiyat, asırlardır birbirine yaslanarak, birbirinden ilham alarak varlığını sürdürür, insana dokunmaya, ona umut ve anlam sunmaya devam eder.

Bazen tıp, edebiyatın suskun yanını dile getirir; bazen de edebiyat tıbbın insana dokunan elidir. Bir hekim nabız dinler, bir yazar

kelimelerin ritmini; biri reçeteye ilaç yazar, diğeri mısralara anlam döker. Zira şifa bazen bir doku-nuşta, bazen bir kelimenin içinde saklıdır. Çünkü insan, yalnızca et ve kemikten ibaret değildir; hatıralardan, hikâyelerden, hislerden örülü bir varlıktır. Tıp ve edebiyat, birbirine karışan iki nehir gibi, insan ruhuna aynı denizden ulaşır. Bu iki alanın ördüğü köprüyü keşfetmek, hem kalbin ritmini hem de kelimelerin ahen-gini duymaktır. Çünkü insan, anlatılmaya değer bir hikâyedir ve bazen iyileşmenin kendisi de o hikâyenin içinde saklıdır.

İnsan, sağlığı sarsıldığında kaçınılmaz bir kırılganlık hisseder. Ancak belki de tam bu yüzden, hastalık anları, insanın kendisi-

ni ve çevresini en derin hâliyle gözlemleyebildiği anlardır. Tıpkı bir hastane odasında, dünyayı bir misafir gibi izlerken kendini de baştan tanımlamak gibi. “Her dem yeniden doğarız hakikate.” cümlesindeki sır belki de hastalıkla yüzleşenlerin varabileceği bir sırdır.

Sebepler menfi fakat sonuç bazen beklenmedik derecede anlamlıdır. Hiç kimse hastalığı çağırmasın, talep etmez, beden acıyla sınanmasını istemez. Ama kimi zaman, insan en sahici kelimeleri tam da bu kırılma anlarında bulur. Dostoyevski’nin kalem, epilepsi nöbetlerinden sonra daha da derinleşmiştir. Cemil Meriç gözlerinin karanlığıyla kelimelere ışık tutmuştur. Peyami Safa ço-

cukluk hastalığının izlerini yalnızca bedeninde değil, satırlarına da taşımıştır. *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu* belki de sadece bir hastanın kaleminden doğabilirdi.

İnsanın ağrısı neredeyse canı da oradadır. Hastalık kimileri için bir kapı, kimileri içinse bir kapıdır. Ruhun en derin dehlizlerine açılan, insanı kendine yaklaştıran bir kapı. Ağrının olduğu yer, bilincin de toplandığı yerdir. Ve belki de bu yüzden kimi zaman en güçlü eserler, en sancılı anların içinden doğar. Hastalık, edebiyatın hem sebebi hem de sonucu olabilir. Çünkü insanın yaraları aynı zamanda onun en sahici hikâyeleridir.

Ölümün eşiğinde olan bir hasta kelimelerindeki gizli cesareti

ortaya çıkarır, sanki hiçbir şey kaybetmeyeceğini bilirmişçesine kelimelerinin maskelerini usulca indirir. “Yaşamak umurundadır.” Hastalık, insana hakikati yalansız fısıldar. Her sözcük özenle seçilmiş bir tını gibi söylenen sözün ağırlığını taşır. Tıpkı bir doktorun, hastasının kırılman ruhuna dokunurken sergilediği o hassasiyet gibi. Hekim ile hasta arasındaki bağ, sadece bir teşhis koymak ve tedavi uygulamakla sınırlı değildir. Tıbbın keskin bilgisi kasları onarabilir, kemikleri kaynatabilir ama insan, yalnızca bunlardan ibaret değildir. Bir beden derinliklerinde, kelimelerle örülmüş bir ruh saklıdır.

Bir hekim hastalığı tanımadan önce hastasını dinlemelidir.

Fakat bu dinleme yalnızca kulaklarla değil gözle, yürekle yapılmalıdır. Çünkü bir teşhis sadece soğuk klinik verilerle değil aynı zamanda anlatının gücüyle şekillenir. Bazen bir bakış, bazen hastanın kurduğu bir cümle, bazen de iki kelimenin arasındaki o sessizlikte saklıdır. Reçeteye yazılan ilaç kadar o oda içinde kurulan cümleler de tedavinin bir parçasıdır. Tıbbın kalbi olan teşhis sanatı, edebiyatın özüdür; her bir karakterin iç dünyasını çözümlemekle, her bir hikâyenin anlamını kavramakla, insana dokunmakla ilgilidir. Özensiz, ruhsuz bir açıklama, hasta için bir mahkûmiyet fermanına dönüşebilirken özenle seçilmiş kelimeler, körpe bir filiz misali, umudu yeniden yeşertebilir. Bir hekimin sözleri, hastasının ruhuna dokunan ilk şifadır.

Tıp dili, her ne kadar bilimsel kesinliği ve doğruluğu ile güçlü olsa da, bazen insanın duygusal dünyasına dair eksik kalır. Bir hastalık tanımlandığında vücutta gerçekleşen biyolojik süreçlerin ayrıntıları belirginleşir ancak bu, insanın içsel deneyiminin yalnızca bir yönüdür. Bedenin ağrısı ruhun dile gelemeyen yankısıyla karışır. Fakat tıp çoğu zaman bu sessizliği duymakta zorlanır. İşte bu noktada bir tercümana ihtiyaç duyulur; köprü kuran, insana dair her yönü anlamamıza yar-

dımcı olan bir aracıya. Burada, edebiyat devreye girer.

Edebiyat tıbbın eksik bıraktığı o duygusal boşluğu doldurur. Tıp, hastalığı mikroskop altında gözlemler ancak edebiyatçı, hastanın ruhunun derinliklerinde gezinir. Edebiyat hastalığın sadece tıbbi gerçekliğini değil, aynı zamanda insanın içsel dünyasında yankılanan acıyı, umudu, korkuyu ve direncin hikâyesini de aktarır. Bir hastalığın klinik açıklaması fiziksel değişiklikleri net bir şekilde ortaya koyarken edebiyat onun insan ruhu üzerindeki etkilerini, yaşamla ölüm arasındaki ince çizgiyi, varoluşsal sorgulamayı, derin sessizliği ve umudu dile getirir.

Tıp ve edebiyat arasındaki bu köprü, insanın hem bedensel hem de ruhsal yaralarını sarar. Edebiyat tıbbın tarif edemediği duygusal şifayı sunar. Hastalık, doktorun gözünde biyolojik bir sorunken yazar içinse içsel bir yolculuk, bir dönüşüm, bazen de bir keşif olabilir. Her iki alanın birleşimi, insanın hastalıkla yüzleşmesinin çok boyutlu bir biçimde anlaşılmasını sağlar. Beden ve ruh arasındaki ilişkiyi ancak bu iki alanın birleşik bakış açısı tam anlamıyla kavrayabilir.

Tıp dili, bilimsel kesinlik ve nesnelliğiyle katıdır, her sözcüğü bir ölçüm, bir veriyi işaret eder. Ede-

biyat dili ise anlamın sınırlarını zorlayan, duygularla yoğrulmuş, imgelerle bezeli bir okyanus gibidir; her kelime bir duyguyu taşır, her cümle bir anlam derinliği barındırır. Tıp, hastalıkları sayılarla, parametrelerle tanımlar, edebiyat ise hastalığı insanın iç dünyasında yankı bulan bir metafora dönüştürür. Kanser bir doktorun dilinden “hücrelerin kontrolsüz çoğalması” olarak karşımıza çıkarken bir yazar onu içsel bir çatışma, büyüyen bir gölge, ruhun derinliklerinden yükselen sessiz bir isyan ya da yaşamla ölüm arasındaki ince çizgide bir direniş olarak tanımlar. Tıp hastalığın fiziksel gerçekliğine odaklanırken edebiyat onun içsel izdüşümünü arar. Tıbbın gözlemleri ile edebiyatın duygusal yansıması birbirini tamamlar. Bir hekim bedenini dilini okur, hastalığın izlerini ciltlerden, kaslardan, hücrelerden alır ama bir yazar, bu bedensel hikâyeyi ruhun derinliklerinden, zamanın dokusundan ve insanın evrensel mücadelesinden çıkarır. Her iki dil de insanın varoluşuna dair birer açıklamadır: Biri ölçülen, sınırlandırılmış, somut diğeri ise soyut, sınırsız ve içsel.

Tıp ve edebiyat, insanın hastalık deneyimini hem dışsal hem de içsel bir düzlemde anlamamızı sağlar. Bir doktor kelimelerinin gücünden faydalandığında tedavi yalnızca bedene değil, aynı

zamanda ruha da dokunur. Çünkü bazen şifa bir ilacın gücünde değil, bir kelimenin sıcaklığında gizlidir. Tıpkı bir yazarın cümlesinin, acıya hafifletici etkiyle yansıyor insan ruhunda yankı bulması gibi. Bazen bir kelime, bir bakış, bir düşünce tıpkı maddi yaraları iyileştiren ilaç gibi insanın ruhunu iyileştirir.

Tıbbın ve edebiyatın yolları sık sık birbirine paralel gider, bazen birinin işlediği konu diğerine ilham verir. Bir hekim, hastasını yalnızca bedensel bir varlık olarak değil bir bütün olarak görmeli, bir yazar da tıbbın klinik dünyasına dokunmadan önce, ruhun derinliklerinde bir yolculuğa çıkmalıdır. Her iki alanda da kelime şifanın anahtarı olabilir. Bazen tedavi bedeni iyileştiren bir müdahalede değil ruhu iyileştiren bir hikâyede saklıdır. Bir doktorun kelimeleri, bir yazarın cümleleriyle birleşerek hastaya umut verebilir, ona güç katabilir, bedenini ötesine geçip ruhu sarabilir.

Tıbbın bir bilim olduğu kadar bir sanat da olduğunu söylemek mümkündür. Bir cerrahın neşteri ve dili, bir yazarın kalemi kadar ustalık gerektirir. Bir hastanın iyileşme süreci, bazen bir öyküdeki karakterin dönüşümüne benzer: Başlangıçta umutsuzluk, sonra

mücadele ve sonunda bir çözüm ya da yeni bir bakış açısı.

Vücudun sadece hasarlı parçalarıyla uğraşırsa bir hekim, hastalığın teşhisini tam olarak koyamayabilir. Asıl hüner insanı bir bütün olarak görmekten geçer. Zira hastalık sadece fizyolojik bir durum değil kimi zaman yalnızlık, kimi zaman korku, kimi zaman da umutsuzluktur. Özellikle psikosomatik hastalıklarda bu durum gözlenmektedir. Bu hastalıkların temelinde çoğu zaman bilinçaltında bastırılmış duygular, travmalar ve çözülmemiş çatışmalar yatar. Beden zihnin susturduğu acıları dile getirir; baş ağrıları, mide rahatsızlıkları, cilt hastalıkları ya da açıklanamayan ağrılar şeklinde kendini gösterir. Bu noktada, yalnızca fiziksel tedaviler yeterli olmaya bilir ve ilaçlar tesir göstermeyebilir. Ancak duyguların doğru ifade edilmesi, bilinçaltındaki yüklerin kelimelerle serbest bırakılması iyileşme sürecini hızlandırabilir. İşte burada edebiyat hem bir anlatı aracı hem de bir terapi yöntemi olarak devreye girer ve hem bilişsel hem de duygusal süreci destekler.

Bir başka anlatımla, doktor yalnızca bedeni değil insan ruhunu da görmeli. Hastalarıyla kurduğu diyaloglar, onların hikâyelerini dinleyişi, empatiyle yaklaşımı,

onu sadece bir sağlık uzmanı değil aynı zamanda bir anlatıcı yapar. Anamnez; gözlem, analiz ve empati gerektirir. Tıpkı bir edebiyatçının veya bir okurun karakter analizi yapması gibi. Bir edebiyatçı tıpkı bir doktor gibi, insanın en derin yaralarına iner zaman zaman, onları kelimelerle sarar.

Sonuç olarak edebiyat ve tıp, insan ruhunu anlamak ve anlatmak için birbirine muhtaç iki alandır. Bir doktor hastanın hikâyesini dinlerken bir edebiyatçının gözlem gücüne sahiptir, bir yazar ise kelimeleriyle acıyı anlatırken bir doktor gibi dikkatli ve özenlidir. Hastalık insanı edebiyata yönlendirir, edebiyat ise onu iyileştirir.

TUANA YÜKSEL

Almanya - Stuttgart

ŞİİRİN DOĞASI VE MÜSTAĞRİPLER

ALPER TUNÇYÜREK

Şiir; sözün yaratılışından bu yana beşeri varoluşun altını çizen, bu varoluşun gerçekliğini ispat etmeye çalışan en mücerret, en mutlak öğelerden biri oldu. Şiir sanata dair mi yoksa ona dâhil mi? Şiir sanatın içinden ya da dışından mı? Bu sorular her daim cihanşümul tazeliğini korumakla birlikte, toplumdaki etkileşimi de eski zamanlardaki gibi özgül, özgür ve özgünce devam ediyor.

Şiir kendi başına buyruk. Şiir kendi kendine mevcut. O berdevam. Şiir şairi gerektirmez çünkü şiir dünyadan beslendiği için kendi kendini doğurur.

Namı eski çağlardan günümüze kadar gelmiş ve eserleri dillere pelesenk olmuş şairlerin başyapıtlarına baktığımızda tüm şairleri kapsayacak bir tespit yapmak mümkündür: Her şair bir “şeyler” iddia eder. Eser sayısı arttıkça ve şair kendi sesini

buldukça o “şey”ler bir iddiada nihayet bulur. Bu iddia en somut hâliyle bir dünya görüşü olarak okurun önüne servis edilir. Örneklendirmemiz gerekirse günümüz şairlerinden Sezai Karakoç’un *Gün Doğmadan*’ı, İsmet Özel’in *Erbain*’i, Yahya Kemal’in *Kendi Gök Kubbemiz*’i... Daha geniş çerçeveden bakacak olursak Şeyh Galip’in *Hüsn ü Aşk*’ı, Baudelaire’in *Kötülük Çiçekleri* ve Shakespeare’in *Soneler*’i... Tüm bu saydığımız ve sayabileceğimiz birçok eser, tek bir noktada yekvücut olabiliyor ki bu da bir dünya görüşü iddiasında bulunmak anlamına geliyor. Şiir, keza şair okura bir dünya sunuyor. Doğruluğuna inandığı bir dünyayı öne sürüyor.

Şiir düz bir anlatıdan ibaret değildir. Şiir bize olayların bilincine varmadığımız bir yanını gösterince şiir oluyor. Şiir yalanın, abartının, öznel anlatının mübalağa-

laşmış hâlini temsil ediyor. Tam bu noktada Picasso’nun sözüne kulak vermek yerinde olacaktır: “Sanat hakikat değildir. Sanat bize hakikati anlamayı öğreten yalandır.”

Bir şey, varlığının takip edilebilir olması için nedenselliğe gerek duyar. Ancak şiirde bu öyle değildir. Şiir beşerî fitratın bir parçası olduğu için yüce, mümtaz veya olağan bir gerekçeye, bir “an-ne”ye ihtiyaç duymaz. Şiir kendi kendisinin annesi, kendisinin de çocuğudur.

Şiirin kendi kuvvetiyle doğan berdevamlılığını kabul ettiğimizde de akılda kalan temel bir soru daha vardır: Şiiri yazan şair olarak tanımlanıyorsa (ki ben bu düşünceyle mutabık değilim¹) şair böyle bir eğilime neden sahip olur, neden metin üretir? Şiir neden yazılır?

Olaya anlam vermek için negatif bir yaklaşım izlendiğinde şöyle

bir soruyla karşı karşıya kalırız: Kim şiir yazamaz, kim şair olamaz?

Şiiri yazan bir iddiada bulunuyorsa ve bu bir dünya görüşünde kemal buluyorsa şiiri olanlardan yani yaşadığı zamandan ve tarihten razı olanın, kalbi dünyada olanın, olaylara dünyadan bakmanın ve cismani varlığının dışında bir yer aramayanın kaleminden çıkmayacağı, çıkamayacağı besbellidir. Kendi iç âleminde memnuniyet hisseden, daha amiyane bir ifadeyle “mutlu olan” şiir yazmaz. Özel’e göre şair cenneti arzulayandır; yitirilmiş bir şeye (varlığın fevkalade memnuniyeti) duyulan hasret ve ardından gelen eylem, yani avutmak için şiir yazmak, kişiyi şair yapıyor. Belki de şiir mutlak şekilde o özlemin vücut bulmuş hâlidir. Kişi umduğunu dünyada bulamadığı için şiir yazıyor ki o deltayı, o arayı kapamak bir arzu olmuş

oluyor. Şiir böylelikle bir sığıntı oluyor. Dünyadan şiirin gölgesine sığınmak... Yoksa dünyadan razı olmuş birisi neden iddiada bulunsun?

Şiirin etkisi ikna etmekse bu demek oluyor ki iddiasız bir şair ciddiye alınamaz. Küssüp gitmesi dahi (Özel’in dediği gibi) vakur ve iddialı² ise bu da bir iddia olarak kabul edilebilir çünkü bu davranışla dünyanın küsmeye layık bir yer olduğunu savunuyor. Şair toplumun hep bir adım önünde olma vazifesiyle beraber yön tayin edici bir yüke, mesuliye de sahiptir. Şair ünvanı, ciddi bir kalp nöbetçisi görevini yüklüyor kişiye. Mesuliyet barındıran her görev aynı zamanda da yüce bir hüner, ilahi bir vergi barındırır kendi içinde.

Eğer şair olmak her yüzyılda x kişinin becerebildiği bir şeyse bundan kuşkusuz Yahya Kemal’de nasibini almıştır. **Şairin, toplu-**

mun önünde olmasıyla birlikte şiirin de uyandırıcı, sarsıcı, hatırlatıcı bir etkisi olmalıdır. Şair kalbin yanı sıra toplumsal hafızanın da bekçiliğini yapar. Unutulmaya yüz tutmuş hakikatlerin bekçiliğini. Sezai Karakoç’u anmış olalım bu bağlamda: “Biz bu topraklarda öldürülen bir fikriyatın müntesipleriyiz.”

“İki Türkiye’yi” birbirine bağlayan bir köprü olarak Yahya Kemal, Osmanlı’nın son dönemine ve Türkiye Cumhuriyeti’nin doğuşuna şahitlik etmiş bir şairdi. Devlet idaresinin birçok cihette değişmesi ve toplumsal konjonktürün de bundan fevkalade etkilenmesiyle, bir değişim sürecine girmesiyle birlikte kişiliğini kaybetmiş ve çözülmüş olan topluma Yahya Kemal *Mehlika Sultan* şiiriyle bazı hatırlatmalarda bulunmuştur. Bu şiir, şiirin etkisini ve iyileştirici kuvvetini tasvir etmek adına belki akla en

başta gelen, bilinen metinlerdendir. Şiir, romantik ve trajik bir aşk hikâyesini ele alır. Bireysel bir sevgi ilişkisinin yıkımını hem de Osmanlı'nın son dönemlerindeki kültürel ve toplumsal çözölmeyi ele alır. Yahya Kemal'in sembolist üslubu, tarihî göndermeleri ve okura ayna tutan perspektif değişimiyle zenginleşen bu metin, yüzeysel bağlamda bir aşk hikâyesi gibi görünse de içyüzde toplumsal bir hayal kırıklığı, umutsuzluk ve geçmişe duyulan özlemi barındırır.

Şiir şöyle özetlenebilir: Mehlika kelime olarak ay yüzlü güzel demektir. Batı'yı da bir gece olarak sembolize eder şair. Mehlika Sultan'a âşık olan yedi genç ve onların gönül bağına simgeleyen bir de yüzük vardır şiirde. Yedi genç Mehlika'yı bulmaya, yola revan olur. Gittikleri her yolda geceyle karşılaşır. Aydınlığa kavuşmayı ümit eden gençler karanlıktan asla kurtulamazlar. Burada gençlerin Batı'ya yani kendilerinden uzağa, özlendiklerinden farklı bir yolculuğa meylettikleri ifade ediliyor. Yedi gencin kuvvetle muhtemel batılılaşmaya meyilli olan son yedi nesli sembolize ettiği düşünülebilir. Bu noktada "müstağrip" kavramı varlık sebebini gösteriyor. Yedi gencin Batılılaşma macerasıyla aslında sürekli karanlığa düşmesi yani gerilemesi, kendisi olmaktan çıkması anlamına geliyor.

Burada şiirin etkisi çok bariz anlaşılabilir: Şairin dikkat

çekmek istediği mevzu zamanın toplumu ve önceki toplumun kendi özünü kaybedecek bir modaya gönül vermesidir. Bu gönül vermenin daha sonra nelere sebebiyet oluşturacağını ifade eden Yahya Kemal'in bir ikaz, bir uyarı yapmak istediğini şu mısralarla anlayabiliyoruz:

"Gördüler: 'Aynada bir gizli cihân... Ufku çepçevre ölüm servileri...' Sandılar doğdu içinden bir an O, uzun gözlü, uzun saçlı peri. Bu hazin yolcuların en küçüğü Bir zaman baktı o viran kuyuya Ve neden sonra gümüş bir yüzüğü Parmağından sıyrıp attı suya"

O gizli cihan, zamanında odaklanılmamış bir uzak memleket olmaktan çıkıverdi. Orası "gizli cihan" ve orayı başta göz kamaştırıcı bir periyle karıştırdılar / zannettiler. Bu zorlu yolculuğun en genç adayı bu yedi nesildir, müstağrip kavramını taşıyan nesil. Bu nesil benzetmesini gerçeğe uyarlamamız gerekiyorsa savaşla yüzleşen ve direnişi ortaya koyan ilk nesilden bahsedildiği anlaşılabilir. Zamanla birlikte (viran kuyuya bakıp sonra) bu nesil Batı'yla bir kopuş yaşamıştır. Bu hayranlıktan sonra gelen kopuş yüzüğün suya atılmasıyla tasvir edildi.

Yüzük genel itibarıyla bir birlikteliğe, bir beraberlik ve bağlılığa işaret eder. Yüzük bir nişandır ve bağı, muhabbeti temsil eder. O neslin dünya sahnesinde bazı şeyleri görmesiyle birlikte yaşadığı kopuş yüzüğün parmandan

sıyrılıp suya atılmasıyla başladı ve muhabbeti bitirdi. Bu mısra o yolcuların en küçüğünün artık bu bağı koparmasından bahsederken Yahya Kemal burada şiiri enstrümanı olarak kullanıyor ve uyarısını toplumuna armağan ediyor. Yahya Kemal bir şair olarak gerektiği gibi somut bir iddia, bir dünya görüşünü ortaya koyuyor ama aynı zamanda da bu yedi nesillerin içerisinde de bulunabileceğini ve muhafaza etmemiz gereken şeylerin olduğunu belirtiyor.

Yukarıda da dediğimiz gibi şiirin iyileştirici yönü topluma bir fikir insanı verilebilmesidir. Yahya Kemal gibi bir toplumun bekçisi olmak bir millete unuttuğunu hatırlatması demek oluyor...

dipnotlar

1 Şair şiirini yaşayan demek. Şiirine yani sözüne sadık olan demek. Burada groteske yer vermeden dünyaya haykırılan değerlere yaraşır bir şekilde yaşamak kastediliyor. Tanpınar: "Üstlenemeyeceğiniz fikrin insanı olmayın."

2 Şiir Okuma Kılavuzu

ALPER TUNÇYÜREK

Almanya - Stuttgart

KATARSİS 2.0: SATIR ARASINDAKİ ŞİFA

EMİNE DOĞRUL

Popüler kültürün geçtiğimiz senelerde çok kullanılır hâle getirdiği katarsis sözcüğü, edebiyat ve iyileşme ikilisini anlamada âdeta bir anahtar kelime mahiyetindedir. İlk olarak Aristoteles'in *Poetika* eserinde değindiği katarsis, özetle duyguların sanat yoluyla arınması ya da boşaltılması manasına gelir. Yunanca tıp alanında kullanılan arınma, temizlenme teriminden türemiş olan katarsisin, trajedinin asıl amacı olduğunu düşünür Aristo.

Trajedide okuyucuda korku ve merhamet duygularını uyandırmak ve bunların ortaya çıkmasını sağlamaktır asıl amaç Aristo'ya göre.¹ Örnek vermek gerekirse Dostoyevski *Suç ve Ceza*'da bize

sadece Raskolnikov'un nezdinde bir katilin iç dünyasını ve vicdan azabını ortaya koymakla kalmaz aynı zamanda okuyucuya tüm bu olaylar silsilesine yakinen şahit olma fırsatını verir. Okuyucu, her ne kadar okurken duygudan duyguya girse de kitabı elinden bıraktığında bir rahatlama ve duygusal boşalma hissedebilir. Raskolnikov'un vicdan azabını yakından hissetmek okuyucunun vicdan azabı duyacağı işlerden uzak durma isteğini ve hatta becerisini yükseltebilir. Benzer biçimde, korku uyandıran bir hikâye okunduğunda ya da gerilimli bir film izlendiğinde, günlük hayattaki kaygıların bir kısmı, o kurgu esnasında kendinden öte bir yerde konumlandırılıp fark edilebilir ve sonrasında okur

kendini sakinleşmiş hissedebilir, bu da bir çeşit katarsistir. Başka bir pencereden bakarsak duygularını bastırarak ağlamaktan bile uzak duran bir şahıs eserin yoğunluğuna dalarak duygularını dışa vurabilir.²

Sanatın iyileştirici gücünü düşünmek, harflerin oluşturduğu o muazzam kelime senfonisine aşına her edebiyat düşkününün, hayatının bir döneminde aklına gelmiş olan şu soruyu getirir: "Acaba edebiyat iyileştirebilir mi?" Yani elimizden, çantamızdan, yatağımızın baş ucundan düşmeyen kitaplar derdimize şifa olabilir mi? Her şeyin metalaştırıldığı ve bir amaca hizmet etmesinin gerektiği düşüncesinin yayıldığı ve bu amacın genellikle kâr amacı

olduğu meta modernite zamanlarında, Tanpınar'ın "acının ve ıstırapın yegâne kitabı" olarak övdüğü Peyami Safa'nın *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu* romanındaki hasta çocuğun ızdırabını iliklerine kadar hissetmek, bize bir şey katar mı örneğin? İyileştirir mi, iyileştirmeli mi?

Burada Kandinsky'nin "l'art pour l'art" yani "sanat sanat içindir" sözü haklı olarak kulaklarda yankılanır. Wassily Kandinsky, *Sanatta Ruhsallık Üzerine* eserinde "sanat için sanat" idealinin aslında, çağın maddiyatçılığına ve her şeyin kullanışlı olmasını talep eden zihniyetine karşı bilinçsiz bir protesto olduğunu söyler.³ Bu birçok insan tarafından haklı

bu-lunan bir isyan ve duruştur. Fakat herkesin bakış açısını belirlerken merkez aldığı bir nokta ya da noktalar kümesi mevcuttur. Kendi iç ve dış dünyasını, sosyokültürel, ideolojik düşünce yapısını ya da habitusunu harmanlayarak belirlediği bu değerler kümesinden anlamaya, değerlendirmeye ve neticelendirmeye çalışır bilinçli ya da bilinçsiz olarak. Pergelin sabit ucu daima bu küme üzerinde bir yerlerdedir. Eğer bu kümenin içine bir insan İslam olanı yerleştirme çabasında ise merkezinde de o olacağı aşikârdır. Ve hakikat insanın kelime ve anlam heybesine malayani diye

bir kavram yükler.

Kainattaki her zerrenin bir anlamı ve amacı olduğunu düşünen birey şüphesiz sanatın sırtına da sorumluluk heybesini yüklemek zorundadır. Bu bağlamda "sanat sanat içindir" demekten çok "Sanat en güzel olan içindir!" diyerek pergelin sabit ayağını El-Musavvir'in gölgesine kondurma çabasında olanlardan olduğumu belirtmek isterim.

Malayani yani en kısa anlamı ile faydasız, gereksiz, boş iş. Maalesef edebiyat kısır bir bakış açısı sergileyenler için malayani teriminin altına düşebilmektedir. Hiçbir zaman ata binmemiş birine *Kaşığı* öyküsünün, aşkı iliklerine kadar hissedememiş birine

Kürk Mantolu Madonna romanının, günlük hayatında sabah sekiz akşam dört işe giden birine *Han Duvarları* şiirinin bir şey katamayacağı düşüncesi sadece belki bir an mantıklı görünebilir. Okunan her zaman yüzeysel manasından ötesidir. Kaliteli ve derin bir yazılmış kitap malayani olarak adlandırılmaktan çok uzakta, insan aklının verebileceği en yüksek ürünlerden biridir. Bu sadece hissedilebilen değil, günümüz bilim insanlarınca kanıtlanmış da bir husustur. Gerçeği yansıtmayan “boş iş” fikrinin, doğru kitap, doğru insan, doğru zaman üçlüsü birleştiğinde hatalı olduğunu âşikar bir şekilde görebiliriz. Burada öne çıkan ve günden güne daha da popüler olan ve araştırılan kavram: Bibliyoterapi.

Bibliyoterapinin manasını tahmin etmek zor değil: Yunanca *biblion* (kitap) ve *therapeia* (tedavi) sözcüklerinden türemiş olan bu yeni sanatsal tedavi çeşidi psikoterapistlerin de sıkça kullandığı bir yöntem olup insanı kitap, öykü ya da şiir okuyarak iyileştirmeyi amaçlar. Kısaca okuma yoluyla terapi anlamına gelir.⁴ Örneğin depresyon için David Burns’ün *İyi Hissetmek* (*Feeling Good*) kitabını okumak ve oradaki alıştırmaları yapmak, bibliyoterapiye bir örnek olarak verilebilir.

Türkiye çapında bibliyoterapi alanında yapılan araştırmalar üzerine yapılan bir meta çalışmada bibliyoterapinin ana baba çatışmasını azaltma, mükemmeliyetçilik düzeyini düşürme, empatiyi artırma, depresyonu hafifletme, mutluluk düzeyini yükseltme, öz saygıyı güçlendirme, sosyal-duygusal öğrenmeyi geliştirme gibi çok çeşitli alanlarda etkili olduğu bulunmuştur.⁵ Panik atak, anksiyete, depresyon gibi birçok hastalıkta terapötik etki gösteren bibliyoterapi destekleyici ve tamamlayıcı bir müdahale olarak psikoterapistler tarafından uygulanmaktadır. Burada doğru kitabı doğru kişiyle buluşturmak en önemli faktörlerdendir.⁶

En büyük eleştirilerden birkaçı katarsisin anlık bir rahatlama sonrasında uzun vadeli değişimlere yol açmaması, yanlış kitabın yanlış sonuçlara yol açabileceğidir. Örneğin psikosomatik yeme bozukluğundan rahatsız insanların hasta oldukları konuda kitap okuduklarında semptomlarının arttığı görülmüştür. Burada da profesyonel yardım olarak yol almak en akıllıca çözüm olacaktır. Bibliyoterapi kısa vadeli ve destekleyici ile uzun vadeli ve yönlendirilmiş bibliyoterapi olarak ikiye ayrılmaktadır. Özellikle uzmanlar eşliğinde gerçekleştirilen bibliyoterapide devasa

gemide yol alan minik gemiye yol gösteren pusula gibi edebiyat okyanusunda ilerleyen okuru, ruhunun yaralarını sarabilecek şekilde bir psikoterapist yönlendirebilir.

Öte yandan, edebiyatın terapötik gücünden söz ederken günümüzde “kişisel gelişim” etiketiyle sunulan birçok popüler kitabın, bu alanı yüzeysel ve ticari bir zemine çektiğini de göz ardı etmemek gerekir. Kapitalist sistem, bireyin duygusal ihtiyaçlarını dahi bir pazarlama unsuru hâline getirerek sanatı ve edebiyatı araçsallaştırmaktadır. “Mutlu ol”, “pozitif düşün” gibi sloganlara indirgenen kitaplar, bireyin içsel dünyasını gerçekten anlama ya da dönüştürme çabasından ziyade geçici rahatlama ve motivasyon vadeden tüketim nesnelerine dönüşmektedir. Oysa hakiki edebiyat, insana kendi derinliğiyle yüzleşme cesareti sunar; onu oyalamaz, avutmaz. Aynı psikoterapinin insanın konfor alanından dışına çıkmasını gerektirmesi gibi: Yüzleştirme terapisi bunun en iyi örneği olabilir. Bu bağlamda bibliyoterapi gibi yöntemlerin de popülerleştikçe metalaşma riski taşıdığı göz önünde bulundurulmalı. Bireyin ruhsal ihtiyaçlarını istismar eden değil, ona gerçekten temas eden eserler ve yaklaşımlar tercih edilmelidir. Günümüzde bu tür

kitaplar aracılığıyla içsel rahatsızlıkların çözümünü ararken aslında sadece yeni bir tüketim döngüsüne çekilmek istendiğimizin farkında olmak gerekir.

“Musiki, kalpte olmayan bir şeyi kalbe koyamaz. Ancak kalpte olanı harekete geçirir.” diyen Gazali musiki sanatı için çizdiği bu çizgide âdeta satırlar arasındaki şifanın da sınırlarını çizmiştir.⁷ Bibliyoterapi, İslam coğrafyasında da keşfedilmeye başlamış, peygamber hikâyeleri, Kur’an kıssaları ayrıca İslam ve tasavvuf alimlerinin yazılı eserleri de bu alanda kullanılmaya başlanmıştır. Hatta Türkiye ve dünyada “Rumi terapi” adıyla anılan yaklaşımlar gelişmiş, *Mesnevi*’den alınan hikmetli öğütlerin ruh sağlığına katkıları incelenmiştir. Örneğin bir habere göre, Hindistan Keşmir’de psikiyatri hastalarına Mevlânâ’nın şiirlerine dayalı Sufi müziği dinletilmiş ve hastalarda kısmen iyileşme gözlenmiştir. Bu çalışmada görev alan bir müzisyen, *Mesnevi* mısralarının gücünü bir terapi olarak kullanmaya çalıştıklarını, dinleyenlerin etrafında âdeta huzurlu bir ada oluşturup onu yüksek bir şuur hâline taşıdığını, kişinin âdeta öz hayatına yeniden hakimiyet kazandığını belirtmiş, şiirin tedavi edici etkisini vurgulamıştır.⁸ Yunus Emre “Yaratılanı severiz Yaratan’dan ötürü.” düsturuyla

âdeta kendini ve toplumu iyileştirmenin reçetesini hazırlamamış mıdır?

Sanat, konumuz özelinde edebiyat, insan aklının kendine bir armağanı bir şifa kaynağı gibi. Ayna nöronlarını, beyaz sayfanın üzerinde yürüyen karıncalar gibi duran harflerle, kelimelerle harekete geçirebilen; empati, hüzn, mutluluk, heyecan bulabilen ve okurken âdeta yaşıyormuşçasına aktif hâle gelen insan beyni mucizevi bir varlık. “Her derdin dermanı, yine o derdin içindedir.” diyor Mevlâna. Yalnızlıkla, korkularla, endişelerle, yorgunluk ve yoğunlukla hastalanan insan aklına yine insan aklının ürünü olan öyküler, şiirler, sözler derman olabiliyor. Eğer müsaade ederse insan.

dipnotlar

- 1 Encyclopaedia Britannica. (2025). Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/art/catharsis-criticism>
- 2 Encyclopaedia Britannica. (2025). Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/art/catharsis-criticism>
- 3 Kandinsky, W. (2009). Über das Geistige in der Kunst. Bern: Benteli Verlag Bern - Sulgeb - Zürich
- 4 Duda, M., & Munzel, F. (2024). Handbuch Bibliotherapie: Grundlagen und Praxis therapeutischen Lesens. Kohlhammer. <https://www.spektrum.de/lexikon/psychologie/bibliotherapie/2354>
- 5 Dursun, A. (2022). Bibliyoterapi Konusunda Türkiye’de Yayınlanan Tezlerin Çeşitli Değişkenler ve Terapötik Kullanım Açısından İncelenmesi . Humanistic Perspective Journal of International Psychological Counseling and Guidance Researches , 373-390.
- 6 Öner, U. (2007). Bibliyoterapi. Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, 133-150.
- 7 Gazali, E. ULÛMÎ’D - DÎN. (A. SERDAROĞLU, Übers.) Faruk Sağlam Bedir Yayınevi.
- 8 Anadolu Ajansı. (2019). Mevlana Rumi’s poetry therapy for psychiatric patients in Kashmir. Daily Sabah: health/2019/12/15/mevlana-rumis-poetry-therapy-for-psychiatric-patients-in-kashmir

SANAT YAHUT

ERTUĞRUL SABUNCU

Sanat ne içindir? İnsanlar neden bir şeyleri ortaya koyma ihtiyacı hisseder?

Üstelik bunun adını niçin yaratıcılık koyar? Bu soruların kesin bir cevabı yoktur. Kimse sanatın sadece güzelliği kutlamak için değil gücü, inancı ve kimliği de pekiştirmek için üretilmiş olabileceğini konuşmak istemez. Reaya konumunda olan halk ise sanat eliyle iyileşmeyi bekler. Peki sanat bunu başarabilir mi?

Müslüman sanatçılar, sanatsal üretimde dinî ve kültürel ayrıcalıkları göz önünde bulundurarak belli hassasiyetler taşımış. Bugün karşımıza çıkan müzik, hat veya tezhip gibi sanat dallarını İslam sanatının özgün parçaları olarak görürüz. Yahut tarihî bir mekânın mimari detaylarının, duvarlarındaki, kapılarındaki yazıları ve süslemeleri büyük iştahla seyrederek. Bu ihtişamlı yapıları bakışımız devasa bir birikim ola-

rak tarihsel, dinî ve kültürel bilincimizi beslerken şiir ve hikâyeleri minyatür gibi cebimize sığdırırız.

Sanat büyüleyicidir. Nice toplumları yontulmuş taşlara, işlenmiş ahşaplara taptırmış. Dinî motiflerden oluşmuş sanat eserlerinin sergilendiği müzeleri bir düşünelim. Saygı, sessizlik ve belirli bir nizam içinde ziyaretçilerini bekleyen bu sanat tapınakları âdeta “l’art pour l’art” estetiğiyle örtüşür. Ayrıca bu durum neyin sanat olup olmadığını belirleyen müzelerin yalnızca sanatın yüceltildiği tarafsız alanlar olmadığını, aynı zamanda belirli ideolojilerin de bir parçası olduğunu akla getirebilir. Böylelikle sanata ruhani ve maddi bir değer biçilebilir. Çıplak gözle görülen sanat ise paha biçilmezdir. Örneğin *Mona Lisa*’yı yerinde ziyaret etmiş olmanın pek havalı olduğu tartışılmazdır. Bu gibi elitist uğraşlar bir zamanlar eğitilmiş ve seçkin bir

kitleye hitap eden yüksek sanatın doğurduğu algının devamıdır aslında. Peki popüler kültürle geniş kitlelerin tüketimine sunulan sanat bu sınıfsal ayrımın ortadan kalkmasına sebep oldu mu? Sanatı seçkinliği hususunda irtifa kaybına uğrattı mı? Günümüzde birçok modern ve çağdaş sanat müzesi, sanatın yalnızca sergilendiği değil aynı zamanda izleyiciyle etkileşime geçtiği, sanatın değişime ve yoruma açık olduğu bir alan olarak tasarlanıyor. Çağ interaktiviteler çağıdır. Bireysel deneyimin her türlü süne açıktır. *Yıldızlı Gece*’yi yatak örtüsüne çeviren, senaryo gereği bir adama sevdiği kadın için tablo çaldıran küresel pazar da aynı şeyi öğütler. Artık sanatla yatıp kalkmak mümkün. En azından küçük insan bununla avunur. Ancak sanat kimisi için bir üst değer, bir “excalibur”.

İslam beldelerini seyrettiğimizde sanatın tarih boyunca estetik bir uğraş olmaktan ziyade toplumu eğitmek ve bilinçlendirmek için tarihî olayları belgeleyerek, halkın tarih ve coğrafya bilgisini artırmak için kullanıldığını görürüz. Şairler hakikat arayışı, aşk ve manevi gelişimi teşvik ederken, el becerileriyle geliştirilen diğer sanatlar ağırlıklı olarak Kur'an ve hadisleri beşerî anlatım biçimleriyle yaymış. Kalem ve musiki ile uğraşlar, toplum ve insan yararına odaklanarak can bulmuş. Aynı interaktif çağ bugün, millî ve manevi değerlerin de pazarını kurmuş, geniş kitlelerin tüketimine açmış durumda.

Batı'da sanat, seyrettiği irtifayla âdeta hep bir çılgılık, bir ağıt, bir başkaldırı olarak yankı bulmuş. Zira yirminci yüzyıl, insanın iç dünyasında pek derin yaralar açan, toplumsal düzeni altüst eden çalkantılarla dolu. Paylaşım

savaşlarının gürültüsünden modernliğin yalnızlaştırıcı yankısına; bireyin varoluşsal sıkışmışlığından toplumun çelişkili yüzlerine kadar birçok cephede çatışan bir insanlık portresi çizilir. Sanat bu portrenin hem tanığı hem anlatıcısı oldu. Sanayi Devrimi'nin ardından kentleşme ve modern yaşam, bireyi hiç olmadığı kadar görünür fakat bir o kadar da yalnız kıldı. *Çılgılık*'ın modern insanı varlık sancısı çekerken sanat onun iç dünyasına ayna tuttu. Gerçekle bağını kaybeden birey, kendi iç evreninde bazen absürt bazen karanlık bir keşfe çıktı. Modern psikanaliz bu yolculuğun yeni haritasını, sürrealizm ise görsel karşılığını çizdi.

Şehirleri ve kalpleri yerle bir eden savaşları, bir protesto edası takip etti. Sanatsal birikim ve mevcut anlamları yıkma iddiasıyla doğan dadaizm, aslında savaşın anlamsızlığına karşı verilmiş

bir cevap olacaktı. *Guernica*'da parçalanmış insanlık, sanatın artık sadece güzel olanın değil, gerçek ve güncel kaygıların da taşıyıcısı olduğunu ve esasında toplumun çeperlerine yöneldiğine işaret ediyordu. Eşitsizlikler, siyasal baskılar ve kültürel hegemonya sanatın konusu hâline gelirken feminist sanatçılar çıplak bedenleri ve kimlikleri üzerinden bir tarih okuması yapıyordu. Asırlık duvarlara sistemin suskunlukları kazındı ve sanat, galeri ve müze duvarlarının dışına taşdı. Gerçeklik yerini parçalanmışlığa bırakırken kesinleşmiş anlamlar çoğul yorumlarla eridi. Artık bir eserin bize ne anlattığı değil bizim tarafımızdan nasıl anlaşıldığı önemliydi. Ticari pazara dâhil olan sanat, aynı pazara ayna tutuyordu: İronik estetik ve yücelikli saçmalığın bulunduğu vitrinlerde J.Koons'un parlak balon heykelleri, D. Hirst'in formaldehitte yüzen ölü hayvanlarıyla yan

yana duruyordu. Körperwelten adlı sergide -estetik farkındalık adı altında- insan bedeni, sanat ile bilimin kesişim noktasında plastinasyon tekniğiyle bir tür ölüm sapıklığına alet edilmişti...

Böylece estetik anlayışı, bize çağın ruhunu doğru okuma fırsatı tanıdı. Sanatın toplumsal beklentilere farklı şekillerde yanıt verdiğini izlemek mümkün. Kimi düşünür sanatı faydadan bağımsız bir güzellik alanı olarak görürken kimisi sanatın topluma siyasi düzeyde müdahil olması gerektiğini savunur. Ayrıca sanat, toplumun karanlık yönleriyle yüzleştğinde geleneksel anlayıştan kopar. Aynı bağlamda sanat, yabancılaştırma teknikleriyle değiştirilebilecek bir dünyayı gösteren, imgeleri dönüştüren ve toplumsal algıyı etkileyen dinamik bir ifade alanına dönüşebilir.

Beden, kimlik, tarih ve aidiyet gibi kavramlarla sanat; demokratikleşme sürecinde yeni ve çoğulcu formlar alırken postdemokratik hâle evrilmektedir. Bir yandan piyasanın diline teslim olurken diğer yandan dilin içinden konuşarak özgür olduğu

yanılgısıyla yola çıkar. Kutupları aşan tavrıyla, kendine özgü bir dili, zamanla yarışan bir hafızayı amaçlar. **Ancak sanat ne sadece sanat ne de yalnızca toplum içindir. İddiamız şu yöndedir: Sanatın anlamını ve yönünü belirleyecek olan bizzat sanatçının kendisidir.** Bu bakışla, sanatın özgünlüğü, bireyselliği ve -yaratıcı irade kavramına çetin bir düzeltiyle- “meydana getirme iradesi”¹ merkeze alınır. Çünkü sanat, doğası gereği bir ifade biçimidir. İfadenin işlevi ve hedefi ise ilk etapta sanatçının niyetiyle belirlenir. Ancak bu bakışla sanatın yalnızca bir biçim değil, aynı zamanda erdem ve yiğitlik, birikim, sorumluluk ve şahitlik ekseninde var olması gerektiğini, çağın kirlenmiş estetik anlayışına karşı yeni bir duruşun mümkün ve aynı zamanda sanatın iyileştirme, hatırlatma ve insanı onarma eylemi olduğunun altını çizebiliriz.

İnsana yönelen niyet, eserin ruhudur: Yalanı büyütmez, hakikate tanıklık ederken gerçeği örselemez ve merhametlidir. Zira bir eleştiri varsa yıkıcı değil onarıcı, küçük düşürücü değil, uyarı-

cı olmalıdır. İyilik sanatı anlamlı güzelliğe yönelirken özünde zarafet taşır. Bu sebeple yarayı değil yarayı saran sesi yükseltir. Sanatçı bu sebeple kendine ve eserine değil insanlığa karşı sorumludur: Görülmeyeni gösterir, dilsizi konuşturur, acıyı anlamlandırır. Böylece yaratıcı konumda değil ancak şahit olduğunu bilir. Bunun yanında bir umut aracı olan iyilik sanatı, dünyanın müzakere edilebilir ve dönüştürülebilir bir alan olduğu gerçeğini yok saymamalı, fitrata sadık kalarak sınır, yafta ve kimlikleri aşmalıdır. Sanat, neyi taşıyorsa ona yakındır. Sanat, iyiyi taşıyorsa O'na yakındır.

dipnot

1 Yûnus Emre'nin *Yâr Yüreğim Yâr* adlı şiirinden “Her kim merdâne, gelsin meydâne” cümlesi bize rehberlik etmektedir.

ERTUĞRUL SABUNCU

Almanya - Berlin

KAYBEDİLENLERİN PEŞİNDE EDEBİYAT

ECEM TUBA HIZARCI

“İnsan ölüm saatini değil, ölümü kabul ediyor. Herhangi bir anda ölebiliriz, yeter ki ölmemiz gereken anda olmasın.”

Emil Cioran

Unutmanın korkusu nasıl da boğazımıza yapışıyor değil mi? Belki de unutulmak da sarsar bazen bizi. Önce ses yavaş yavaş silinir, binlerce sesle karışır ve hangi sesin kaybettiğimiz kişiye ait olduğunu unuturuz. Sonra zaman yüzünü siler ve geriye bulanık bir görüntü, varlığından bile emin olamadığımız bir sima kalır. Şanslıysak fotoğraflara, videolara tutunur, unuttuğumuzu hissettikçe tekrar tekrar bakar veya izleriz ama sevdiğimiz kişiye bir daha sarılamamak içimizi parçalar. Bazen de o anıları sonsuzlaştırmak için yazmak isteriz ancak yazdıkça tekrar yaşamak, yas sürecinin kapanan yarasını geri açabilir. Yüzleşmek yas sürecinin en kor-

kunç evresidir. Adım adım, duygularımıza kulak vererek bunu yapmak bir görev değil, kendi hayatımıza tutunmak için çok önemli bir yoldur.

Hayatımızın parçası olan bir bireyin kaybı içimizde bir boşluk bırakır ve bunu algılayabilme süreci kişiden kişiye farklılık gösterir. Gidenle birlikte yapbozun bir parçası eksilir ve o eksiği doldurmak mümkün değildir. Bu her şeyin sonu olduğu anlamına gelmiyor tabii. Ancak o boşluğu anlamak ve iplerle tekrar diğer parçaları birbirine bağlamak uzun sürebilir. Açık bir yaraya yapılan dikiş misali kayıptan sonra da oluşan yaraların üzerini kapatarak ruhsal sağlığımızı yerinde tutmaya çalışırız. Ama şartlar

bazen bunu mümkün kılmaz ve bazı dikişlerin iyileşmesi diğerlerinden daha çok zaman alır hatta iz bırakır. “İyileşmek” denildiğinde eski hâle dönmek değil yeni, sağlıklı bir evreden bahsedildiğini ilk başta anlamak mühimdir.

Bir şeyi kaybettiğimizde onu ararız, bulana kadar her yeri kurcalarız. Ona ulaştığımızda içimizde büyük bir rahatlama hissi oluşur. Bulamadığımızda ise bir süre üzülmür, geri bulmayı ancak zamanla artık kaybettiğimizi kabullenmeye başlarız. Kaybettiğimiz tüm gönlümüzle sevdiğimiz bir insansa, hayatımızın bir parçasıysa bulamayacağımızı bildiğimiz için başka şeylere tutunmayı deneriz. Bazen yaşadığımız durumun ağırlığını hafifletmek için

onu kâğıda mühürlemek isteriz. Kederimizi kâğıda dökmek, hissettiklerimizi yazmak, yazdıkça ağlamak, öfkelenmek, kabullenmek... Yazmak yas sürecinde bizi sağlıklı tutan ilaçlardan biri olur. Peki ya olmazsa? Ya yazdıkça her şey daha canlı olur ve ölümün gerçekliğini kalem vurgular, ölümün soğuğu evimizin her köşesini sararsa? “En büyük efsunlarımızdan biri hayatın ölüme mahkûm olduğunu unutmaktır.” Ölüm aslında hiçbir zaman kenara çekilip saklanmaz, her zaman düpedüz gözlerimizin içine bakar, tehditkar ve kurnazdır. “Ne kadar kaçacaksın benden?” diye sorar. Çünkü bizi sadece başkasının ölümü değil, kendi sonumuz da ürpertir. O an

anlarınız ki yası anlamak için ölümü kavramak gerekir. “Sonun” ne olduğunu bilmek ve her şeyin sonu sandığımız şeyin ötesini görebilmek, ölümü inançlarımızla bağdaştırmak, tabutun içinde çürümeye hazır bir hâlde kendimize bakabilmek... Ölümü anlamak, bir hastalıkla savaşmak kadar zor olsa da yaşamı anlamak için gereklidir. Yazarlar bu işi ne güzel yapmışlar ve yapmaya devam ediyorlar. Muhakkak daha önce ölümün ne olduğunu okuduğumuz kitaplardan parça parça anlamışızdır.

Yas teması birçok yazar tarafından işlenmiştir, aralarından en ilginçlerinden biri, Marcel Proust’un *Kayıp Zamanın İzinde* adlı eserinde ve mektupları bo-

yunca takip eden bir temadır. “Yastan yasa geçiyorum.” kelimeleriyle bunu ifade eder. Annette Becker, Proust için “Yasın Üstadı” ifadesini bile kullanır. Hem eserlerinde hem mektuplarında bu süreci anlatır. “Hayatta kalmanın ve boşluğun acı sentezi.” Bu, yası anlatmak için Marcel Proust tarafından kullanılan en güçlü cümlelerden biri olabilir. Tam da bu anlamda hem okur olarak hem de yazar olarak anlam veremediğimiz bir kargaşa içinde olduğumuzda bizim yerimize duygularımızı ifade eden kelimeleri görmek anlam kavramımızı tamamlar ve iyileşmemiz için büyük adımlar atmamızı sağlar. Proust’un ölümle olan ilişkisi, kendisine karşı olan eleştirel his-

siyatıyla da büyük bir bağ oluşur. Çocukluğundan beri sağlık sorunları yaşayan yazar, neden kendisi kadar “güçsüz” birinin değil de neşe dolu insanların öldüğüne anlam veremez. Mektuplarında ve eserlerinde sıklıkla bu konuya değinir. 1915 tarihinde kaleme aldığı mektuplarında kendini “Hiçbir işe yaramayan güçsüz.” ve “Hiç kimsenin ölümü sonrasında üzülmeyeceği kişi.” olarak tanıtır. İnsanın kendi ölümü ile ilişkisi, özellikle başkasının onun ölümünden sonra neler hissedip hissetmeyeceği üzerine düşünmesi, başkası yerine canını vermeyi istemesi bir kişinin karakteri hakkında bize çok bilgi verir...

Camus, *Yabancı* adlı eserinde bir cümleyle ölümün insanı sürüklediği yasın ne kadar karmaşık olduğunu ifade edebilmiştir. İnsan annesinin ölümüne karşı nasıl olur da bu kadar kopuk olur? Ölümüne karşı hissetmek istediklerimiz, hissettiklerimiz ve toplumun bizden hissetmemizi bekledikleri farklıdır. Bu öyle bir çatışmaya yol açar ki zaten zor olan süreci çok daha zor kılar. Meurseult ilk cümlesinde bir olayı anlatıyor ve bize annesinin ölüm bilgisini veriyor. Ne hissettiğini açıkça ifade etmiyor. Olayın tam olarak ne zaman gerçekleştiğinden bile emin değil. Yas, tanıdığımız tüm kavramları bulanıklaştırır ve kendi yaşamımızı askıya alınmış gibi hissettirir. Ölüm absürt gelir, başından beri

ölümün varlığını tanır ansızın geldiğini biliriz, gerçekten kapımıza ulaştığında ise onu sanki hiç bilmiyor gibi güçlü duygular da boğuluruz.

Kierkegaard için ise yastan sonra hayatın bizde değişen anlamı, çaresizliktir. Yaşadığımız dünyada hiçbir şeyin sonsuz olmadığını anlamak büyük bir farkındalık durumuna sürükler ve tüm bunların sonsuz olmasını dilememiz büyük bir çaresizlik duygusuna yol açar. Bu yükün altında kalmak için de sonsuzluk isteğinden kopmamız ve yaşadığımız anlara odaklanmayı öğrenmemiz, hayatın sonlanabileceğini anlamamız gerekir. Yazarların yas sürecini nasıl ifade ettiğini görmek onların hem kendi yas süreçlerini hem de toplumun bu süreci nasıl yaşadığına ayna olabileceği kabiliyetlerini gösterir.

Psikolojide yazı yazmak düşüncelere bir kavram vermektir bir bakıma. Yas, insanı bir kaosta, duygu yığını altında bırakır. Tüm düşüncelere ve duygulara anlam vermek hiç olmadığı kadar zor olur. Bu kargaşadan çıkabilmek için de yeni bir yapıyı kurmak, ele alınabilir bir şekle yani somut bir hâle getirmek gerekir. Bu süreçte insanlara yardım edebilmek psikolojinin önemli görevlerinden biridir ve farklı terapi türlerinde farklı metotlar kullanılır. Özellikle davranışsal ve kognitif psikolojide yazının yeri önemlidir. Kaybedilen kişiye mektuplar yazmak, şiir veya kurgusal yazı-

lar yazmak, düşünceleri kâğıda döküp zihnin durumu daha iyi algılamasına yardımcı olur. Mektup yazmak hatta mesaj yazmak da bazı terapilerde önerilir. Dikkatli olunması gereken ise kişinin durumun farkında olarak iyileşme umuduyla bu yöntemleri kullanmasıdır. Yas sürecinde yazının, iyileşme sürecinde yer alması duygularımız üzerinde ne kadar güçlü bir etkisi olduğunun simgesidir. Ve elbette yasın süreci her kişi için farklı olur.

Yaşam ve ölüm birbirine hem bağlı hem de çok farklı olduğu gibi bir insanın hayatı boyunca yaşadığı süreçler de paradokslarla doludur. Herkesin duygularla imtihanı kendine özeldir ve bazen onlardan kaçmak hayatta kalmak için tek çözüm olarak gördüğümüz bir mekanizma olur. Toplumların yasa karşı beklediği tepkiler de farklıdır. Yani doğduğumuz yer, büyüdüğümüz çevre bizim ölümle olan bağımızı kurar, yasa karşı olan tepkimizi değiştirir. Günümüzde Kübler-Ross’un yas modeli birçok batı toplumunun yas dönemine uysa da bazı toplumların yaşadığı kültürlerde farklılıklar vardır. Örneğin birçok Afrika kültüründe yas uzun sürer; ritüellerle dolu ve duygular ölümüne özel danslarla, sesli bir şekilde, topluluk hâlinde ifade edilir. İnançlarımız ölümle ve dolayısıyla yas ile olan ilişkimizi şekillendirir.

Masallardan itibaren edebiyatta yas ile karşı karşıya kalırız. Ör-

neğin Sindirella'nın, annesinin tabutunun üstüne diktiği fındık ağacı bize, yasın bu karakter nezdinde nasıl bir bağlılık ve sığınak alanına dönüştüğünü gösterir. Okuduğumuz tüm yazılar aslında bizi yas anına hazırlar. Victor Hugo'nun on bir yaşındaki kızı Léopoldine'e yazdığı şiiri okurken içimizde oluşan tuhaf bir duyguya anlam veremeyiz. Zaman geçtikçe şiirin aslında nasıl bir acı haykırış olduğunu anlarız. *Les Contemplations* eserinde kızının ve damadının ölümüne odaklanan bir bölüm bulunur. Yazar için kızının ölümü hayatının en zor trajedilerinden biridir. Boğularak ölmüş olması onu ayrıca etkilemiştir. Victor Hugo şiir sayesinde kızıyla iletişimde kalmaya devam eder. İyileşmek için kabullenmek için kalemi ilaç olarak kullanır ve bunu yazılarında görmek mümkündür. Çiftin ölümde bile ayrılmaması eserlerinde ayrı bir etkiye sebep olur:

“Dalgaların fısıltısının altında ruhları sohbet ediyordu.

-Ne yapıyorsun? diye soruyordu kadın.

Ve adam,

-Ölüyorsun! Benim de ölmem gerekir! diye cevaplıyordu.

Ve sarılarak ürperen çift,

Gölgelere doğru uzaklaştılar ve artık,

Ağlayan nehri duyuyoruz.”

Bizler bugün, bu eseri büyük bir üstadın kaleminden okurken aslında, acısından kahrolan bir babanın kızının kaybına rağmen hayata tutunmaya çalışan sözlerini okuyoruz. Zamanda duyguların yazı sayesinde asılı kalabilmesi, tekrar tekrar başkaları tarafından hissedilebilmesi ise yazmanın gücünü oldukça vurguluyor. Bazen o duyguları yaşamadan onlara tam olarak anlam veremeyiz. Bazen de aradığımız bir kitabı eski bir kitapçıya adım attığımızda ummadığımız bir şekilde buluruz. Bazen bir kitap, iyileşmemize yardım edecek, yası bile atlatmakta elimizden kelimeler tutacaktır.

Ölümü kavramak o kadar ağırdır ki vücut kendini taşıyamaz hâle gelir, her an parçalara ayrılabilir gibi hassaslaşır. Birinin var gücüyle bizi kollarının arasına alıp sıkıca tutup varlığımızı hatırlamamızı sağlaması, nefes almak kadar önemli oluveriyor. Edebiyat da yas döneminde sıkıca kelimeleri etrafımıza o kollar gibi saran, sarsıldığımızda parçalara ayrılmamak için bizi tutan güç oluyor. Yazarların kalemle olan bağlarının onları nasıl hayatta tuttuğunu da belirtmek gerekir. **Yazmayı nefes almak gibi öğren, artık yazıları hiçbir yerde yankılanmadığında, en azından onlar böyle hissettiğinde, yaşamın artık anlamsız bir kavram olduğunu düşünen yazar sayısı çok.** Geçmiş büyük üstatlara baktığımızda bunu görebiliriz. Bu

oldukça korkunç bir hâl alabilir. Onları hayatta tutan duygulardan birinin yazı yazabilmek olması tehlikeli bir bağımlılık yaratabiliyor. Yazıyla iyileşen kişiler günün birinde ölüm saatlerini kendileri seçmeye karar verebiliyor. Virginia Woolf da bu örneklerden biridir. Bu sebepten dolayı edebiyatı yüceltmemek, insani sınırların farkına varmak, kendimize sık sık bunu hatırlatmaya çalışmak her ne kadar zor olsa da edebiyatın ve yazmanın iyileştirici gücünün farkına varmamızı sağlar.

Julia Kristeva “Hepimiz birer Meurseult'üz.” ifadesini kullanıyor. Ölüme karşı absürt davranışlar sergiliyor, tam olarak yası nasıl anlayacağımızı kavrayamıyoruz. “Kayıp zamanın peşinde olmak” belki de budur: Hayatı da ölümü tam kavrayamadığımız, cevaplar hep bizimleyken onları göremediğimiz tüm o anların peşinde koşmak ve hayatın yolunuza düşürdüğü saatleri teker teker bulup ölümü nasıl hayatımızın yoldaşı hâline getirebileceğimizi öğrenmek.

ECEM TUBA
HIZARCI

Fransa - Lille

PROF. DR. AHMET SARI

EDEBİYATIN
İYİLEŞTİRİCİ
GÜCÜ

Karadutun lekesini
nasıl ancak karadut
yaprağı söküp
atabilirse insanın
dünyada yaşadığı
bütün duygusal
deneyimlerde de dili
ile iyileşme ve sağalma
yolu bulabildiği
söylenebilir.

SÖYLEŞİ: SENA ŞEKER

Pro. Dr. Ahmet SARI 1970 yılında Düsseldorf'ta dünyaya geldi. 1984 senesinde ailesiyle birlikte Erzurum'a kesin dönüş yaptı. Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Almanya doğumlu olup Türkiye’ye dönüş yapmış bir yazar olarak diaspora deneyiminiz edebiyatla kurduğunuz bağı nasıl etkiledi? Edebiyat sizin için bir kök arayışı mı yoksa göçün yarattığı boşluklarla dil ve ruh düzeyinde yüzleşmenin bir zemini mi oldu?

1970 yılında Almanya’nın Düsseldorf şehrinde doğmuş, ilkokulu, ortaokulu ve lisenin bir kısmını orada okumuş ve on dört sene sonra da kesin dönüşle Erzurum’a dönmüş birisi olarak büyük metropollerden Erzurum’un bir ilçesine, Narman’a dönmenin şokunu yaşadım elbette. Kuzey Ren Vestfalya eyaletinin başkentinden, doğuda bir ilçeye dönüş her yönüyle benim ve kardeşlerim için çok zordu. Yemek alışkanlıklarından çikolata kültürüne, sosyal yaşantıdan eğlence kültürüne kadar bu zorluk alanları sıralanabilir. Zorlandığım en önemli hususlardan biri dildi. Elbette Almanya’da evimizde Türkçe konuşulurdu lakin ilkokulda, ortaokulda ve lisede hatta gündelik hayatta da Almanca dilinin yoğunluğu altındaydık. Erzurum’a döndüğümüzde, özellikle Narman Lisesi’ne başladığımda Türkçenin eksikliğini derinden hissetmiştim. Kırık bir dilim, “broken language”, vardı ve okul arkadaşlarım bu “Alamancı oluşluğumun” bozuk diliyle dalga geçerlerdi. Ben de bu kırık dilimi düzeltmek için kitapların sayfalarına sarıldım. Çok kitap okudum. Düsseldorf’daki okullarda aldığım disiplin edebiyata erken başlamamda, kitap okuma zevkimin ömür boyu sürmesindeki baş etmendir. Edebiyata merakım da, sözünü ettiğimiz sebep de eşit derecede etki etti denebilir çok okumama. Hem bir kök arayışı hem de göçün yarattığı boşlukta dil ve ruh düzeyinde bir yüzleşmedir denebilir edebiyatla bağım.

Göç deneyiminde “ev” kavramı yalnızca bir mekân değil bir aidiyet duygusu olarak da sıkça sorgulanır. Edebiyat sizin için bu aidiyet duygusunun bir karşılığına dönüştü mü? Yazı sizi bir yere

bağlayan ikinci bir ev mi oldu yoksa “yurtsuzluk” hissinin sağaltıcısı mı?

1964’te bir kara trene binip kendi yurdundan, o perişan yurdundan, ekonomik krizlerin olduğu, açlığın sefaletin kol gezdiği, yetimliğin, öksüzlüğün alabildiğince hissedildiği yurdundan Almanya’ya, gurbete gitmiş, büyük zorluklarla uyum sağlamaya çalışmış, Araf’ta kalmışlığı alabildiğince yaşamış bir babanın evladı olarak yurt mefhumunun bizde çok büyük bir önemi olduğu muhakkaktı. Ne kadar orada yaşasak da mezarlarımızın olduğu yere, tenimizin, saçlarımızın karalığının habitatına rücu bizim için esastı.

Almanya’da “Scheiss Türke (Boktan Türk), Kanake, Knoblauchfresser (Sarımsak Yiyen)” olarak Türkiye’de de “Alamancı” olarak nitelendirilen bir arafta kurduk yurdumuzu. Belki de o nesle ve onu takip eden nesillere atfedilen bir yurt mefhumuydu bizimkisi. Ancak Türkiye ve Türklük bilinci, kendi memleketimiz ve kendi vatanımızsa derdimiz; duygularımızı, rüyalarımızı, maneviyatımızı büyüteceğimiz bir dili burada inşa etme imkânı aramalıydık. Öyle de yaptık.

Almanya’daki çoğu Türk için, iki ülkede iki dille yaşamak deyim yerindeyse bir çift dillige, çifte vatana doğru evrilmekte. Ben kendi dilimi, uzun uzadıya etüt ederek ömrümü verdiğim okumalarla şekillendirdim. Dilimi düzelttikten sonra da çift vatanlılığa, çift dillige karşı hislerim yazıya dökülerek şiirlere, hikâyelere, akademik çalışmalara aktı.

Sizin için edebiyatın özü nedir? Anlatmak mı, anlamak mı, iyileşmek mi yoksa yaralanmayı göze almak mı?

Saydıklarınızdan sadece birisini seçmek zor. Edebiyatla meşgul olan kişi bunların hepsiyle yüzleşmeyi göze almalı, hepsini yapabilmeli. Anlamadan anlatmanın imkânı olmasa gerek ki edebiyatçı, belki de

anlama duyurgaları en fazla olan kişidir. Yaralanmayı göze almadan da iyileşme imkânı gözükmüyor. Hayatta sadece bir alan, bir duygu durumu yoktur. Edebiyatçı çıkınında bütün duygu durumlarını barındırabilmelidir. Kendi bulunduğu çağda, çok farklı etmenlerle, yaralanan ruhunu sağaltmanın yolunu bulabilmelidir. Katarsisi, hem kendini hem de okuru arındırabilmelidir.

Edebiyat, insanların psikolojik sorunlarıyla başa çıkmalarına hangi düzeylerde yardımcı olabilir? Terapötik etkisinin sınırlarını nasıl tanımlarsınız?

Edebiyat hele de özünde yazma eylemi ve özünde de insanla ve buğdayla birlikte cennetten inen isimler onun dünyadaki varlığını anlamlı kılan, aynı şekilde ona dünyada kolaylık sağlayacak enstrümandır. Dünyaya gelmek aslında dile gelmektir ve insan diğer canlılardan dil nedeniyle ayrılır. Yaşadıklarının şifahi ya da ilerde yazılı hâle dökülebilmek, kültür ve uygarlıklar kurmak, ruhunu arındırmak, içini yazma yoluyla bir nar gibi açabilmek insana mahsus bir eylemdir. Karadutun lekesini nasıl ancak karadut yaprağı söküp atabilirse insanın dünyada yaşadığı bütün duygusal deneyimlerde dili ile iyileşme, sağlama yolu bulabildiği söylenebilir. Konuşamayan, kelimelerinde kabz hâlinde olan insanların ruhsal sıkıntıları, konuşma ve rahatlama duygusunun önemini psikanaliz bile keşfetmiştir. “Talking cure” bunun için vardır. İnsan konuştuğunda, varlığını açtıkça, kendi çekmecelerinden, ruhsal derinliklerinden söz ettikçe katarsisini tamamlayacaktır. Bu da iyileşmeyi beraberinde getirecektir.

Doğu ve Batı edebiyatlarının iyileştirici gücünü karşılaştırdığınızda iki kültürün okur üzerindeki etkilerinde nasıl benzerlikler ve ayrımlar gözlemliyorsunuz?

Jung’un nasıl psikanalizde arketipleri varsa, insan rüyada nasıl koşmak isteyip koşmıyor, bağlamak isteyip bağlamıyorsa edebiyatta da dünya indinde genel olarak insan ve insanlık durumu esastır. Bu “conditio humane” elinde kalemi, fildişi kulesinde kendi ruhuna sondajlar gerçekleştiren, ya da ruhunun eteğindeki çakılları döken yazarların rahatlatmasını ve okurlarını rahatlatmasını temel edinir. Burada bir ayrım yoktur. Ama elbette edebiyatın iyileştirici gücünü Doğu ve Batı gibi kültürel kategorilere ayırmak mümkündür. Doğu’nun kendine mahsus edebiyatı ve Batı’nın da kendine mahsus edebiyatı var ise burada devreye o uygarlıkların zihniyet dünyaları girer. Zihniyet dünyalarında hangi dine mensup oldukları, hangi kültürle büyümüş oldukları, neye inanıp neye inanmadıkları vs. her şey yatar. Bizdeki Doğu medeniyetinin edebiyata yüklediği misyon malayani olandan, sükutun ikrardan, anlatılan şeylerin hakka, hakikate yakınlığından, *Binbir Gece*’de olduğu gibi ölmek üzere anlatmaktan yana ise Batı’da da bir bakıma aynı şeyler olsa da yine de farklılıkların olduğunu sezeriz. İtiraf mekanizmasının, confesyonun olduğu bir kültürle, günahı saklamanın, onu mahrem addetmenin kültürel eğişi bir olmaz. İster istemez temelde aynı olsa da alt başlıklarda ayrımlar vardır.

Edebiyatı “nevrotik bir sıkışmadan kaçış” olarak tanımlıyorsunuz. Sizce bu kaçış zamanla bizzat nevrotik hâlin kendisine dönüşebilir mi?

Dönüşebilir. Freud sanatçının yaratma anındaki durumunu nevrotiklik olarak addediyor. Çocuk nasıl oyuncaklarıyla kendine mahsus bir dünya kurarsa sanatçı da sanatı ile kendine mahsus bir nevrotiklik inşa eder. Bu farklı tahayyül gücü, farklılık normal egemen zihniyetten sapış anlamına da gelmektedir. Sanatçının özelde de edebiyatçının fildişi kulesine ve yaratma eylemine kendisini fazla kaptırmasıyla nevrotik hâlin, şizofrenik hâlin sanat dünyasında var

olan ve sanatçıların yıkımına neden olmuş sayısız hastalığın kalbine düşebilir. Van Gogh'un kulağını kesmesinden, Nilgün Marmara'nın ya da Sylvia Plath'in intiharına kadar bir yol açılır önümüzde.

Edebiyatın sağaltıcı etkisini tartışırken genellikle iyileşme sürecinin olumlu yanları vurgulanır. İyileşmenin “muğlak” ve zaman zaman sancılı bir süreç olabileceği de göz önünde bulundurulduğunda edebiyat, her zaman bir rahatlama ve huzur getirir mi yoksa kimi zaman daha derin çatışmalara yol açar mı? İyileşmeyi geciktirdiğini düşündüğünüz de oluyor mu?

Kitabı *Edebiyatın İyileştirici Gücü* olarak yazmamın sebebi edebiyatın iyileştiriciliğine olan inancımdı. “Edebiyatın Kötüleştiren Gücü” diye de bir kitap yazılabilir ve burada da Goethe'nin *Werther*'i örnek verilebilirdi. Bildiğiniz gibi Goethe, Klasik Dönem'de daha doğrusu deha çağında *Werther*'i yazıyor ve Werther sevgilisine ulaşamadığı için intihar ediyordu. Bu romanın etkisinde kalan bir yığın genç Werther modasını icat etmiş; onun gibi giyinmiş, onun gibi davranmış, onun gibi de intihar etmiştir. Bir roman koskoca bir gençliğin yıkımı olmuştu. Bu bağlamda okurlar o dönemde edebiyatın, romanın yok edici girdabına kapılıp kendilerini imha etmiştir. Sizin zaman zaman daha derin çatışmalar dediğiniz durum aynı bu durumdur. İyileşmeyi geciktirmeyi bırakın resmen kötüleştiren etken olarak okurun ruhunu ele geçirir ve hayatına kasta neden olur.

Kurmaca metinlerin bazen gerçeği “örtme” ya da “geciktirme” potansiyeli bulunuyor. Sizce edebiyat, hakikati bir serap gibi mi sunar yoksa hakikatin kendisini mi açığa çıkarır?

Edebiyatın belki de felsefeyle ortak yönlerinden biri gerçeği, hakikati araması ve anlatmasıdır. İnsanlık tarihi boyunca çağların da modasına uyarak,

akımların inandığı zihniyet göz önüne alınarak edebiyatın gerçekliğe hakikate yaklaştığı, onu sevdiği ve eserlerinde anlatmaktan gocunmadığı, ondan uzaklaştığı, onu anlatmayı hermetik kıldığı ya da hiç gerçeklikle, hakikatle bağlantısının olmadığı zamanlar olmuştur. Yazarın hakikat ve gerçeklik algısı metninde bu unsurları açık mı kapalı mı anlatacağını belirler. Gerçeklikten anladığımız neyse onun açık ya da kapalı (hermetik) betimlenmesi, eserde onun okurun gözüne sokulması ya da alegorilerle, metaforlarla verilmesi ona göredir. Hidayet romanlarının gerçeklik / hakikat düzlemiyle, Hitler zamanında Goebbels güdümünde roman yazmaya çalışan bir yazarın gerçeklik / hakikat düzlemi bir olamaz. Bir yazar için sözünü ettiğiniz iki durumdan her ikisi de mümkündür.

Edebiyat bazen, kişiyi iyileştirirken aynı zamanda yeni sorular ve yeni acılar da bırakır. Sizce bu eksik, hiç olmamış ya da bitmemiş iyileşme hâli edebiyatın kaçınılmaz bir özelliği mi, yoksa değiştirilebilir bir durum mu?

“Her edebî metin her okurunu daha ilk okuyuşta sağaltacak.” ilkesi belki hatalı bir ilkedir. İnsan sonsuz metinler okuduktan sonra da ruhunu sağaltacak metni bulabilir ya da şanslı yaver gittiğinden daha aldığı ilk metinle de içsel huzurunu ferahnak kılabilir. Orhan Pamuk'un *Yeni Hayat* kitabının başlangıç cümlesi olan “Bir kitap okudum ve bütün hayatım değişti.” cümlesi için insanoğlu burada okur çok fedakâr olmalıdır. Her kitaptan öğrenilecek durumlar vardır, her kitap ruhumuzun bam teline dokunur. Gepetto'nun kütük yontması bundan Pinokyo'yu çıkarması gibi bizi görmediğimiz bir güzellikle, be-diyyatla yontar köşegenlerimizi düzeltir. Bizi inceltir. Arada yeni acılar bırakır, sonra onları toparlar. Bizi üzer, meysus kılar, bizi şok eder ama ruhumuzu çağın tanıdığı kılar ve ömrü boyunca yegâne haslet ve karakterle yaşamak yerine bir yığın ruh durumu, kader

sahibi kılar bizi. Deneyim sağlar. Kitaplara açlık çeken kişi nihai kitabına kadar bu duygu durumlarında salınır durur. Bu çok bilgili oluşluk, çok kader bilmeklik varlık durumumuza kalite getirir. Edebiyat bize bunu sağlar.

Psikanaliz gelenekte “analistin sessizliği” danışanın iyileşmesini teşvik eden bir alan açar. Sizce edebiyatın sunduğu boşluklar ve muğlaklıklar da benzer bir tedavi imkânı oluşturuyor mu? Bu boşluklar, okurun iyileşmesine nasıl katkıda bulunur? Örneğin şiirsel dilin özlü yapısı, okurda eksik bırakılanı tamamlama ihtiyacı uyandırır mı?

Elbette. Tam da bu boşluklarda okurun kendini edebî metne dahilyle terapinin gerçekleştiği söylenebilir. Wolfgang Iser’in *Alımlama Estetiği (Rezeptionsästhetik)* edebî metinlerde yazarın bilerek ya da bilmeyerek bıraktığı boşluklara okurun kendi hayat deneyimiyle dahlini gerekli kılar. Okurun bu boşluklara dahli metni artık biricikleştirir. Ve değerli kılar. Okurun edebî metne ya da sanatsal ürüne kendini özdeşleştirmesi, entegre edebilmesi, ona yabancılaşmaması ve kendinden bir şeyler bulması kendini ona katabilmesi onun katarsisi, arınması için önemli bir unsurdur. Şiirsel dilde halkın anlayacağı seviyede basit dil haricinde hermetik dil, kapalı dil okurun metne eklenmesini zorlaştırır. Metafor, mecaz kapalı dil olduğundan okur bunu anlamaz. Metni kavrama, anlama istidadını yitirir. Ama elbette bu kapalı ve anlamadığı dilden zevk alabilir, edebî telezzüzü budur.

Yazıyı bir “can simidi”, “deliliği önleyen bir eylem” olarak tanımlıyorsunuz. Sizce yazı her zaman bir kurtuluş sağlar mı yoksa bazen bir bağımlılığa da dönüşebilir mi?

Yazının, daha ziyade yazının atası sözün ve şifahi olanın Hz. Âdem’le birlikte cennetten bize yardımcı olsun diye indirildiği, bu bağlamda yazılı edebiyatın

oluşmasına kadar da ilkel insanlardan post-truth çağındaki insanlara kadar iletişimde yardımcı olduğunu düşünüyorum. Bu bağlamda elbette can simididir. Ama bıçak nasıl ekmek kesmek için de adam öldürmek için de kullanılabilirse söz ve yazı asıl amacından saptırılabilir. Güzel sözü kendine şiar etmeyen, kalp kazanmayı, güzellikleri çoğaltmayı, iyiliği yaymayı hakikati sözle ve yazıyla dillendirmek yerine bunun aksini yapanlar da vardır. Dua var ise beddua da vardır. Güzel söz varsa küfür de vardır. Yazının her zaman kurtuluşa götüren bir unsur olduğunu söyleyemem, kötüye kullanıldığında insanın yıkımı için de alan açılmış olur. Küfürün, argonun, bedduaların, ilençlerin de yazıyla gerçekleştirdiğini unutmamak gerekir.

Klasik eserlerin uzun vadede okur üzerinde derin bir iz bıraktığı biliniyor. Modern kişisel gelişim kitaplarının sunduğu “hızlı çözümlerle” kıyaslandığında nasıl bir derinlik ve nitelik farkı gözlemliyorsunuz?

Klasik kitapların öğretmeyi yavaştan aldığı, ağır akışının olduğu ve modern kişisel gelişim kitaplarının soğukluğu tarzında tablet bilgiler içermediğini düşünüyorum. Dostoyevski’nin *Suç ve Ceza*’sında Raskolnikof’un ruh durumuyla özdeşleşen bin sayfa onunla aynı olan ve onu anlayan, kaç gün sonunda roman bittiğinde metnin sonunda arınan birinin yavaş ve ağır sağlanması ile soğuk, teknik, insanın ruhuna sinmeyen modern kişisel gelişim kitaplarının hızlı çözümleri bir olamaz. Eskiler “Yavaş ilerleyen manzarayı görür, depar atan manzarayı göremez.” derlerdi. Klasik eserler bu yavaşlıkta, modern kişisel gelişim kitapları depar atan durumundadır ve manzarayı göremezler.

Toplumsal travmalar (savaş, göç, salgın vs.) sonrası edebiyat sizce bireylerin ve toplumun “kolektif nekahet” sürecine nasıl katkı sağlar?

Edebiyatın, hele de roman türünün toplumsal dönüşümlere kayıtsız kalma lüksü yoktur. Romanlar bu bağlamda toplumun aynası ise bu zorlu zamanlarda da tema, içerik, tez, betimlemeler, çözüm yolları bakımından çağına, zorlu zamanlara ışık tutabilirler. Pandemi ve salgın edebiyatının da yıllarca artık bir silsilesi oluşmuş ve son halkası da Orhan Pamuk'un *Veba Geceleri* metnidir. Bu metin daha dünyada ve Türkiye'de pandemi başlamadan kaleme alınmaya başlamış ve pandeminin ortasında neşredilmiştir. Roman bizlere kendi kurmaca gerçekliği içinde bizim gerçekliğimize fikirler sunar. Durumumuzun bir röntgenini çıkarır. Sadece pandemi için değil içinde bulunduğumuz çağ artık savaşlarla kaplı olduğumuz çağdır. Savaş artık milenyum edebiyatının önemli bir motifi hâline gelmiştir. Bu bağlamda eserlerde de savaşa, savaşın gidişatına, savaşa karşı insanların ne yapması gerektiğine dair bilgileri alabiliriz. "Kolektif nekahet" dediğimiz şey böylelikle başta roman olmak üzere ancak edebî türlerle gerçekleşir.

COVID-19 gibi salgınlar, Camus'nün *Veba* romanındaki gibi insanın psikolojik sınırlarını da görünürlü kıldı. Sizce edebiyat, salgınlar sırasında tıbbın eksik bıraktığı "insani deneyimi" ve duygusal yükü anlatmada bugün de güçlü bir araç olmayı sürdürüyor mu? COVID-19 sonrası edebiyat, bireyin iç çatışmalarını ve toplumsal nekaheti yansıtırma biçimini nasıl dönüştürdü ve nasıl bir boşluğu dolduruyor?

Her asırda bir insanlığı vuran felaketlerden birini yakın zamanda hep birlikte yaşadık. Rabb'im bir daha öylesine bir felaketi bizlere yaşatmasın. Edebiyatın sadece iyi zamanlarda değil zorlu zamanlarda da görevi insanlığı umuda hazırlamak, ona umudu aşılacak, söz konusu felaket neyse ondan kurtuluşun yollarını kurmaca gerçeklikle dillendirmektir. İnsanlar zaten tıbbi olarak yapmaları gerektiğini bu

zamanlarda yapmakta, aşılarını olmaktadır. Ama bir nebula hâlinde üzerlerinde dolaşan o korku, umutsuzluk, karamsarlık ve şüpheyi izale edecek şey edebiyatın ta kendisidir. Bu bakımdan Hölderlin'in de dediği gibi felaket olduğunda felaketin içinden nasıl kurtarıcı da neşet ederse bu zorlu zamanlarda, apokaliptik durumlarda edebiyat içerdiği temalar ve edebî unsurlarla okurlarını güvenli limana bırakabilmelidir.

Dijital edebiyat, sizce okur ve yazar ilişkisinde yüzeysellik mi yaratıyor yoksa yeni bir alan açarak daha fazla kişiye ulaşmasını mı sağlıyor? Bu dönüşümü sağaltıcı edebiyat anlayışı açısından nasıl değerlendirirsiniz?

Çağ hızlı değişiyor. Naturalist Dönem'de film ve fotoğraf çıktığında bu edebiyatı bitirir, roman krizde tartışmaları baş göstermişti. Daha sonra e kitaplar, pdfler, şimdi milenyumda androidler, tabletler çıktığında da aynı kaygı tekrarlanıp duruyor. Nesil artık poli-historik metinlerle büyümüyor. Tolstoy'un, Dostoyevski'nin hatta Soljenitsin'in binlerce sayfa *Gulag Takımadaları* kimsenin ilgisini çekmiyor. Dijital edebiyat ortaya çıktığı zamanda kendini ortaya çıkaran neslin de aracı hâline geliyor. Elbette bunun da avantaj ve dezavantajları oluyor. World wide web, fazla kişiye ulaşım sağlıyor, ama kalite ve kantite sorunu tekrar düşünülmesi gerekiyor. Klasiklere herkes kefilidir, dijital edebiyatta üretilen her şeye kim kefil olabiliyor? Edebiyat nasıl Sezai Karakoç'un *Hızır'la Kırk Saat*'inde altıncı saatte bahsettiği bir dönüşümler kalitesizleşmeye doğru yol almışsa dijital edebiyat da bu kalitesizlikte silsilede yerini alacak mıdır, bu sorulabilir. Bunu zaman gösterecektir. Dijital edebiyatın hastalığının da sağlama biçiminin de artık dijital normlarla gerçekleştirileceğini, apayrı bir kuşakta, apayrı bir okuma ahlakında yeni hastalıklar ve iyileşmeler oluşacağını düşünüyorum.

Klasik edebiyatın iyileştirici gücü, çoğu zaman okurun metinle kurduğu “empatik” ve “duygusal” derinlikte aranır. Dijitalleşen dünyada yapay zekâ ve algoritmaların ürettiği metinler ise hız ve erişilebilirlik sağlasa da bu empatik bağı zayıflattığı iddiasıyla eleştiriliyor. Sizce dijital edebiyat, okurun metinle ve dolayısıyla kendisiyle kurduğu duygusal ve içsel temasın niteliğini nasıl dönüştürüyor?

İnsanların robot ya da yapay zekâ inşası çok eskilere dayanıyor. Frankenştayn’ı hatırladım şimdi. Oz büyücüsü yanına uğrayan teneke adam kendisine kalp diliyordu. Yapay zekâ bizim yenilerde içine fırlatıldığımız bir hakikat. Chatgpt’nin ve benzeri yapay zekâ portallarının neler yapabilecekleri bizleri korkutuyor. Görünüşü ne kadar insana benzese de duygu, düşünce, alımlama, hassasiyet, rikkat ve incelik yani insani edanın henüz daha bunlarda olmadığı gözüküyor. İleride bu mümkün mü, Allah bilir. Ama klasik edebiyatın insanı empatiye ve duygusal derinliğe iten tarzı ile yapay zekâ ve post-truth çağda kaleme alınan ürünlerin soğukluğu, sığılığı, yürekten olmayışı kesindir. Eskiler “Boynuz kulağı geçer ama duyamaz.” derlerdi. Yapay zekâ şimdilik çoğu şeyi geride bıraksa da duyamadığı söylenebilir.

Genç yazarlara ve edebiyatseverlere, edebiyat şifasından faydalanabilmeleri için ne gibi okuma yazma alışkanlıkları önerirsiniz?

Çok gençlerse klasiklerin onların ruhunu doyuracağını, Doğu edebiyatını ve sinemasını takip etmelerini, Mustafa Kutlu okumalarını, iyiye ve güzele, iyiliğe ve güzelliğe çağıran her metne değer vermelerini salık veririm. Alice Rohrwacher’in *Lazzaro Felice*’sını, Noah Baumbach’ın *Francesca Ha*’sını izlemelerini tavsiye ederim.

Yasemin Kelkit

OLUK

Bir ışık koştu, sızdı duvardan
 Buna engel olamadı gözlerim
 Önce perdeler tarandı
 Yırtıldı kapılar ardından
 Ellerimle onarmak istedim.
 Kadınlar çocuklara dönüştü birden
 Zaman amansız bir geri sayımdaydı
 Ondan kalanla geriye bir adım attım
 Adları artık Yakup, Harun, Yahya
 Benim çağımın çocukları değil bunlar
 Kurt-Schumacher-Sokağında
 İsa'yı çarmıhta gezdiriyorlar
 Ne üçüncü gün zaman
 Ne terkten önceki cuma
 Asırlar ve çağlar ve
 Hafta sonları yetmiyor
 Dünü bugünden sıyırmaya.

Sen sen değilsin, ey Ebu Adenauer
 Ben ben değilim, ey
 Neyse ki gök aynı gök
 Zamandan bir damla
 Şahit ol ya Rab,
 Sofrandan doymadan kalkmışlıklarımıza
 Şahit ol, ey
 Göğüs kafeslerimizdeki kemikleri
 Saf saf sıkıştırmışlıklarımıza.
 Kırkıncı günün gecesinde
 Bölünmüş uykuların hatırına,
 Musa'nın dilinden bir ses ver:
 Ol-
 Merhem, gözlerimdeki mor telaşa.

YASEMİN KELKİT

Almanya - Bielefeld

Nezahat Ceylan

ORİON'A MEKTUPLAR III

Sevgili Orion,
 Zaman dediğin
 Buzuldan örülmüş sessiz bir yol
 Bastığın yerler eriyip mazi oluyor
 Aslında Chronos da yorgun bir kul
 Elimden tutup seferden sefere götürüyor
 Muvakkithane'de belirlenmiş bu Kurtuluş Savaşı
 İlk nefesle başlayıp son nefesle biten
 Kalemdir silahı, ilimdir aşı
 Kelime kelime beni bana getiren
 Ben kim miyim?
 Her satırda biraz daha eksilen
 Askerim ben bu garip kürede
 Ve hep son olarak terk ettiğim kitaplı cephede
 Özümü bıraktım, sözümü bıraktım, közüümü bıraktım
 Şelaleye yüzümü dönüp rozetimi bıraktım
 Bu mektupların yazıları
 Devasa kanatlarda bir basamak
 Uçtukça yaşlanmak, kondukça yazarlaşmak
 Meğer tek mesele
 Zamanın içinde var olmak!

Gökyüzünde kal,

NEZAHAT CEYLAN

Almanya – Münih

Demet Nebilir**DOLUNAY**

Yalanlar yazılmadı nice zaman
 Vakitlerden dolunayken fark ettim
 Bulutların üşüdüğünü zemheride
 İçleri ısıtmayan çaylar da soğuyor

Portreler çizilirken her sabah
 Alınlara yazılanlar okunmuyor
 Kirpiklerimize değmeyen zaman
 Alıp götürüyor kalemli de

Yorgunlara ateşkes ilan edilirken
 Gökyüzü tozpembe parlıyor
 Zül insancıklarla dolan âlem taşı
 Cesurlar koşsun zincirleriyle

Sonra gelgitli duygulara esir
 Kargaşanın içinde kaybolan kelimeler
 Yine vakitlerden dolunayken fark ettim
 Artık yalanlar yazmaya başlamalıyım

DEMET NEBİLİR

Almanya-Frankfurt

Aslıhan İnce

ELLERİN ÖRTTÜĞÜ GÖLGELER

başını çevir göklere
 suskun bir salise
 asil bir keder
 dağların ardını da dolanır gelirler
 kırk yolcusu
 kırk satıhta bekler
 kader, körpecik elleri siler
 orta yerinde ömrün
 canı canana söyler
 bozgundur sonra ikindiler
 zoru başa eklenenler
 usul usul kenarları gezenler
 sözü ehle söyleyenler
 inatçıdır haklının güneşi
 nehirler ve saatler,
 daima zıddına sükün eyler
 eksiktir kulun dileği
 kıymeti kadrin ardına gizler
 tel tel kopar saniyeler nakıştan
 sondur bağlar bozumu baştan
 sızlanır ekili arzular tohumu
 gölgesi bükülür incecik hevesten
 devrilir zulmün ve sabrın elleri
 zaman mabedine tortusu kalır içten

ASLIHAN İNCE

Almanya - Hamburg

Tuana Yüksel**KALAN**

Ne sözden sızan ne anlama sığan
Ruhu kavrayan, vakitli vakitsiz
Tan henüz ağarmadan
Yer göğ'e karışmadan
Mehtabın soyundan, aslolan
Senden sana eksilerek

Solmak ve solumak arası
Bir rebabın makam-ı mateminde
Halis bakışlarda susturulamayan
Sensiz senden sana kalan

O vakit gel
Eğer kalmadıysa burada zaman
Gel, göçelim gidelim mihman

Zeynep Zuhâl Kılınç**TOZ BULUTLARI**

Toz bulutları kapladı her yanı,
görüyor musun?
Ne kadar da kirlendik,
gönlümüzün göğü görünmüyor artık

Birbirimize dokunmak için
çok yakınız oysa,
ama bir ruh mesafesi var ki
hislerimizi hissetmiyoruz dokunsak da

İçimizde biriken dünya sevgisi,
ebediyetin izlerini
kaybettirdi bize ve gerçekliği;
merhamet ve adaleti, şefkat ve sevgiyi

Gözlerimize kaçan yıkıcı ihtiraslar,
toprağa dönük yüzlerimizi
umutsuzluğa boyarken,
kalplerimiz yaşamaktan yoruldu

Yeni bir çığır açılır mı,
kirlerden kalplerimiz ve
yüzlerimiz...
yeniden arınır mı?

Merve Fatma Ören**UFUKLARIN AHVALİ**

Bir bir örülüydü günler
gündüz içinde akşam, akşam içinde sabah
iki ses seyrimdi her an
orada, durduğum her basamakta

Ne had ister şehri şiire getirmek
dolaşmadan sûretinde kırk intiba
asırları bulmadıkça ne divan sunar ne kıta

Bir seyir yarışı bu
yokuşlar çıkıyor, bulutlar iniyor, soluyor kadrajlar
gözler gözler arkasında, gözler göklere mağlup

“Bir zamanlar burada durup”
diye anlatmaya başlıyor çıkagelen bir ahval
“Taneleri tek tek taşıyanı bilmezsin.” diyor
“Kokusunu almadıysan dört devrin,
pencerenden sızmadıysa onun nefesi,
görmediysen eğer kanadından toprağa düşeni,
anlayamazsın ne söyleyeni
ne de ufukların ahvalini.”

Mihriban Harbi

ÜZERE

Sona ermesi gerekenler ve toprak
İmzalanan antlaşma
Direniyor boynunu eğmekte
Haddini aşan yasaya

Can borcu var
Rahimde eğilmeyi öğretene
Doğrulmayı emredene
Zinde soluğunu israf edeni
Alemlere soluk edene

Korkmuyor

Manidarların ardında durandan
Ve üstünde
Ve yanında
Manayı yaratandan

Kuramıyor köprüsünü
İki kaş arasının ağırlığından

Bir nebze, ah keşke!
Bir nebze duysa
Ama azaları yoksun
Işık ve karanlıktan

Bekliyor toprak
Sona ermesi gerekenleri
Saniyelerle savaşıyor
Yoksun azaları

Bekliyor

Ve artık haberdar
Köprüsünün zeminini
Yelteniyor hazırlamaya
Bir nebze, ah keşke!
Ne taş ne tuğla.

Ve ne de soluk.
Beşer,
Yoktan var
Varlıktan yok.

MİHRİBAN HARBİ

Almanya - Stuttgart

Edebiyatın Yoldaşı:

Sinema

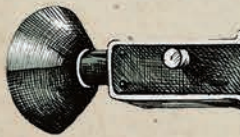
Sena Şeker

Yazılı sayfalarda başlayan anlatı yolculuğu, beyaz perdede görsel ve işitsel bir senfoniye dönüşerek izleyicide yeni katmanlar açar. Yazarın zihninden yönetmenin vizyonuna uzanan bu etkileşim, edebiyat ile sinema arasında güçlü ve karşılıklı bir ilişki kurar. Sinema edebî metinlerdeki soyut imgeler somutlaştırarak kelimelerin çağrışımlarını sahneler, karakterlere ve diyaloglara dönüştürür ve izleyiciye çok boyutlu bir deneyim sunar. Böylece seyircinin, metinlerdeki saklı anlamları yeni bir boyutta keşfetmesini sağlar. Her film bir edebî metnin yeniden yorumlanmasıdır; her edebî eser de beyaz perdenin sınırsız ifade gücünde yeniden hayat bulma potansiyelini taşır.

Özellikle bireyin içsel dönüşümünü merkeze alan anlatılar, edebiyat ve sinemanın iyileştirici ve dönüştürücü gücünü daha görünür kılar. Yerdeki Yıldızlar (Taare Zameen Par) bu kesişimin dokunaklı örneklerinden biridir. Aamir Khan'ın hem yönetip hem de başrolünde yer aldığı yapım, edebiyatın ve sanatın bir çocuğun dünyasında nasıl bir iyileşme aracı hâline geldiğini etkileyici bir biçimde ortaya koyuyor. Film, disleksi nedeniyle yanlış anlaşılan ve dışlanan bir çocuğun (Ishaan) hikâyesi üzerinden eğitim sisteminin bireysel farklılıklara karşı nasıl duyarsızlaştığını anlatıyor. Bununla birlikte "Her çocuk mutlaka farklıdır." önermesiyle alternatif bir bakış açısı da sunuyor. Bu farkı görebilmek,

görebilmek, anlamak ve ona göre bir yaklaşım geliştirmek gerektiğinin altını çiziyor. Çocuğun dünyasındaki karmaşa ve yalnızlık, öğretmenin sunduğu edebiyat, sanat ve hikâye anlatıcılığı sayesinde çözülmeye başlıyor. Edebiyatın iyileştirici gücü, film boyunca öğretmenin okuduğu hikâyeler, şiirler ve sanatsal ifadeler aracılığıyla somutlaşıyor; kelimelerin sıcaklığı ve hayal gücünün özgürleştirici etkisiyle çocuk, kendi değerini keşfediyor. Böylelikle edebiyat sadece sözcüklerin değil, aynı zamanda umudun, empatinin ve şifanın da aracı hâline geliyor.

Film aynı zamanda izleyicinin kendi zihin haritasını yeniden çizmesine neden olan güçlü bir yüzleşme aracıdır. Görünmeyeni görünür kıldıkça izleyicinin odağını kendi yargılarına, alışkanlıklarına ve sessizce benimsediği normlara çevirir. Ishaan'ın maruz kaldığı yanlış anlaşılımlar ve dışlanmışlık, izleyicide bir iç sızıya, ardından da derin bir farkındalığa dönüşür. Çünkü anlatılan yalnızca bir çocuğun hikâyesi değildir; toplumun başarıyı tek biçime indirgediği, farklılıkları görmezden geldiği, sessiz çığlıkları bastırdığı bir sistemin hikâyesidir. İşte tam bu noktada sanat, yalnızca bir anlatı olmaktan çıkıp bir aynaya dönüşüyor. Seyirci bu aynada kendi tutumlarını, bakış açılarını, çocuklara ve "başarısız" addedilen bireylere dair inançlarını görmeye başlar. Ayrıca sadece çocuğun değil çevresindeki yetişkinlerin, öğretmenlerin, hatta kendi içindeki ön kabullerin de dönüşümüne tanıklık eder. Bu sayede top-

lumun farklılıkla kurduğu mesafeyi, başarıyı nasıl dar ve tek bir biçime indirgediğini sorgulamak mümkün olur. Empati duygusunu harekete geçirerek farklı öğrenme biçimlerine, çocukların duygusal ihtiyaçlarına ve bireysel farklılıklara karşı daha duyarlı bir yaklaşımı besler. Bu sayede toplumsal sağaltıma katkıda bulunulur; çünkü izleyiciye yalnızca bir sorunu göstermekle kalmaz, aynı zamanda çözümün şefkatte, anlamaya çalışmakta ve farklılıkları kabul etmekte yattığını hissettirir. Böylelikle yalnızca çocuklara değil, yetişkinlere ve tüm topluma da ışık tutarak daha kapsayıcı, duyarlı ve insani bir bilinç geliştirilmesine zemin ha-

zırlar. Çünkü farkındalık kişisel bir uyanışla başlasa da kolektif bilinçle derinlik kazanır. İzleyiciyi yalnızca düşündürmekle kalmaz, dönüştürür.

Anlatı sona erdiğinde geride kalan yalnızca bir hikâye değil, izleyicinin içinde filizlenen yeni bir okuma biçimidir. Daha dikkatli, daha duyarlı, daha insanca. Bu bağlamda sanat, edebiyatla iç içe geçerek esas gücünü açığa çıkarır: Kendi dışındaki bir yaşamı duyumsayabilme yetisi kazandırmak. Ve belki de en önemlisi, o yaşamın değerini geç kalmadan fark edebilme imkânı sunmak.

"Aramızda dünyaya herkesten farklı bakabildiği için dünyayı değiştiren cevherler var. Düşünce yapıları eşsiz ama onları herkes anlayamıyor."

ÖZEL BÖLÜM

YTB’NİN 15. YILI

HAZIRLAYANLAR:

YAVUZ COŞKUN

BETÜL BENAN ARSLANOĞLU

HALİL İBRAHİM ÜSTÜNDAĞ

AYLİN YILMAZ

EMİNE BOSTANCI

ÖMER AYDIN

KÜBRA TÜRKYILMAZ

BURHAN GÜVEN

MAKBULE NUR COŞKUN

TAMER BARIŞ ÜLGER

DUYGU ER QULİCHİNİ

YTB'nin 15. kuruluş yılına ithafen hazırlanan bu özel bölüm kapsamında diaspora mensubu, çeşitli alanlarda uzmanlaşmış değerli isimlerle gerçekleştirilen söyleşiler aracılığıyla YTB ile tanışma hikâyelerine, Türkiye'nin YTB ile Avrupa özelinde yürüttüğü kültür, bilim, sanat, edebiyat ve dil eksenindeki çalışmalar hakkındaki düşünce ve önerilere yer verilmiştir.

YAVUZ COŞKUN-FRANSA

1. Kendinizi tanıtır mısınız?

Ben Yavuz Coşkun, 1995 yılında Erzurum'un Oltu ilçesinde doğdum. İlkokul eğitimimi memleketimde tamamladıktan sonra, on bir yaşında ailemle birlikte Fransa'ya göç ettim. Yeni bir dil, yeni bir kültür ve yeni arkadaşlıklarla örülü zorlu bir adaptasyon süreci sonrası çocukluk hayalim olan mesleği icra etmek için lise sonrasında tıp fakültesine başladım. Ancak üniversitenin ilk yıllarında, akademik hedeflerimin yanında bambaşka bir yolculuğa, kimlik arayışına çıktım. Bir yandan hayalimdeki mesleği en iyi şekilde icra edebilmek için çalışırken, diğer yandan göçmen bir genç olarak ait olduğum toplumun sorunlarını daha yakından görmeye başladım.

Bu süreçte, Fransa'daki Türk üniversite topluluklarında ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarında aktif rol aldım. Akademik gelişimimi sürdürürken öz kimliğimi koruma amacıyla üniversite, lise ve ortaokul öğrencilerine yönelik okul destek projeleri, mesleki yönlendirme platformları ve ailelere yönelik bilgilendirme faaliyetlerinde yer aldım. Bu süreçte YTB ve Gençlik ve Spor Bakanlığı programlarına katılarak topluma katkı sağlama fırsatı buldum.

2022'de tıp fakültesini tamamlayarak aile hekimliği ihtisasına başladım. 2024'den bu yana farklı bölgelerde hekim olarak görev yapıyorum. Aynı zamanda otuzdan fazla ülkeye seyahat ediyor, insani yardım projeleri kapsamında Afrika ve Asya'da bulunan gönül coğrafyamıza yönelik faaliyetlere ve eğitim programlarına katkı sunmaya çalışıyorum.

2. Diasporada yaşayan birisi olarak YTB'yle nasıl tanıştınız?

Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) ile üniversite yıllarımda tanıştım. Tıp fakültesine adım attığım ilk dönemde, yoğun akademik tempoya rağmen kendime bir sosyal çevre oluşturma çabasıdaydım. Üniversitenin sunduğu entelektüel ortam, kişisel gelişimime katkı sağlasa da bazı zorlukları da beraberinde getiriyordu. Farklı bir şehirde, bambaşka kültürel dinamikler içinde yeni bir düzene alışmak, özellikle tıp fakültesinin ağır öğrenim sürecinde, sandığımdan daha çetin bir mücadeleye dönüştü. Kültürel farklılıklar, çevremdeki öğrencilerin yaşam tarzları ve akademik rekabet sosyal uyumu zorlaştırıyor, zaman zaman derin bir aidiyetsizlik hissine kapılmama neden oluyordu.

Bu süreçte, bilimsel ve zihinsel gelişimim hızla ilerlerken Türkiye ve Türkçeyle olan bağlarımın giderek incelendiğini fark ettim. Katıldığım öğrenci toplulukları, entelektüel etkinlikler ve akademik seminerler gelişimime katkı sağlasa da kimlik arayışı açısından hâlâ eksik hissediyordum. Âdeta geniş bir ilim akarsuyunda yol alıyordum. Fakat bu akarsu beni, nereye varacağını bilmediğim bir yöne sürüklüyordu. Özellikle benim gibi göçmen gençlerin yaşadığı kimlik bunalımları ve sosyal zorlukları yakından gözlemledikçe bu alanda daha aktif olma isteğim güçlendi.

Tam da bu noktada, "Genç Liderler" programına başvurdum. Sanırım bu program, kimlik arayışında dönüm noktası oldu. Kendi kültürel köklerimi yeniden keşfetme, topluma daha bilinçli bir şekilde katkı sunma ve kendimi tanıma yolculuğuma yön veren en büyük etkenlerden biri hâline geldi.

Daha sonra, "Türkiye Stajları" kapsamında çeşitli kurumlarda gözlem yaparak hem mesleki hem de kültürel gelişimime katkı sağladım. Kazandığım birikimleri aktarmak adına öğrenci kuruluşlarında aktif rol üstlendim, gençleri Türkiye ve Türkçe ile yeniden buluşturacak projelerde yer aldım. Hem YTB'nin hem de yerel yönetimlerin desteklediği projelere başvurarak göçmen gençlerin aidiyet duygusunu güçlendirmeye yönelik çalışmalar yürüttüm.

Zamanla, bireysel çabalarım yerini daha büyük bir toplumsal sorumluluk bilincine bıraktı. Artık yalnızca kendim için değil, içinde bulunduğum topluluk için de çalışıyordum. Katıldığım uluslararası etkinlikler, projelendirme süreçleri ve gönül coğrafyamızda gerçekleştirilen programlar, bana kim olduğumu ve kim

olmak istediğimi net bir şekilde gösterdi. O bilinmezliğe sürüklenen akarsu, artık beni doğru yöne taşıyordu. Şimdi, kimliğimi ve hedeflerimi sağlam temellere oturarak geleceğe daha bilinçli adımlarla ilerlemeye gayret ediyorum.

3. Çok dilli ve çok kültürlü olmak nasıl bir duygu?

Çift dilli ve çok kültürlü bir ortamda bulunmak benim ve benim gibi çok dilli ve çok kültürlü gençlerin farklı bakış açıları kazanmasına, empati yeteneklerinin gelişmesine ve küresel bir perspektif edinmelerine olanak tanıdığına inanıyorum. Çok dilli gençler için bu deneyim, empati yeteneğimizi güçlendiren, bakış açımızı genişleten ve bizi küresel bir bilince taşıyan eşsiz bir fırsat sunuyor.

Bu deneyim bazen aynı anda iki kitap okuyormuş, iki farklı yemeğin tadını çıkarıyormuş ya da aynı anda iki ayrı fotoğraf karesi çekiyormuş gibi hissettiriyor insana. Her biri kendi içinde ayrı bir anlam, ayrı bir tat barındırıyor ancak bir araya geldiklerinde insanın kimliğini şekillendiren özel bir mozaik oluşturuyor.

İki kültür arasında köprü kurabilmek, tıpkı bir zihinsel mekanizmanın işleyişi gibi, iletişimde derinlik kazandırırken bizleri de daha özgün ve güçlü kılıyor. Hem Türkiye hem de yaşadığımız Fransa ve Avrupa toplumları açısından bu çift yönlü kimlik yalnızca bireysel bir kazanım değil aynı zamanda toplumsal bir zenginlik. Çünkü farklı dünyaları anlamak ve onları birbirine bağlamak, toplumsal serüvende yeni bakış açıları sunmanın en güçlü yollarından birisi.

Şunu belirtmem gerekir ki bu zenginliği taşıyan bireylerin bunun farkında olması, bu bilinç ve öz güvenle hareket etmesi, topluma yön vermesi ve kültürel etkileşimi güçlü kılması Türk toplumu adına büyük bir kazanım olacaktır. Çünkü iki dünyanın mirasını taşıyan bireyler, geleceği inşa eden en sağlam köprülerdir.

4. Yurt dışında doğan / yaşayan biri olarak “aidiyet” kavramı sizin için ne ifade ediyor?

Aidiyet, özellikle memleketinden uzakta yaşayan bizler için, durmaksızın süren bir arayışa dönüşüyor. Bu arayış hem kimliğimizi bulma hem de özgürlüğümüzü inşa etme çabasını barındırıyor. Çocukluktan beri içimizde hissettiğimiz “doğru yerde olma” ihtiyacı, kişiliğimizin ve karakterimizin şekillenmesinde büyük bir rol oynuyor. Yurt dışında büyüyen bireyler olarak bizler, özellikle okullarda ve aile dışı ortamlarda,

uyum sağlamakta zorlandığımızda dışlanma korkusunu iliklerimize kadar hissediyoruz. Bu korku da bizi kaçınılmaz bir kimlik arayışına sürüklüyor.

Kimliğimizi inşa edebilmemiz için, içinde bulunduğumuz toplumun fikirlerini benimsemenin ötesinde, kendimizi öz güvenle ifade edebileceğimiz ve toplumla birlikte hareket edebileceğimiz bir ortam yaratmamız gerekiyor. Avrupa’da yetişen genç nesiller için toplumsal aidiyet yalnızca bir tercih değil, aynı zamanda bir ihtiyaç. Zira birey olarak kendi kimliğimizi inşa etsek de bu kimliği anlamlandıran ve çerçeveleyen şey, içinde var olduğumuz toplumsal bağlamdır.

Aidiyet, yalnızca bir yere bir gruba ait olmakla sınırlı değildir; aynı zamanda, o aidiyeti hissettiğimiz insanlara, değerlere ve fikirlere inanmayı da gerektirir. Bu inanç, ortak bir kimliğin ve temsiliyetin doğmasını sağlıyor. Dolayısıyla aidiyetin özü; farklılıkları içinde barındıran ama birlikteliği mümkün kılan inanç, kimlik ihtiyacı ve temsiliyet duygusudur.

Benim için aidiyet, zaman içinde inşa edilen bir süreçti. Kendimi huzurlu hissettiğim, içtenlikle var olabildiğim bir sosyal çevre oluşturmak yıllarımı aldı. Gençlikten olgunluğa geçiş sürecimde, aidiyetin yalnızca bir his olmadığını, aynı zamanda çaba gerektiren bir inşa süreci olduğunu fark ettim. Üniversite yıllarımda kendimi sürekli aradım, arandım, buldum, bulundum; konuştum, dinledim ve nihayetinde bir çerçeveye sığabildiğimi, bir topluluğa ait olabildiğimi gördüm. Tıpkı bir ressamın her detayını özenle çizdiği ve perspektifini kendi önceliklerine göre ayarladığı bir tablo gibi... Aidiyet, insanın kendi elleriyle şekillendirdiği bir eserdir.

Örnek vermek gerekirse, katıldığım programlarda gözlemlediğim kadarıyla gençlerimiz, aynı aidiyet çerçevesinde bulunduklarında kendilerini daha rahat ifade edebiliyor, daha düzgün düşünebiliyor, düşündürebiliyor ve özgürce fikir üretebiliyorlar. Garip gelebilir fakat insanın aidiyet hissettiği bir ortamda yaptığı mizah daha samimi, ürettiği sanat daha güçlü, ortaya koyduğu edebiyat daha derinlikli oluyor. Bu duyguyu hissettiğimizde, ortamın dinamizmine uyum sağlayarak motivasyonumuz, ilhamımız ve ufkumuz genişliyor.

Bu noktada, YTB’nin gençlere sunduğu atmosferin ne denli önemli olduğunu söylemek gerekir. Katıldığımız etkinliklerde hep aynı sinerji ruhunu hissediyoruz.

Farklı görüşler ve beklentiler olsa da neredeyse herkesin ortak bir aidiyet duygusunu paylaştığını görmek mümkün.

Sonuç olarak, bu aidiyet duygusu yalnızca bireysel varlığımızı değil toplumsal durumumuzu da şekillendiriyor. Gündelik hayatta, insan ilişkilerinde, mesleki ve sosyal alanlarda bu ortak aidiyet bilinciyle hareket ediyoruz. Bu üst bakış açısının bizlere hem bireysel hem de toplumsal başarıyı getirmesi umuduyla...

5. Son 15 yıldır, Türkiye'nin YTB aracılığıyla diaspora özelinde yürüttüğü kültür, sanat, edebiyat ve dil eksenindeki faaliyetleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu faaliyetlerin diasporanın kimlik ve dil bilincine; sanat, edebiyat ve kültür ortamlarına katkıları nelerdir sizce?

Diaspora toplulukları için gerçekleştirilen faaliyetler, yalnızca anı kurtarmak değil, geleceği inşa etmek adına büyük bir kıymet taşıyor. Bu tür programlar, hızla değişen sosyolojik yapı içinde nesiller arası bağı güçlendirirken yeni kuşakların kimlik arayışına yön veren önemli mihenk taşları hâline geliyor. Göç tarihimizin 50 yılı aşan serüveninde, YTB gibi bir kurumun son 15 yılda ortaya koyduğu etkili çalışmalar, diasporamız açısından büyük bir dönüm noktası oldu.

Son yıllarda kat edilen mesafe oldukça uzun ve anlamlı. Zira her alanda birbirinden yetkin uzmanları bir araya getiren, ortak projeleri destekleyen, sivil toplum kuruluşlarının temellerini atan ve gelişimlerini sağlayan, en önemlisi de Türkçenin yaşatılmasına ve genç nesiller arasında ihya edilmesine öncülük eden kapsamlı projeler hayata geçiriliyor. "Diaspora Bizim" ve benzeri destek programları, Türkiye'nin bizlerin yanında olduğunun, köklerimizle bağımızın kopmadığının bir sembolü niteliğinde.

Bu programların yalnızca kişisel gelişim veya tarih bilinci kazandırmakla kalmayıp farklı disiplinlerde eğitim alan katılımcıların bilgi ve birikimlerini paylaşabilecekleri, birbirlerine ilham kaynağı olabilecekleri verimli bir ortam oluşturduğunu düşünüyorum. Kültür, sanat ve edebiyat alanında düzenlenen etkinlikler, Avrupa'daki Türk gençleri için özgün bir kültürel kimlik inşasına katkı sağlıyor.

Bugün, diaspora edebiyatı ve sanatı, memleket ile gurbet arasında yeni bir sentez yaratıyor. Kendi özgün hikâyesini yazan, kendi sanat dilini oluşturan, kendi

kültürel mirasını geleceğe taşıyan bir anlayış gelişmekte. Bu da yalnızca bir bireysel kimlik inşası değil, aynı zamanda diasporanın kolektif hafızasının ve temsiliyet serüveninin bir yansımasıdır.

6. Diasporadaki gençlerin eğitimi hakkında düşünceleriniz nelerdir? YTB'nin bu konudaki faaliyetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Üniversite yıllarımın başlarında, gençlerimizin yükseköğrenime yeterince yönelmediğini düşünerek karamsarlığa kapılıyordum. Özellikle Fransa'da lise bitirme sınavlarında göçmen topluluklar arasında en düşük başarı oranına sahip grubun bizler olduğunu gösteren veriler, geleceğe dair endişelerimi artırıyor. Çevremde üniversiteye devam eden gençlerin sayısı oldukça azdı ve bu gözlemimi destekleyen araştırmalar da yayımlanmaya başlamıştı.

Ancak bu karamsarlık, YTB'nin programları sayesinde yerini umuda bıraktı. Katıldığım faaliyetler, yalnız olmadığımı ve bu durumu değiştirebileceğimizi gösterdi. **Aynı hedeflere ulaşmak için çaba sarf eden dostlar edinmek, destek ve teşvik programlarının ne kadar gerekli olduğunu bir kez daha ortaya koydu. YTB'nin sunduğu imkânlar sayesinde hem akademik başarılarımızı artırdık hem de kültürel bağlarımızı güçlendirdik.**

Son on yılda bu alanda büyük bir dönüşüm yaşandı. Özellikle bilim, teknoloji ve sosyal bilimler gibi alanlarda kendini kanıtlayan, uluslararası düzeyde uzmanlaşan akademisyenler, bilim insanları ve ka-naat önderleri yetişti. YTB'nin sağladığı destekle bu uzmanlar arasında güçlü bir ağ oluşturuluyor, ortak çalışmalar yürütülüyor ve yeni nesillere yönelik rehberlik hizmetleri sunuluyor.

Artık diaspora gençleri, akıl danışabilecekleri mentorlara ve örnek alabilecekleri başarılı büyüklerine kolaylıkla ulaşabiliyor. Üniversite yıllarımda hissettiğim karamsarlık, bugün yerini gurur ve umut dolu bir bakış açısına bıraktı. Geleceğe dair artık çok daha iyimserim çünkü biliyorum ki bu dönüşüm, sadece bireysel değil kolektif bir başarı hikâyesine dönüşmekte.

7. Son olarak Telve okurlarına ne söylemek istersiniz?

Telve okurlarına, kültürel miraslarını koruyarak yaşadıkları toplumlarda aktif ve üretken bireyler olmalarını; dil, sanat ve edebiyat gibi alanlarda kendilerini

geliştirmeye devam etmelerini tavsiye ederim. Bulduğumuz ülkelerde köklerimizden kopmadan varlık göstermek hem kimliğimizi muhafaza etmek hem de içinde yaşadığımız topluma değer katmak adına büyük bir rol oynamaktayız.

Ayrıca YTB gibi kurumların sunduğu fırsatları değerlendirmek yalnızca bireysel gelişimimize değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmamıza da katkı sağlıyor. Hedeflerimizi doğru belirleyip aynı vizyonu paylaşan insanlarla birlikte hareket edersek geleceğe umutla bakabiliriz. Bizler büyük bir medeniyetin temsilcileri olarak bu mirası daha güçlü bir şekilde tanıtabilir, geliştirebilir ve sahiplenebiliriz.

“Yarın, elbet bizim, elbet bizimdir!”

Gün doğmuş, gün batmış, ebed bizimdir!”

— Necip Fazıl Kısakürek

Son olarak şahsım ve Türk diasporası gençleri adına, YTB’ye ve devletimize sundukları destek ve hizmetlerden dolayı en içten teşekkürlerimi iletmek istiyorum. Nice başarı ve umut dolu 15 yıllara...

BETÜL BENAN ARSLANOĞLU-ALMANYA

1. Kendinizi tanıtır mısınız?

İsmim Betül Benan Arslanoğlu, Almanya’nın Hannover şehrinde doğdum, büyüdüm. Ekonomi lisansımı tamamladıktan sonra hayalimdeki grafik tasarım bölümünü okudum. Üniversite boyunca serbest tasarımcı ve illüstrasyon sanatçısı olarak çeşitli projeler üzerinde çalıştım. Şimdilerde bir yandan Alman devlet kurumunda proje asistanı olarak çalışıp diğer yandan serbest tasarımcı ve çizir olarak devam ediyorum.

Çocuk kitapları, çeşitli tasarım projeleri üzerinde çalışıp sanat atölyeleri düzenliyorum.

2. Diasporada yaşayan birisi olarak YTB’yle nasıl tanıştınız?

2017 senesinde ekonomi bölümü ikinci sınıftaydım, tevafuken sosyal medya üzerinden “Türkiye Stajları” adlı programın ilanına rastladım. Başvurum kabul edildi ve dört hafta boyunca dünyanın her yanından gelen başarılı Türk üniversite öğrencileriyle Ankara’da staj programına katıldım. Ömrümüz boyunca unutmayacağımız güzel anılar ve hâlâ özenle devam ettirdiğimiz kıymetli dostluklarımız oldu. İlk defa bu programda yalnız olmadığımı, benzer zorluklarla yetişen birçok Türk gencinin olduğunu, birbirimize ilham ve destek olabileceğimizi hissettim. Dilimizin, kültürümüzün ve özümüzün nerede olursak olalım bizi birbirimize bağladığını fark etmeme ve bu bağla- rın anlam ve önemini idrak etmeme vesile oldu.

3. Çok dilli ve çift kültürlü olmak nasıl bir duygu?

Açıkçası çok dilli ve çift kültürlü olmak insana bir zenginlik hissi veriyor. Farklı dillerin, farklı düşünme biçimlerinin ve kültürlerin iç içe geçtiği bir ortamda büyümek, bana geniş bir bakış açısı kazandırdı. **Bir- den fazla dile hâkim olmak, her biriyle ayrı bir bağ kurmak benim için sadece iletişim aracı değil, aynı zamanda kimliğimin bir parçası.** Bunlarla birlikte bir de ödediğimiz bir bedel var tabii, Miriam Adeney’in ifade ettiği gibi: “Bir daha asla tamamen evinizde olmayacaksınız, çünkü kalbinizin bir parçası her zaman başka bir yerde olacak. Bu, insanları birden fazla yerde sevmenin ve tanımanın zenginliği için ödediğiniz bedeldir.”

4. Yurt dışında doğan / yaşayan birisi olarak “aidiyet” kavramı sizin için ne ifade ediyor?

Aidiyet benim için tek katmandan oluşan sabit bir his değil, aksine farklı yönleri, derinlikleri olan bir bağ. Müslüman olarak Müslüman topluma, Türk olarak Türk toplumuna, aileme, inancıma ve parçası olduğum tüm topluluklara aidiyet hissediyorum. Her biri bana bir bakış açısı, bir çerçeve kazandırıyor; değerlerimi, sorumluluklarımı şekillendiriyor ve bana kim olduğumu hatırlatıyor. Ancak aidiyetin kendiliğinden var olan bir şey olmadığını, bu bağları güçlendirmek için çaba göstermem gerektiğini de biliyorum. Bir

tohumun büyüyüp kök salması gibi, aidiyet de emek isteyen bir süreç.

Diğer yandan, aidiyet sadece benim inşa ettiğim bir şey değil; aynı zamanda bana her daim eşlik eden, beni besleyen bir kök. Nerede olursam olayım içimde taşıdığım bir his. Ayaklarımı sağlam bastığım, güven duyduğum temel. Bazen içimde bir yuva gibi, bazen de rüzgârla savrulmayan bir ağaç gibi. Hem sabit hem de esnek, hem çaba isteyen hem de kendiliğinden var olan bir duygu.

5. Son 15 yıldır, Türkiye'nin YTB aracılığıyla diaspora özelinde yürüttüğü kültür, sanat, edebiyat ve dil eksenindeki faaliyetleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu faaliyetlerin, diasporanın kimlik ve dil bilincine; sanat, edebiyat ve kültür ortamlarına katkıları nelerdir sizce?

YTB sayesinde yurt dışındaki Türk toplumu olarak birbirimize daha da yaklaştık. Kültürel mirasımıza sahip çıkmamız, kimliğimizi daha güçlü hissetmemiz için büyük bir vesile oldu. Özellikle gençler için büyük bir motivasyon kaynağı olurken onların kimliklerini sahiplenmelerine, köklerinden kopmadan yaşadıkları toplumlarda kendilerini ifade edebilmelerine önemli katkılar sundu.

YTB'nin sunduğu programlar sayesinde gençlerin Türkçeye olan ilgisi ve bilinci arttı. Bir araya geldikçe dilimize sahip çıkmanın, onu özenle geliştirmenin ne kadar önemli olduğunu daha iyi anladık. Gayretimiz arttı, birbirimize olan bağlarımız güçlendi ve aidiyet duygumuz pekişti. Ayrıca YTB sayesinde mesafeleri aştık, dünyanın dört bir yanındaki Türk diasporasıyla iletişimdeyiz artık ve birbirimize her yönden ilham ve destek oluyoruz. YTB'nin faaliyetleri sayesinde bizler, Türk diasporasının unutulmadığını, aksine ayrı bir özen gösterildiğini hissettik.

YTB'nin farklı program ve etkinliklerine katılma fırsatım oldu ve her biri kişisel gelişime, kariyerime olumlu etki etti. Bu organizasyonlar, bizlere yalnızca kültürel bağlarımızı güçlendirme fırsatı sunmakla kalmadı, aynı zamanda kendimizi geliştirme, sanata ve edebiyata daha fazla yönelme imkânı da tanıdı.

Elbette bir sanatçı olarak sanat alanında yapılan çalışmaları daha büyük bir ilgiyle takip ediyorum ve takdirle karşılıyorum. Dilerim ki bu alanda projeler ve destekler daha da artar. Kültür, sanat ve edebiyat

kimlik bilincinin en güçlü taşıyıcılarından biridir ve bu alanlarda yapılan her çalışma diasporanın geleceği için büyük bir anlam taşımaktadır.

6. Diasporadaki gençlerin eğitimi hakkındaki düşünceleriniz nedir? YTB'nin bu konudaki faaliyetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Diasporadaki gençlerin eğitime dair gelişmeleri sevinçle takip ediyorum. Özellikle yeteneklerini keşfetmek ve geliştirmek isteyen çocukların, aileleri tarafından daha bilinçli bir şekilde desteklenmesi beni mutlu ediyor. Velilerin çocuklarını yatkın oldukları alanlarda en iyi şekilde yönlendirmek için eğitim ve çalışmalarım hakkında bilgi almak istemeleri ve onlara yardımcı olabilmek büyük bir mutluluk kaynağı.

Sanat eğitimi alan göçmen aile çocuklarının sayısının artması, velilerin bu bölümlere daha olumlu bakmaya başlaması da dikkat çekici bir gelişme. Artan ilgiyle birlikte sanat alanında sunulan eğitim imkânlarının çeşitlenmesini memnuniyetle gözlemliyorum. Özellikle farklı sanat dallarını deneyimleme fırsatı sunan atölyelere olan ilginin artması sevindirici. Geleneksel İslam sanatları da en çok ilgi gören alanlardan biri hâline geldi. Ancak bu alandaki eğitmen sayısının mevcut talebi karşılamadığını düşünüyorum. Bu yüzden gelecekte sanat eğitimiyle ilgili daha fazla çalışmanın hayata geçirilmesini ve gençlere daha geniş imkânlar sunulmasını diliyorum.

7. Son olarak Telve okurlarına ne söylemek istersiniz?

Bir fincan kahvenin telvesi gibi duygularımız, düşüncelerimiz, kelimelerimiz ve fikirlerimiz de zamanla dibe çöker ve en yoğun hâline ulaşır. Okuduklarımız, gördüklerimiz, hissettiklerimiz içimizde birikir ve bizi şekillendirir. Gördüğümüz her rengi, duyduğumuz her sesi, hissettiğimiz her duyguyu içimizde özenle biriktirelim. Bir gün ihtiyacımız olduğunda, onlar bize rehber ve yoldaş olacak, özellikle de elimize bir kalem ya da bir fırça aldığımızda.

HALİL İBRAHİM ÜSTÜNDAĞ-FRANSA

1. Kendinizi tanıtır mısınız?

Adım Halil İbrahim Üstündağ, kırk beş yaşındayım. Fransa'nın Lyon şehrinde doğdum ve büyüdüm. Hemşire olarak çalışıyorum. Kitap okumayı çok seviyorum ve tiyatroyla on sekiz yaşında tanıştım. O günden beri tiyatro hayatımın vazgeçilmez bir parçası oldu. 2001 yılında bir Fransız radyosunda "KebabShow" adlı Türkçe bir program sunuyordum. Bir gün, dinleyicilere bir tiyatro grubu kurmak istediğimi duyurdum. On dört dinleyici bu çağrıma olumlu yanıt verdi ve böylece *KebabShow Tiyatro Topluluğu* doğdu. Bu topluluk, bugüne kadar varlığını sürdürdü. Tiyatroyu hem okuyarak hem de çok izleyerek öğrendim ve şimdi bu birikimimi başkalarına aktarıyorum.

2. Diasporada yaşayan birisi olarak YTB'yle nasıl tanıştınız?

YTB ile 2015 yılında tanıştım. Fransa'daki Türklerin sesi olarak 2011'de Radio MİT (Radyo Made In Turkey)'i kurmuştuk. Ancak maddi ve manevi desteğe ihtiyacımız vardı. Tam da bu noktada YTB bir cankur-taran gibi yetişti. Eğer onlar olmasaydı sanırım 9 yıl boyunca yayında kalmayı başaramazdık.

3. Çok dilli ve çift kültürlü olmak nasıl bir duygu?

Çok dilli ve çift kültürlü olmak, bence büyük bir zenginlik ve ayrıcalık. "Bir lisan, bir insan." deriz ya, gerçekten de öyle. Ne kadar çok dil bilerseniz, dünyaya o kadar geniş bir pencereden bakabilirsiniz. Benim için ana dilim Fransızca, yuva dilim ise Türkçe. Bu iki dili ve kültürü bir arada yaşamak bana iki farklı dünyanın

kapılarını açtı. Birini seçip diğerini itemezsiniz, ikisini de kabul edip benimsediğinizde her iki tarafın da zenginliklerini keşfedebilirsiniz. Bu bana hem derin bir aidiyet duygusu hem de evrensel bir bakış açısı kazandırdı. Tabii bu süreç, dilleri sürekli geliştirmeyi ve kültürleri anlamayı gerektiriyor. Ama emin olun, bu çaba size paha biçilmez bir hazine sunuyor.

4. Yurt dışında doğan / yaşayan birisi olarak "aidiyet" kavramı sizin için ne ifade ediyor?

Benim için aidiyet kavramı, gerçekten sık sık sorguladığım ve üzerine düşündüğüm bir konu. Birden fazla kültüre bağlı hissediyorum evet ve bu durum hem büyük bir zenginlik hem de zaman zaman bir meydan okuma olabiliyor. Türkiye'de yaşayan insanlar gibi hissedemiyorum çünkü Fransa'da büyüdüm ve eğitimimi burada aldım. Ancak aynı zamanda kendimi tamamen Fransız gibi de hissedemiyorum çünkü Türk kültürü benim kimliğimin ayrılmaz bir parçası. Bu ikili kültürel kimlik ve yaşadığım içsel çatışma, kendimi tek bir kültürle sınırlı hissetmektense iki kültür arasında sürekli bir köprü kurmam gerektiğini hissettiriyor.

5. Son 15 yıldır, Türkiye'nin YTB aracılığıyla diaspora özelinde yürüttüğü, kültür, sanat, edebiyat ve dil eksenindeki faaliyetleri nasıl değerlendiriyor-sunuz? Bu faaliyetlerin diasporanın kimlik ve dil bilincine; sanat, edebiyat ve kültür ortamlarına katkıları nelerdir sizce?

Son 15 yıldır YTB'nin diaspora özelinde yürüttüğü kültür, sanat, edebiyat ve dil eksenli faaliyetler, Avrupalı Türkler için gerçekten büyük bir öneme sahip. YTB'yi, ana vatana ve birbirimize bağ kuran bir köprü, hatta bir can simidi olarak görüyorum. **2015'te YTB ile tanıştığımda bu kurumun sadece bir devlet kurumu olmadığını, aynı zamanda diaspora topluluklarının ihtiyaçlarına duyarlı, gençleri ve sanatçıları destekleyen bir yapı olduğunu fark ettim.** Özellikle sivil toplum kuruluşlarına proje desteği sunması ve "Genç Sanatçılar Buluşması" gibi etkinliklerle gençleri bir araya getirmesi hem kültürel hem de sosyal anlamda büyük bir boşluğu dolduruyor.

YTB'nin faaliyetleri, Avrupalı Türklerin kimlik ve dil bilincini güçlendirmekle kalmıyor, aynı zamanda sanat ve kültür alanında da önemli bir ivme kazandırıyor. Tiyatro, müzik, edebiyat gibi alanlarda yapılan çalış-

malar, Türkçenin Avrupa'da yaşatılmasına ve zenginleştirilmesine katkıda bulunuyor. Özellikle burada doğup büyüyen gençler için YTB'nin faaliyetleri, "Vatan belki uzakta ama seni unutmuyor." mesajını veriyor. Bu, gençlerin kökleriyle bağlarını korumalarını ve kendilerini hem Türk hem de Avrupalı kimlikleriyle daha güçlü bir şekilde ifade etmelerini sağlıyor.

Kültürel açıdan bakıldığında Almanya, Fransa, Hollanda gibi farklı ülkelerde yaşayan Türklerin tam olarak aynı kültüre sahip olduğunu söylemek zor. Ancak Türkçe, bu farklılıkları birleştiren ve bizi Avrupalı Türkler olarak ortak bir kimlikte buluşturan en güçlü bağ. YTB'nin dil ve kültür odaklı çalışmaları, bu ortak kimliği besliyor ve güçlendiriyor. Ayrıca, sanat ve edebiyat projeleri sayesinde, diaspora toplulukları kendi hikâyelerini anlatma ve kültürel miraslarını gelecek nesillere aktarma fırsatı buluyor.

6. Diasporadaki gençlerin eğitimi hakkında düşünceleriniz nedir? YTB'nin bu konudaki faaliyetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Fransa'da yaşayan Türk gençlerinin eğitim konusunda giderek daha fazla imkân ve kolaylığa sahip olduğunu düşünsem de ne yazık ki bu imkânları tam anlamıyla değerlendirebilenlerin sayısı hâlâ sınırlı. Özellikle Fransalı Türkler, lise diploması (baccalauréat) alanlar arasında en düşük başarı oranına sahip gruplardan biri. Bu durumun arkasında birçok faktör var, ancak bence en önemlisi ebeveynlerin eğitime yaklaşımı. Maalesef bazı ailelerde eğitim ikinci planda kalabiliyor ve çocukların akademik başarıları için gereken destek sağlanamıyor. Ayrıca Türkçenin evlerde giderek daha az konuşulması, özellikle ebeveynlerden yalnızca birinin Türk olduğu ailelerde daha belirgin bir sorun hâline geliyor. Bu durum, Türkçe okuma alışkanlığının yetersizliği ve dilin günlük hayatta aktif kullanılmamasıyla da ilişkili.

Bu sorunların çözümünde YTB'nin faaliyetleri büyük bir öneme sahip. YTB, Türkçenin yaşatılması ve gençlerin eğitimine destek olunması amacıyla çeşitli projeler yürütüyor. Özellikle Türkçe dersleri ve kültürel etkinlikler, gençlerin hem dil becerilerini geliştirmelerine hem de kökleriyle bağlarını güçlendirmelerine yardımcı oluyor. Ancak bu çalışmaların daha da yaygınlaştırılması ve derinleştirilmesi gerekiyor. Örneğin ebeveynlerin eğitim konusunda bilinçlendirilmesi için düzenli seminerler ve atölye çalışmaları düzenlenebi-

li. Ayrıca dijital platformlar üzerinden Türkçe eğitim materyallerine erişim kolaylaştırılabilir.

Sivil toplum kuruluşları da bu süreçte kritik bir rol oynuyor. Yerel sivil toplum kuruluşları, aileleri bilinçlendirme ve eğitim projelerine aktif destek verme konusunda öncü olabilir. Özellikle gençlerin motivasyonunu artırmak için mentorluk programları, eğitim bursları ve kültürel etkinlikler düzenlenmesi başarı oranlarını yükseltebilir. Ayrıca Türkçenin sadece ev içinde değil, sosyal ve kültürel hayatta da aktif kullanılmasını teşvik edecek projeler geliştirilebilir.

7. Son olarak Telve okurlarına ne söylemek istersiniz?

Telve okurlarına öncelikle şunu söylemek isterim: Kültürümüzü ve kimliğimizi yaşatmak, gelecek nesillere aktarmak hepimizin sorumluluğu. Avrupa'da yaşayan Türkler olarak iki farklı dünya arasında köprü kurma gibi benzersiz bir rolümüz var. *Telve* gibi yayınlar, bu köprüyü güçlendirerek hem kendi kültürümüzü korumamıza hem de bulunduğumuz toplumlara zenginlik katmamıza yardımcı oluyor.

Okurlara tavsiyem, kültürümüzün bir parçası olan dilimizi, müziğimizi, edebiyatımızı ve geleneklerimizi yaşatmaya devam etmeleri. Özellikle gençlerimizin bu değerleri keşfetmesi ve sahiplenmesi çok önemli.

AYLİN YILMAZ-ALMANYA

1. Kendinizi tanıtır mısınız?

Merhaba, ben Aylin Yılmaz. Güzel Sanatlar ve İspanyolca mezunuyum. Şu anda hem lisede öğretmenlik yapıyorum hem de Duisburg'daki kendi atölyemde çocuklar ve yetişkinler için resim kursları veriyorum.

Boş zamanlarımda resim yapıyor, farklı projelerde yer alıyorum ve sergilere katılıyorum.

2. Diasporada yaşayan birisi olarak YTB'yle nasıl tanıştınız?

Ben Almanya'nın Duisburg şehrinde doğup büyüdüm. Üniversite yıllarımda bir süre İstanbul ve İspanya'da yaşadım. Yurt dışında yaşamak hem kişisel olarak gelişmemi sağladı hem de bazı özlemlerimi gidermeme yardımcı oldu. YTB ile ilk olarak İstanbul'da yaşadığım dönemde tanıştım. Orada yaptığım resimleri paylaşıp, sanatsal tecrübelerimi aktardım ve aynı zamanda soru-cevap şeklinde bir etkinlik gerçekleştirdim.

3. Çok dilli ve çift kültürlü olmak nasıl bir duygu?

Türkçeyi ve Almancayı ana dilim olarak benimsedim. Yıllar içinde İspanyolca okuyarak bu dili ve kültürü daha yakından tanıma ve deneyimleme fırsatı da buldum. Çok dilli olmayı büyük bir zenginlik olarak görüyorum çünkü bana göre "Bir lisan, bir insan."dır. Her dilin kendine özgü bir melodisi ve ritmi var. Diller arasında bağ kurmak benim için sadece bir yetenek değil, aynı zamanda büyük bir zenginlik ve tarifsiz bir duygu.

4. Yurt dışında doğan / yaşayan birisi olarak "aidiyet" kavramı sizin için ne ifade ediyor?

Benim için aidiyet duygusu bu bağlamda bir çeşitlilik ve iki vatan hissidir. Bir yandan Almanya'ya ait hissediyorum, çünkü burada güçlü köklerim ve derin bağlarım var; bir yandan da Türkiye ile de güçlü bir bağım var. Bu yüzden her iki ülkeye de ait olduğumu düşünüyorum. Bu durum sürekli bir denge içinde; Almanya'dayken Türkiye'yi özlediyim, Türkiye'deyken Almanya'yı. Bu deneyimi yaşamış olmayı büyük bir ayrıcalık olarak görüyorum. Elbette birçok insanın kendini coğrafi olarak tek bir yere ait hissetme ihtiyacı duyabilir. Ancak ben kimliğimi iki ülke arasında bölünmüş gibi görmüyorum, ya da sadece belirli anlarda böyle hissediyorum diyebilirim. Zorluklar elbette var, ancak ben bu durumun sunduğu güzellikleri ve zenginlikleri görmeyi tercih ediyorum.

5. Son 15 yıldır, Türkiye'nin YTB aracılığıyla diaspora özelinde yürüttüğü kültür, sanat, edebiyat ve dil eksenindeki faaliyetleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu faaliyetlerin diasporanın kimlik ve dil bilincine; sanat, edebiyat ve kültür ortamlarına katkıları nelerdir sizce?

Diasporada yaşayan Türklerin bir araya geldiği bir platform olarak YTB'nin sunduğu bu imkân, farklı insanlar için farklı anlamlar taşıyor. Kimileri için bir dayanak noktası olurken kimileri için de bir buluşma noktası, bir motivasyon kaynağı ve kültürel değerlerin takdir edilmesi imkânı sağlıyor. Aynı zamanda kültürene sahip çıkmaya çalışan insanlara da hitap ediyor. Özellikle YTB'nin *Telve* dergisi aracılığıyla bu imkânları başkalarıyla paylaşması ve sunması son derece kıymetli. Çünkü herkes kendi dünyasında yaşarken, bu dergi ortak temaları bir araya getirerek değerlendiriyor ve insanlara kendi düşüncelerinin, kültürel miraslarının bir değer gördüğünü hissettiriyor. Bu da diasporada yaşayan bireyler için çok anlamlı bir katkı sağlıyor.

6. Diasporadaki gençlerin eğitimi hakkında düşünceleriniz nedir? YTB'nin bu konudaki faaliyetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bir eğitimci olarak şunu vurgulamak isterim ki eğitim her şeyin temelidir ve üretici fikirlere sahip bireyler mutlaka desteklenmeli ve teşvik edilmelidir. YTB'nin sunduğu platform da tam olarak bu amaca hizmet etmektedir. Bu nedenle ben de kendi imkânlarımla bu süreci desteklemekten büyük memnuniyet duyuyorum ve herkesi bu yönde cesaretlendirmek istiyorum. Bireylerin kendi kültürlerine, dillerine ve kökenlerine değer vermeleri gerektiğine inanıyorum. Çünkü bizlere aktarılan kültürel miras yalnızca korunması gereken bir unsur değil, aynı zamanda kendi yeteneklerimizle geliştirilip geleceğe taşınması gereken bir değerdir. Öğrenme süreci asla sona ermez; herkes kendi yolunda üretici olabilir, sanata ve kültürel mirasa katkıda bulunabilir ve bu sorumluluğun bilinciyle hareket edebilir.

7. Son olarak *Telve* okurlarına ne söylemek istersiniz?

Kültür, bir toplumun en değerli hazinesidir ve bu hazineyi korumak, geliştirmek ve gelecek nesillere aktarmak bizlerin en büyük sorumluluğudur. Her birimizin bu değerleri kendi yetenekleriyle daha da ileriye taşıma gücüne sahip olduğuna inanıyorum. Unutmayalım ki, kültürümüzün ışığı, bizi aydınlatacak ve dünyaya yön verecektir.

EMİNE BOSTANCI-HOLLANDA

1. Kendinizi tanıtır mısınız?

İstanbul'da doğup büyüdüm ve İstanbul kemençesi çalan bir sanatçıyım. Bu enstrüman oldukça nadir, dünya genelinde profesyonel olarak elliden az icracısı var. Ben de bu enstrümanı ve kültürü olabildiğince tanıtmak için çaba gösteriyorum. Lisans eğitimimi Yıldız Teknik Üniversitesinde tamamladıktan sonra, yüksek lisans için Hollanda'ya taşındım. Şu an Amsterdam Üniversitesinde doktora öğrencisiyim. Yaklaşık sekiz buçuk yıldır Hollanda'da yaşıyorum ve kariyerimi daha çok uluslararası bir çevrede şekillendiriyorum diyebilirim.

2. Diasporada yaşayan birisi olarak YTB'yle nasıl tanıştınız?

YTB ile Hollanda Elçiliğindeki bir davette tanışmıştık ve sonrasında birkaç iş birliğimiz oldu. Bunun ötesinde YTB'nin genç insanların fikir ve projelerini desteklediği fondan yararlanma fırsatım oldu ve bu sene Hollanda'da gerçekleşecek olan oldukça büyük bir projede YTB'nin de katkısı olacak.

3. Çok dilli ve çift kültürlü olmak nasıl bir duygu?

Bence harika bir duygu, her kültürün ve dilin kendine özgü güzellikleri ve yapısı var. Eğer bunları bilinçli bir şekilde bir araya getirebilerseniz, karakter ve zihniyet olarak çok zenginleşiyorsunuz. Örneğin, ben hem Türkiyeli hem de Hollandalı biri olarak, bu iki kültürün en sevdiğim yanları üzerine karakterimi inşa ettim diyebilirim. **Türkiye'nin bana kazandırdığı samimiyet, misafirperverlik ve yeme kültürüne olan özene; Hollanda'da kazandığım dakiklik, düzen, sosyal yaşama üstün düzeyde bir saygı ve yeniliklere açık**

olma yeteneğiyle birleştirdiğinde bence ortaya güzel bir sentez çıkıyor.

4. Yurt dışında doğan / yaşayan birisi olarak "aidiyet" kavramı sizin için ne ifade ediyor?

Aidiyet ve köklenme bence bir bölgede hayata tutunma çabasından çok, etrafınızdaki sevdiğiniz ve güvendiğiniz insanların varlığıyla güçlenen bir kavram. Hollanda'ya ilk göç ettiğimde burada kimseyi tanımıyordum ve buraya ait hissetmiyordum. İçimde sürekli olarak Türkiye'ye, aileme ve arkadaşlarıma gitme isteği vardı. Orada kendimi güvende ve köklenmiş hissediyordum. Zamanla burada çok sevdiğim, âdeta ikinci ailem diyebileceğim insanlarla tanıştım ve büyük bir ailem oldu. Şu anda köklerimi hem buradan hem de Türkiye'den besliyorum. Bir yere ait miyim? Emin değilim. Ama kendimi çok sevdiğim ve koşulsuz güvendiğim insanlara ait hissediyorum, bunu kesinlikle söyleyebilirim.

5. Son 15 yıldır, Türkiye'nin YTB aracılığıyla diaspora özelinde yürüttüğü kültür, sanat, edebiyat ve dil eksenindeki faaliyetleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu faaliyetlerin diasporanın kimlik ve dil bilincine; sanat, edebiyat ve kültür ortamlarına katkıları nelerdir sizce?

YTB'nin diaspora özelinde yürüttüğü tüm çalışmalar aslında, içimizde durduramadığımız bu "komün olma" hissine destek vererek birlikte bir kültür oluşturma ve bunu geliştirme alanı açıyor. Bu özellikle diasporada yaşayan gençler için gerçekten çok önemli bir fırsat. Özellikle burada doğup büyüyen gençlerin köklerine dair bir izlenim edinebilmesi ve yeniden bağ kurabilmeleri, kimlik inşası için çok değerli. YTB de bu noktada bence çok önemli bir rol üstleniyor.

6. Son olarak Telve okurlarına ne söylemek istersiniz?

Öncelikle, beni bu sayıda ağırladığınız için çok teşekkür ederim. Telve okurlarıyla bu vesileyle tanışmak benim için büyük bir mutluluk. Umarım gelecekteki konserlerde de bir araya geliriz ve müzik aracılığıyla bu kurduğumuz bağı güçlendirme fırsatımız olur. Her birinize sağlık, mutluluk ve keyif dolu günler diliyorum.

ÖMER AYDIN-FRANSA

1. Kendinizi tanıtır mısınız?

1979 Posof doğumluyum. Orta ve liseyi Bursa’da, üniversiteyi İstanbul’da bitirdim. Gazetecilik bölümü mezunuyum. 2000 yılından beri Fransa’da yaşıyorum. Mulhouse, Thann, Strasbourg ve Paris’te yaşadım. TRT, Anadolu Ajansı gibi kuruluşlarda çalıştım. Dört yıldır da Turkuvaz Medya Grubu kanallarının Fransa muhabiri olarak görev yapıyorum.

2. Diasporada yaşayan birisi olarak YTB’yle nasıl tanıştınız?

Aslında YTB bizi buldu ve tanıdı desek daha doğru olur. Yirmi beş yılı aşkın bir yurt dışı tecrübemiz var. Babam 1982’de gelmiş Fransa’ya. Biz, annem ve kardeşlerimle 1992 Mart’ında geldik. Ben geri Türkiye’ye dönüp eğitimimi orada tamamladım. Sürekli ve etkili olarak hem Türkiye’de hem Fransa’da olmanın getirdiği farklı bir tecrübe benimkisi. YTB’nin kuruluşundan önce biz YTB’nin üstlendiği vizyon ve misyona dair konuların bizzat içinde yaşıyorduk. YTB’nin kuruluşuyla bu durum resmî ve kurumsal düzleme taşındı. Zaten görevim itibarıyla da ilk gününden beri YTB’nin değişik birimleri ve ekipleriyle iletişim içindeyim.

3. Çok dilli ve çift kültürlü olmak nasıl bir duygu?

Dünyaya birden çok pencereden bakmak demek. Mesleki anlamda bir zenginlik, kolaylık ve rahatlık. Genel anlamda ise hep diğerinden bir adım önde olmak. Herkesi anlama ve birçok kişiye kendi dilinde hitap edebilmenin keyfi başka. Çok kültürlülük konusu da benzer bir durum. Ana kültürün üzerine inşa ettiğin, eklediğin zenginlikler bunlar. Çok dilli ve çok kültürlü kişiler hayatta en başarılı olmuş kişilerdir.

Konuştuğun her dil, aşına olduğun her kültür sana fazladan bir güç katar. Bu gücün farkında olanlar diğerine göre hep bir adım önde oluyor.

4. Yurt dışında doğan / yaşayan birisi olarak “aidiyet” kavramı sizin için ne ifade ediyor?

Aidiyet zaman ve mekân ötesi bir durum. Aidiyet ailede başlar önce. İçine doğduğun aileden ayrılamazsın, kopamazsın, koptuğunu sansan bile o aileyi giderken hep yanında götürürsün. Kültürel aidiyet, dinî aidiyet insanı şekillendiren en önemli unsurlardır. Din, dil, ırk, kültür, sanat, spor, dünya görüşü gibi faktörler aidiyet duruşumuzu ve duygumuzu oluşturur. Tabii yurt dışında yaşayanlar için en önemli aidiyet duyguları dinî ve mill olandır.

5. Son 15 yıldır, Türkiye’nin YTB aracılığıyla diaspora özelinde yürüttüğü kültür, sanat, edebiyat ve dil eksenindeki faaliyetleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu faaliyetlerin diasporanın kimlik ve dil bilincine; sanat, edebiyat ve kültür ortamlarına katkıları nelerdir sizce?

YTB her yıl yeni hedefler belirleyerek deyim yerindeyse kendini sürekli aşan bir yapı hâline geldi. Sürekliliği koruyarak her yıl faaliyet ve hizmet alanlarına yenilerini eklemeyi başarıyor. Bu noktada ben YTB’nin 15 yıl gibi kısa bir zamanda muazzam bir tecrübe ve kurumsal hafıza yeteneğine sahip olmayı başardığını görüyorum. **Diasporada sanat ve edebiyat yapmak zordur. Çünkü dünyanın neresinde olursan ol yönün hep memlekete dönüktür. Bu; sanatını, bakışını, duruşunu belirler veya etkiler. Son dönemde çıkarılan dergiler, kültür sanat faaliyetleri, diasporanın kendi içinde birer sanat, edebiyat veya kültür ortamı oluşturma fırsatını ortaya çıkardı.** YTB’nin çalışmalarının diasporanın kimlik ve dil bilincini geliştirerek çok kültürlü ve çok dilli ortamlarda güçlü ve emin hareket etmelerini sağladığını düşünüyorum.

6. Diasporadaki gençlerin eğitimi hakkında düşünceleriniz nedir? YTB’nin bu konudaki faaliyetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türk diasporası diğer ülkelere nazaran daha geç oluşmuş bir diaspora. Özellikle Avrupa’yı konuşuyor-

sak, Avrupa’da gençlerin artık önlerine yeni hedefler koyma devrine girdiklerini görüyorum. Standardın ötesinde kaliteyi hedefleyen bir nesil var karşımızda. Eğitim alanları ve çeşitliliği noktasında diaspora gençleri olağanüstü kaynaklara sahip artık. Hem genel hem de mesleki eğitim ve yönelim olarak son yıllarda büyük bir sıçrama kaydettiğimizi görüyorum.

YTB’nin diasporadaki çocuklar ve gençler hakkında artık uzmanlaşmış bir kadrosu oluştu. Gençler ve çocuklara daha çok dokunarak, iş hayatına atılmadan önce onların diaspora özellik ve durumlarına daha sağlam vurgu yapılabilir. Tabii ki YTB’nin, hem yaşadıkları ülkelerdeki eğitime yönelik faaliyetlerini hem de Türk kültür ve sanatına dair eğitim, kurs ve seminerlerini ilgiyle izliyorum.

7. Son olarak *Tel’ve* okurlarına ne söylemek istersiniz?

Her sayısı dolu dolu, her sayısı diasporanın kalbinden çıkan bir dergi olarak *Tel’ve*’yi aralıksız takip etsinler. Diasporadan yazan *Tel’ve* yazarları buralarda oluşan, sanat, kültür ve edebiyata dair yeni bir dil ve söylem oluşturuyorlar. *Tel’ve* bu dil ve söylemi hem üretiyor hem de oluşumuna şahitlik ediyor. Bilinçli ve kaliteli bir okuyucu kitlesi olduğunu düşünüyorum.

KÜBRA TÜRKYILMAZ-ALMANYA

1. Kendinizi tanıtır mısınız?

Ben Kübra Türkyılmaz. Almanya’da doğdum, büyüdüm, eğitimimi orada aldım ve çalıştım. Sosyal hayatım da büyük ölçüde Almanya’da şekillendi. Yaklaşık üç yıl önce Ankara’ya, ardından İstanbul’a taşındım. Şu anda bir televizyon kanalında sunuculuk yapıyo-

rum ve medya alanında aktif olarak çalışmalarımı sürdürüyorum.

2. Diasporada yaşayan birisi olarak YTB’yle nasıl tanıştınız?

2012 yılında hukuk eğitimim kapsamında zorunlu stajlarımdan birini Türkiye’de yapma fırsatı buldum. Bu kapsamda Türkiye Büyük Millet Meclisinde (TBMM) staj yaparken program dâhilinde Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığını (YTB) ziyaret etme şansım oldu. Böylece YTB’nin çalışmalarını yakından tanıma imkânı buldum.

3. Çok dilli ve çok kültürlü olmak nasıl bir duygu?

Farklı dünyalara ve bakış açılarına hızlı adapte olabileme yeteneği kazandırıyor. Bazen iki kültür arasında denge kurmak zor olsa da bu çeşitliliğin getirdiği konforu yaşamak gerçekten çok değerli. Kültürel zenginliği birebir deneyimlemek, olaylara farklı perspektiflerden bakabilmek büyük bir avantaj. Bu, insanın sadece bir ülkeye değil, dünyaya ait olduğunu hissettiren bir deneyim.

4. Yurt dışında doğan / yaşayan biri olarak “aidiyet” kavramı sizin için ne ifade ediyor?

Uzun bir arayış... Kimi zaman kısa süreli bir “buldum” hissiyle gelen mutluluk, ama çoğu zaman bunun ardından gelen bir boşluk. Benim için aidiyet artık kesin bir yerle ya da kimlikle sınırlı değil. **Arayışı bırakıp kendimi hem Türk hem Alman kültürünü tanıyan, bilen ve yaşayan bir dünya insanı olarak görüyorum. Mutlu olduğum her yer benim evim olabilir.** Aidiyet hissi değişken bir kavram; sabah dakikliğimle Alman kültürüne ait hissederken, akşam aniden gelen misafire çay demlerken içimdeki Türklüğü hissedebiliyorum. Bu ikisi bir arada var olabilir ve bu da benim kimliğimi oluşturuyor.

5. Son 15 yıldır, Türkiye’nin YTB aracılığıyla diaspora özelinde yürüttüğü kültür, sanat, edebiyat ve dil eksenindeki faaliyetleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu faaliyetlerin diasporanın kimlik ve dil bilincine; sanat, edebiyat ve kültür ortamlarına katkıları nelerdir sizce?

YTB’nin varlığı diasporadaki Türkler için büyük bir değer taşıyor. Kültürel, sanatsal ve akademik alanlardaki çalışmaları, özellikle yurt dışında yaşayan Türklerin kimlik bilincini güçlendirme ve dil ile kültür bağlarını

koruma açısından çok önemli. Ancak bu çalışmaların daha geniş kitlelere ulaşmasını ve her bireyin “Türkiye yanımızda çünkü YTB var.” öz güvenini hissetmesini diliyorum. Yapılacak daha çok iş var, ama atılan her adım diaspora için büyük bir kazanım. Birlikte daha nice güzel projeler ve başarılar yaşansın.

6. Diasporadaki gençlerin eğitimi hakkında düşünceleriniz nedir? YTB’nin bu konudaki faaliyetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ben liseyi bitirirken Abitur yapan birkaç Türk öğrenciden biri olmak önemliydi. Bugün ise Türk gençlerinin büyük çoğunluğunun üniversite mezunu olduğunu ve meslek hayatındaki başarılarıyla gurur kaynağı hâline geldiğini görmek çok sevindirici. Bilim insanlarından üst düzey yöneticilere, sanattan girişimcilğe kadar her alanda Türk gençleri çalışkanlıklarıyla fark yaratıyor. Tüm bunlar, ırkçılığın gölgesinde ve bazı kesimlerin onları görünmez kılmaya çalışmasına rağmen gerçekleşiyor, bu da başarılarını çok daha anlamlı kılıyor. YTB’nin burs ve akademik destek programlarıyla bu başarıya katkı sağlaması çok kıymetli. Ancak diasporadaki bu yükselişin Türkiye’de yeterince fark edilmediğini düşünüyorum. Türkiye ile daha güçlü akademik ve kültürel köprüler kurularak bu başarıların daha görünür hâle getirilmesi gerektiğine inanıyorum.

7. Son olarak Telve okurlarına ne söylemek istersiniz?

Dilimize ve kültürümüze sahip çıkan herkese selam olsun! Türkçenin, duygusal dünyamızla bağ kurmamıza vesile olması çok kıymetli. Farklı kültürlerle yoğrulmuş gençlerin kalemlerinden süzülen Türkçe yazıları bir araya getiren Telve’ye teşekkür ederim. Bu, sadece bir yayın değil, aynı zamanda ortak hafızamızı ve kimliğimizi yaşatan değerli bir köprü.

BURHAN GÜVEN-FRANSA

1. Kendinizi tanıtır mısınız?

Ben Burhan Güven. Fransa’da, Vienne şehrinde doğup büyüdüm. 2016 yılından beri burada çocuk psikoloğu olarak çalışıyorum. Lyon’da kendi ofisim var, Fransa genelinde konferanslar veriyorum ve üniversitelerle iş birliği yapıyorum.

2. Diasporada yaşayan birisi olarak YTB’yle nasıl tanıştınız?

YTB ile 2022 yılında tesadüfen diyebileceğim bir şekilde tanıştım. Daha sonra 2023 yılında Strasbourg’daki psikologlar buluşmasında tekrar bir araya geldik. Ardından YTB profesyonel hayatımın en büyük projesinde bana destek oldu: Fransa’daki Türkler için *Engel Durumlarında Fransa Okul Eğitimi* sistemi hakkında bir kitabın basımı ve ücretsiz dağıtımı. Bu proje sayesinde, Fransa’daki Türk ailelerini önemli bir konuda bilinçlendirme fırsatı bulduk.

3. Çok dilli ve çok kültürlü olmak nasıl bir duygu?

Bu büyük bir zenginlik! **Birden fazla dil bilmek diğer dilleri de daha kolay öğrenmemi sağladı ve çok kültürlü olmanın insanlara ve dünyaya daha açık olmanın en iyi yolu olduğuna inanıyorum.** Bu sayede, belli fikirler içinde sıkışıp kalmadan daha geniş bir bakış açısına sahip olabiliyoruz. Burada, bana sıkça sorulan bir konuya değinerek ebeveynlere küçük bir tavsiye vermek istiyorum: Çocuklarınıza evde Türkçe öğretin, Fransızca’yı zaten okulda öğrenecekler.

4. Yurt dışında doğan / yaşayan birisi olarak “aidiyet” kavramı sizin için ne ifade ediyor?

Bu, bizim için oldukça karmaşık bir konu diyebilirim. Aslında ne yaşadığımız ülkeye ne de diğerine tam anlamıyla ait hissediyoruz. İkilemlerle dolu bir kimlikle yaşıyor gibiyiz. Bu kimlik ne tamamen Türkiye ile ne de tamamen Fransa ile birebir örtüşüyor.

5. Son 15 yıldır, Türkiye'nin YTB aracılığıyla diaspora özelinde yürüttüğü kültür, sanat, edebiyat ve dil eksenindeki faaliyetleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu faaliyetlerin diasporanın kimlik ve dil bilincine; sanat, edebiyat ve kültür ortamlarına katkıları nelerdir sizce?

Kesin olan bir şey var ki YTB, diasporaya destek olmak için elinden geleni yapıyor. Son yıllarda adını daha sık duymaya başladık, ancak bence asıl önemli olan diasporanın YTB'nin sunduğu desteği sahiplenmesi. Bizim sıkıntılarımızı en iyi biz biliriz ve çözümler de ancak bizden gelebilir. Ama YTB'nin desteği sayesinde, bunu çok daha büyük bir ölçekte yapabiliyoruz. Asıl amaç, kimliğimizi kaybetmeden burada büyüye-bilmek.

6. Diasporadaki gençlerin eğitimi hakkında düşünceleriniz nedir? YTB'nin bu konudaki faaliyetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Maalesef, olması gereken seviyede değiliz diyebilirim. Gençlerimizin birçoğu hâlâ çok erken yaşta eğitimi bırakmayı tercih ediyor. Ancak, bunun bir sonraki nesille birlikte değişeceğine inanıyorum. Üstelik YTB eğitim ve çeşitli formasyonları destekliyor, bu fırsatlardan yararlanmak gerekiyor!

7. Son olarak Telve okurlarına ne söylemek istersiniz?

Telve, bir köprü kuruyor. Türkiye ile bizi, Fransa ile bizi, ama en önemlisi birbirimizle bizi bağlıyor. İnsanları, gençlerimizin yazdığı değerli yazıları okumaya ve bu dergiye sahip çıkmaya davet ediyorum.

MAKBULE NUR COŞKUN-FRANSA

1. Kendinizi tanıtır mısınız?

Merhaba, ben Makbule Nur Coşkun. 1995'te Samsun'un Havza ilçesinde doğdum. Lisans eğitimim için İstanbul'a gidene kadar bu küçük şehirde çocukluğumu ve ilk gençliğimi geçirdim. İstanbul Üniversitesinde Türk dili ve edebiyatı okuduktan sonra, 2017 senesinde master eğitimim için Strasbourg'a geldim. 2020'deyse Paris'te tarih alanında doktora başladım. Çocukluğumdan beri hayatımı yazmakla, seyahat etmekle ve kitaplar arasında geçirmeyi hayal ettim. İlk defa beş yaşında kurduğum bu hayal yıllar sonra gerçekleşti diyebilirim. Çeşitli dergilerde denemeler ve çevirilerim yayımlandı, doktora saha araştırmam sayesinde pek çok ülke gördüm, Fransa'da Türkçe öğretmenliği yaptım.

2. Diasporada yaşayan birisi olarak YTB'yle nasıl tanıştınız?

YTB'yi ilk defa Strasbourg'a geldiğimde çevremdeki Türk arkadaşarımdan duydum. Sonraları, YTB program ve faaliyetlerine katılmış kişiler yakın çevremi oluşturdu ve onların anlattıkları tecrübelerle YTB'yi ve faaliyetlerini daha da yakından tanımış oldum.

3. Çok dilli ve çok kültürlü olmak nasıl bir duygu?

Çok dilli ve kültürlü olmak muazzam bir duygu. Özellikle benim gibi yabancı bir dili geç yaşta ileri seviyede öğrenenler için çok dillilik insanın aklının alamayacağı bir zenginlik. Zira ben Fransızca'yı on dokuz yaşımda öğrenmeye başladım ve bu dili öğrenmek için çok emek sarf ettim. Yola başlarken demiştim ki, "Eğer bir gün Marcel Proust'u Tanpınar okuyormuşçasına keyif alarak okuyabilirsem, Fransızca'yı gerçekten

öğrendiğimi düşüneneğim.” O seviyeye gelmek zaman ve emek istedi ancak en sonunda ulaştım. Çok dilli ve kültürlü olmak birden fazla bakış açısı, birden fazla dünyaya hâkim olmak hatta birden fazla zihinle düşünmek ve dünyayı kavramak demek. Çünkü bir dil beraberinde bir kültürü ve yaşayışı, tarihiyle ve edebiyatıyla bambaşka bir anlayışı getiriyor.

4. Yurt dışında doğan / yaşayan birisi olarak “aidiyet” kavramı sizin için ne ifade ediyor?

Yurt dışında yaşayan biri olarak “aidiyet” benim için Türkçeyi ifade ediyor. Dil bizim sahip olduğumuz medeniyetin ve bütün kavram dünyasının bir taşıyıcısı; o olmadan yahut onu kaybettiğimizde bütün bir medeniyeti, bir yaşayış biçimini kaybediyoruz. Türkçe öğretmenliği yaptığım senelerde öğrencilerime sık sık vurguladığım şey buydu, dilimiz bütün bir kimliğimizdir ve kimliğimiz sahip olduğumuz en kıymetli şeydir.

5. Son 15 yıldır, Türkiye’nin YTB aracılığıyla diaspora özelinde yürüttüğü kültür, sanat, edebiyat ve dil eksenindeki faaliyetleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu faaliyetlerin diasporanın kimlik ve dil bilincine; sanat, edebiyat ve kültür ortamlarına katkıları nelerdir sizce?

YTB’nin yürüttüğü faaliyetleri değerlendirmem için aslında etrafımdaki o faaliyetlere katılmış, oralardan yetişmiş insanları göz önüne almam yeterli. Her biri ciddi manada hem kendi kültürüne hem de yaşadığı toplumun kültürüne hâkim; kendini akademik, mesleki ve sosyal her türlü alanda mükemmelen yetiştirmiş, birden fazla alana meraklı ve hâkim, farkındalıkları son derece yüksek ve insani meselelere son derece duyarlı bireyler. Dolayısıyla, diyebilirim ki YTB’nin diaspora gençlerine dokunmak manasındaki çabası yerindedir ve zayi olmamıştır. Kimlik ve dil bilinci konusundaki başarı adına yalnızca Telve dergisi dahi büyük bir örnektir. Yine YTB’nin bir diğer katkısı çeşitli ülkelerdeki sanat, kültür ve edebiyat dallarıyla ilgilenen diaspora gençliğini bir araya getirmesi ve sosyal ağ kurmalarını sağlamasıdır. Aslında, bundaki en önemli şey gençlere “Yalnız değilsiniz!” mesajı vermek ve onları desteklemek. Çünkü bazen ilgilendiğimiz sanat dalında çevremizde bir tanıdığımız, bizimle aynı yoldan giden bir yoldaş yoksa motivasyonumuz kırılabiliyor. Bu manada gençleri bir araya getirmenin gerçekten önemli olduğunu düşünüyorum.

6. Diasporadaki gençlerin eğitimi hakkında düşünceleriniz nedir? YTB’nin bu konudaki faaliyetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Gençlerin eğitimi seneler geçtikçe artmakta ancak hâlâ gerektiği seviyede olmadığını düşünüyorum. Gelecek için ümit vaat etse de bugün için yeterli seviyede olduğunu söyleyemeyiz. 2017’den beri Fransa’dayım ve bulduğum her fırsatta gördüğüm her gence eğitimin önemli olduğunu, her alanda yetişmiş insana ihtiyacımız olduğunu, illaki çok yüksek ihtisaslar yapmanın gerekli olmadığını ancak yaptığımız işlerde en iyisi olmamız gerektiğini hatırlatıyorum. Öğrencilerime de her fırsatta bunları hatırlatmaya çaba gösterdim, gerçi onlar sözümü dinlediler ve dinliyorlar.

YTB’nin bu konudaki çabaları takdire şayan, 15 senelik bir geçmiş için gerçekten önemli faaliyetlere imza atılmış. Ancak, daha fazla gence ulaşılmalı, mümkün olduğunca diasporada ulaşılmamış Türk genci kalmamalı. Yine yalnızca Avrupa’da doğmuş gençlere değil, diasporanın göç etmiş gençlerine de ulaşılmalı. Mesela, şahsen, YTB vasıtasıyla diasporanın akademideki, doktora / master yapan, yine çeşitli ülkelerde üniversitelerde görev yapan araştırmacılar ve öğretim üyeleriyle bir araya gelmek ve onların tecrübelerini dinlemeyi, kendi tecrübelerimi de paylaşmayı arzu ederdim.

7. Son olarak Telve okurlarına ne söylemek istersiniz?

Sözlerimi Mehmet Akif Ersoy’la bitirmek istiyorum: “Allah’a dayan, sa’ye sarıl, hikmete ram ol / Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol”.

Biz her şart ve durumda yaptığımız işle meşgul olmak mecburiyetindeyiz, gördüğümüz duyduğumuz hiçbir şey bizi yolumuzdan etmemeli, bütün bunları Allah’a tevdi etmeliyiz. Zira her ne yapıyorsak, o işte en iyisi olursak bilelim ki ulvi bir vazifeyi yerine getirmişiz. Bundan alacağımız manevi hazzın hayaliyle, her ne işle meşgul isek onu yapmaya devam edelim.

TAMER BARIŞ ÜLGER-HOLLANDA

1. Kendinizi tanıtır mısınız?

Merhaba, ben Tamer Barış Ülger. Malatya doğumluyum, dört çocuk babasıyım ve uzun yıllardır Hollanda'nın Den Haag (Lahey) kentinde yaşıyorum. Sanatolia Hollanda Türk Kültür ve Sanat Merkezinin genel sanat yönetmenliğini yürütüyorum. Sanatolia da yaklaşık on yıldır, Avrupa'da yaşayan Türk gençlerinin -özellikle üçüncü ve dördüncü kuşakların- kimlik bunalımlarını aşmalarına destek olmak ve Avrupalı Türk kimliğini, kültürünü sağlam temellere oturtmak adına farklı alanlarda eğitimler veriyoruz. Binlerce öğrenciyi mezun eden merkezimiz topluma bilinçli, üretken ve hedef sahibi gençler kazandırma gayesiyle çalışmalarını sürdürüyor. Bugün üç farklı şubemizde, on altı ayrı branşta dersler veriyor; hem yerel hem de uluslararası düzeyde kültür sanat festivalleri ve projeleri organize ediyoruz.

2. Diasporada yaşayan birisi olarak YTB'yle nasıl tanıştınız?

Bizim yönetim kurulumuz Sanatolia'nın uzun süreli öğrencilerinden oluşuyor. Öğrenci iken yönetim kuruluna katılan Nurseli arkadaşımız YTB'nin bir gezi kampına katılmış. Döndüğünde bizlere YTB'yi anlattı. Bizde yönetim kurulu olarak çok etkilendik. O sene internet üstünden YTB'ye bir proje yazıp gönderdik ve maalesef kabul edilmedi. Biz umudu kestik derken YTB'den bir heyet bizi ziyarete geldi. Heyet ile birebir de konuşma imkânımız oldu, mekânımızı gezdirdik, yaptığımız işlerin sunumunu yaptık ve gerçekten çok etkilendiler. O günden sonra YTB bize maddi ve manevi pek çok konuda destek verdi. Birlikte pek çok işlere, projelere ve başarılarla imza attık. En son iş

gücü anlaşması sonrası Türklerin Hollanda'ya gelişinin 60. yılı dolayısı ile 75 kişinin sahne aldığı büyük bir konser verdik. Tabi süreç içerisinde Lahey Türk Tiyatro Festivali, Turks Festijn, Ana Dilde Eğitim, Drama ve Çocuk gelişimi programları gibi pek çok etkinlikte YTB yanımızda oldu. Bu noktada Hollanda'da Türk kültür ve sanatını daha görünür bir şekilde sunma fırsatımız oldu.

3. Çok dilli ve çok kültürlü olmak nasıl bir duygu?

Çok dilli ve çok kültürlü olmak benim için büyük bir zenginlik ve sorumluluk. Hollanda'da yaşayan bir kültür-sanat insanı olarak, bu çeşitliliğin içinde büyüyüp, şekillenip geliyorsunuz. Bir yandan kendi kültürel köklerinizi koruyup yaşatırken, diğer yandan farklı kültürleri tanıyıp anlamak, benim için bir yaşam biçimi hâline geldi. Sanat yönetmeni olarak içinde bulunduğum topluluklarda bu zenginliği paylaşmak, gençlere ilham vermek ve onlara kültürel çeşitliliğin gücünü göstermek amaçlarımdan biri. Pek çok farklı alanda eğitimler veriyor, öğrenci yetiştiriyor ve sanatın birleştirici gücünü her fırsatta deneyimliyorum. Çok dilli olmak, yalnızca kelimeleri bilmek değil, aynı zamanda o dillerin taşıdığı düşünce biçimlerine, duygulara ve hikâyelere aşina olmak demek. Bu da bana farklı dünyalar arasında köprü kurma yeteneği kazandırıyor. Çok kültürlü olmak ise empatiyi geliştiren, insanı açık fikirli ve esnek kılan bir deneyim. Kendi kimliğimi korurken başkalarının dünyasına saygı duymak, sanatı ve kültürü bir diyalog alanı olarak görmek benim hayat felsefem. Bu yolculuk bazen zorluklarla dolu olsa da farklı dillerde, farklı kültürlerde yankılanan bir ses olmak büyük bir ayrıcalık. Çünkü çok dilli ve çok kültürlü bir dünyada yaşamak, aslında dünyayı daha geniş bir perspektiften görebilmek demek.

4. Yurt dışında doğan / yaşayan birisi olarak "aidiyet" kavramı sizin için ne ifade ediyor?

Yurt dışına sonradan gelen biri olarak aidiyet benim için hem arayış hem de inşa süreci demek. İlk zamanlar her şey yabancıydı; dil, insanlar, alışkanlıklar... Köklerimin olduğu yerle, artık hayatımı sürdürdüğüm yeni yer arasında bir denge kurmaya çalışıyorum. Ama zamanla fark ettim ki aidiyet sadece doğduğun yere ya da kimlik kartında yazan ülkeye bağlı değil. Yeni bir hayat kurarken küçük alışkanlıklarla, kurulan dostluklarla, tanıdık sokaklarla birlikte yavaş yavaş oluşan bir his bu. Bazen bir lokantada tanıdık bir

yemek kokusunda, bazen yeni bir arkadaşla yapılan kahve sohbetinde kendini gösteriyor. **Zamanla fark ettim ki aidiyet bir yerden çok, insanın kendisiyle ve etrafındakilerle kurduğu bağlarda gizli. Dilini konuşabildiğim, kültürünü anlamaya çalıştığım, içinde var olmaya çabaladığım bu Avrupa coğrafyası, artık bir şekilde hayatımın parçası. Aynı zamanda geldiğim yerin kültürü, değerleri ve anıları da içimde yaşamaya devam ediyor. Aidiyet artık benim için fiziksel bir yerden çok kendimi kabul ettiğim, değer gördüğüm, kendimi ifade edebildiğim her yerde var olabilmek demek.** Belki de aidiyet: Nerede huzur buluyorsak oraya kök salmak demek.

5. Son 15 yıldır, Türkiye'nin YTB aracılığıyla diaspora özelinde yürüttüğü kültür, sanat, edebiyat ve dil eksenindeki faaliyetleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu faaliyetlerin diasporanın kimlik ve dil bilincine; sanat, edebiyat ve kültür ortamlarına katkıları nelerdir sizce?

Son 15 yılda YTB'nin diaspora özelinde yaptığı kültür, sanat, edebiyat ve dil odaklı çalışmaları gerçekten çok kıymetli buluyorum. Yurt dışında yaşayan biri olarak, bu tür faaliyetlerin ne kadar önemli olduğunu yakından hissediyorum. Çünkü zaman geçtikçe insan, özellikle ikinci ve üçüncü kuşaklar, hem dil hem de kültürel bağlar açısından bir uzaklaşma yaşayabiliyor. YTB'nin sunduğu projeler ve proje destekleri bu bağları yeniden kurmak, güçlendirmek ve yaşatmak için çok değerli bir alan açıyor. Dil kurslarından kültürel etkinliklere, edebiyat projelerinden gençlik buluşmalarına kadar pek çok farklı faaliyet, bizlere hem kendimizi ifade etme hem de köklerimizle bağ kurma imkânı sunuyor. Bu çalışmalar sayesinde hem bireysel hafızamız tazeleniyor hem de kolektif kimliğimiz canlı tutuluyor. YTB'nin bu konudaki istikrarlı ve içten yaklaşımı, diaspora toplulukları için gerçek bir destek kaynağı. Hem Türkiye ile bağımızı koparmadan yaşamak hem de yaşadığımız topluma katkı sunmak için böyle bir köprünün varlığı büyük bir şans. Bugün YTB ile birlikte, geleneksel hâle gelen "Turks Festijn" etkinliklerinden "Uluslararası Lahey Türk Tiyatro Festivali"ne, Türkçe dil derslerinden gençlik kamplarına kadar birçok anlamlı projeye imza attık ve iş birliğimizi aynı heyecanla sürdürmeye devam ediyoruz. Sanatolia Hollanda Türk Kültür ve Sanat Merkezi olarak YTB'nin hem maddi hem de manevi desteğini her zaman

yanımızda hissediyoruz. Kurum çalışanlarıyla kurduğumuz samimi, çözüm odaklı ve profesyonel iletişim işimizi kolaylaştıran en önemli unsurlardan biri. YTB ile yürüttüğümüz bu ortak çalışmalar sayesinde hem sanatsal üretimi destekliyor hem de kültürel bağlarımızı güçlendiriyoruz. Gerek sahne sanatlarında gerek kültürel yada dil çalışmalarında, diaspora içinde yaşayan bireylerin kendilerini ifade edebilecekleri alanlar açmak bizim için çok kıymetli.

6. Diasporadaki gençlerin eğitimi hakkında düşünceleriniz nedir? YTB'nin bu konudaki faaliyetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Diasporadaki gençlerin eğitimi, özellikle kimliklerini ve kültürel bağlarını korumaları açısından büyük önem taşıyor. Hollanda özelinde ise durum biraz daha hassas. Yıllar önce Türkçenin okullarda seçmeli ders olmaktan kaldırılması üçüncü ve dördüncü kuşak gençlerin hem dile hem de kültüre mesafe koymasına neden oldu. Bu kopuş sadece dilsel değil, zamanla kimlik ve aidiyet düzeyinde de bir boşluk yaratabiliyor. Tam da bu noktada YTB'nin devreye girmesi çok kıymetli. Türkçenin yaşatılması, kültürel mirasın tanıtılması ve gençlerin bu değerlere yeniden bağlanabilmesi için yürütülen projeler ciddi bir fark yaratıyor. Gençlik kampları, kültürel geziler, çevrimiçi ve yüz yüze Türkçe eğitim programları, liderlik atölyeleri gibi çalışmalar sayesinde gençler hem Türkiye'yi daha yakından tanıma fırsatı buluyor hem de kendi kimliklerini daha sağlam bir zeminde inşa edebiliyorlar. Sanatolia olarak biz de bu süreçte YTB ile pek çok ortak çalışma yürüttük. Gençlerin bu etkinliklere olan ilgisi ve sonrasında yaşadıkları farkındalık dönüşümü gerçekten umut verici. YTB'nin sadece uzaktan destek vermekle kalmayıp, yerinde çalışmalarla sahaya inmesi ve gençlerle birebir iletişim kurması bu başarının en önemli nedenlerinden biri. Bu sayede Hollanda'daki Türk gençleri, kültürel köklerinden kopmadan, yaşadıkları topluma entegre olma yolunda daha güçlü adımlar atabiliyor.

7. Son olarak Telve okurlarına ne söylemek istersiniz?

Kültür ve sanat, nerede olursak olalım bizi birbirimize bağlayan, kimliğimizi hatırlatan en güçlü dillerden biri. Avrupa'da doğmuş, büyümüş olsak da içimizde taşıdığımız o kültürel miras bizi biz yapan şey. Hele ki sanat, hem kendimizi anlatmanın hem de köklerimizden yeniden keşfetmenin en güzel yolu. Birinci ve

ikinci kuşak büyüklerimize, tüm zorluklara rağmen kültürümüzü yaşatan kültür ve sanata gönül vermişlerimize yürekten teşekkür ediyorum. Onların emeği sayesinde bugün bu kimliğe tutunabiliyoruz. Gençlere ise şunu söylemek isterim: İki kültürlü olmanın yük gibi görüldüğü anlar olabilir ama bu aslında büyük bir zenginlik. İçinizde hem buranın hem oranın sesi var; bunu ifade etmekten çekinmeyin. Yazın, çizin, söyleyin, sahneye çıkın. Çünkü sanat sayesinde hem kendimizi daha iyi tanıyoruz hem de nereden geldiğimizi unutmadan nerede durduğumuzu daha sağlam hissediyoruz. Unutmayın, biz hem Avrupa'nın hem Anadolu'nun çocuklarıyız. Ve bu hikâyeyi birlikte yazmaya devam ediyoruz.

DUYGU ER QUILICHİNİ-İTALYA

1. Kendinizi tanıtır mısınız?

Merhaba, ismim Duygu Er Quilichini. Türkçe ve İtalyanca öğretmeniyim, edebiyat çevirmeniyim. İtalyancadan Türkçeye çevirdiğim altı eser bulunuyor. On bir yıldır İtalya'da yaşıyorum. 2023 yılında Bosphorus Academy'i kurdum. Başta İtalyanlar olmak üzere yabancılarla yönelik Türkçe kursları ve Türk kültürünün tanıtımına yönelik sanat atölyeleri düzenliyorum. İki dilli Türk çocuklarına yönelik dil atölyeleri düzenliyorum.

2. Diasporada yaşayan birisi olarak YTB'yle nasıl tanıştınız?

Kurum ile ilk temasım 2018 yılına rastlıyor. Türkiye'deki yedi üniversite ile YTB arasında imzalanan bir eğitim protokolü çerçevesinde yurt dışındaki Türk çocuklarına Türkçe öğretimi tezli yüksek lisans prog-

ramına kabul edildim. Hacettepe Üniversitesinde bir yıl eğitim aldıktan sonra İtalya'ya dönüp sivil toplum kuruluşlarında "Türkçe Saati ve Genç Destek" projelerini hayata geçirdim. Bu projeler kapsamında İtalya'da iki dilli yetişen pek çok Türk öğrenciye ulaşma, onların ana dil Türkçe becerilerini geliştirme ve çeşitli ders dışı etkinliklerle kültürel bağları güçlü tutma gayesiyle çalışmalar yaptım.

İki dillilere Türkçe öğretimi projelerinin yanı sıra kurum tarafından düzenlenen yazar buluşmaları, istişare toplantıları gibi çeşitli kültürel etkinliklere de katıldım. Kurum çatısı altında yayınlanan *Te/ve* dergisine metin editörü, çevirmen ve yazar olarak katkıda bulundum.

3. Çok dilli ve çok kültürlü olmak nasıl bir duygu?

Aslında yirmi yaşına kadar tek dilli ve tek kültürlü bir ortamda yaşadım. Yetişkin olduğum bir dönemde çok dilli ve çok kültürlü bir ülkeye kendi irademle geçiş yaptım. Kendi ana dilimden başka bir dilin konuşulduğu, içine doğduğum kültürden bambaşka değerlerin kabul edildiği yeni bir ülkede sanki ben de yeniden doğmuşum gibi bir his yaşadım. Benliğime ikinci bir benlik eklendi. İtalyanca konuşan, İtalyanca düşünen ve İtalyan kültürüne ayak uydurmaya çalışan bir benlik. Zihnim devamlı yeni şeyler öğrenme, farklılıkları kavrama ve kabul hâlinde. Bu durum bazen zorlasa da sanki tek jetonla kancama iki oyuncak takılmış gibi bereketli bir yaşama sahip olduğum hissi uyandırıyor bende. Zihnime böylesine derin kazınan İtalyancayı hayatımdan çıkarsam ne büyük bir kayıp olur!

4. Yurt dışında yaşayan birisi olarak "aidiyet" kavramı sizin için ne ifade ediyor?

Aidiyet kavramını kabulleniş / kabullenme / razı olma kavramlarıyla ilişkilendiriyorum. Bir ortamı veya durumu kabul ediyorsanız, bu ortama veya duruma razıysanız aslında oraya ait olmaya da başlıyorsunuz. Tabii bunu yetişkinlikte yurt dışına gitmiş biri safından dile getiriyorum.

5. Son 15 yıldır, Türkiye'nin YTB aracılığıyla diaspora özelinde yürüttüğü kültür, sanat, edebiyat ve dil eksenindeki faaliyetleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu faaliyetlerin diasporanın kimlik ve dil bilincine; sanat, edebiyat ve kültür ortamlarına katkıları nelerdir sizce?

YTB'nin hangi alanda olursa olsun diaspora özelinde yürüttüğü faaliyetlerin ortak bir çıktısı olduğunu düşünüyorum: Farkındalık yaratmak. Neyin farkındalığı diye sorarsanız eğer her şeyden önce ana vatan farkındalığı. Türkiye temelli bir kurum olarak diasporada faaliyet gösterildiğinde diasporada yaşayan vatandaşlara öncelikle ana vatanlarını, Türkiye'yi hatırlatılmış oluyor. Akabinde ana dil farkındalığı. Yurt dışında kimileri için Türkçe sadece kulağına çalınan bir tını, kimileri için düşüncelerin, duyguların en güvenli limanı. Türkçe hangi seviyede olursa olsun birlik ve beraberliğin en sağlam tutkalı. Bu sebeple kurumun ana dil Türkçe ekseninde yürüttüğü faaliyetlerin ayrı bir önem taşıdığı kanısındayım. Türkçenin birleştiriciliği kültür, sanat ve edebiyat ortamlarının oluşmasına, Türkçenin ve Türk kültürünün canlı kalmasına doğrudan olanak sağlıyor.

6. Diasporadaki gençlerin eğitimi hakkında düşünceleriniz nedir? YTB'nin bu konudaki faaliyetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

İtalya özelinde konuşacak olursam gençlerin eğitim hayatını yükseköğretim kademesine çıkarabilmeleri için pusula niteliğinde bazı eğitimli bireylerin desteğine ihtiyaç duydukları kanısındayım. İtalya'da gençlere sunulan pek çok akademik fırsat olmasına rağmen Türk gençlerin bu fırsatları değerlendirme konusunda çekingen, aile veya çevre desteğinden biraz yoksun olduklarını gözlemliyorum. Oysa marifet iltifata tabidir. Gençleri takdir edecek, daha iyisini yapmaya yöreklendirecek mekanizmaların devreye sokulması, gençlere yönelik projelerle gençlerin toplumda belli bir yer edinmiş kişilerle sosyal çevrede karşılaşmaları, bu eğitimli pusula yetişkinlerden ilham ve iltifat almaları çok önemli bir husus. YTB'nin İtalya'da yürüttüğü faaliyetlerin bu geliştirici ve iyileştirici sosyal ortamı sağlar nitelikte olduğunu düşünüyorum.

7. Son olarak Telve okurlarına ne söylemek istersiniz?

Söyleyeceğim tek şey *Telve*'yi okumaya devam etmeleri. Çünkü *Telve* herhangi bir edebiyat dergisi değil. Türkiye'den uzak coğrafyalarda, pek çok dilin arasından Türkçeyi sıyrıp bu dilde kalem oynatmayı tercih etmiş yazarların biricik dergisi.

Şehir ve Perde

BURAK BARUT

Şehirleri hem cezbedeci hem itici tarafları ile biliriz ve yaşarız. Daha net bir ifadeyle şehirler öne çıkan özellikleriyle bütünleşmiş olarak akıllara yer eder. Örneğin Adana'nın kebabı, Saraybosna'nın böreği, Nürnberg'in lebkucheni hafızamızda şehirleriyle birlikte yer etmiştir. Bu yemekleri keşfetmek için şehirlere seyahat eder ve deneyimlerimizi dilden dile anlatırız. Ancak bir hataya düşerek yemeğin ardındaki emeği -ister bilinçli ister bilinçsiz- perdeleriz. Çünkü aslında şehrin ana teması olan o yemekler, bizim için lokanta ve kafelerde tüketebileceğimiz bir nesne oluyor sadece. Buna benzer şekilde yeryüzünün zemini olan toprak, hayran kaldığımız şehir de konut ve işyeri inşası için bir "arsa" resmine dönüşür zihnimizde. Nihayetinde, yemek ve toprak misalinde görüldüğü gibi, şehrin bir tüketim ve böylece cazibe merkezine dönüşmesi kaçınılmaz bir hâl alıyor artık.

Yemekleriyle, mimarisıyla, doğasıyla bizi cezbeden şehirlerden neden kaçmak isteriz? Aslında nedeni yine şehirlerin cezbedici yönünde gizlidir. Tüketimin ardında yatan ve geniş kitlelere uzanan üretimin demir kafesinden kaçmaya yelteniyoruz. Böylece maddi ve sathi bir yaklaşımla, şehirler tüketim merkezi olduğu kadar aynı zamanda yoğunlaştırılmış üretim merkezi oluyor. Şehirler salt üretim ve tüketim döngüsünde, sıkıştırıldığımız ve nefes almakta zorlandığımız kabz mekânları hâline geliyor. Hâl böyle olunca da yaşadığımız şehir bizi ne kadar yanıltıyor diye soruyoruz elbette. Oturduğumuz evler

bize mi ait yoksa onlara sıkıştırıldık mı? Bu şehri kimler tanzim etti, günbegün adımladığımız yolları ve sığınak olarak bildiğimiz evlerin taşını tuğlasını kimler inşa etti?

İnsan, yaşadığı şehre karşı geliştirdiği maddi bakış açısı neticesinde kendi özüne dayalı sorular sormaya temayül ediyor. Başka bir ifadeyle, şehre maddi yahut yatay nazar ile bakmak, insanda mahrumiyet duygusunu pekiştiriyor ve varoluşa dair dikey sorular sormaya sevk ediyor. Aksi durumda, şehrin tüketim ve üretim döngüsüne hapis olduğunu unutuyor ve şehri cazibe ve kaçış mahalli olarak resmediyor. Böylece cevabını bilmeksizin bu soruların kendisi, insanı erdemli kılıyor. Erdem ise tüketim ve üretim şehrinde, özüne ve yaratılışına çekilen katmanlı perdeleri kaldırmaya gebe yönelişidir.

Bu açıdan bakıldığında hicret, şehri erdemli kılmanın mühim bir şartıdır. İslam tarihinde Müslümanlar, Mekke'de üretim ve tüketim döngüsünde imkânları kısıtlandığında sadece yatay ve sathi bir arayışa girmediler. Aksi takdirde muhacirler, kendilerini ekonomik rakip olarak gören Mekkeli müşriklerin koymuş olduğu ambargodan kaçarlardı. Ancak aynı zamanda vahyin ilk yıllarında neşet eden, özlerini hem sarsan hem inşa eden sorulara tatmin edici bir alan bulamadıklarından hicreti tercih ettiler. Bu anlamda hicret, şehrin katmanlı perdelerini kaldıran erdemli bir fiil hâline dönüşmüştür. **Hicret o açıdan ne şehirden cereyan eden perdeleri kabulleniş**

ne de o perdelerde hissettiğimiz demir kafesten bir kaçıdır. Erdem ekseninde yeni bir arayıştır. Buradan ilerlediğimizde şehir, yeni arayışların ve yönelişlerin yoğunlaştığı hicret mekânlarıdır.

İşte bu idrak bilincinde olan şehir sakinleri arayışa dair duygularının ve mizaçlarının, husule geldiği şehrin muhtelif yerlerinde hicret mekânları inşa ederler. Bu insanlar gerçek anlamda sakinlerdir çünkü şehri gözle görünmeyen boyutta mamur eden sanat ustalarıdır. İmar ettikleri harç taş, tuğla değil perdeleri aşan geniş hafıza ve derin duygularıdır. Mimardırlar, musikişinaslardır ama muhakkak hepsini ihtiva eden şairdirler.

Bu idrakin neticesinde anlarız ki Osmanlı Dönemi'ndeki edebiyat mahfilleri birer hicret ve hafıza mekânlarını temsil eder. Yazar Turgay Anar'ın Mekândan Taşan Edebiyat kitabında izini sürmüş olduğu edebiyat mahfilleri devlet eliyle verilemeyen, daha ziyade sohbet kültüründen neşet eden, önemli edebiyat eğitim-öğretim merkezleriydi. Bey, paşa ve devlet erkânının özel konak ve köşklerinde mutut olarak vuku bulan bu mahfiller, bir üstat öncülüğünde, resmî yöntemden ziyade hasbihâl şeklinde cereyan ederek edebî eleştirinin önemli bir arayışını teşkil ediyordu. Maarif Nazırı Abdurrahman Sami Paşa'nın (1795-1881) Haseki'deki konağı veya Osmanlı'nın son döneminde şair-i azam olarak bilinen Abdülhak Hamit Tarhan'ın (1852-1937) Maçka'daki evi pek çok edebiyat ve sanat buluşmasına şahit

oluşturmuştur. Müdavimlerin edebî kimliklerini pekiştiren bu mahfillerde, Necip Fazıl, İbnülemin Mahmut Kemal, Abdülhak Şinasi ve Yahya Kemal gibi İstanbul'a hicret kapılarını açan isimler yetişmiş. Başka bir ifadeyle, edebiyat eksenindeki bu buluşmalar şehri inşa eden birer hicret mahfili olmuştur. Görünen o ki zamanın yoğun tozu bulaşmış hafızalarını perdenin öte tarafına yönlendiren edebiyat mahfilleri, şehri şehir yapan bir hicret ve arayış kapısıdır.

Ne zaman bu arayışlar kaybolur, o zaman şehir, şehir olmaktan çıkar. Şehir içinde nice şehirler barınır. Üretim ve tüketim şehirleri, ütopya ve distopya şehirleri, edebiyat ve fütüvvet şehirleri. Hepsi aynı anda varlıklarını sürdürür ve yeni perdeler çekerler. Bu perdeleri her dem kaldırarak şehirleri erdem ve irfani ahlak üzeri kaim etmek peygamber, evliya ve adil yöneticilerin eseri olduğu kadar tacir, esnaf, mimar ve ziyadesiyle şairlerin elindedir.

İnsan için asıl mesele şudur ki: Şehirleri, cezbe ve kaçış perdeleri arasında mı yaşamalı yoksa hicret mahfillerinden erdemli bir arayışa mı geçmeli?

BURAK BARUT

Almanya - Nürnberg

Okyanusta Büyüyen Bir Balık

ZEYNEP BETÜL KAHVECİ

Eğitim nedir? Bir çocuğu yetiştirmek doğal bir süreç midir, yoksa tarihsel ve toplumsal koşullar tarafından şekillendirilmiş bir kavram mıdır?

Günümüzde toplumsal anlayışımız değişmez ve evrensel gibi gözüktse de aslında altyapısında barınan bir tarihsel dönüşüm geçirmiştir. Eğitim sadece bireysel gelişimi değil, aynı zamanda toplumun ihtiyaçları ve kültürel değerleriyle şekillenen bir süreçtir. Bu bağlamda eğitim anlayışı, farklı coğrafi ve kültürel özelliklere göre değişebilir. Sizleri, eğitim kavramının tarihsel ve teorik boyutlarını keşfedeceğimiz bir düşünsel yolculuğa davet ediyorum.

Tarihsel süreçte çocukluğun nasıl algılandığını anlamak için eğitim kavramını doğru bir bağlama oturtmak büyük bir önem taşır. Pek çok pedagog ve düşünür, insan gelişiminin farklı dönemlerde çeşitli faktörler tarafından şekillendiğini savunmuştur. Eğitim bu faktörlerden birisidir ve kökeni 18. yüzyıla, eğitim yüzyılına, dayanmaktadır.¹ Çocukların yetişkinlerden ayrı bir birey olarak görüldüğü ve modern bilimin bir parçası olduğu dönem 19. yüzyıla rastlamaktadır². Fransız tarihçi Philippe Ariés, 1960 yılında yayımladığı *Eski Devirlerde Çocuk ve Aile*

Yaşamı adlı eserinde çocukluk kavramını ele alarak bu alanda çığır açan bir bakış açısı sunmuştur.³ O dönemin kanaati çocukluğun sadece geçici bir dönem ve bireyleri yetişkinliğe hazırlayan bir evre olduğuydu.⁴ Bu evrenin çocukları yetişkin bir hayata hazırladığı ve bunun için bir kurumun yani okulun önemi vurgulanmıştır.⁵ Demek ki eğitimin önemi yüzyıllar öncesinden araştırılmış ve bir çocuğun gelişimi için her zaman insanlığın gündeminde yer almıştır. Fransız tarihçi bu çalışmasıyla yeni bir bakış açısı kazandırmıştır: Çocukluk kavramı geçmişten farklı olarak modern çağda toplumsal bir olgu olarak belirmiştir.

Ariés'in çocukluk ve eğitim hakkındaki görüşleri günümüz okullarını hatırlatmaktadır. Kendi çocukluğumu düşündüğümde anılarımın büyük bir kısmının okul hayatımla bağlantılı olduğunu fark ettim. Ailemizin ve yakın çevremizin dışında sosyal anlamdaki ilk yaklaşımımız, arkadaş edinmemiz ve öğrenme serüvenimizin ciddileşmesi hep okul dönemine denk gelir. Belki de fark etmeden kendimizi kocaman bir okyanusta bulduk ve okyanus bizi hızla yetişkin hayatına hazırladı. Küçücük bir balık iken okul çevremizle birlikte büyümeye başladık.

Okul yaşamının bu etkisi düşünüldüğünde eğitim, sadece bireyi yetişkinliğe hazırlamakla kalmaz aynı zamanda toplumsal yapıyı ve kültürel değerleri de güçlendirir. Eğitim süreci, toplumsal değerlerin bireylere aktarılmasında önemli bir araçtır. Çevremizde bulunan, bizi koruyan ve okyanusta yaşam mücadelesi vermemizi sağlayan yetişkinler hayatımızın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Onlara bakarak nasıl bir yaşam sürdürmemiz gerektiğini zamanla öğreniriz. Bu okyanus bazen çocuğa öyle devasa büyüklükte görünür ki ucu bucağı belli olmayacak kadar geniş, yüzdükçe kaybolacakmış gibi korkunç bir his yaratabilir. Böyle durumlarda çocuğa yol gösteren, korktuğu şeylerin aslında o kadar da korkunç olmadığını ona öğreten büyük balıklardır. Çünkü onlar da zamanında birer küçük balık olmuş, aynı yolları izlemişler. Küçük balık, sadece deneyimleyerek bir şeylerin farkına varabilir.

Eğitim üzerine düşünen ünlü filozoflardan biri olan Immanuel Kant, eğitimin bireydeki önemli unsurlardan biri olduğunu vurgulamıştır.⁶ Felsefesinde bulunan eğitim kelimesinin neye dayandığını belirtmeyen Kant, aslında her çağa ayak uydurmaktadır. Zamanın öneminin olmadığı, eğitimin toplumun düzeyine göre belirlenmesi gerektiğini vurgulayan bu düşünce ya-

pısı, eğitim anlayışlarını şekillendiren bir düşünsel yapıdır.⁷ İnsanın özünde bulunan “insanlık” eğitim ile ortaya çıkarılır ve geliştirilir.⁸ Kant bu eğitimi bir “sanat” olarak nitelendirmektedir.⁹ Kant’ın eğitim anlayışı, bireysel özgürlüğü ve toplumsal sorumluluğu bir arada barındıran bir yaklaşımı işaret eder. Bu süreci bir örnek ile göz önüne getirebiliriz. Franz Kafka (1883-1924) *Babaya Mektuplar* adlı öyküsünde aralarında bulunmuş olan eğitim bağlarını anlatmaktadır. Babasıyla olan radikal biçimde asimetrik olan ebeveynlik ilişkisinin eğitim ile nasıl bir bağlantısı olduğunu vurgulamaktadır. Öne çıkan “sebep sonuç ilişkisi” normal bir düzeyden çıkmaktadır. Kafka’nın hikâyesinde, ebeveynin eğitimde uyguladığı yöntemler ve çocuğun bunlara verdiği tepkiler, eğitim sürecinin bireysel kimlik üzerindeki etkisini gösterir. Bu, bireyin eğitim sürecinde özgürleşme ve kendi kimli-

ğini oluşturma mücadelesiyle bağlantılıdır. Babasının aksine kendi karakter özelliklerini oluşturmuş ve onun davranışlarını kendine alıştırmamıştır.¹⁰

Bu ve benzeri örnekler aslında insanın kendi özgürlüğünü yansıtmaktır. Eğitim sürecinde, çocuklar ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin rehberliğinden faydalanırken aynı zamanda kendi kararlarını da oluşturmaya başlarlar. Fakat onlara bir özgürlük ve bireysel gelişim sağlar. **Deneyimleyerek geliştirilen kişilikler, yetişkin birer bireyler olma yolunda onlara yanlışlıkları ve olası tehlikeleri öğretmektedir. Eğitimciler bu noktada onlara birer yol gösterici ve yoldaşlardır.** Bir hataya veya yanlış düşüşlerinde onların ellerinden tutan ve kalkmak için motivasyon verenlerdir. Eğitim sürecinde, çocuklar ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin rehberliğinden faydalanırken aynı zamanda kendi kararlarını da oluşturmaya başlarlar. Johann Gottfried Herder (1744-1803) bu konuda üç önemli unsur saymaktadır: Akıl, özgürlük ve insanlık. Bu üçüne sahip olan bir birey iyi ve kötüyü ayırt edebilmektedir. Bunu aynı zamanda araştırarak ve seçerek yapma kabiliyetine sahiptir.¹¹

Sonuç olarak eğitim kavramı tarihsel, toplumsal ve kültürel koşulların etkisiyle birlikte şekillenmiş bir süreçtir. Bu süreç bireyin gelişini sağlamanın yani sıra toplumsal değerlerin aktarılmasında da temel bir araç olmuştur. Çocukluk geçmişten bugüne değişen bir olgudur ve Ariés'in tarihsel bakış açısı ile bir dönüşümü göstermektedir. Kant'ın eğitimi bir sanat olarak görmesi ve önemli bir unsur olarak değerlendirmesi, eğitimin bireyin özgürlüğü ile toplumsal sorumluluk arasındaki dengesini kurmada oynadığı kritik rolü ortaya koymaktadır. Kafka'nın eseri ve Herder'in akıl, özgürlük ve insanlık vurgusu da

eğitimin yalnızca bilgi aktarmakla kalmayıp bireyin kimlik inşasında da etkin olduğunu göstermektedir. Eğitim, bireyin gelişiminde rehberlik eden bir yol arkadaşı olmakla birlikte, toplumsal yapının temel taşlarından biri olarak varlığını sürdürmektedir. Günümüzde değişen eğitim anlayışları ve pedagojik yaklaşımlar, eğitimin yalnızca birey için değil, toplum için de önemli bir olgu olduğunu bizlere hatırlatmaktadır.

dipnotlar

- 1 Koller, H. C. (2014). Grundbegriffe, Theorien und Methoden der Erziehungswissenschaft, W. Kohlhammer, s. 27
- 2 Koller, 2004, s. 28
- 3 Tan, M. (2019) *Çağlar Boyunca Çocukluk*, s. 76 vd.
- 4 Tan, 2019, s. 77
- 5 Koller, H. C., s. 29
- 6 Koller, H. C., s. 39
- 7 Koller, 2004 s. 32 vd.
- 8 Koller, 2004, s. 32
- 9 Koller, 2004, s. 33
- 10 Dörpinghaus, A. & Uphoff, I. K. (2014). Grundbegriffe der Pädagogik (3. Aufl.). Ferdinand Schöningh. S. 16 vd.
- 11 Dörpinghaus & Uphoff, 2014, s. 21

ZEYNEP BETÜL KAHVECİ

Almanya - Braunschweig

Gavur Belde Müslüman Saati

SEVDA BAYRAKTAR

Nefes nefese giriyorum mescide. Koştur-
maktan bitap düşmüş vaziyette aşıyorum
eşiği. İçeriye adımımı atar atmaz, ardımdan
kapıyı çektiğimde şehrin bütün uğultusunu geride
bırakmış gibi felah bulduğumu hissediyorum. Bir
sonraki namaz vaktine daha var. Hanımlar bölümünü
oluşturan perdeyi özellikle çekmiyorum ama yine
de arka saflarda bir kuytuya geçiyorum. Diz çöküp
öylece etrafı izlemeye koyuluyorum. Artık tatlı bir
alışkanlığa dönüşen bu hâl üzere, her bir mimari
ögeyi, bezemeyi, nesneyi, inceliği müşahade etmeye
başlıyorum. Zaten geciktirdiğim namazı bir de soluk
soluğa kılmaktan sakınıyorum.

Kulaklarım mescidin dinginliğiyle doluyor. Henüz
huzura varmadan, ibadetimi eda etmeden kendime
geliyorum. Sonsuzluktan bir parçaymış gibi keyfini
sürüyorum bu anın. Daha bir kaç yıl evvel yenilenen
halının ipeksi dokusunda elimi gezdiriyor, yorgun
dizlerimi dinlendiriyor. Nabzımın kendine has
ritmine dönmesini, nefesimin sükûn bulmasını bekli-
yorum. Çiçek kokan temiz havayı soluyorum derin-
den. Gözlerime de sıra geliyor. Duvarların beyazında
gezdiriyorum gözlerimi. Ebrarların, salatüselam

üzerine Kâinatın Efendisi'nin ve Rabb'in isimlerinin
bulunduğu bakır hat levhaların izini sürüyorum. Hacı
Bayram'dan temin edildiklerini öğreniyorum bir
kaç gün evvel. Hayranlığımın katlanmasına vesile
olan bu bilgi sanki aynı zamanda o manevi havayı
da taşıyor buralara. Çocuklar gibi seviniyor, hayrete
düşüyorum. Bir aralık kimlerin, ne zaman hediye
ettiğini öğrenmeliyim diye aklımdan geçirmeden
edemiyorum. Vaaz kürsüsünün arkasındaki levhada
oyalıyor şimdi nazarım. Ne yazdığını bile bile her
defasında aynı merak ve şevkle bir sır keşfedecekmiş
gibi harfleri tek tek seçip heceliyorum. Celî sülüs hat
ile nakşedilmiş, Hûd suresinin "Emrolunduğun gibi
dosdoğru ol." ayeti. Harflerin her bir kıvrımını zih-
nime kazıyorum. Resûl-i Ekrem'i "Beni Hûd suresi
ihtiyarlattı." dediyecek derecede sarsan ayetikerime-
nin şiddetinin, nefsimin hamlığını kıpırdatmasa da
dimağımda tıkırtılara sebep olduğunu, birtakım kapı-
ların peyderpey aralandığını duyumsuyorum. En son
mihrapta oyalanıyor bakışlarım. Kelime manasının
harp yerine işaret ettiğini hatırlıyorum. Belli ki ula-
şılması, korunması, savunulması hatta uğruna sava-
şılması gereken hususlar var. Nefsinin, gençliğinin,

çağın, dünyanın ve şeytanın etkisinden bir an olsun azade olan insanın secdeye kavuşma arzusunu, iradesini ve çabasını pekiştiren bir sütun misali dimdik. Putlardan ve sahtelerden benliğimizi sıyırdığımız ve elimizin tersiyle tüm mevcudata yüz çevirdiğimiz bir vaha gibi görünüyor gözüme. Vakarla yeri ve göğü birbirine bağlayışını temaşa ve tefekkür ediyorum.

O an fark ediyorum. Sadece mekânın sağladığı huzur değil ruhumu etki altına alan; ondaki sadelik ve düzenin vesile olduğu ferahlık hissi ve sebep olduğu farkındalık, hazır bulunuşlukla kuşatılma hâli. Beşere kolaylıkla iç dünyasına rücu etme fırsatı sunan bir ortam. Gösteriş ve şaşaadan münezzeh, yalın ve iddiasız. “İnsanın dünyada esas vazifesi dünyayı güzelleştirmektir.” diye buyuran Peygamber’in örneğiğinde mimari yapıların “Taraflı, doğru, vakur, az sesli, söylediği şeylerin güzel olduğu ve dünyayı tezyin edecek nesneler olması gerektiği.” düsturuyla hadisîşerifi uygulamaya çalışan Bilge Mimar Turgut Cansever geliyor aklıma. Mizanı ve miyarı insan olan yapılar. Gökerin, yerin ve dağların arz edilen sorumluluktan çekinip korktuğu, ancak insanın onu taşımakla mesul ve aynı zamanda emanet edilen varlığı imar etmek ve güzel eylemekle de yükümlü olduğu. Gösterişten, böbürlenmeden ve menfaatten korunmuş, bayağı duygusallıklardan arınmış bir değerler manzumesine hizmet eden bu yapılar maddi ve manevi imkânlar her ne olursa olsun insana ve onun yetiştirdiği nesillere duyarlılık, derinlik ve ümit vaat ediyor. Yaşadığımız asrın yayılmacı ve hafızasız şehirleri içinde gitgide eriyip küçülen insan için, idrakini açıp ufkunu genişleten, sorumluluklarını hatırlatan, dünyevi ihtiras ve kuşatmalardan halas bulunduğu eşsiz bir vaha, müstesna bir iklim sunuyor bu mescitler. Avrupalı Müslümanlar, gurbetçi Türkler ve bilhassa genç nesil ümmet bilincine, millî, tarihî

ve kültürel mana ve şuura bu mekânlarda cereyan eden etkileşim vesilesi ile erişiyor ve sahipleniyorlar.

Bu binaların yüksekliği baş döndüren kubbeleri yok belki, Osmanlı usulü zarif minarelerinden selalar yankılanmıyor olabilir, eşsizliğini vurgulayan âlemlere, çinilere, künde-kârilere, mermerlere de sahip değiller hiç şüphesiz. Olmaları da gerekmiyor diye bas bas bağırıyor içimdeki çömez ve serkeş mimar. Bütün bu yokluk onları madden tarihî bir camiden ayırıyor olsa da manevi yönünün kıymetsiz ve kıfayetsiz olduğunu iddiaya mahal vermiyor. İbadet ettiğimiz bu mekân esasında bir mescit ancak gündelik konuşma dilimizde onu cami olarak adlandırmak zatına atfettiğimiz önemin bir işareti gibi. Ünlü bir mimar tarafından tasarlanıp inşa edilmemiş muhakkak. Üstelik binanın zaman içerisinde maruz kaldığı yenileme yahut restorasyon çalışmaları dahi ulaştığı bütünlüğü sekteye uğratamamış. Hizmet ve gönüllülük esası ile kotarılan ihtiyaçları güzelliğinden ve huzur zerk eden yapısından eksiltememiş. İçtenlikle hakka ve hakikate yönlendiren bir zaman dilimi bahsediyor inananlara. Gündelik hayatın keşmekeş ve hayhuyundan beri kılarak mekân hazzından ibadet lezzetine kavuşmalarına vesile oluyor.

Yurttan uzak, “ezan-ı Muhammedi”den mahrum olanlar için cami ve dernekler diaspora toplumlarında haiz-i kıymet mekânlar. Zira sadece namaz vakitleri esnasında hizmet veren binalar değil tüm bir toplumsal hayatın etrafında halelendiği mekânlar onlar. Mescit, gayrı ve garip düştüğümüz bu yerlerde bir deniz feneri misali bizler için. Sadece onu kullanan, onun bünyesinde hizmet edenler için değil bulunduğu topluma da etki ve fayda sağlayan bir yapı. Siyasi ve medyatik gündeme dair kaygılar ve belirsizlikler içerisinde, topluma ve zamana yeri geldiğinde ayak uyduracak yeri geldiğinde ona mukavemet edecek

bilinç ve
ferasetle
donatıyor
kullanıcılarını.
Belki de bundan
sebepten bu denli yadırga-
nıyor çağın Müslümanları.

Güncel konjonktür hasesiyle, onlar
artık mensubu oldukları dini açıkça tebliğ et-
mekten sakınıp çekinseler dahi, bin dört yüz yıllık
hakikat ve gelenekten kopmadan yaşayışları toplumu
hâlâ değiştiriyor, dönüştürüyor ve şekillendiriyor.
Bir zamanlar Ahmet Hâşim'in ifade ettiği gibi şehre
gelen yabancılar sakinlerinin hayatını meçhul bir
düstura göre yeniden tanzim ediyor ve ruhları için
onu tanınamaz bir hâle getiriyorlar. Ancak bu defa
müspet manada. Çölde yolunu şaşırarak olmadığımız
gibi, ne zaman ne mekân içinde kaybolanlar da
bizler değiliz.

Maalesef müteaddiyin bir kul olmadığım ancak ziya-
desiyle milliyetçi geçindiğim demlerde sanırdım ki
bayrağın sallandığı her yer vatan olur. Son zamanlar-
da cılızlaşan ve geçerliliğini yitirmeye başlayan bu
ahvalin eksik kaldığı kanısına varıyorum. Aslolanın
belki de iki rekât namaz kılabilirdiğin yerin vatan
sayılabileceği duygu ve düşüncesiyle yüzleşiyorum.
Bu cümleye şahit olan kimi muhatap kaşlarını çatı-
yor ilkin ve şüpheli gözlerle süzüyor. Ne demek isti-
yor olabilirim acaba? Nasıl fikirler üretiyorum? Bir
insanın damarlarında akan kan değişebilir mi? Doğ-
duğu ve ata yadigarı topraklar daima miknatis misali

çekmez mi
insanı? Bense
vatanseverliğin
kof ve nakıs hey-
canlarla ölçülemeyecek
kadar ulvi ve kıymetli oldu-
ğunu düşünüyorum.

Mekân bizleri bir imamenin tespih tanelerini etra-
fında derleyişi gibi birleştiriyor ve bağlıyor. Denize
düşenin tutunacağı, zayı olmaktan korunacağı bir dal
gibi bizler de öyle tutunuyoruz ona. Farkında olmak-
sızın manevi bir rabıta ile kenetleniyoruz birbirimize.
Yaşadığımız zaman ve mekândan hasıl olan imtihanı
kabulleniyor, onu benimsiyor ve hatta üzerine titri-
yor, ona muhabbet besliyoruz.

Avluya bakan kuzey cephesinden içeriye sızan ikin-
di ışığının bu dünyaya ait olmayan huzmeleriyle
tazeleniyor bakışlarım. O an cennet geliyor aklıma,
istemsiz tebessüm ettiğimi fark ediyorum. Sokakla-
rında özgür dolaştığımı sandığım ancak son yıllarda
artan düşmanca bakışlara maruz kaldığım o dünyaya
başı dik, adımları vakur bir hâletiruhiye içerisinde
kaldığım yerden devam edebilmeyi arzuluyorum.
Tazelenmiş, rahatlamış, bir lahzaya parantez içine aldı-
ğım dünyaya meydan okuyabilecek cesaret ve güçle
donandığımı hissediyorum.

Hadi diyorum kendi kendime, kalk ve huzura var!

Dünyadaki Cennet

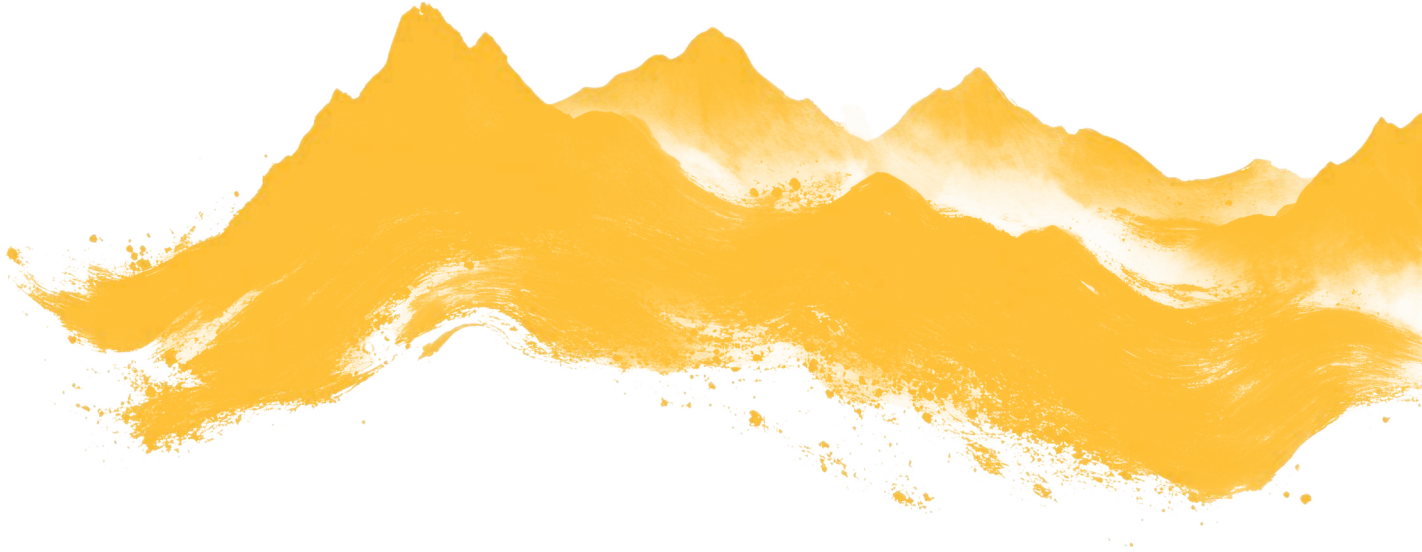
UBEYDULLAH ÇAVUŞ

Ş u fani dünyanın bin bir zorluklarına, hayatın sorumluluklarına katlanırken insan, bütün bunlardan arınacağı, huzura kavuşacağı bir cennet tasavvuru ile teselli buluyor, rahatlıyor. Ne bir gelecek kaygısı ne hüznün ne korku hissedeceği bu sonsuz saadet makamı için tüm hayatı boyunca çırpınıyor. Türk Dil Kurumu, “Dinî inanışlara göre dünyada iyilik yapanların, günahsızların, öldükten sonra sonsuz bir mutluluğa kavuşacakları yer.” diye tanımlıyor cenneti. Nice filmlere, kitaplara, hikâyelere konu olan yegâne mekân. Cennet üzerine yazılmış, bilinen en eski kaynaklar milattan önce 2000’lerdeki çivi yazılarına kadar uzanır. “Mutlu insanlar ülkesi, ölümsüzler ülkesi, hayat ülkesi.” olarak tarif edilmiştir eşli kaynaklarda cennet. İnsanoğlunun ilk mekânı, iyilerin ölümden sonra döneceklerine inanılan cennet, Azteklerden İranlılara; Afrikalılardan Romalılara; Eski Yunan’dan Mısır’a; geçmişten günümüze hemen her inançta, kültürde insanların hayallerini süslemiş ve süslemeye de devam etmektedir.

Bütün bunlar için ölmek daha doğru ifadeyle iyi insan olarak yaşayıp ölmek gerekir. Bu kusursuz, sonsuz huzur ve mutluluk vaat eden mekân, öteki dünyanın ürünüdür. Öyleyse ortalama seksen, doksan yıl yaşayan insanoğlu beklemek zorundadır. Acı, hü-

zün, yoksulluk, haksızlık karşısında sabırla, erdemle beklemek zorundadır.

Tüm bu bilinenlere rağmen cenneti bu dünyada da bulmak mümkün mü acaba? “Pencereden ay ışığı sızıyor ve küçük kızın yüzünü aydınlatıyordu. Cenneti görmek için aslında bu kadar ışık bile yetmez miydi?” diyor İhsan Oktay Anar bir romanında. Cenneti küçük bir kızın yüzünde görebileceğimizi ileri sürüyor. Öyleyse çocukların yüzlerinde, bebeklerin hareketlerinde bulabilir cenneti arayan. Belki bilinenin dışında, farklı bir cennet bu. Tamamıyla masum, henüz neredeyse hiçbir şey bilmeyen bebeklerin hareketlerinde ilahi bir yönlendirme gizlidir sanki. Dolayısıyla sözleri, mimikleri, tepkileri derin âlemlerin yansımasıdır bir nevi. Onlara gerçekten odaklandığınızda tavırları öyle bir içine çeker ki sizi, dünyadan soyutlandığınızı düşünürsünüz. Güldüklerinde yüzlerinin aldığı ifade, çıkardıkları ses tarifsizdir. Yağmur-la ilk defa tanışan bebek hem güldürür hem heyecan verir hem de tedirgin eder. Aynı duyguları o da yaşar çünkü ve bunu iliklerinize kadar hissettirir size. Bir ıslaklık gelir önce, bebek şaşırır. Aynı anda eğlenir de ama. Su eğlencelidir çünkü. Ancak bir damla daha gelir peşine. Aynı duyguları tekrar yaşar. Hemen peşine bir daha, bir daha gelir. Ardı ardına şaşırır, sevinir ve korkar. Her damlada tekrar eder bu.

Daha önce hiç görmedikleri hâlde yataktan, kane-peden, koltuktan ilk defa inerken, inmeye çalışırken ters şekilde ayaklarının üzerine inmeleri, bu şekilde inmenin en güvenlisi olduğunu bilmeleri hayret vericidir. Bunu nereden biliyorlar? Gölgeleleri sorgulamaları, onların kim olduklarını sormaları masumluklarına bir işarettir.

Bebekler sanki insan değildirler. Ne ağızları kokar ne terleri. Cennet gibi koktukları söylenir. Masumluğun, günahsızlığın kokusudur bu. Zamanla insana dönüşürler, kirlenirler. Dönüşükçe, hayatın içine girdikçe kokuları da değişir.

Kendimizin, yakınımızın, eşimizin, dostumuzun çocuklarında tanık olmuşuzdur. Doğduktan sonraki ilk birkaç gün, belki birkaç hafta sebepsiz yere güldüklerini, elleriyle ayaklarıyla sanki biriyle oynarmışçasına hareketler yaptıklarını gözlemlemiştir. Onlarla meleklerin oynadıkları rivayet edilir. Belli ki yaradan onları, o temiz dünyalarından çıkıp geldikleri bu zorlu dünyadaki ilk günlerinde yalnız bırakmak istememiş.

Gözlerindeki o tarifsiz ışıltıyı, heyecanı, merakı görünce doğallığın ne olduğu anlaşılır. Saf ve katkısız. Sahte olmadığını bilirsiniz çünkü dünyaya dair bir şey yaşamamıştır. Ne o denli rol yapabilecek kadar insan tanımış, ortamlara girmiştir ne de duyguların-

dan tereddüt ettirecek aldatılmalara maruz kalmıştır. Dünyanın kirlettiği insan, bu duyguların sadece tahrif edilmiş hâlini sergiler. Gözleri sanki kâinatı barındırır çocukların. Dante Alighieri, “Üç şey bize cennetten kalmıştır: Gecenin yıldızları, gündüzün çiçekleri ve çocukların gözleri.” sözleriyle oldukça yerinde bir tanımlama yapar.

Yazabilseler keşke bebekler. Eminim bu katkısız, saldırıya uğramamış bilinçaltıları ile en orijinal şiirler, en nadide edebî metinler, en yerinde betimlemeler, en yaratıcı hikâyeler onların kaleminden çıkardı.

UBEYDULLAH ÇAVUŞ

Almanya - Hannover

Seslerden Öte

AYŞE NUR OSMANOĞLU

Her kelime, bir zamanlar birileri tarafından seçilmiş, yontulmuş ve kuşaktan kuşağa aktarılmış bir miras değil midir? Tıpkı eski mezar taşlarına işlenmiş yazı ve semboller gibi, kelimeler de geçmişin izlerini taşır üzerinde. Dil de kimliğimizin, kültürümüzün izlerini öyle muhafaza eder, yaşatır. Fakat bu koruma katı ve değişmez bir yapıda değildir. Aksine, her kelime farklı coğrafyalarda, farklı nesillerin dilinde yeni anlamlar kazanarak evrilir. İstanbul’da “anne” diye yankılanan kelimeyi Anadolu’ya gittikçe “ana” diye duyar oluruz ama özündeki o kutsal sevgi ve sıcaklık hiç değişmez. Bu ses, kimi için çocukluğunun sıcak mutfağını, kimi için her gün okuldan gelince onu kucaklayan şefkatli kolları, kimi içinse sadece özlemi çağırıştırır. “Gönül” ve “kalp” kelimelerini düşünelim. İkisi de sevgiyi çağırıştırır, ikisi de kırlır ancak gönül alınır, kalp alınmaz. “Memleket” ve “yurt” kelimeleri de böyle değil mi? Herkes için farklı hikâyeleri, davaları ya da özlemleri taşır. Yaşlı bir nine için “memleket” belki de artık var olmayan bir köyün hatırasıdır, genç bir öğrenci içinse yeni

umutlarla adım attığı şehirde özlemle geride bıraktığı ev ve sokakların ta kendisidir. Tek bir kelime, sayısız farklı hayatın kesiştiği bir nokta olur böylece.

Dilleri alışlagelmiş sesler yığınınından ibaret görmemeli. Tıpkı yüzlerce yıllık bir çınar ağacının her yıl tekrardan farklı yapraklar açması gibi dil de her nesilde her bölgede yeni anlamlar filizlendirerek açar. Seslerden öteye geçer bazen de... Dedem gelir aklıma, anneannemin vefatından sonra yıllarca yalnız yaşadığı. Çocukken hep merak ederdim neden yalnız kalmayı tercih ettiğini, ürkerdim yalnızlığından. Belki de gerçekten yalnız değildi. Her sabah ağır adımlarla bahçeye çıkar, hep aynı yerde duran eski sandalyeye yerleşirdi. Bazen gözlerini uzaklara diker, bazen avuçlarını toprağa sürerdi. Bazen de en sevdiği ağacın gölgesine yaslanırdı. Kimseyle konuşmazdı ama sanki ağaçlarla, rüzgârla, toprakla kelimesiz bir sohbeti vardı. Her sabah camiden dönüşünü sokağın başında bekleyen köpeği vardı bir de. Dedemin sessiz yoldaşydı o; her sabah sokak başında yolları kesişir, dedemin peşine takılır, bahçeye kadar ona eşlik ederdi. İkisi de konuşmaz ama birbirlerini an-

lardı. Dedem bahçeye göz gezdirir; yere düşen yaprakları, kırılmış dalları, bahçenin köşesinde birikmiş çer çöpü toplarlardı. Elleri anlamla, emekle, sevgiyle dokunurdu her şeye. Suskunluğuyla bir şeyler anlatır, belki de cansız dediğimiz taş, toprağı dinlerdi. Belki de o topraklardan yıllar önce kardeşleriyle, hanımıyla paylaştığı anıları dinlerdi.

Bazı anlar olur ki kelimelere ihtiyaç kalmaz. İşte o zaman devreye hâl dili girer. Dedemin konuşmadan çok şey anlatması, bir annenin yavrusuna bakışı, bir çobanın sürüsüyle konuşması, bir bahçıvanın çiçekleriyle söyleşmesi... Kâinatın kendine has bir dili vardır aslında. Kuşların ötüşü, yaprakların hışırtısı, yağmurun toprağı değışi... Hepsi kâinat dilinin kelimeleridir. İnsan bu dili yüreğıyle duyar, ruhuyla anlar. Her kuşak, her yöre, bu kelimelere kendi rengini, kendi tadını katmaz mı? Bundandır ki her konuştuğumuzda her yazdığımızda sadece iletişim kurmuyoruz aslında. Belki geçmişten geleceğı uzanan köprüler kuruyor, farklı dünyaları birbirine bağıyoruz.

Her kelimemiz binlerce yıllık kültürün izlerini taşıyor ve her zihinde farklı resimler, farklı duy-

gular uyandırıyor. Çünkü o kelimeler sadece bir ses değıl içinde binlerce yıllık sevginin, acının, sevincin, özlemin özünü taşıyan hikâyelerin bir parçası. Bu parçalar her birimizin dünyasında farklı anlamlar kazanarak dilimizi yaşayan bir olgu hâline getiriyor.

Ve bazen susmak da bir dildir, kâinatın sessizliğinde kendimizi bulduğumuz, her şeyin birbiriyle konuştuğı o derin dili duyduğumuz...

AYŞE NUR OSMANOĞLU

Kanada – Toronto

Doksan Altıncı Tez

YASEMİN KELKİT

İkna edilmişlerle yola çıkılmaz...

Kâinatta her şey yerini arar. Çocuklar annelerinin ellerini, dalgalar martı seslerini, çiçekler ağaç dallarını, dualar avuç içini, harfler kelimeleri, kelimeler cümleleri, cümleler paragrafları, sayılar formülleri... Uzayıp giden bu listenin “düzen” üzere kurulan var oluşu, bir yapboz parçasının yerine oturması gibi vakti geldiğinde bir “tık”la beklenen sonucu ortaya çıkarır: Tamamlar ve tamamlanır. Tıpkı yedi kat semanın üzerine konulan yıldızlarda olduğu gibi bulunana dek aranması gereken her şeyin bir yeri vardır. Aksi hâlde “büyük resim” eksik kalır, bir defa var olan parçalar asıl manalarını kavrayamaz. Varlık sebeplerini anlayamazlar.

Amaçlar “niçin”in hedefiyken sebepler hep “neden”le ortaya çıkar. Her ikisinin de ele alındığı yön farklıdır; niçin geleceğe, neden geçmişe dönüktür. İşte yine bu neden, dozu ayarlandığında meraka, kaçırıldığında şüpheye dönüşür. Merak üzere kurulu

bilimin çeşitli dallarında nedenler nedenleri çağırıştırır, araştırmacılar da bu sorunun peşine düşer... Bu soru, Alice’in peşinden gittiği tavşandır bir nevi. Bizi daima sıkın, sürekli zihnimizi meşgul eden, belki de büyüten, uykusuz bırakan “çocuksu” bir sorudur bu. Sosyolojinin temelinde de Anthony Giddens’e göre neden sorusundan doğan “nedensellik” yatar.

“Beş parmağın beşi bir mi?” sorusu bilimsel bir soru olmamasına rağmen atalarımızın aslında olgu mahiyetinde dile getirdiği bu düşünce, bir sosyoloğun uğraştığı şeyi kolaylıkla anlamamızı sağlar: Sosyoloji, beş parmağın beşinin de eşitliğini ve / veya farklılıklarını göstermeye, “neden” farklı olduklarını araştırmaya çalışır. Öte yandan sosyologlara göre insan hayatındaki kararlar, davranışlar yine neden(ler) “denetlenmelidir” ki bu tercihlerin kişisel mi yoksa toplumsal güçler tarafından mı etkilendiği belirlenilebilir. Toplumsal idrak için kişisel deneyim yetersiz kaldığında toplumsal olaylar ve zamanla

ortaya çıkan olgular da sosyologlar tarafından âdeta bir cerrahın bir deriyi kat kat açması gibi büyük bir hassasiyetle sorgulanır, detaylandırılır. Bu sebeple de geçmiş, puslu geleceğin en bilge ve en kadim habercisi konumunda tutulur.

İnsanlık tarihi boyunca matematik, politika, sosyoloji, felsefe ve diğer bilim alanları süresi belli olmayan kavramlar üzerine kurulmuştur. Bu kavramlar, “zamanla” toplumda yer edinen “bugüncü” düşünce biçimlerinin temelini oluşturur. Alışagelmişin dışına çıkmak, konfor alanının yanıltıcı güvenine dayanan insanlar için zordur. Çünkü hangi alanda olursa olsun “yeni”, yeterince elle tutulur, gözle görülür, bütünüyle bilinir değildir henüz. Yeni taşındığımız bir evin yolunu öğrenmek nasıl zaman alıyorsa yeni kavramlara “güven”memiz, onlarla düşünmemiz de zaman alır. Bazen bir kavram ancak nesiller sonra, Sokrates-Platon-Aristo’da olduğu gibi elden ele verilerek, yıkılarak, yeniden inşa edilerek konumlandırılması

gereken yeri bulabilir. Nitekim “yenilgi yenilgi büyüyen bir zafer vardır.”

Yeninin boyutuna, etkile(n)diği toplumsal çerçeveye göre onu tanımlayacak kavramlarımız da değişir. Bundan dolayı dünyanın artık düz olmayışı yalnızca yeni bir idrak kapısını aralamaz, o ana kadarki dünya görüşünü bütünüyle dönüştürür, bir “paradigma değişimi”ne sebep olur. Maddenin dönüşümünde karşılaştığımız gibi bu dönüşümde de bir enerji patlaması gerçekleşir. Bu enerji patlamasının boyutlarının, bugünlerde çoğu zaman zihinsel seviyede seyretse de tarih boyunca fiziksel çatışmalara da yol açtığı görülür. Nedir insanın yeniyi zor benimsemesinin sebebi? Nereden bilir “hayatın altının üstünden daha iyi olmayacağını”, yeniyi bu denli reddederken?

Deneysellikinden dolayı “objektif”liğiyle tanımlanan bilimin, âdeta bir olay yeri incelemede olduğu gibi merkezde bulunan olayın etrafına çekilen araştırma

bandını andıran nesnelliği sayesinde dokunulmazlığı sağlanır. Nesnel bilimin derinliklerine doğru yol aldıkça farklı kavramlarla karşılaşırız. Dogma, doktrin, fikir, formül, hipotez, konsept, kuram, olgu, paradigma, teori bunlardan yalnızca birkaçıdır. Bu, genellikle içe içe geçen fakat geçmemesi gereken kavramların, araştırmayı gerçekleştirdiğimiz bilim alanına, “sistematik” var oluşlarına ve ele alınan olayın derinlikli analizine, bu analizin şekillendirdiği sonuca göre toplumda kabul görme biçimleri de değişir. Bir şeyin tekrarlanabilir, deneylerle somutlaştırılabilir hatta “yanlışlanabilirliği” o şeye dair argümanların sayısını arttırmakla kalmaz, mantığın “ikna” gücünün bir bir tükenmesini hedefler. Bir bakıma, “Ağaçtan düşen her üç elmadan biri mutlaka Newton’un kucağına isabet eder.” hipotezi, yüzde birlik bir ihtimalle de olsa aksi ispat edilmedikçe doğrudur...

Bahsi geçen sebepten dolayı “Yüz kişiye sorduk.” ifadesi çoğu zaman bir kişinin, içeriğine bakılmaksızın mantıken etkilenmesini sağlar. Çünkü mantık da (zannedilenin aksine) kolaycıdır, “inanmak” ister. Oysa bu inanç, paradoksal bir şekilde bilimin neredeyse bütünüyle reddettiği “inancın ta kendisi” değil midir? Zira bilimsel açıdan bir şeyi, kişisel olarak inançtan ayırabilmemiz için o şeyi, deneyimlememiz gerekir. Ancak bu tarz araştırmaları yani kişisel tecrübelerle yönelik çalışmaları; vakit, eğitim, merak ve imkânsızlıktan dolayı birçoğumuz layığıyla gerçekleştiremez. Öyleyse bizim için bütün kaynaklarını bir alana yoğunlaştıranlara bir defa daha inanmamız gerekir... “Büyük patlamaya” dair inancımızla “kün fe yekün”ün gücüne dayanma arzumuz arasında fark var mıdır, varsa nerededir? Böylelikle bir hipotez, kuram veya dogma arasındaki ayrım da (tanrısal olmasa dahi) yalnızca bir inanç meselesidir. Dolayısıyla duygulardan ziyade bilimsel açıklamalarla yönlendirilen inancın kavramları, işte yine bu “inanç yoğunluğuna” göre şekillenir. İstemsizce ortaya çıkan bu bilimsel inanıştaki çelişkili durum, Niyâzî-i Mısırî’nin şu sözlerindeki benzerliğe işaret eder:

“Derman arardım derdime
Derdim bana derman imiş.”

Bu husus hayatın (tıpkı bir katilin olay yerine geri gelmesi gibi) “Reddettiğimiz şey her ne ise günün sonunda yine ona döneriz.” deme biçimidir âdetâ. Bu yaklaşım Murhpy kanunlarından biri olabilir mi acaba?..

İnanç, kavramları kavrayışımızın temelini belirlediği gibi bir teslimiyet meselesidir aynı zamanda. İnsansa ancak derinlemesine teslimiyeti itibariyle sınırsız bir kavrayışa dâhil olabilir. Aksi hâlde her şeyi reddeden zihni, zaten kavramsal sınırlardadır. Ama teslimiyet, yani “bilmediğini bilmek”in idraki insanı hep bir adım ileri götürür. Veya durduğu yerin, o an orada durulması gereken yer olduğunun bilincini sağlar. Henüz bir sonraki adımın vakti gelmemiştir, “geldiğinde” bilecektir. Bu yüzden kendi zamanının dışına çıkmak için zorlamaz. Dengeyi bozmaz. Teslim olur. Modern tabirle “akışına bırakır” ama akışa kapılmaz. Çünkü teslimiyet bir bilinç meselesidir. Bu bilinçle anlam kazanır muğlak olanlar. Öyleyse sağlamlaştırılması gereken mantık değil, niyetlerimizdir belki de.

Bilimin, tanrısal inancı kendi alanı dışında tutma çabası, bir tehlike unsuru olarak gördüğü “mantıkla açıklanamamaktan” kaynaklanır. “Beş N”nin cevapları ne denli kanıtlanamazsa bu soruların dayandığı olayların varlığı da o derece sorgulanır, reddedilir. Oysa Deleuze’e göre en büyük tehlikeyi hem kişisel hem de toplumsal açıdan, “kim” sorusu teşkil eder. Deleuze, bu düşüncüyü “Minnelli’nin rüyası” örneğinden açıklar. Burada, rüya görenlerin rüyası, rüya görmeyenleri endişelendirir. Deleuze’e göre bu durum şu anlama gelir: “Rüya görmeyenler, rüya görenlerin gördükleri rüyanın gerçekleşme gücünden dolayı tehlike altındadır. Bu durum, rüya görmeyenleri bir bakıma kurbanlaştırır.” Küçük Prens’in beşinci gezegende karşılaştığı sokak fenercisinin hâlini andırır bu yaklaşım:

“KP: Günaydın. Feneri niçin söndürdün?

F: Yönetmelik böyle. Günaydın.

KP: Nasıl?

F: Yönetmeliğe göre fenerimi söndürüyorum. İyi akşamlar.

Feneri yeniden yaktı.

KP: Peki, neden yine yaktın?

F: Yönetmelik böyle.

KP: Anlayamıyorum.

F: Anlayacak bir şey yok ki, dedi bekçi, yönetmelik yönetmeliktir. Günaydın.”

Sorguyu yitiren, soru sormaktan çekinen, soru sormayı, araştırmayı başkalarına bırakanların durumu da rüya görmeyenlerin durumundan farksızdır. Onlar için başkaları düşünecek, başkaları bir şeyleri bir nedenle reddedecek, başkaları bir “toplumsal” sonuca varacaktır... Ancak tehlike ne kadar ciddi olursa olsun bazılarımız “Ümit Burnu”nu dahi geçmeyi göze alanlarımız gibi bazı rüyaların, birtakım soruların da peşini bırakmayacaktır elbet.

Latince “revolutio” düz bir çeviriyle dönüş, bütüncül anlamıyla “devrim” demektir. Devrimse genel bir açıklamayla toplum içindeki ani ve köklü değişimi tarif eder. Toplumun içinde bulunduğu kurmaca dünyayı bir anda değiştiren bu olay, aslında bazı kişilerin yeniye dair inançlarının eskiyi bastırmasından kaynaklanır. Eski artık yeterince inandırıcı ve ikna edici olmadığından toplumun seyri, “toplumsal uzlaşmanın” yitirildiğinde meydana gelen “toplumsal çatışmayla” kökten değiştirilmelidir. Bu bakıma “en iyi, iyinin düşmanıdır” gerçekten. Luther’in *Doksan Beş Tez*’i, Hristiyanlığın temel öğretisine geri dönme fikriyle ele alınmış, Papa’nın yanı sıra birçok inançlı ticaret insanının kök saldıgı çıkarıcı, maddeci dünya düzeninin toplum bilinciyle sorgulanmasını, sarsılmasını sağlamıştır. Fransız Devrimi, “ekmek bulamazlarsa pasta yesin”cilere karşı eşitlik, adalet, özgürlük arzularının toplumu aydınlatmasıyla

meydana gelmiştir. Bu durumda bir inancın şiddeti ne kadar yoğunsa içinde bulunduğu toplumu yeniden şekillendirme veya o topluma uydurulma ihtimali de o kadar güçlüdür. Bahsi geçen ani ve kökten değişiklikler, toplumun bir parçası olan insanın bazı kişisel anlarında da söz konusudur. Hormon seviyesi normalin dışında seyreden bir insanda ani değişiklikler görmemiz mümkündür. Bir anda asabilesmesinin sebebi vücudundaki insülin dengesinin bozulmasından kaynaklanabilir. Ancak bazı anlarda değişen hormon dengesinin bilimle açıklanabilirliği, olguyu değil yalnızca tepkiyi ele alır. Oksitosin, dopamin, vazopressinin bir anda yükselmesi, insanın âşıklığının “tepkisel” göstergesidir. Ancak “neden” âşık olduğunun açıklaması değildir. Hele ki bir başkasını veya neden “o” başkasını sevdiğinin açıklaması hiç değildir.

Tıpkı tarhana çorbasını sevişimizin sebebini bilmediğimiz gibi aşka düşüşümüz de nedensiz’dir. Hepimiz biliriz ki bir aşkı tarif etmeye, bir insanı neden sevdiğimizi açıklamaya kalksak yalnızca onu kırmakla kalmayız, aynı zamanda aşkın da bir yığılma hâli olan buharlaşmadan, yani mevhumlaşmasından dolayı gerçekleştirmeyiz bu girişimimizi... İşte sırf bu “nedensizlik”ten dolayı aşk da bir devrimdir. Bütün bu açıklamalardan sonra Orhan Veli’nin satırları bu teze delil hükmündedir...

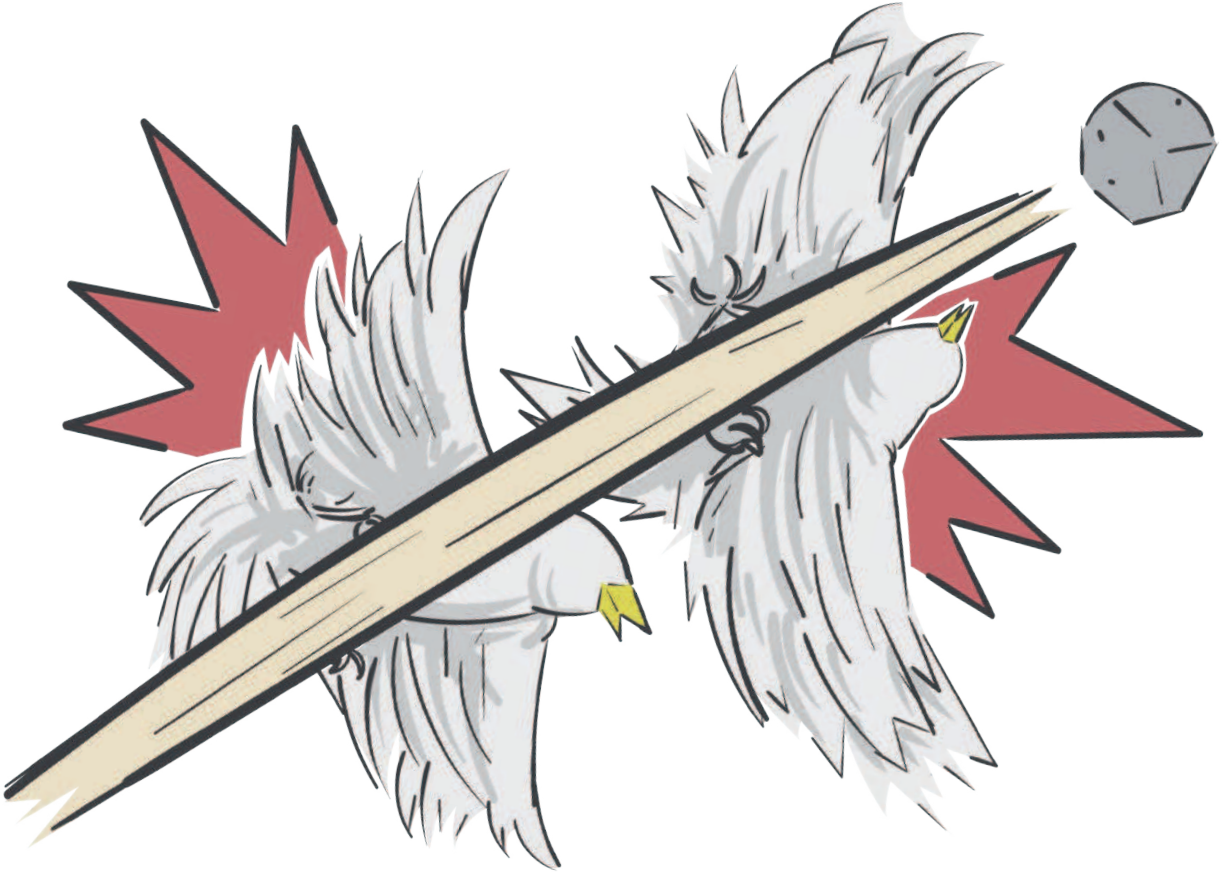
“Her şey birdenbire oldu.
Birdenbire vurdu gün ışıgı yere;
Gökyüzü birdenbire oldu;
Mavi birdenbire.
Her şey birdenbire oldu;
Birdenbire tütmeye başladı duman topraktan;
Filiz birdenbire oldu, tomurcuk birdenbire.
Yemiş birdenbire oldu.
Birdenbire,
Birdenbire;
Her şey birdenbire oldu.
Kız birdenbire, oğlan birdenbire;
Yollar, kırlar, kediler, insanlar...
Aşk birdenbire oldu,
Sevinç birdenbire.”

Cahil Cesareti

MELİSSA IŞIK

Enflasyon kavramı neyi çağırıyor? Günbegün artan gıda fiyatlarını mı yoksa durmadan yükselişte olan döviz kurlarını mı? Muhakkak akla ilk gelen şeyler maddiyatla ilgili durumlar olsa da topluma ve özellikle toplumun ruhuna daha büyük zarar veren manevi enflasyonu göz ardı etmemek gerekir. Almanca’da *Bildungsinfation* olarak tanımlanan eğitim enflasyonu, üniversite gibi yüksek eğitim kurumlarından mezun olan insan sayısının gitgide çoğalmasını tanımlıyor olsa da bu durum özellikle Türkiye Cumhuriyeti ekseninde tam aksi şekilde zuhur etmekte. İnsanların diplomasız, hiçbir ehliyeti ve liyakati olmaksızın, kendilerine uzmanlık ünvanları atfettikleri ve bu konularda fikir hocalığı yaptıkları binaenaleyh en çok suistimale uğrayan alan muhtemelen ruh bilimi, nam-ı diğer psikoloji alanıdır. Aslında bu ifade sanki eğitim seviyesi düşük kişiler bunu yapmaya yelteniyormuş gibi bir intiba yaratsa da bilakis bu istila yatay düzeyde sosyologlar, sosyal çalışmacılar ve hatta belki felsefeciler tarafından bile yapılmaktadır.

Türk toplumunun dizi sektöründe tanıştığı ilk psikolog belki de “Çocuklar Duymasın” dizisinde yer alan Sinan Bey oldu. Sinan Bey’in seans odasında, heybetli koltuğunda otururken yaptığı yorumlar bizlere ilk defa terapinin içyüzünü gösterdi. O zamanlar birçoğumuz için muğlak olan bu meslek, bazıları tarafından “deli doktoru” olarak adlandırılırdı. Dizinin ardından, psikologluk bilinen bir meslek hâline gelmiş olsa da sıklıkla gündeme getirilmesi ayıp olan veya gidilmesi gerektiği takdirde üstü örtülen ve kesinlikle toplum içerisinde anılmayan bir konuma sahipti. “Kırmızı Oda” dizisinde yer alan Doktor Hanım ve hastalarının acıklı hikâyeleri aracılığıyla evlerimizde her hafta sanal olarak da olsa bir ruh sağlığı uzmanını misafir etti birçoğumuz. Bu dizide zaman zaman, ruh sağlığı uzmanlarının muhafaza etmeleri gereken sınırların yanlış aktarımı, mesela sarılma mevzusunun alyansı kıran bir hareket olması gibi, halkta stereotipilerin yerleşmesine yol açmış oldu. Bu tür bir diziyi izleyerek terapi almaya karar veren bir bireyin belki de onun hayal kırıklığına uğramasına sebep oldu. Zira gerçekliğin ve aktarı-

lanın örtüşmemesi gibi bir durum söz konusuydu. Günümüzde bir psikoloğa gitmenin kabul gördüğü hatta belki de moda hâline geldiği bir dönemde, psikologların da yerini kendini psikolog olarak adlandıran yaşam koçları, manevi danışmanlar ve spiritüel “terapistler” aldı.

Psikoloji alanında Almanya ve Türkiye arasındaki en belirgin fark, Almanya’da bir meslek yasasının mevcut olması ve bu sayede “psikolog” ve “psikolojik psikoterapist” ünvanlarının kanunen koruma altına alınmasıdır. Almanya’da da bu mesleğin titri ve saygınlığı, özellikle doğal tedavi uzmanları yani Heilpraktiker’in ve psikolojik danışmanlık yani Psychologischer Berater’in eğitimi alan kişiler tarafından suistimal edilme riski taşısa da durum Türkiye’deki kadar vahametli değil. Zira Türkiye’de herhangi bir ünvan adı altında klinik açmak züccaciye açmaktan lojistik açıdan farksız iken Almanya’da eğitim süreci ve muayenehane açmaktaki hem eğitimsel hem de maddi meşakkat bu durumu zorlaştırmakta ve bu sayede mesleğin itibarını nispeten muhafaza etmekte.

Başlıkta da kullandığımız halk arasında “cahil cesareti” olarak bilinen ibare, haddizatında bilimsel bir deneye dayalıdır. 1999 yılında David Dunning ve Justin Kruger tarafından gözlemlendiği üzere, herhangi bir konu hakkında yetersiz bilgiye sahip olan bireyler, aynı konu hakkında daha çok bilgisi olan bireylere nazaran daha fazla özgüvene sahiptirler ve bu tezata “Dunning-Kruger Etkisi” adı verilmiştir. Sosyal mecralar psikoloji ilminin yeni ticarethanesi hâline dönüşmüş durumda ve bununla bu bahsedilen etki gittikçe artmakta. Hap bilgiler, kısa videolar ile “3 adımda narsistleri ifşa et. 5 adımda bir narsisti pişman et.” gibi paylaşımlarda bu mesleğin itibarını yerle bir etmeye önyak olmak anlamına gelir. Sosyal medyada psikologların ve psikolog adı altında ticaret yapanların sayısının artması neticesinde gözlemleyebildiğimiz bir farklı konu ise insanların her türlü tepkiyi ve hareketi psikolojiye bağlamaları durumudur. Her hareketi daima bir çocukluk travmasına indirgemek bazı gayrimeşru durumları meşrulaştırmaya yol açtı ve sonuçta toplum olarak haysiyetsizliğe, haysiyetsizlik diyemeyecek bir duru

ma geldik. Şimdiki zamanı geçmiş ışığında yorumlamak ne bilimsel ne de gerçekçi bir yaklaşımdır.

Sosyal medyada psikologların ve psikologmuş gibi yapanların sayısının artması toplumda yeni bir çılgınlığın türemesine de yol açtı. Bunu “teşhis çılgınlığı” olarak adlandırmak isterim. Yakın zaman önce bir ablanın “Çocuğumda şu ve şu hareketleri gözlemliyorum, DEHB olduğuna kanaat getirdim. Sen ne dersin?” sorusu ile karşı karşıya kaldım. Instagram’da takip ettiği bir psikolog ayrıca çocuğa kesinlikle kızılmaması ve hayır denmemesi gerektiğini salık veriyormuş, maazallah travmaya yol açabilirmiş bu durum. Çocukların hep pohpohlanması gerektiği bir çağda yaşıyormuşuz meğer ve bundan bihabermişiz. Narsist teşhisi de moda hâline gelen diğer kavramlar arasında yerini buldu. Birisi size karşı hoşunuza gitmeyen bir davranışta bulunduğu anda etiket yapıştırabilirsiniz üzerine. Herkesin kocası narsist, herkesin evladının hiperaktif olduğu bir cürcananın tam ortasında bulunmaktayız. OKB, tüm titiz olan hanımlarının isimlerinin önüne ünvan misali eklenmiş durumda ve kişinin kendi temizliği ile övünmesi için yeni bir araç. Morali bozuk olup bir başkasını kıran ve belki sözel olarak haddini aşan bazı insanlar için ise “Depresyondayım.” ifadesi mazeret işlevini görüyor. Dışsallaştırma -basit bir ifadeyle hayatındaki olumsuz durumları dış etmenlerle açıklama ve böylelikle hep başkalarını suçlama- kendini aklamak ve belki de kandırmak için yeni bir metot hâline geldi. “Eğer yalnızsam, üzgünsem veya başarısızsam bunu sebebi ailem, arkadaşlarım ve yakın çevremdir.” gibi fikirler etik dışı biçimde zihne yerleştiriliyor. Bu bağlamda ortaya çıkan sonuç aslında travma, narsistik kişilik bozukluğu, OKB vs.

gibi ciddi durumları ve bunların doğurduğu psikolojik hasarları hafife almak ve bunları günlük sohbetlerin değersiz bir parçası olarak kavramsal açıdan indirgemek.

Her birimizin bir parçasını oluşturduğumuz toplumda herkese toksik olduğu aşılandığı için topyekûn bir yenilenme sürecinden geçmeye ve herkesten uzaklaşıp sadece kendimizi sevmeye mi ihtiyacımız var acaba? Yoksa kendi nefsimizi internette bulduğumuz psikolojik yorumlar ile tatmin etmeyi bırakıp fitrata, ahsen-i takvîme dönmek için mi gayret göstermeli?

Psikolojik bilgilerin yayılmasıyla birlikte halk arasında travma kelimesine tramvay denmesi veya anksiyete yerine “Ankastrem depreşti.” gibi komik cümlelerin duyulması, bilimsel ve de toplumsal cihetten gelinen vahim durumu göz önüne sermektedir. İnsanların ruh sağlıklarına zarar verilen bir toplumda maddi enflasyonlar geçici, manevi yani psikolojik enflasyonun hasarları ise jenerasyonlar arası bulaşıcıdır. Kuşaklar arası travma aktarımının bu kadar gündemde olduğu bir dönemde ruh sağlığını ticarethaneye dönüştürmek, gelecek nesillere aktarılacak olan travmalara önayak olmak demektir.

MELİSSA IŞIK

Almanya-Berlin

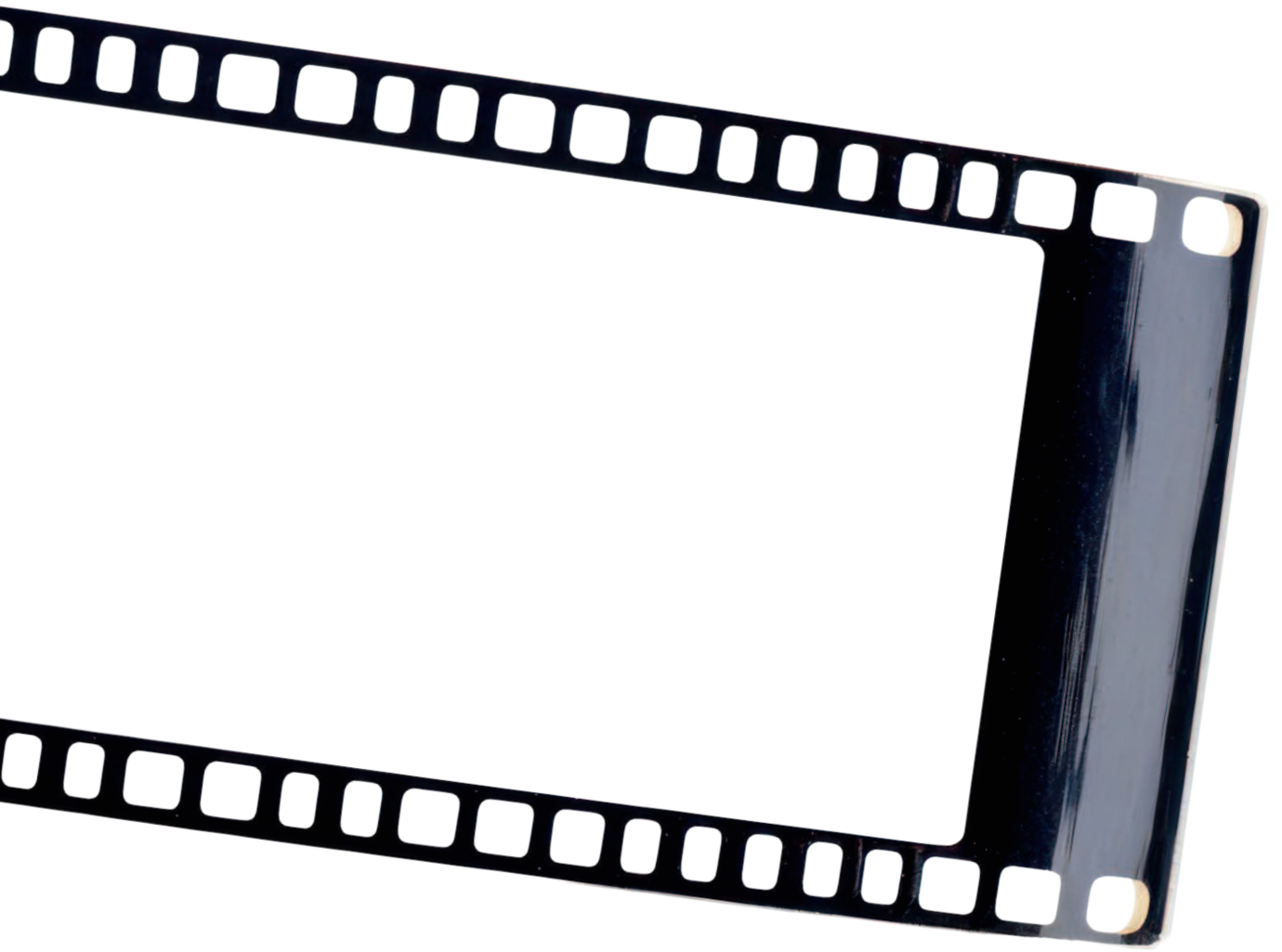
Zamanın Fotoğrafı

GÜLSÜM DURNA

Bazen bir fotoğrafa takılı kalırız. Bulunduğumuz zaman ve mekândan kopar, âdeta o döneme ışınlanırız. Anılarla anların sıcaklığını hissederiz. Özleriz, tekrar o günlerin gelmesini isteriz. Fakat zaman buna izin vermez. O, hızla koşarken biz ona yetişmeye çalışırız. Her ne kadar peşinden koşarsak koşalım asla onu yakalayamayız. Sadece fotoğraflar bu acımasız gerçekliğe direnir. Bir kareye sıkışmış anlar, solmaya yüz tutmuş bir tebessüm, belki de artık var olmayan bir mekân... Hepsi hâlâ orada ama biz artık o fotoğraftaki değiliz.

Zaman bizi değiştirirken anılar olduğu hâliyle yerinde kalır. Bu yüzden geçmişe bakarken içimizi

hem bir huzur hem de bir hüznü kaplar. Bilindik, tanıdık geçmişe artık ulaşamayız. İnsan unutmayı seçmez ama zaman, bazen bize unutmayı zorunlu kılar. Fotoğrafa baktığımızda hatırladığımız şeyler kadar unuttuklarımız da önemlidir. Eksilen yüzler, silikleşen sesler, hatıraların arasına karışmış bir ayrintı... Anılar zamana karşı koyamaz, bazen en kıymetli olanlar bile usulca silinir. İnsan zamana karşı koyamaz, o anlara tekrar dönmek isteriz ama zaman çoktan bizi başka bir yere savurmuştur. Belki de yapabileceğimiz tek şey, bugünü gelecekte özlemle hatırlayacağımız bir anıya dönüştürmektir. Eğer geçmişin kıymetini bugün fark edebilseydik, eğer yaşar-

ken anılar biriktirdiğimizi kavrayabilseydik belki de o sıcaklığı sadece eski fotoğraflara bakarken değil, yaşarken de hissedebilirdik. Çünkü bize geçmişî hatırlatan yalnızca fotoğraflar değildir. Bir koku, eski bir şarkı, hiç beklemediğimiz bir anda duyduğumuz tanıdık bir cümle... Zaman bazen hiç ummadığımız anlarda geçmişî önümüze serer ve bir yaz günü gibi içimizi ısıtır. Bir çocukluk anısı, gençliğin telaşı, dostluğun huzuru, bir vedanın hüznü... Geçmiş, her daim içimizde yaşamaya devam eder ama ona dokunamayız.

Belki de zamanın en büyük ironisi budur: Geçmişî özleriz, geleceği bekleriz ama içinde bu-

lunduğumuz anı fark edemeyiz. Oysa tek gerçek “şimdi”dir. Zaman akar, biz yetişmeye çalışırız. Kaybolmuş fırsatların, geçmişte söylenmemiş sözlerin, yaşanmamış ihtimallerin peşinden koşarız. Oysa belki de önemli olan, geçmişe hapsolmadan geleceğin kaygısına düşmedem anı yaşayabilmek, zamanı fark edebilmek, onun akışına teslim olabilmek.

Fotoğraflara takılıp geçmişî düşündüğümüz gibi bugün yaşadıklarımızı da bir gün aynı sevgiyle, aynı hüznle hatırlayacağımızı bilerek yaşamamız gerek. Çünkü bir gün, bugünün de bir fotoğrafı olacak. Ve o gün, o kareye baktığımızda pişmanlıkları değil, güzellikleri hatırlamak isteyeceğiz.

GÖNLÜNDEN GEÇENLERİ YAZ, GÖNDER! SOSYAL MEDYADA PAYLAŞALIM.

**YURTDIŞI
TÜRKLER**
VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI

Telve
Bİ. DİŐERİNE VE AKRABA DİŐERİ

f t i y / telvedergi

f t i y / yurtdisiturkler

Yurtdiőı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

OĞuzlar Mah. Mevlana Bulvarı No: 145 P.K: 06520 Balgat - ANKARA - TÜRKİYE

0(312) 218-40-00 - 0(312) 218-40-49

info@ytb.gov.tr

UFUKLARIN AHVALI

Bir bir örölüydü günler
gündüz içinde akşam, akşam içinde sabah
iki ses seyrimdi her an
orada, durduğum her basamakta

Ne had ister şehri şiire getirmek
dolaşmadan sûretinde kırk intiba
asırları bulmadıkça ne divan sunar ne kıta

Bir seyir yarışı bu
yokuşlar çıkıyor, bulutlar iniyor, soluyor kadrajlar
gözler gözler arkasında, gözler göklere mağlup

“Bir zamanlar burada durup”
diye anlatmaya başlıyor çıkagelen bir ahval
“Taneleri tek tek taşıyanı bilmezsin.” diyor
“Kokusunu almadıysan dört devrin,
pencerenden sızmadıysa onun nefesi,
görmediysen eğer kanadından toprağa düşeni,
anlayamazsın ne söyleyeni
ne de ufukların ahvalini.”

M E R V E F A T M A Ö R E N